

Općina Novo Sarajevo

STRATEGIJA PREMA MLADIMA OPĆINE NOVO SARAJEVO 2022–2027.

Sarajevo, april 2022.

SADRŽAJ

Uvodna riječ načelnika	6
Koordinaciono tijelo i radne grupe	7
1. UVOD	10
1.1. Politike prema mladima u EU-u	10
1.2. Politike prema mladima u Bosni i Hercegovini	11
1.3. Mladi u općini Novo Sarajevo	13
2. METODOLOGIJA	16
2.1. Proces izrade dokumenta	16
2.2. Pravni okvir za donošenje strateških dokumenata	17
3. SWOT analiza	18
4. ANALIZA POLOŽAJA I POTREBA MLADIH U OPĆINI NOVO SARAJEVO	21
4.1. Obrazovanje i nauka mladih	21
4.1.1. Uvod	21
4.1.2. Pravni okvir	23
4.1.3. Institucionalni okvir	23
✓ Sufinansiranje troškova prijevoza	24
✓ Infrastrukturni projekti	24
4.1.4. Finansijski okvir	25
4.1.5. Analiza problema i potreba	25
4.2. Rad, zapošljavanje i samozapošljavanje mladih	30
4.2.1. Uvod	30
4.2.2. Pravni okvir	30
4.2.3. Institucionalni okvir	30
4.2.4. Finansijski okvir	33
4.2.5. Analiza problema i potreba	34
4.3. Socijalna briga mladih	42
4.3.1. Uvod	42
4.3.2. Pravni okvir	42
4.3.3. Institucionalni okvir	42
4.3.4. Finansijski okvir	44
4.3.5. Analiza problema i potreba mladih	44
4.4. Zdravstvena zaštita mladih	48
4.4.1. Uvod	48
4.4.2. Pravni okvir	48

4.4.3.	Institucionalni okvir	49
4.4.4.	Analiza problema i potreba mladih	51
4.5.	Kultura i sport	56
4.5.1.	Uvod	56
4.5.2.	Pravni okvir	56
4.5.3.	Institucionalni okvir	57
4.5.4.	Finansijska izdvajanja	60
4.5.5.	Analiza problema i potreba mladih u oblasti kulture i sporta	60
4.6.	Aktivizam mladih (učesće, volontiranje, mobilnost i informiranje)	64
4.6.1.	Uvod	64
4.6.2.	Pravni okvir	64
4.6.3.	Institucionalni okvir	65
4.6.4.	Analiza problema i potreba	67
4.7.	Sigurnost mladih	72
4.7.1.	Uvod	72
4.7.2.	Pravni okvir	72
4.7.3.	Institucionalni okvir	73
4.7.4.	Analiza problema i potreba	76
	AKCIONI PLAN 2022–2027. I PLANIRANI GODIŠNJI TROŠKOVI	80
5.	MEHANIZMI ZA PROVEDBU STRATEGIJE PREMA MLADIMA	94
5.1.	Monitoring i evaluacija	94
	Prilog 1 – Analiza položaja i potreba mladih Općine Novo Sarajevo	97
	UVOD I METODOLOGIJA	106
	KARAKTERISTIKE UZORKA	1
	Mladi prema popisu 2013.	2
	OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH	5
	Osnovno obrazovanje	5
	Srednje obrazovanje	6
	Prestanak daljeg školovanja	7
	Praktična nastava	8
	Adekvatnost obrazovanja	8
	Kursevi	10
	ZAPOŠLJAVANJE I SAMOZAPOŠLJANJE MLADIH	11
	Vrsta ugovora koji zaposleni mladi imaju	13
	Zaposlenost u odnosu na struku	14
	Razlog nezaposlenosti	15
	Diskriminacija i zlostavljanje na radnom mjestu	16

Percepcija mita i korupcije pri zapošljavanju	17
Vladini programi zapošljavanja.....	19
Pokretanje vlastitog biznisa	20
SOCIJALNA BRIGA O MLADIMA	21
Diskriminacija žena.....	22
Doprinos kućnom budžetu.....	22
Stipendije	24
Formiranje porodice i stambeni status mladih	25
Zadovoljstvo mladih	26
ZDRAVSTVENA ZAŠTITA	27
Intimni odnosi.....	29
Konzumiranje duhana i alkohola	29
Usluge psihologa	31
AKTIVIZAM MLADIH (učesće, volontiranje, mobilnost mladih).....	32
Promjene u društvu	32
Organiziranost mladih	34
Mobilnost	35
Odlazak iz države	38
INFORMIRANJE MLADIH	41
SLOBODNO VRIJEME	44
KULTURA I SPORT	46
IDENTITET	48
SIGURNOST	50
PANDEMIJA COVID-19	54
PREPORUKE	57
LITERATURA	58

Popis tabela

Tabela 1. Popis osnovnih, srednjih i visokoškolskih ustanova u Općini Novo Sarajevo	Error! Bookmark not defined.
Tabela 2. Identifikacija problema i potreba – Obrazovanje	Error! Bookmark not defined.
Tabela 3. Identifikacija problema i potreba – Zapošljavanje	39
Tabela 4. Stambeni status mladih	45
Tabela 5. Identifikacija problema i potreba – Socijalna briga	47
Tabela 6. Identifikacija problema i potreba – Zdravstvena briga	55
Tabela 7. Identifikacija problema i potreba – Kultura i sport	63
Tabela 8. Identifikacija problema i potreba – Informisanje	70
Tabela 9. Prikaz krivičnih dijela za 2019. godinu, podijeljeno na maloljetne i punoljetne osobe	74
Tabela 10. Prikaz prekrašaja iz oblasti javnog reda i mira za 2019. godinu	Error! Bookmark not defined.
Tabela 11. Prikaz krivičnih dijela za 2020. godinu, podijeljeno na maloljetne i punoljetne osobe	74
Tabela 12. Prikaz prekrašaja iz oblasti javnog reda i mira za 2019. godinu	Error! Bookmark not defined.
Tabela 13. Prikaz krivičnih dijela za 2021. godinu, podijeljeno na maloljetne i punoljetne osobe	75
Tabela 14. Prikaz prekrašaja iz oblasti javnog reda i mira za 2021. godinu	Error! Bookmark not defined.
Tabela 15. Identifikacija problema i potreba - Sigurnost	Error! Bookmark not defined.

Popis grafika

Grafik 1. Adekvatnost obrazovanja	26
Grafik 2. Prekid školovanja	27
Grafik 3. Kupovina posla u javnoj administraciji	Error! Bookmark not defined.
Grafik 4. Pokretanje vlastitog biznisa	Error! Bookmark not defined.
Grafik 5. Potrebna podrška za pokretanje biznisa	Error! Bookmark not defined.
Grafik 6. Poznavanje vladinih programa za zapošljavanje	Error! Bookmark not defined.
Grafik 7. Zaposleni u struci	Error! Bookmark not defined.
Grafik 8. Pohađanje kurseva	Error! Bookmark not defined.
Grafik 9. Pohađanje kurseva u budućnosti	Error! Bookmark not defined.
Grafik 10. Korisnici socijalne pomoći	Error! Bookmark not defined.
Grafik 11. Optimizam mladih u Novom Sarajevu	Error! Bookmark not defined.
Grafik 12. Broj ustanova zdravstvene zaštite na području Općine	50
Grafik 13. Broj evidentiranih osoba u Zavodu za zdravstveno osiguranje Općine Novo Sarajevo	50
Grafik 14. Sistematski pregled	Error! Bookmark not defined.
Grafik 15. Zadovoljstvo uslugama doma zdravlja	53
Grafik 16. Zdravstveno osiguranje	Error! Bookmark not defined.
Grafik 17. Interes za kulturu i umjetnost	60
Grafik 18. Zadovoljstvo podrškom medija i lokalne vlasti prema kulturnim i sportskim sadržajima	61
Grafik 19. Uticaj mladih na donošenje odluka	67
Grafik 20. Članstvo u organizacijama	68
Grafik 21. Učestvovanje u programima	69
Grafik 22. Vrsta nasilja kojem su mladi izloženi	77
Grafik 23. Prepoznavanje psihičkog nasilja	78

Uvodna riječ načelnika

Cijenjena mladosti općine Novo Sarajevo, uvažene građanke i građani,

svjesni da su mladi najvredniji resurs jednog društva, te da su budućnost i prosperitet jedne države, odlučili smo da poduzmemo sve mjere s ciljem stvaranja što kvalitetnijeg, ugodnijeg, sadržajnijeg, sigurnijeg i ljepšeg ambijenta za življenje mladih osoba na području općine Novo Sarajevo.

Odlučni smo da, kao jedinica lokalne samouprave u državi Bosni i Hercegovini, pružimo što veći doprinos zaustavljanju odlaska mladih ljudi iz naše zemlje.

Izradom Strategije prema mladima Općine Novo Sarajevo za period 2022–2027. godine, ciljano i sistemski pristupili smo rješavanju potreba i problema mladih.

U skladu sa Zakonom o mladima u FBiH, kreirali smo dokument koji u sebi sadrži podatke o problemima i potrebama mladih i koji će ponuditi mjere za poboljšanje statusa mladih.

Nadamo se da smo smjernicama u ovom dokumentu u tome i uspjeli.

Općina Novo Sarajevo je među jedinicama lokalne samouprave jedna od onih s najvećim brojem mladog stanovništva u Bosni i Hercegovini, što nas dodatno obavezuje da posebnu i povećanu pažnju posvetimo mladima.

Prvi konkretan korak u stvaranju što kvalitetnijeg života i statusa mladih bit će kreiranje „Budžeta za mlade“, koji će predstavljati jedinstven i sistematičan pristup finansiranju projekata za mlade, a koji će biti vrlo transparentan, dostupan i naravno podložan stalnom nadograđivanju.

„Budžet za mlade“ predstavljat će originalan pristup jednog nivoa vlasti prema mladima, što će nadamo se slijediti i svi drugi nivoi vlasti u Bosni i Hercegovini, sa zajedničkim ciljem – kvalitetan život mladih i njihov ostanak u domovini.

Sa željom za mnogo zdravlja, uspjeha i sreće,

**NAČELNIK
OPĆINE NOVO SARAJEVO
dr. Hasan Tanović**

Koordinaciono tijelo i radne grupe

Za potrebe izrade Strategije prema mladima Općine Novo Sarajevo 2022–2026. imenovani su Koordinaciono tijelo i radne grupe.

Koordinaciono tijelo čine:

1. predsjednik – Merim Serdarević;
2. potpredsjednica/rukovoditeljica Radne grupe za obrazovanje – Emina Rovčanin;
3. potpredsjednica/rukovoditeljica Radne grupe za zapošljavanje – Erna Kućanin;
4. potpredsjednica/rukovoditeljica radne grupe za socijalnu brigu – Minela Ferić;
5. potpredsjednica/rukovoditeljica Radne grupe za zdravstvo – Nermina Tipura-Derivišić;
6. potpredsjednica/rukovoditeljica Radne grupe za sigurnost – Lejla Musić;
7. potpredsjednik/rukovodilac Radne grupe za aktivno učešće mladih u društvu i slobodno vrijeme (kultura i sport) – Bulend Biščević;
8. potpredsjednica/rukovoditeljica Radne grupe za informisanje – Sunčica Zuban.

Radne grupe

Radna grupa za oblast obrazovanja:

- Emina Rovčanin, članica (pomoćnica općinskog načelnika – Služba za obrazovanje, kulturu i sport);
- Almedina Avdić, članica (JU „Treća gimnazija“, Sarajevo);
- Envera Ožegović, članica (Općinska organizacija Crvenog križa Novo Sarajevo).

Radna grupa za oblast zapošljavanja:

- Erna Kućanin, rukovoditeljica (Služba za upravljanje lokalnim razvojem Općine Novo Sarajevo);
- Lejla Arnautović, članica (Biro za zapošljavanje Novo Sarajevo);
- Sejdefa Bašić, članica (Fondacija Mozaik).

Radna grupa za socijalnu brigu:

- Minela Ferić, rukovoditeljica (Služba za socijalna pitanja, zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica Općine Novo Sarajevo);
- Mersiha Sprečo, članica (Služba socijalne zaštite Općine Novo Sarajevo);
- Aida Trepalovac, članica (Udruženje za prevenciju ovisnosti Narko-ne).

Radna grupa za zdravstvo:

- Nermina Tipura-Derivišić, rukovoditeljica (Služba za upravljanje lokalnim razvojem Općine Novo Sarajevo);
- Vesna Baltić, članica (OJ Dom zdravlja Novo Sarajevo – „Omer Maslić“);
- Nermin Potur, član (Vijeće mladih Općine Novo Sarajevo).

Radna grupa za sigurnost:

- Lejla Musić, rukovoditeljica (Služba za obrazovanje, kulturu i sport);
- Jasmina Krilo, članica (Treća policijska uprava);
- Mateo Pejčinović, član (Vijeće mladih Općine Novo Sarajevo).

Radna grupa za aktivno učešće mladih u društvu i slobodno vrijeme (sport i kulturu):

- Bulend Biščević, rukovodilac (Služba za obrazovanje, kulturu i sport Općine Novo Sarajevo);
- Enes Pašić, član (Vijeće mladih Općine Novo Sarajevo);
- Adem Olovčić (Komisija za pitanje mladih Općinskog Vijeća Novo Sarajevo);
- Enida Herenda (predsjednica Komisije za pitanje mladih Općinskog Vijeća Novo Sarajevo).

Radna grupa za informiranje:

- Sunčica Zuban, rukovoditeljica (Služba za poslove Kabineta Općinskog načelnika);
- Elvira Zahiragić, članica (Služba za poslove Kabineta Općinskog načelnika);
- Amra Cero, rukovoditeljica (Služba za obrazovanje, kulturu i sport Općine Novo Sarajevo).

Zadatak Koordinacionog tijela i radnih grupa bio je upoznavanje s analizom trenutnog stanja i položaja mladih kroz rad službi, institucija i organizacija iz kojih dolaze članovi te na osnovu urađenog istraživanja i analize o potrebama i problemima mladih općine Novo Sarajevo, koje je radio Institut za razvoj mladih KULT, a u cilju zajedničkog predlaganja

projekata i mjera za unapređenje položaja mladih, koji su osnova za izradu Strategije prema mladima Općine Novo Sarajevo za period 2022–2027. godine.

Osobe predložene u radne grupe, u ime Općine Novo Sarajevo, posjeduju iskustvo i znanje iz oblasti radne grupe kojom će rukovoditi, te je to bio ključni i osnovni kriterij za njihovo imenovanje.

1. UVOD

1.1. Politike prema mladima u EU-u

Evropska unija od 2002. godine provodi ciljanu saradnju u kontekstu politika prema mladima EU-a, a na osnovu načela učešća i ravnopravnog pristupa mogućnostima. Ova saradnja je potakla političke i zakonodavne promjene u državama članicama, ali i značajno doprinijela izgradnji kapaciteta omladinskih organizacija. Do danas Evropska unija je predložila i usvojila dva strateška dokumenta za mlade:

U Rezoluciji¹ Vijeća Evropske unije i predstavnika vlada država članica, a u okviru za evropsku saradnju u području mladih prepoznaje se da mladi:

- imaju posebnu ulogu u društvu i suočavaju se sa posebnim izazovima;
- trebaju Strategiju za mlade za razdoblje 2019–2027. god. EU-a;
- trebaju jasno definirane ciljeve za mlade.

Strategija prema mladima za razdoblje 2019–2027. EU-a predstavlja strateški dokument u kojem su sadržane smjernice svim učesnicima u oblasti mladih, što uključuje prvenstveno vlade država članica, određene agencije i institucije, te organizacije civilnog društva, regionalne i lokalne jedinice samouprave, ali i sve ostale koji se bave radom za mlade i s mladima, te one koji u svom radu obuhvataju na neki način oblast od interesa za mlade. Dokument sadrži važne smjernice i ciljeve koje nastoji ostvariti, te se prvenstveno oslanja na saradnju, zajedničku koordinaciju i sinergiju navedenih donosilaca i provodilaca odluka koje uključuju mlade. Strategija prema mladima EU-a promovira učešće mladih ljudi u demokratskom životu i treba se provoditi u državama članicama EU-a na osnovu 11 evropskih ciljeva za mlade. Organizacije civilnog društva kao direktna poveznica mladih s EU-om imaju veliku ulogu i odgovornost za provođenje i ostvarivanje ciljeva Strategije te je od ključne važnosti podrška koju učesnici mogu međusobno osigurati kako bi se 11 ciljeva Strategije provelo u skladu sa Strategijom.

Pored Strategije prema mladima EU-a, važno je spomenuti još dva dokumenta koja pružaju poticaj i daju prijedloge za unapređenje okruženja u kojem mladi žive i djeluju. To su:

- Rezolucija o Strategiji omladinskog sektora Vijeća Evrope do 2030. god., usvojena u januaru 2020. godine, a koja pruža poticaj jačanju, priznavanju i daljem razvoju politika i praksi u području rada s mladima i predstavlja okvir unutar kojeg će se provoditi sljedećih pet dvogodišnjih programa Mladi za demokratiju. Strategija je zasnovana na osnovnim vrijednostima Vijeća Evrope: demokratiji, ljudskim pravima i vladavini zakona, te je dizajnirana da bude dovoljno općenita kako njene političke orijentacije ne bi brzo zastarjele. Istovremeno, Strategija pruža više informacija o omladinskom sektoru Vijeća Evrope, kao i o viziji, misiji, tematskim prioritetima i očekivanim ishodima Strategije;
- Evropska povelja o učešću mladih na lokalnom i regionalnom nivou je dokument koji sadrži preporuke mladim ljudima, omladinskim radnicima, organizacijama i lokalnim vlastima za promoviranje i poticanje lokalnog učešća mladih ljudi širom Evrope. Ovim dokumentom promoviraju se instrumenti za učešće mladih, i to: obuka mladih za učešće, informiranje, promoviranje učešća mladih putem informacijskih i komunikacijskih tehnologija, promoviranje učešća mladih u medijima, poticanje mladih da se bave volonterskim radom i da posvećuju svoje vrijeme aktivnostima za razvoj zajednice, pružanje podrške projektima i inicijativama mladih, promoviranje omladinskih organizacija, učešće mladih ljudi u nevladinim organizacijama i političkim partijama.

Na nivou Evropske unije djeluje nekoliko organizacija koje su prepoznate kao krovne omladinske organizacije i koje u svoj rad uključuju omladinske organizacije ili organizacije za mlade iz država članica, ali i pod posebnim uvjetima organizacije koje dolaze iz država koje još uvijek nisu pristupile Evropskoj uniji. Na tom tragu možemo govoriti o Evropskom forumu

¹ Rezolucija Vijeća Evropske unije i predstavnika vlada država članica, koji su se sastali unutar Vijeća, o okviru za evropsku suradnju u području mladih: strategija Evropske unije za mlade za razdoblje 2019.–2027. (C 465-1, 2018.)
[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:42018Y1218\(01\)&from=ES#d1e32-18-1](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:42018Y1218(01)&from=ES#d1e32-18-1) (pristupljeno: 2. 2. 2022).

mladih² (European Youth Forum), koji broji preko 100 organizacija članica, uglavnom nacionalnih krovnih organizacija za mlade. Članice ovog foruma su i krovne organizacije za mlade iz regije zapadnog Balkana, a koje dolaze iz država koje nisu članice EU-a, kao što su Srbija i Sjeverna Makedonija.

Dokumenti kreirani na nivou EU-a utječu i na kreiranja pravnog okvira u zemljama zapadnog Balkana, gdje je vrlo vidljiv napredak susjednih država poput Republike Srbije, koja ima uređen Zakon o mladima kao i Nacionalnu strategiju za mlade za period 2015–2025. Ovi dokumenti uređuju oblasti od važnosti za mlade te daju preporuke za provedbu mehanizama koji idu u pravcu poboljšanja položaja mladih. U susjednoj Republici Crnoj Gori usvojen je Zakon o mladima, dok je Strategija za mlade istekla 2021.

1.2. Politike prema mladima u Bosni i Hercegovini

U pravnom sistemu Bosne i Hercegovine ne postoji zakonska regulativa koja se bavi pitanjima mladih na državnom nivou, iako su pitanja mladih pod nadležnošću Ministarstva civilnih poslova BiH.

Ustav BiH predviđa da je entitetima data u nadležnost briga o mladima na području djelovanja njihovih institucija, taksativnim navođenjem nadležnosti institucija BiH i klauzulom koja navodi da ovlaštenja koja Ustavom BiH nisu izričito dodijeljena institucijama BiH pripadaju entitetima.

Danas na teritoriji BiH imamo tri zakona koja reguliraju prava mladih, i to [Zakon o mladima Federacije Bosne i Hercegovine](#)³ (u daljem tekstu: Zakon o mladima FBiH), [Zakon o omladinskom organizovanju Republike Srpske](#)⁴ (u daljem tekstu: Zakon o omladinskom organizovanju RS-a) te [Zakon o mladima Brčko distrikta Bosne i Hercegovine](#)⁵ (u daljem tekstu: Zakon o mladima BD BiH). Sva tri zakona, pored toga što naglašavaju važnost poštovanja ljudskih i građanskih prava mladih, definiraju dodatna prava za mlade u društvu. Mladi imaju pravo na podršku i unapređivanje svog razvoja bez diskriminacije po bilo kojem osnovu.

Zakon o mladima FBiH odgovornost pružanja podrške mladima delegira svim nivoima vlasti u Federaciji BiH, prije svega kroz definiranje, usvajanje i provođenje strategija prema mladima. Članom 12 Zakona propisano je da je općinski/gradski, kao i kantonalni nivo vlasti dužan odrediti službenika/icu za pitanja mladih, odnosno odjel pri nadležnom ministarstvu. Usto, Zakon je propisao obavezu općinskom odnosno gradskom nivou vlasti da samostalno osigura minimum mjera na planu rada s mladima i omladinskih aktivnosti, te mehanizme i kapacitete koji uključuju:

- osiguranje prikladnog prostora za mlade te osiguranje plaćanja troškova njegovog održavanja;
- osiguranje budžetske stavke koja se tiče pitanja mladih, kao dijela ukupnog budžeta općine;
- određivanje nadležne općinske službe za pitanja mladih;
- osiguranje godišnjih grantova za projekte za mlade;
- osnivanje komisija za mlade pri općinskom vijeću kao stalnog radnog tijela;
- uspostavljanje stručnog radnog tijela za izradu, ažuriranje i praćenje provođenja lokalnih strategija prema mladima;
- istraživanje ili podršku istraživanju u cilju donošenja strategija prema mladima;
- pružanje sveopće podrške radu općinskog vijeća mladih.

Zakonom o mladima FBiH jasno je definirano da mladi imaju pravo biti pravovremeno i istinito informirani o svim pitanjima koja su od interesa za njih, te da svi nivoi vlasti u Federaciji BiH trebaju, u skladu sa svojim nadležnostima, održati javne rasprave i konsultacije uz učešće predstavnika vijeća mladih u procesu usvajanja određene sektorske politike prema mladima, programa djelovanja za mlade, strategije prema mladima i dijelova budžeta koji se tiču pitanja mladih. Uz to,

² European Youth Forum, <https://www.youthforum.org/> (pristupljeno: 2. 2. 2022).

³ Zakon o mladima Federacije Bosne i Hercegovine (Službene novine Federacije BiH, 36/10).

⁴ Zakon o omladinskom organizovanju Republike Srpske (Službeni glasnik RS, 98/04, 119/08, 1/12).

⁵ Zakon o mladima Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (Službeni glasnik Brčko distrikta BiH, 18/17).

nadležna općinska/gradska služba vodi spisak omladinskih udruženja na teritoriji općine/grada, ali i neformalnih grupa koje žele predlagati projekte za mlade.

Zakon o omladinskom organizovanju RS-a propisuje da je briga o omladini od općeg interesa za Republiku Srpsku, koji se ostvaruje donošenjem i realizacijom utvrđenog dokumenta omladinske politike na republičkom, gradskom i opštinskom nivou. Nadalje, definirano je da se omladinskom politikom uređuju osnovni ciljevi, pravci razvoja i zadaci u omladinskom sektoru, kao što su sljedeća pitanja: odgoj mladih, njegovanje moralnih, estetskih, kulturnih i sportskih vrijednosti, razvijanje fizičkih i duhovnih vrijednosti ličnosti, svijest o humanističkim vrijednostima, ličnoj i društvenoj odgovornosti, socijalno-zdravstvenoj zaštiti, zapošljavanju, ekologiji i dr.

Kada govorimo o institucionalnom učešću mladih u donošenju odluka, Zakon o omladinskom organizovanju RS-a propisuje da će nadležni organi Republike Srpske, grada i opštine osigurati uvjete da mladi učestvuju u donošenju odluka, raspravama i debatama koje se odnose na njihovu problematiku formiranjem, između ostalog, posebnih komisija za mlade. Komisije su stalna radna tijela u skupštinama opštine, grada i Republike Srpske, a članovi komisije biraju se iz reda predstavnika omladinskih savjeta Republike Srpske, grada ili opštine i predstavnika zakonodavne vlasti u Republici Srpskoj, gradu i opštini. Članom 54 Zakona o omladinskom organizovanju RS-a ponovo je implicitno ukazano na to da je briga o omladini od općeg interesa za Republiku Srpsku, te da u cilju ostvarivanja tog interesa Republika, grad i opština izdvajaju dio sredstava iz budžeta za finansiranje programa u skladu sa Omladinskom politikom. Također, Zakon o omladinskom organizovanju RS-a obavezuje niže nivoe vlasti (grad i opštinu) da osiguraju odgovarajuće prostorije u kojima mladi mogu obavljati svoje aktivnosti i pokazivati svoje kreativne sposobnosti. Za kraj, kada govorimo o obavezama jedinica lokalne samouprave, propisano je da su gradovi i opštine bili dužni uspostaviti registar omladinskih organizacija za svoje područje u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu Zakona o omladinskom organizovanju RS-a.

Briga o mladima je **Zakonom o mladima BD BiH** definirana kao opći interes Brčko distrikta BiH, te se vlast donošenjem Zakona o mladima BD BiH obavezala urediti i stvoriti uvjete za omladinsko organiziranje te donijeti i realizirati strategiju za mlade. Mladi imaju pravo na podršku i unapređivanje svog razvoja bez diskriminacije po bilo kojem osnovu. Zakon o mladima BD BiH zadužuje Odjeljenje za stručne i administrativne poslove Vlade BD BiH (u daljem tekstu: Odjeljenje) da uspostavi i vodi registar omladinskih organizacija, te da u saradnji sa Vijećem mladih BD BiH izradi nacrt strategije za mlade. Pored ovog odjeljenja, Vlada BD BiH se obavezala formirati komisiju za mlade pri Skupštini BD BiH, te imenovati službenika/icu za mlade. S ciljem poboljšanja uloge i statusa mladih, nadležna tijela trebaju osigurati uvjete za učešće mladih u raspravama, debatama i donošenju odluka koje se odnose na mlade.

Oblast mladih u jedinicama lokalne samouprave u FBiH dodatno je uređena i [Zakonom o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine](#)⁶ (u daljem tekstu: Zakon o principima lokalne samouprave FBiH), a utvrđene su i nadležnosti općina u Federaciji BiH bez bilo kakvih razlika i izuzetaka, barem formalno. Zakonom o principima lokalne samouprave FBiH razrađena su rješenja o lokalnoj samoupravi sadržana u Evropskoj povelji o lokalnoj samoupravi i Ustavu FBiH. Članom 3 Zakona o principima lokalne samouprave FBiH definirano je da je lokalna samouprava u Federaciji BiH organizirana i ostvaruje se u općinama i gradovima kao jedinicama lokalne samouprave, a izvršavaju je organi jedinica lokalne samouprave i građani, u skladu sa Ustavom, zakonima i statutom jedinice lokalne samouprave. U članu 8 taksativno su navedene, između ostalih, i sljedeće nadležnosti, a koje se direktno ili indirektno tiču pitanja mladih:

1. osiguranje i zaštita ljudskih prava i osnovnih sloboda u skladu s Ustavom;
2. donošenje budžeta jedinice lokalne samouprave;
3. donošenje programa i planova razvoja jedinice i stvaranje uvjeta za privredni razvoj i zapošljavanje;
4. utvrđivanje i provođenje politike uređenja prostora i zaštite čovjekove okoline;
5. utvrđivanje i provođenje stambene politike i donošenje programa stambene i druge izgradnje;
6. organiziranje i unapređenje lokalnog javnog prijevoza;

⁶ Zakon o principima lokalne samouprave u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, broj 49/2006).

7. utvrđivanje politike predškolskog obrazovanja, unapređenje mreže ustanova te upravljanje i finansiranje javnih ustanova predškolskog obrazovanja (osnivanje predškolskih obrazovno-odgojnih ustanova, dječijih vrtića/obdaništa);
8. osnivanje, upravljanje, finansiranje i unapređenje ustanova osnovnog obrazovanja;
9. osnivanje, upravljanje, unapređenje i finansiranje ustanova i izgradnja objekata za zadovoljavanje potreba stanovništva u oblasti kulture i sporta (centri za kulturu općina, razni sportski klubovi i dr.);
10. ocjenjivanje rada ustanova i kvaliteta usluga u djelatnosti zdravstva, socijalne zaštite, obrazovanja, kulture i sporta te osiguranje finansijskih sredstava za unapređenje njihovog rada i kvaliteta usluga u skladu s potrebama stanovništva i mogućnostima jedinice;
11. poduzimanje mjera za osiguranje higijene i zdravlja;
12. osiguravanje uvjeta rada lokalnih radijskih i televizijskih stanica u skladu sa zakonom.

1.3. Mladi u općini Novo Sarajevo

Općina Novo Sarajevo (u daljem tekstu: općina) je jedna od devet općina Kantona Sarajevo. Površina teritorije općine iznosi 9,9 km². Graniči s općinom Centar, općinom Novi Grad, općinom Vogošćom, a južnim dijelom i s entitetom Republika Srpska. Na njenom području nalaze se glavna autobuska i željeznička stanica u Sarajevu. Kroz općinu prolaze važni putevi za Kanton Sarajevo i Federaciju BiH, a to su saobraćajnice Sarajevo – Ilidža – Mostar kao i Sjeverna i Južna longitudinala, koje su posebno važne za odvijanje gradskog saobraćaja. Važne obrazovne i kulturne ustanove poput Kampusa Univerziteta u Sarajevu i velikog broja fakulteta, te Historijskog muzeja Bosne i Hercegovine smještene su upravo u općini Novo Sarajevo.

Ova općina broji 18 mjesnih zajednica: Gornji Kovačići, Dolac, Malta, Velešići, Gornji Velešići, Čengić Vila I, Čengić Vila II, Grbavica I, Grbavica II, Kovačići, Kvadrant, Trg heroja, Željeznička, Vraca, Pofalići I, Pofalići II, Hrasno Brdo i Hrasno.

Prema popisu stanovništva iz 2013. godine i podacima Agencije za statistiku BiH, općina broji 64.814 stanovnika, od čega broj mladih iznosi 13.749, odnosno 21,2%. Općina Novo Sarajevo po broju stanovnika zauzima drugo mjesto u Kantonu Sarajevo.

Strategija prema mladima kao obavezan dokument institucija vlasti u Općini je prvi put kreirana i usvojena za period 2012–2014. godine i time su otvorena vrata za dalji razvoj mehanizama i programa za mlade. Nakon 2014. godine Općina nije kreirala i usvajala novi strateški dokument sve do 2021. godine, kada je odlučeno da se uz stručnu podršku Instituta za razvoj mladih KULT krene u izradu drugog strateškog dokumenta, za period 2022–2026. godine.

Zakon o mladima FBiH u članu 14 propisuje minimum mjera na planu rada s mladima, a koji uključuju:

- „1. osiguranje prikladnog prostora za mlade, rad s mladima i omladinske aktivnosti, kao i osiguranje plaćanja troškova njegovog održavanja;
2. osiguranje budžetske stavke koja se tiče pitanja mladih, kao dijela ukupnog budžeta općine, grada ili kantona;
3. određivanje nadležne općinske, odnosno gradske službe za pitanja mladih;
4. osiguranje godišnjih grantova za projekte za mlade dodjeljujući ih putem javnog poziva s kriterijima, u skladu s evropskim principima u radu javnih uprava;
5. profesionalni razvoj i usavršavanje službenika/ce za mlade te jačanje kapaciteta svih onih koji se bave radom sa mladima i omladinskim aktivnostima;
6. osnivanje komisije za mlade pri općinskom vijeću kao stalnog radnog tijela, odnosno pri skupštini kantona, koja će se u okviru svoje nadležnosti baviti pitanjima mladih, a u čijem radu će učestvovati predstavnici općinskog, odnosno kantonalnog vijeća mladih;
7. uspostavljanje stručnog radnog tijela za izradu, ažuriranje i praćenje provođenja lokalnih i kantonalnih strategija prema mladima, u čijem će radu učestvovati predstavnici vijeća mladih ili omladinskih udruženja;
8. istraživanje ili podršku istraživanju u cilju donošenja strategije prema mladima;

9. pružanje podrške radu općinskog, odnosno kantonalnog vijeća mladih.⁷

Prema navedenom članu, **Općina je ispunila sljedeće mjere:**

1. osiguran je prostor za mlade i Općina izdvaja sredstva za njegovo funkcioniranje:
 - JU „Međunarodni centar za djecu i omladinu Novo Sarajevo“, koji u svom sastavu operira i „Dječijom kućom Novo Sarajevo“. Ovi prostori su formirani i djeluju kao javne ustanove;
2. kroz finansiranje/sufinansiranje projekata organizacija civilnog društva, a prilikom raspisivanja javnih poziva, Općina u skladu sa Strategijom razvoja Općine delegira oblasti i teme koje će podržati te godine. Posebna oblast je namijenjena mladima, odnosno projektima koji imaju za cilj unapređenje omladinskog aktivizma (razni vidovi edukacija, promotivne kampanje, kulturni sadržaji za mlade umjetnike i sl.);
3. nadležna općinska služba za pitanja mladih je Služba za obrazovanje, kulturu i sport;
4. kroz finansiranje/sufinansiranje projekata organizacija civilnog društva, a prilikom raspisivanja javnih poziva, Općina u skladu sa Strategijom razvoja Općine delegira oblasti i teme koje će podržati te godine. Posebna oblast je namijenjena mladima, odnosno projektima koji imaju za cilj unapređenje omladinskog aktivizma (razni vidovi edukacija, promotivne kampanje, kulturni sadržaji za mlade umjetnike i sl.);
5. prema sistematizaciji jedinstvenog općinskog organa, u Općini poslove rada s mladima i saradnjom s omladinskim nevladinim organizacijama obavlja državni službenik i namještenik u okviru Službe za obrazovanje, kulturu i sport;
6. pri Općinskom vijeću kao stalno radno tijelo djeluje i radi Komisija za pitanja mladih, koja ima za cilj da aktivno učestvuje i razmatra pitanja koja se odnose na mlade te da predlaže mjere unapređenja Općinskom vijeću u rješavanju problema mladih;
7. za potrebe izrade Strategije prema mladima Općine Novo Sarajevo formirani su Koordinaciono tijelo i radne grupe koje su kao stručno radno tijelo radile na izradi dokumenta. U radne grupe su bili uključeni i predstavnici Vijeća mladih Novo Sarajevo;
8. U svrhu izrade Strategije prema mladima Općina je podržala provedbu istraživanja i izradu analize, što je prethodilo radu Koordinacionog tijela;
9. u prethodnim godinama Vijeće mladih Općine Novo Sarajevo nije bilo aktivno. Aktiviranjem Vijeća mladih 2021. godine uspostavljena je bolja saradnja između Vijeća mladih i Općine te je dodijeljen prostor za rad Vijeća mladih.

U Integriranoj strategiji razvoja Općine Novo Sarajevo za period 2019–2023. ističe se nekoliko mjera usmjerenih na poboljšanje položaja mladih u ovoj općini. U cilju društvenog razvoja i zadovoljavanja potreba mladih Općina želi unaprijediti kvalitet i dostupnost obrazovanja putem rekonstrukcije objekata i jačanja infrastrukture. Posebna pažnja će se posvetiti rekonstrukciji objekata u predškolskom i osnovnom obrazovanju. Općina namjerava unaprijediti inkluzivno obrazovanje i pružiti podršku djeci i mladima s različitim poteškoćama u razvoju kroz „korištenje savremenih pomagala i tehnologije, nastavnih procesa i pomoći koja je prevashodno usmjerena na postizanje dovoljnog stepena osposobljavanja za život i opću funkcionalnost“.⁸ Zbog kvaliteta života mladih posebna pažnja se namjerava usmjeriti obogaćivanju kulturnog i sportskog sadržaja na području općine, a kako se predviđa, ovo će utjecati i na poboljšanje zdravlja mladih. Sigurnost mladih je još jedno područje koje Općina kroz mjere i politike želi unaprijediti. U Nacrtu strategije razvoja za period 2021–2027, koja se tek treba usvojiti, navedeni su određeni ciljevi koji su usmjereni ka izradi strateškog okvira politika za mlade, povećanju stipendiranja i izradi stambenih politika za mlade, čime bi se olakšalo osamostaljivanje mladih.

Ciljevi društvenog razvoja Općine Novo Sarajevo temelje se na strategijama, planovima i zakonima viših nivoa vlasti, kao i programima i planovima u EU-u.

⁷ Zakon o mladima FBiH, član 14, „Službene novine Federacije BiH“, 36/10.

⁸ [https://novosarajevo.ba/wp-content/uploads/2019/08/Pdf-ovi/Strateski%20dokumenti/Integrirana%20strategija%20razvoja%20općine%20Novo%20Sarajevo%20do%202023%20godine%20\(revidirana%20za%20period%202019%202023%20godina\).pdf](https://novosarajevo.ba/wp-content/uploads/2019/08/Pdf-ovi/Strateski%20dokumenti/Integrirana%20strategija%20razvoja%20općine%20Novo%20Sarajevo%20do%202023%20godine%20(revidirana%20za%20period%202019%202023%20godina).pdf)

Na osnovu navedenog, ali i Analize položaja i potreba mladih (Prilog 1), Općina djelovanje prema mladima za period 2022–2027. usmjerava kroz sedam strateških ciljeva, a koji su vezani za oblasti od interesa za mlade na području općine. Oblasti su definirane i usklađene i sa Zakonom o mladima FBiH.

1. Unaprijeđen sistem identificiranja, poticanja i razvoja obrazovanja.

2. Mladi su informirani i ostvaruju ekonomsku i socijalnu sigurnost koristeći pune kapacitete programa za zapošljavanje i samozapošljavanje.

3. Mladi ostvaruju socijalnu sigurnost kroz programe podrške osigurane od Općine Novo Sarajevo.

4. Osiguran pristup adekvatnom sistemu podrške za unapređenje zdravih stilova života kod mladih.

5. Mladi imaju pristup kvalitetnim kulturnim sadržajima kao kreatori i konzumenti.

6. Uspostavljen efikasan sistem za provedbu politika prema mladima i uključivanja mladih u procese odlučivanja u zajednici.

7. Mladi su informirani i educirani o oblicima nasilja u zajednici i školi te znaju kome se mogu obratiti za pomoć u rizičnim situacijama.

2. METODOLOGIJA

2.1. Proces izrade dokumenta

Na osnovu Zakona o mladima Federacije Bosne i Hercegovine, a u cilju kontinuiranog rada na poboljšanju položaja mladih, Općina je pristupila izradi Strategije prema mladima za period 2022–2027. godine. Nositelj ovog procesa je Služba za obrazovanje, kulturu i sport Općine Novo Sarajevo. U svrhu izrade strateškog dokumenta za mlade 2021. godine potpisan je Sporazum o saradnji između Općine Novo Sarajevo i Instituta za razvoj mladih KULT, kao organizacije koja će pripremiti istraživanje o položaju i potrebama mladih te podržati pisanje samog dokumenta strategije.

Općina Novo Sarajevo je za potrebe izrade ovog dokumenta imenovala Koordinaciono tijelo 23. 7. 2021, koje je s Institutom za razvoj mladih KULT radilo na analizi postojećih mjera namijenjenih unapređenju položaja mladih te kreiranju prijedloga mjera za provedbu Strategije.

U junu 2021. godine Institut je potpisao Ugovor o saradnji sa Vijećem mladih Općine Novo Sarajevo u svrhu uključivanja Vijeća mladih u proces istraživanja. Terensko istraživanje o potrebama i problemima mladih radilo je Vijeće mladih uz stručnu podršku Instituta.

Proces izrade dokumenta Strategija prema mladima odvijao se u nekoliko faza, koje navodimo u nastavku.

Pripremna faza je uključivala iniciranje procesa izrade strateškog dokumenta sa zaduženom službom i službenikom, definiranje članova Koordinacionog tijela i pripremu metodologije za istraživanje o položaju i potrebama mladih.

Istraživačka faza je uključivala saradnju s Vijećem mladih Općine Novo Sarajevo na kreiranju tima anketara, zatim obuku anketara, pripremu i provedbu terenskog istraživanja s mladima na području općine. Prikupljanje podataka provedeno je od jula 2021. do septembra 2021. godine korištenjem standardiziranog upitnika koji Institut za razvoj mladih KULT koristi za istraživanje problema i potreba mladih na različitim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini. Kroz terensko istraživanje anketirane su 384 mlade osobe.

Faza izrade nacrtu dokumenta se dijelom odvijala paralelno s terenskim istraživanjem, a obuhvatila je saradnju s nadležnom službom i imenovanim koordinatorom za uspostavu Koordinacionog tijela i uključivanje svih relevantnih aktera u rad Koordinacionog tijela i radnih grupa. Dalje, ova faza je obuhvatila pripremu i provedbu obuke za Koordinaciono tijelo te pregled svih dostupnih mjera i strategija koje se tiču i mladih za Općinu Novo Sarajevo. Kroz ovu fazu Koordinaciono tijelo i radne grupe analizirali su postojeće mjere i programe za mlade, mapirali najznačajnije probleme i potrebe mladih te predložili mjere za unapređenje položaja mladih u sedam oblasti.

Faza dijaloga uključuje proces kroz koji se dodatno uključuju mladi. U ovoj fazi organiziran je događaj Dijalog mladih i vlasti u Općini Novo Sarajevo – u susret Strategiji prema mladima. U sklopu dijaloga identificirani su dodatni problemi i prijedlozi rješenja za sljedeće oblasti: rad, zapošljavanje i preduzetništvo mladih; kultura i sport; aktivizam (učešće, volontiranje, mobilnost, slobodno vrijeme) te socijalna briga i sigurnost mladih.

Zajedno su mladi, predstavnici institucija vlasti i donosilaca odluka identificirali najaktuelnije probleme te ponudili nekoliko mogućnosti za njihovo rješavanje za period na koji se usvaja i Strategija prema mladima. Prijedlozi s ovog događaja su inkorporirani direktno kroz akcijske planove za navedene oblasti.

Faza izrade Prijedloga strategije uključuje proces konsultacija na prvi prijedlog Nacrta strategije prema mladima Općine, koji se odvija u saradnji s nadležnom službom, Koordinacionim tijelom i Komisijom za pitanja mladih Općine.

Referentni period koji je obuhvaćen analizom stanja u institucijama vlasti Općine je 2019, 2020. i 2021. godina.

Oblasti koje su razmatrane u Strategiji prema mladima Općine su:

1. obrazovanje i nauka mladih;
2. rad, zapošljavanje i preduzetništvo mladih;
3. socijalna briga mladih;
4. zdravstvena zaštita mladih;
5. kultura i sport;
6. aktivizam (učešće, volontiranje, mobilnost, slobodno vrijeme);
7. sigurnost mladih.

S obzirom na to da u općini živi značajan broj mladih koji su najvrjednija populacija svakog društva, te je činjenica da su upravo oni pokretači i nosioci pozitivnih promjena u svakoj lokalnoj zajednici, Općina je pristupila kreiranju Strategije prema mladima.

Na osnovu rezultata istraživanja potreba i problema mladih moguće je odrediti na koje se oblasti u Strategiji Općina mora posebno fokusirati. Iz prikupljenih odgovora mladih na području općine može se zaključiti kako je najveći problem s kojim se mladi suočavaju nezaposlenost. Problem koji je povezan s nezaposlenošću je i popriličan broj mladih koji rade bez ugovora. Nedostatak praktične nastave je istaknut kao jedan od problema u oblasti obrazovanja zajedno s neadekvatnim nastavnim planovima i programima te malim brojem stipendija za mlade. Mladi su slabo informirani o programima zapošljavanja Općine. Strategijom je nužno adresirati ključne probleme iz istraživanja i odrediti mjere i politike kojima se nastoje postići željeni ciljevi. Strateškim pristupom prema mladima pokušava se omogućiti stvaranje pogodnog okruženja za razvoj i afirmaciju mladih, utjecati na njihov ostanak u lokalnoj zajednici te olakšati uvezivanje mladih i omladinskih organizacija s općinskim službama i organima uprave. Još jedan od privlačnih elemenata za mlade i njihov ostanak u ovoj lokalnoj zajednici su parkovi i uređene javne površine koje mogu koristiti za rekreativne aktivnosti i psihomotorički razvoj. Općina ulaže značajna sredstva u okolišne politike.

2.2. Pravni okvir za donošenje strateških dokumenata

Novi metodološki pristup strateškom planiranju u Federaciji Bosne i Hercegovine temelji se na Zakonu o razvojnom planiranju i upravljanju razvojem u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH”, broj: 32/17), Uredbi o izradi strateških dokumenata u Federaciji Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH”, broj: 74/19) i Uredbi o trogodišnjem i godišnjem planiranju rada, monitoringu i izvještavanju u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH”, broj: 74/19).

Glavni cilj donošenja navedenih zakonskih i podzakonskih akata je uspostavljanje koherentnog zakonodavnog i institucionalnog okvira razvojnog planiranja. Novouspostavljeni pravni okvir za donošenje strateških dokumenata nalaže da se prilikom izrade sektorskih strategija mora voditi računa o njihovom posebnom kvalitetu, što znači da sektorski strateški ciljevi moraju biti jasno definirani i koherentni s razvojnim ciljevima Bosne i Hercegovine, da moraju sadržavati akcioni plan s finansijskim i vremenskim okvirom provedbe i nosiocima aktivnosti, te da postoji dovoljna podrška ključnih institucija u provedbi strateških dokumenata. Osim toga, kako bi se prioriteta i ciljevi transformirali u provodive aktivnosti, strateški dokumenti na entitetskom, kantonalnom i lokalnim nivoima vlasti u Federaciji BiH moraju biti povezani i usklađeni u pogledu relevantnih finansijskih i budžetskih okvira.

Proces izrade Strategije prema mladima Općine Novo Sarajevo za period 2022–2027. u svim je fazama usmjeravan i osigurao je usklađenost s drugim relevantnim strateškim dokumentima, prije svega Strategijom razvoja Federacije Bosne i Hercegovine 2021–2027. godine, Strategijom razvoja Kantona Sarajevo 2021–2027. godine kao i Strategijom razvoja Općine Novo Sarajevo 2021–2027.

3. SWOT analiza

SWOT analiza je ključni okvir za analizu situacije koji omogućava integraciju drugih metoda i koristi za utvrđivanje prilika i prijetnji, kao i snaga i slabosti u općini.

Kod izrade SWOT analize nastojalo se da analiza bude što objektivnija, koncentrirajući se što je moguće više na posmatranje stvari iz ugla učesnika u strateškom procesu. Tablica je nastala kao rezultat analize matrica koje su popunjavale radne grupe i time ukazale na trenutnu situaciju unutar svog sektora i na osnovnu provedenog istraživanja na uzorku mladih. Koristeći SWOT analizu određujemo trenutne faktore u općini i izvan nje koji imaju utjecaj na provedbu Strategije prema mladima.

Tabela predstavlja SWOT matricu Općine za izradu Strategije prema mladima i njene primjene za predloženi period. Svaka stavka analize predstavljena u tabeli obrađena je kroz matrice na kojima su radili radne grupe i Koordinaciono tijelo.

SNAGE

- Na nivou Općine djeluje Služba za obrazovanje, kulturu i sport kao i Komisija za pitanja mladih.
- Općinsko vijeće na sjednicama redovno raspravlja o pitanjima, problemima, određuje ciljeve i programe djelovanja te odlučuje o finansijskim izdvajanjima za oblast obrazovanja, kulture i sporta, a gdje su uglavnom aktivni i mladi.
- Općina Novo Sarajevo za potrebe kulturnih i umjetničkih institucija/ organizacija iz budžeta godišnje izdvaja značajna sredstva.
- Općina podržava rad kulturnih i omladinskih ustanova kroz direktno finansiranje JU „Međunarodni centar za djecu i omladinu Novo Sarajevo“.
- JU „Međunarodni centar za djecu i omladinu Novo Sarajevo“ je institucija koja aktivno učestvuje u naporima društvene zajednice s kvalitetnim osmišljavanjem slobodnog vremena djece i mladih.
- Općina Novo Sarajevo pruža podršku najuspješnijim sportistima preko grant pozicija.
- Općina vrši stipendiranje učenika i studenata, dodjeljuje nagrade najboljim učenicima i studentima.
- Općina vrši finansiranje troškova prijevoza za sve učenike s poteškoćama u razvoju kao i njihove pratiocice.

SLABOSTI

- Značajan broj mladih radi bez ikakve vrste potpisanog ugovora.
- Veliki broj mladih nije prijavljen na biro za zapošljavanje.
- Mladi u općini nisu dovoljno upoznati s volonterskim programima koji se nude jer nisu promovirani na odgovarajući način.
- Ne postoje programi iz oblasti kulture namijenjeni direktno mladima.
- Ne postoji adekvatna evidencija o isključivo mladim osobama kada je u pitanju zaposlenost/nezaposlenost na području općine.
- Mladi slabije učestvuju u kulturnim dešavanjima i aktivnostima u općini.
- Mladi u općini se ne odlučuju za studiranje i edukaciju za deficitarna zanimanja.
- Nedovoljna je promocija programa podrške zapošljavanju mladih koje nudi Općina.
- Smanjen je broj udruženja i organizacija iz oblasti kulture.
- Nedovoljan broj kvalitetnih kulturnih i sportskih sadržaja za mlade na području općine.
- Općina ne učestvuje u osiguravanju uvjeta za brigu o mentalnom zdravlju pojedinca i zajednice.
- U registru Općine od 52 registrirane nevladine organizacije/udruženja, samo je 8 omladinskih udruženja.

- Općina vrši i finansiranje učina za svu djecu koja dolaze iz socijalno ugroženih porodica.
- Općina podupire programe sufinansiranja samozapošljavanja i zapošljavanja.
- Izdvajaju se finansijska sredstva podrške projektima nevladinih organizacija/udruženja.
- Rad udruženja i nevladinih organizacija Općina podržava kroz objavljivanje javnih poziva za projekte u skladu s LOD metodologijom.
- U Općini djeluje Vijeće mladih Općine Novo Sarajevo.
- Na području općine izgrađeno je 17 sportskih ploha koje koriste i mladi.
- Općina radi na unapređenju infrastrukture za sport i kulturu.
- Općina daje podršku mladima od 17 do 35 godina kroz program Omladinske banke u saradnji s Fondacijom Mozaik. Planirana je i uspostava zajedničkog fonda.
- Općina pruža podršku kroz Odluku o pružanju podrške stambenom zbrinjavanju mladih putem ostvarivanja prava na subvenciju plaćenog poreza na promet nekretnina ili plaćenog poreza na dodatnu vrijednost.
- Općinsko vijeće donijelo je odluku o osnivanju Zdravstvenog savjeta na području općine.
- Mladima nedostaje dodatna podrška za pokretanje vlastitih biznisa (finansijska, edukacijska, pravna i druga pomoć).
- Nedovoljna informiranost mladih o aktivnostima u lokalnoj zajednici.
- Profesionalna orijentacija mladih je nedovoljno zastupljena u školama.
- Mladi prekidaju redovno školovanje.
- Nepostojanje plana i aktivnosti za brigu o djeci i mladima bez roditeljskog staranja.
- Formalno obrazovanje se sporo prilagođava potrebama tržišta rada.
- Kvalitet usluga koje pružaju zdravstvene institucije nije na zadovoljavajućem nivou.
- Slobodno vrijeme mladih nije adekvatno iskorišteno, a postoji široka lepeza mogućnosti organiziranog korištenja slobodnog vremena.
- Mali broj mladih prima neku vrstu stipendije.
- Nemaju sve škole omogućen fizički pristup objektu djeci i mladima s invaliditetom.
- Niska je uključenost mladih u rasprave i izrade lokalnih politika.
- Predstavnici Vijeća mladih ne učestvuju u radu Komisije za mlade.
- Sistem informiranja mladih nije prilagođen potrebama mladih.

PRILIKE

- Na području općine djeluje značajan broj predškolskih ustanova, osnovnih i srednjih škola kao i visokoškolskih ustanova.
- U općini je povećano zanimanje među mladima za pokretanje vlastitih biznisa.
- Općina saraduje s Policijskom upravom Novo Sarajevo i nastoji kroz rad i mnogobrojne aktivnosti poboljšati sigurnost mladih u ovoj lokalnoj zajednici.
- Uspješna realizacija sportskih projekata koji su realizirani u saradnji s Javnim preduzećem za upravljanje i održavanje objekata u vlasništvu Općine.
- Porast finansijske podrške sportskim klubovima, ulaganja u sportske objekte,

PRIJETNJE

- Nedostatak praktične nastave u okviru redovnog obrazovanja.
- Nadležnosti za socijalnu politiku podijeljene su između federalnog i kantonalnog nivoa vlasti.
- Nezaposlenost mladih u općini.
- Mladi ne znaju za vladine programe zapošljavanja.
- Nedostatak brige o vlastitom zdravlju među mladima (redovni pregledi i informiranost oko dostupnosti usluga mladima).
- Mladi nisu zadovoljni sigurnosnom situacijom i izloženi su različitim oblicima nasilja na području općine.
- Neprepoznavanje i ignoriranje međuvršnjačkog nasilja.

- planiranja izgradnje parkovsko-rekreativne zone Park šuma Hum.
- Općina je u proteklim godinama pokretala programe aktivne politike zapošljavanja.
- Na području općine evidentirano je ukupno 26 udruženja, odnosno amaterskih sportskih klubova s kojima se ostvarila saradnja.
- Vijeće mladih je aktivno učestvovalo u javnim raspravama o Budžetu Općine po tačkama koje se tiču mladih.
- Prilike za razvoj rekreativnog turizma (Park šuma Hum, Vraca, prostor bivšeg Strelišta).
- Saradnja s UNDP-om BiH na povećanju energetske efikasnosti školskih objekata.
- Dobra i kontinuirana saradnja s nevladinim organizacijama koje rade s mladima, poput Fondacije Mozaik, Instituta za razvoj mladih KULT, Udruženja za prevenciju ovisnosti Narko-ne.
- Aktivne studentske organizacije.
- Osnivanje novih omladinskih udruženja.
- U oblasti predškolskog obrazovanja veliki broj djece svake godine ostaje neupisan u predškolske ustanove zbog popunjenih kapaciteta.
- Veliki broj mladih navodi neupućenost u proceduru koju trebaju proći kada je u pitanju zdravstvena zaštita.
- Socijalizacija mladih s teškoćama u razvoju i svih drugih marginaliziranih grupa mladih nije osmišljena i slabo se provodi.
- Mladi su nezadovoljni podrškom koju Općina pruža sportskim i kulturnim aktivnostima na području općine.
- Neusklađenost tržišta rada i obrazovnih profila.
- Pušenje kao faktor rizika za masovne nezarazne bolesti.
- Nasilje u partnerskim vezama.
- Smanjenje broja učenika u srednjim školama.
- Centar za socijalni rad bilježi povećanje određenih vidova pomoći, što ukazuje na moguće probleme u zajednici i pogoršanje socijalnog statusa.

4. ANALIZA POLOŽAJA I POTREBA MLADIH U OPĆINI NOVO SARAJEVO

4.1. Obrazovanje i nauka mladih

4.1.1. Uvod

Pravo na obrazovanje predstavlja jedno od osnovnih ljudskih prava. Svaka mlada osoba ima pravo na obrazovanje i kontinuiran razvoj svoje ličnosti, a zadatak vlasti na svim nivoima je osigurati ostvarivanje ovog prava u potpunosti. Obrazovanje predstavlja jedan od ključnih faktora za ostvarivanje svih drugih prava i pokretačka je snaga u osnaživanju djece i odraslih da sami oblikuju svoju budućnost i učestvuju u životu svoje zajednice. Tri osnovna oblika obrazovanja u modernom društvu su formalno obrazovanje, neformalno obrazovanje i informalno obrazovanje. Većina mladih u općini uključena je u sistem formalnog obrazovanja: osnovno, srednje i visoko obrazovanje.

Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje u općini organizira se u redovnim osnovnim javnim i privatnim školama, školi za specijalni odgoj, obrazovanje i rehabilitaciju i paralelnoj školi – muzička i baletska. Na području općine postoji ukupno 12 osnovnih škola, od kojih je devet redovnih osnovnih javnih škola, uključujući Centar Vladimir Nazor, koji pohađaju djeca s teškoćama u razvoju, jedna muzička javna osnovna škola, dok su dvije privatne osnovne škole.

Kada je riječ o srednjoškolskom obrazovanju, na području općine registrirano je ukupno osam srednjih škola i jedna škola za srednje stručno obrazovanje i radno osposobljavanje.

Na području općine nalazi se Kampus Univerziteta u Sarajevu i devet fakulteta.

Oblast osnovnog, srednjeg i visokog obrazovanja i nauke regulirana je na nivou Kantona Sarajevo, koji je i osnivač svih obrazovnih ustanova.

Izuzev teritorijalne pripadnosti, Općina nema drugih ingerencija nad obrazovnim ustanovama.

✓ Obrazovne institucije na području općine

Tabela1: Popis osnovnih, srednjih i visokoškolskih ustanova u Općini Sarajevo

OSNOVNE ŠKOLE NA PODRUČJU OPĆINE NOVO SARAJEVO		
Broj	Naziv škole	Adresa
1.	OŠ „ČENGIĆ VILA 1“	Dr. Fetaha Bećirbegovića br. 2 www.oscvila1.edu.ba
2.	OŠ "GRBAVICA 1"	Grbavička br. 14 www.osgrbavica1.edu.ba
3.	OŠ „GRBAVICA II“	B. Mutavelića b.b. www.osgrbavica2.edu.ba
4.	OŠ „HRASNO“	Porodice Ribar br. 2 www.oshrasno.edu.ba
5.	OŠ „KOVACIĆI“	Zagrebačka br. 22 www.oskovacici.edu.ba
6.	OŠ „MALTA“	M. Marulića br. 27 www.osmalta.edu.ba
7.	OŠ „POFALIĆI“	Ivanjska br. 1 www.ospofalici.edu.ba

8.	OŠ „VELEŠIČKI HEROJI“	G. Velešići b.b. www.osvh.edu.ba
9.	CENTAR ZA ODGOJ, OBRAZOVANJE I REHABILITACIJU „VLADIMIR NAZOR“ SARAJEVO	A. Šaćirbegović br. 80 www.vladimirnazor.edu.ba
10.	OSNOVNA MUZIČKA I BALETSKA ŠKOLA „NOVO SARAJEVO“	K. Kapetanovića br. 43 www.osmbaletska.edu.ba
PRIVATNE OSNOVNE ŠKOLE		
1.	Francuska osnovna škola CIFS	Paromlinska 66 www.cifs.edu.ba
2.	O.Š. ISA-BEG ISHAKOVIĆ	Banjalučka b.b. www.isabeg.edu.ba
SREDNJE ŠKOLE NA PODRUČJU OPĆINE NOVO SARAJEVO		
1.	ŽELJEZNIČKI ŠKOLSKI CENTAR	Ložionička br. 8 www.zsc.edu.ba
2.	EKONOMSKA ŠKOLA	Zmaja od Bosne br. 39 www.ses.edu.ba
3.	TREĆA GIMNAZIJA	Vilsonovo šetalište br. 16 www.treca-gimnazija.edu.ba
4.	SREDNJA ŠKOLA ZA SAOBRAĆAJ I KOMUNIKACIJE	Velešići br. 2 www.sssksarajevo.com.ba
5.	SREDNJA ELEKTROTEHNIČKA ŠKOLA ZA ENERGETIKU	Zmaja od Bosne br. 37 www.etssa.edu.ba
6.	ŠKOLA ZA SREDNJE STRUČNO OBRAZOVANJE I RADNO OSPOSOBLJAVANJE	Azize Šaćirbegović br. 80 www.strucnoobraz.edu.ba
7.	SREDNJA ŠKOLA ZA OKOLIŠ I DRVNI DIZAJN	Vilsonovo šetalište br. 11 www.ssodd.edu.ba
8.	SARAJEVO COLLEGE – VRACA CAMPUS International High School of Sarajevo	Banjalučka b.b. www.sarajevocollege.ba
VISOKOŠKOLSKE USTANOVE – FAKULTETI NA PODRUČJU OPĆINE NOVO SARAJEVO		
1.	FAKULTET KRIMINALISTIČKIH NAUKA (Kampus Univerziteta u Sarajevu)	Zmaja od Bosne br. 8 www.fknbih.unsa.ba
2.	FAKULTET SAOBRAĆAJA I KOMUNIKACIJA (Kampus Univerziteta u Sarajevu)	Zmaja od Bosne br. 8 www.fsk.unsa.ba
3.	MAŠINSKI FAKULTET	Vilsonovo šetalište br. 9 www.mef.unsa.ba
4.	POLJOPRIVREDNO-PREHRAMBENI FAKULTET (Kampus Univerziteta u Sarajevu)	Zmaja od Bosne br. 8 www.ppf.unsa.ba
5.	PRIRODNO-MATEMATIČKI FAKULTET	Zmaja od Bosne br. 35 www.pmf.unsa.ba
6.	ŠUMARSKI FAKULTET	Zagrebačka br. 20 www.sfsa.unsa.ba

7.	VETERINARSKI FAKULTET	Zmaja od Bosne br. 90 www.vfs.unsa.ba
8.	ELEKTROTEHNIČKI FAKULTET (Kampus Univerziteta u Sarajevu)	Zmaja od Bosne b.b. www.etf.unsa.ba
9.	FARMACEUTSKI FAKULTET (Kampus Univerziteta u Sarajevu)	Zmaja od Bosne br. 8 (Kampus Univerziteta u Sarajevu) www.ffsa.unsa.ba

Izvor: Općina Novo Sarajevo

4.1.2. Pravni okvir

Oblast obrazovanja je, shodno ustavnom uređenju u Bosni i Hercegovini, u isključivoj nadležnosti entiteta Republika Srpska, deset kantona u Federaciji Bosne i Hercegovine i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine. Svaka administrativna jedinica ima ministarstvo obrazovanja, zakone iz oblasti obrazovanja i budžet za obrazovanje. Pored toga, svaka jedinica zasebno utvrđuje obrazovnu i udžbeničku politiku.

Zakonsku regulativu koja regulira pitanje formalnog obrazovanja u Bosni i Hercegovini i Federaciji Bosne i Hercegovine čine:

- Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u Bosni i Hercegovini;
- Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u Bosni i Hercegovini i
- Okvirni zakon o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini.

Ustavom FBiH propisano je da su kantoni administrativne jedinice nadležne za donošenje svojih zakonskih akata iz oblasti obrazovanja. Shodno tome, u Kantonu Sarajevo postoje sljedeći zakonski akti koji reguliraju oblast obrazovanja:

- Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Kantonu Sarajevo („Sl. novine Kantona Sarajevo“, broj 26/08 i 21/09);
- Zakon o osnovnom odgoju i obrazovanju Kantona Sarajevo („Sl. novine Kantona Sarajevo“, broj 23/17, 33/17, 30/19 i 34/20);
- Zakon o srednjem obrazovanju Kantona Sarajevo („Sl. novine Kantona Sarajevo“, broj 23/17 i 30/19);
- Zakon o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo („Sl. novine Kantona Sarajevo“, broj 33/17);
- Zakon o obrazovanju odraslih Kantona Sarajevo („Sl. novine Kantona Sarajevo“, broj 40/15 i 40/20);
- Zakon o studentskom organizovanju na području Kantona Sarajevo („Sl. novine Kantona Sarajevo“, broj 11/10);
- Zakon o naučnoistraživačkoj djelatnosti Kantona Sarajevo („Sl. novine Kantona Sarajevo“, broj 26/16).

4.1.3. Institucionalni okvir

Iako je Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine nadležno, između ostalog, i za obrazovanje na nivou Bosne i Hercegovine, ono, kao i Ministarstvo obrazovanja i nauke Federacije Bosne i Hercegovine, ima samo koordinacijsku ulogu. Ministarstvo civilnih poslova BiH je od 2003. godine zaduženo za koordinacijske aktivnosti u sektoru obrazovanja u BiH, kao i na planu evropskih integracija i međunarodne saradnje. Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke nema izvorne nadležnosti u oblasti obrazovanja, nego se bavi saradnjom i koordinacijom s kantonima.

Ustavom Federacije BiH predviđeno je da kantonalna ministarstva obrazovanja imaju isključivu i nedjeljivu nadležnost za obrazovanje u FBiH, koja, između ostalog, pripremaju, izrađuju i usvajaju obrazovnu politiku, relevantne zakonske i podzakonske akte te su odgovorna za finansiranje obrazovanja. Usvajanjem izmjena i dopuna Zakona o organizaciji i djelokrugu organa uprave i upravnih organizacija Kantona Sarajevo u decembru 2020. godine, nadležnosti ranijeg Ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo podijeljena su na dva ministarstva: Ministarstvo za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo i Ministarstvo za nauku, visoko obrazovanje i mlade Kantona Sarajevo. Ministarstvo za

odgoj i obrazovanje KS nadležno je za poslove Kantona u oblasti predškolskog, osnovnog i srednjeg obrazovanja, dok Ministarstvo za nauku, visoko obrazovanje i mlade KS vrši sve poslove koji se odnose na ostvarivanje nadležnosti Kantona u oblasti nauke, visokog obrazovanja i mladih. Pored dva navedena ministarstva, na kantonalnom nivou postoji i Komisija za obrazovanje i nauku Skupštine Kantona Sarajevo, koja kao skupštinski radni organ razmatra pitanja iz oblasti uspostave i razvoja infrastrukture javnih obrazovnih institucija na svim nivoima obrazovanja u nadležnosti Kantona Sarajevo i pitanja politike finansiranja institucija javnog obrazovanja u Kantonu Sarajevo.

Iako u neposrednoj nadležnosti kantonalnih ministarstava, oblast obrazovanja, kao jednu od najznačajnijih društvenih oblasti, prati i podržava i lokalna zajednica. Služba za obrazovanje, kulturu i sport Općine Novo Sarajevo u okviru svojih nadležnosti, između ostalog, predlaže mjere za unapređenje odgojno-obrazovnog rada u osnovnim školama, provodi proceduru dodjele stipendija za učenike srednjih škola i studente, u saradnji sa nadležnim ministarstvima organizira takmičenja i smotre učenika u oblasti nastave i vannastavnih aktivnosti na općinskom nivou, organizira javne i kulturne manifestacije škola, posebno iz domena obrazovanja za demokratiju i ljudskih prava, osigurava lokalne potrebe stanovništva u oblasti obrazovanja i odgoja te vodi evidenciju obrazovnih institucija.

Podrška učeničkom i studentskom standardu očituje se i kroz osiguravanje novčanih nagrada učenicima za postignute rezultate, sufinansiranje troškova prijevoza i druge aktivnosti.

✓ **Stipendiranje učenika i studenata**

Općina Novo Sarajevo kontinuirano vrši redovno stipendiranje učenika i studenata te dodjeljuje nagrade najboljim učenicima i studentima. Prema podacima Službe za obrazovanje, kulturu i sport Općine Novo Sarajevo, u toku dvije školske/akademske godine (2019/2020. i 2020/2021) dodijeljeno je ukupno 1285 stipendija učenicima srednjih škola i studentima. Na osnovu Odluke o uslovima i načinu ostvarivanja prava na stipendiju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 14/21), Općina svake godine objavljuje Konkurs za dodjelu stipendija učenicima srednjih škola i studentima, te u skladu s kriterijima dodjeljuje stipendije i učenicima i studentima deficitarnih zanimanja. Izuzetno, dodjeljuju se stipendije učenicima i studentima koji nemaju traženi prosjek ocjena ali su slabijeg materijalnog stanja, odnosno socijalno ugroženi. Pored stipendija, Općina Novo Sarajevo provodi općinska školska takmičenja te osigurava nagrade za učenike osnovnih škola. U tu svrhu je u budžetu Općine Novo Sarajevo bio predviđen iznos od 5.000,00 KM, dok je za 2020. godinu iznos umanjn na 2.600,00 KM.

✓ **Sufinansiranje troškova prijevoza**

Zakonom o srednjem obrazovanju predviđeno je da Kanton Sarajevo, u saradnji s Gradom, općinama i drugim zainteresiranim subjektima, a na osnovu sporazuma s Ministarstvom saobraćaja Kantona Sarajevo, osigurava sredstva za sufinansiranje troškova prijevoza redovnih učenika.

Općina Novo Sarajevo je, u skladu s navedenim, osigurala finansiranje troškova prijevoza za sve učenike s poteškoćama u razvoju kao i njihove pratiocice.

✓ **Infrastrukturni projekti**

Pored navedenog, Općina Novo Sarajevo podržava infrastrukturne projekte za obrazovne ustanove u skladu sa svojim mogućnostima, te u saradnji s UNDP-om BiH izdvaja sredstva za renoviranje objekata obrazovnih ustanova i njihovu energetska efikasnost.

Općina svake godine vrši investicijska ulaganja u objekte osnovnih škola, a posebno u renoviranje sala za sportski odgoj.

✓ **Podrška nevladinim organizacijama i projektima iz oblasti obrazovanja**

Općina Novo Sarajevo osigurava podršku udruženjima kroz izdvajanja određenih sredstava za projekte iz oblasti obrazovanja. Tokom 2019. i 2021. godine ukupno 2460 mladih je bilo obuhvaćeno projektima vezanim za obrazovanje, dok se 2020. godine uslijed pandemije COVID-19 projekti nisu realizirali. Podaci nadležne Službe za obrazovanje, kulturu i sport ukazuju da se 75% podržanih projekata provodilo u urbanim sredinama, a neki od podržanih projekata iz oblasti obrazovanja bili su: Obrazovanje – poticanje na aktivizam mladih, Mladi i književnost, Znanjem protiv droge, Obrazovanjem ka prevenciji od ovisnosti i nargile.

✓ **Ostale aktivnosti**

S ciljem pružanja podrške obrazovanju socijalnih kategorija, Općina finansira učine za svu djecu koja dolaze iz socijalno ugroženih porodica. Podršku učeničkom standardu Općina pruža kroz osiguravanje sredstava za nabavku lektira, računarske opreme i stručnih mašina u osnovnim školama.

4.1.4. Finansijski okvir

Prema podacima Službe za obrazovanje, kulturu i sport Općine, u Budžetu Općine izdvojeno je ukupno 1.142.200,00 KM u svrhu dodjele stipendija učenicima srednjih škola i studentima za dvije školske/akademske godine (2019/2020. i 2020/2021). Usto, tokom 2019. i 2021. godine za projekte iz oblasti obrazovanja izdvojeno je 85.000,00 KM.

4.1.5. Analiza problema i potreba

✓ **Problemi mladih u oblasti obrazovanja**

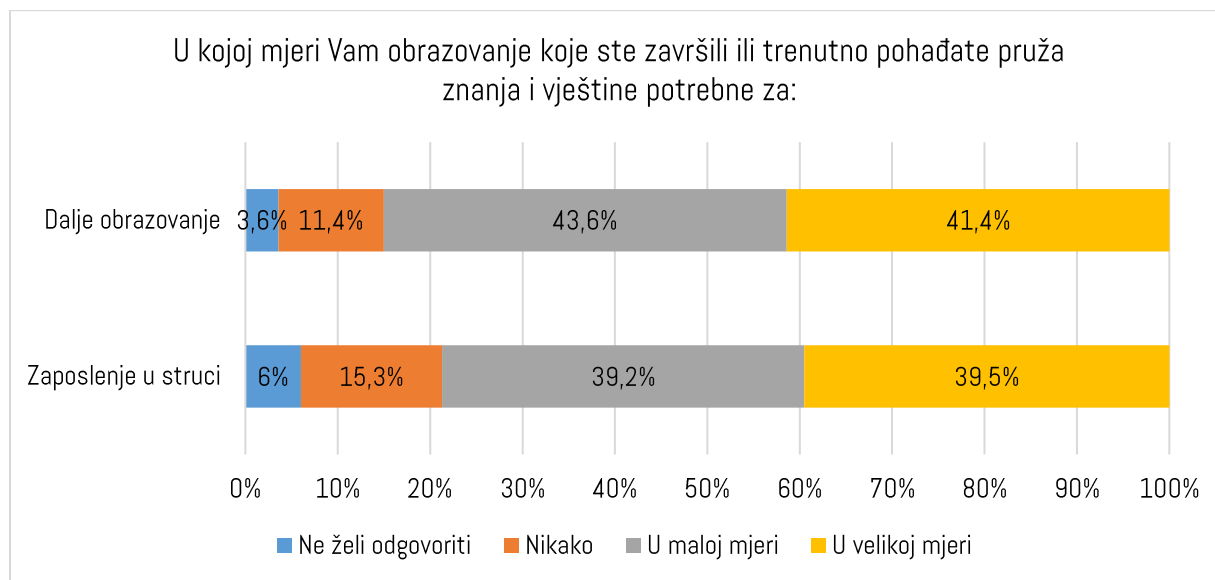
Problemi i potrebe mladih u oblasti obrazovanja uvjetovani su s više faktora koji se odnose na rad institucija vlasti u ovoj oblasti, pravnim okvirom te tržištem rada, gdje je česta pojava da obrazovanje nije usklađeno s tržištem rada. Ovo je percepcija formalnog obrazovanja i kao takvo treba biti predmet rada institucija vlasti. S druge strane, neformalno obrazovanje često je oblast koju provode udruženja građana (nevladine organizacije), a koje opet nema dovoljno jasnu strukturu niti je adekvatno priznato u društvu.

U nastavku su predstavljeni neki od ključnih problema koji proizlaze iz analize trenutnog stanja u institucijama vlasti te stavova i mišljenja mladih.

- 1. Formalno obrazovanje se sporo prilagođava potrebama tržišta rada.**
- 2. Mladi se školuju za zvanja i zanimanja za koja će teško naći posao.**

Dugogodišnji problem u oblasti obrazovanja i zapošljivosti mladih kontinuirano pokazuje da obrazovanje ne odgovara na potrebe tržišta rada. U općini 39,2% mladih je reklo da im obrazovanje koje su završili ili trenutno pohađaju ne pruža znanje i vještine potrebne za zaposlenje u struci.

Grafik 1. Adekvatnost obrazovanja

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Prema dosadašnjim istraživanjima, ali i analizi Agencije za rad i zapošljavanje BiH,⁹ prilagođavanje obrazovanja tržišnim potrebama moguće je tek na srednji i dugi rok. Zbog dužine obrazovnog procesa prilagođavanja na kratak rok nisu moguća. Prekomjernost određenih zanimanja i obrazovnih nivoa završava teškoćama u zapošljavanju.

3. Mladi prekidaju redovno školovanje

Od ukupnog broja osoba koje su nastavile dalje školovanje u nekoj školi ili na višem nivou, njih 9,6% je prekinulo ili nije završilo obrazovanje. Razlozi nenastavljanja daljeg školovanja ili prekida trenutnog školovanja navedeni su u grafiku ispod. Posebno se ističu tri razloga. Prvi je da su osobe našle stalno zaposlenje (15,6%). Drugi razlog je odabralo 8,8% mladih, a on je da nisu vidjeli perspektivu u daljem obrazovanju, a treći (3,9%) je da su ispitanici završili magisterij/doktorat i da to smatraju dovoljnim.

⁹ Agencija za rad i zapošljavanje BiH, Istraživanje tržišta rada u Bosni i Hercegovini u cilju utvrđivanja usklađenosti obrazovnog sistema sa potrebama tržišta rada (2012), <http://www.arz.gov.ba/Dokumenti/Fajlovi/ANKETA%202012.pdf>.

Grafik 2. Prekid školovanja

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

4. Nadarenim i talentiranim učenicima se ne posvećuje dovoljno pažnje

Uslijed obimnih kurikuluma i nepostojanja jasne strategije podrške nadarenim i talentiranim učenicima, ova grupa ostaje uskraćena za dodatnu podršku za dalji rast i razvoj.

5. Profesionalna (karijerna) orijentacija mladih je nedovoljno zastupljena u školama

Saradnja i koordinacija djelovanja u oblasti karijerne orijentacije u Evropskoj uniji pomažu donosiocima političkih odluka u državama članicama da postignu mnogobrojne zajedničke ciljeve, kao što su:

- a) efikasno ulaganje u obrazovanje i osposobljavanje;
- b) efikasnost tržišta rada;
- c) cjeloživotno učenje;
- d) socijalna uključenost;
- e) društvena jednakost;
- f) privredni razvoj.

Na području Kantona Sarajevo se u procesu školovanja mladih ne pridaje dovoljna pažnja otkrivanju sklonosti i posebnih predispozicija učenika kao ni njihovom kontinuiranom usavršavanju u pravcu pripreme i preporuke za odabir poziva.

6. Inkluzivno obrazovanje ne odgovara na potrebe u društvu.

Inkluzivno obrazovanje regulirano je Zakonom o osnovnom odgoju i obrazovanju Kantona Sarajevo kao i Pravilnikom o inkluzivnom obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 32/19), kojim se propisuju bliža uputstva za odgoj i

obrazovanje djece s teškoćama u razvoju s ciljem omogućavanja ujednačenog pristupa djeci/učenicima u predškolskim ustanovama, osnovnim i srednjim školama u Kantonu Sarajevo. U svrhu poboljšanja inkluzivne prakse u školama, Općina je finansirala nabavku asistivnog kabineta radi pružanja kvalitetnog obrazovanja djeci s teškoćama u razvoju.

7. Socijalizacija mladih s teškoćama u razvoju i svih drugih marginaliziranih grupa mladih nije osmišljena i slabo se provodi.

U cilju unapređenja sistema identifikacije, poticanja i razvoja obrazovanja, Općina se u skladu sa svojim nadležnostima opredijelila za nekoliko ključnih koraka koje će u narednom periodu doprinijeti jačanju kvalitete obrazovanja, a navedeni su u tabeli koja slijedi.

Tabela 2: Identifikacija problema i potreba – Obrazovanje

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti
1. Mladi se školuju za zvanja i zanimanja za koja će teško naći posao	1.1. Urađena analiza potreba tržišta rada 1.2. Mladi se upisuju i školuju za zvanja koja su deficitarna na tržištu rada i s kojima će brzo i lako pronaći zaposlenje, te biti primjereno plaćeni	1.1.1. Analiza potreba tržišta rada 1.1.2. Općina stipendira sve učenike koji se školuju za deficitarna zanimanja 1.1.3. Općina u skladu sa svojim mogućnostima podržava osnovne škole kroz nabavku CNC mašina, kako bi se kod učenika razvila želja da se školuju za deficitarna zanimanja 1.1.4. Općina u saradnji s obrazovnim ustanovama, Ministarstvom za odgoj i obrazovanje KS i JU „Služba za zapošljavanje KS – Biro Novo Sarajevo“ radi na promociji i popularizaciji deficitarnih zanimanja
2. Mladi prekidaju redovno školovanje	2.1. Mladi uspješno okončavaju osnovno, srednje i fakultetsko školovanje	2.1.1. Općina stipendira učenike srednjih škola i redovne studente koji ispunjavaju uvjete propisane Odlukom o uslovima i načinu ostvarivanja prava na stipendiju, kako bi imali mogućnost nesmetanog finansiranja obrazovanja
3. Nadarenim i talentiranim učenicima ne posvećuje se dovoljno pažnje	3.1. Nadareni i talentirani učenici i studenti se nagrađuju za svoj trud i rezultate 3.2. Nadarenim i talentiranim učenicima i studentima se pruža mogućnost za dodatno usavršavanje i odlaske na međunarodna takmičenja i sl.	3.1.1. Općina izdvaja sredstva za nagrade nadarenim i talentiranim učenicima i studentima 3.2.1. Općina izdvaja sredstva za mobilnost mladih
4. Socijalizacija mladih s teškoćama u razvoju i svih drugih marginaliziranih grupa mladih nije osmišljena i slabo se provodi	4.1. Mladi s teškoćama u razvoju i mladi iz svih drugih marginaliziranih grupa više se uključuju u obrazovne, kulturne i sportske procese i manifestacije	4.1.1. Općina će u saradnji s obrazovnim ustanovama i Ministarstvom za odgoj i obrazovanje KS raditi na promociji uključivanja mladih s teškoćama u razvoju u obrazovne, kulturne i sportske procese i manifestacije 4.1.2. Općina će finansijski podržati projekte udruženja koji za cilj imaju socijalizaciju mladih s

		teškoćama u razvoju u obrazovne, kulturne i sportske procese i manifestacije 4.1.3. Općina će u saradnji s obrazovnim ustanovama i Ministarstvom za odgoj i obrazovanje KS raditi na unapređivanju inkluzivnog obrazovanja kroz finansiranje nabavke specijalne opreme i nastavnih sredstava (asistivni kabinet, senzorna soba i sl.)
5. Inkluzivno obrazovanje ne odgovara na potrebe u društvu	5.1. Inkluzivno obrazovanje je prilagođeno potrebama u društvu	5.1.1. Općina će u saradnji s obrazovnim ustanovama i Ministarstvom za odgoj i obrazovanje KS raditi na uključivanju mladih s teškoćama u razvoju u redovan nastavni proces kroz izgradnju pristupnih rampi, liftova i sl. u obrazovnim ustanovama 5.1.2. Općina će finansijski podržati projekte udruženja koji za cilj imaju inkluzivno obrazovanje mladih s teškoćama u razvoju

Izvor: Koordinaciono tijelo

Za puni uvid u problematiku mladih u oblasti obrazovanja Analiza položaja i potreba mladih Općine Novo Sarajevo nudi detaljnije podatke (Prilog 1).

4.2. Rad, zapošljavanje i samozapošljavanje mladih

4.2.1. Uvod

Jedan od glavnih ciljeva savremenih društava jeste uspješna integracija mladih u društvo i stvaranje kompetentnih građana koji u budućnosti mogu biti nosioci društvenih promjena i ekonomskog razvoja. Uspješna društvena integracija mladih nužno podrazumijeva i uspješno uključivanje mladih osoba u tržište rada, bilo kroz zapošljavanje ili samozapošljavanje. Statistički podaci na nivou Evropske unije ukazuju na to da mlade osobe čine jednu od najranjivijih grupa s aspekta zapošljavanja i preduzetništva, te da nezaposlenost dvostruko češće pogađa mlade ljude u poređenju s drugim dobnim grupama.¹⁰

Pored najčešće navedenih razloga nezaposlenosti kao što su ekonomska kriza i nedostatak novih radnih mjesta, mladim osobama je dodatno otežan pristup tržištu rada i zbog neusklađenosti obrazovne strukture s potrebama tržišta rada, nedostatka radnog iskustva, manjka znanja o metodama traženja zaposlenja te nerazvijenih ličnih vještina.

Danas, kada tržište rada nije u stanju osigurati ravnotežu ponude i potražnje poslova za mlade osobe, do izražaja dolazi inovativnost mladih kao i njihov preduzetnički potencijal. Mladi iskazuju veliki interes i želju za bavljenjem preduzetništvom, no obično im nedostaju finansijska sredstva, preduzetnička znanja i vještine te kvalitetna savjetodavna podrška pri pokretanju vlastitog biznisa.

Kako nezaposlenost mladih osoba može imati dugoročne negativne posljedice ne samo na mlade osobe nego i za cjelokupno društvo, potrebno je da vlasti na svim nivoima intenziviraju napore za uklanjanjem gore navedenih uzroka nezaposlenosti.

4.2.2. Pravni okvir

Zakoni o radu koji su doneseni i koji se primjenjuju u BiH predstavljaju osnovne propise kojim se uređuje područje radnih odnosa. Ustavom Federacije BiH predviđeno je da su federalna vlast i kantoni nadležni za socijalnu politiku, te shodno tome Federacija BiH i kantoni imaju zajedničku nadležnost u oblasti radnih odnosa i zapošljavanja, pa se određena pitanja iz te oblasti mogu urediti propisima kantona. Zakon koji regulira oblast rada i radnih odnosa mladih jeste Zakon o radu Federacije BiH, dok oblast zapošljavanja uređuje Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba Federacije BiH. Ovim zakonom uređena su prava i obaveze Federacije BiH u utvrđivanju i provođenju ukupnih mjera kojima se pospješuju i unapređuju uvjeti za zapošljavanje, osnovni principi u posredovanju za zapošljavanje, materijalna i socijalna sigurnost nezaposlenih osoba za vrijeme privremene nezaposlenosti, finansiranje ukupne djelatnosti zapošljavanja i druga pitanja, poštujući nadležnosti kantona i njihove različitosti.

U Kantonu Sarajevo usvojen je Zakon o posredovanju u zapošljavanju o socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba Kantona Sarajevo, a na osnovu kojeg se uređuju prava i obaveze Kantona Sarajevo u utvrđivanju i provođenju mjera za poticanje i održavanje više stope zaposlenosti i poboljšanja strukture zaposlenih, principi u posredovanju u zapošljavanju, ostvarivanje materijalne i socijalne sigurnosti u slučaju nezaposlenosti i druga prava po tom osnovu.

Pitanje zapošljavanja mladih u određenom je dijelu regulirano i Zakonom o mladima Federacije Bosne i Hercegovine, koji propisuje obavezu nadležnog ministarstva u Federaciji Bosne i Hercegovine za kreiranje federalnih grantova i transfera s namjenom podrške zapošljavanju mladih i podrške omladinskom preduzetništvu, a posebno mladima bez iskustva.

4.2.3. Institucionalni okvir

Državne institucije koje su nadležne za oblast rada i zapošljavanja su Ministarstvo civilnih poslova Bosne i Hercegovine, unutar kojeg je formiran Sektor za rad, zapošljavanje, socijalnu zaštitu i penzije, a koje ima koordinirajuću ulogu u oblasti rada i zapošljavanja, i Agencija za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine.

¹⁰ EUROSTAT, 2017.

U Federaciji Bosne i Hercegovine odgovornost za zapošljavanje dijele Vlada Federacije Bosne i Hercegovine i kantoni. Institucije nadležne za pitanja rada i zapošljavanja na entitetskom nivou su:

- Federalno ministarstvo rada i socijalne politike;
- Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta;
- Federalni zavod za zapošljavanje;
- Federalna uprava za inspekcijske poslove i
- Fond za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba sa invaliditetom.

Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba FBiH utvrđeno je da posrednici u zapošljavanju mogu biti javni zavodi za zapošljavanje (Federalni zavod za zapošljavanje i kantonalne službe zapošljavanja) te privatne agencije.

Institucije koje su nadležne za ovu oblast na području Kantona Sarajevo su:

- Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo i
- Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo.

Zakonom o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba Kantona Sarajevo definirane su nadležnosti i finansiranje ukupne djelatnosti Javne ustanove „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“ kao posrednika u zapošljavanju. JU „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“ nadležna je za posredovanje u zapošljavanju, informiranje o mogućnosti zapošljavanja, provođenje programa profesionalne orijentacije, obuke i prekvalifikacije nezaposlenih osoba i njihovo ponovno zapošljavanje na odgovarajućim poslovima, donošenje i provođenje programa mjera za brže zapošljavanje određenih kategorija nezaposlenih osoba čije je zapošljavanje otežano, kao i za saradnju s obrazovanim ustanovama radi usklađivanja obrazovnih programa s kadrovskim potrebama poslodavaca.

Kada je riječ o nadležnosti jedinice lokalne samouprave, Zakon o principima lokalne samouprave u FBiH propisuje i donošenje programa i planova razvoja jedinice lokalne samouprave i stvaranje uvjeta za privredni razvoj i zapošljavanje. Navedenu nadležnost u okviru Općine ostvaruje Služba za upravljanje lokalnim razvojem.

Prema podacima Službe za zapošljavanje Kantona Sarajevo – Biro za zapošljavanje Novo Sarajevo i Općine, 2019. godine je na području općine registrirano 26.513 zaposlenih (a prema podacima Poreske uprave 27.796). Stopa zaposlenosti iznosila je 62,2%, dok je stopa nezaposlenosti iznosila 21,1%, a 2020. godine stopa zaposlenosti porasla je za 1,1%, dok je stopa nezaposlenosti porasla za 1%.

Kada su u pitanju podaci o nezaposlenosti mladih, ne postoji adekvatna evidencija o nezaposlenim mladim osobama na području općine.

Najbrojnija zanimanja nezaposlenih osoba u općini, prema dostupnim podacima Službe za zapošljavanje Kantona Sarajevo, 2019. godine bila su:

- **VSS:** dipl. ekonomist – 235, dipl. pravnik – 220, dipl. politolog – 65, dipl. socijalni radnik – 47, dipl. žurnalist – 63;
- **VŠS:** ekonomist – 39 i pravnik – 15;
- **SSS:** maturant gimnazije – 513, ekonomski tehničar – 249, mašinski tehničar – 195, medicinska sestra – 90, grafički tehničar – 46;
- **KV:** prodavač – 260, frizer – 110, vozač – 107, automehaničar – 64, bravar – 44.

Navedena najbrojnija zanimanja su ujedno i najtraženija zanimanja na tržištu rada. U toku istog perioda s evidencije Biroa za zapošljavanje Novo Sarajevo ukupno je objavljeno 2.449 nezaposlenih osoba.

Najmanje nezaposlenih osoba je sa završenom knjižničarskom, kožarskom, metalurško-tehničkom, rudarsko-geološkom, geodetskom i ostalim tehničkim srednjim školama. Po evidenciji nadležne službe, najmanje nezaposlenih osoba je s višom socijalnom i medicinskom školom. Među nezaposlenim osobama s fakultetskim obrazovanjem najmanje je osoba sa završenim geodetskim i tehnološkim fakultetima, filološkim, rudarskim i metalurškim, te teološkim fakultetima.

✓ Programi zapošljavanja i samozapošljavanja mladih na području općine

2019. godine Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo – Biro za zapošljavanje Novo Sarajevo realizirala je sedamnaest poticajnih mjera (3.457 osoba) na koje su, shodno uvjetima, mogle aplicirati i mlade osobe.

Od sedamnaest mjera, dvije poticajne mjere bile su namijenjene isključivo mladim osoba s područja općine:

- ✓ Program sufinansiranja zapošljavanja pripravnika s VSS i VŠS (150 pripravnika) i
- ✓ Program sufinansiranja samozapošljavanja osoba do 35 godina života (20 osoba).

2020. godine broj mjera bio je manji zbog posljedica pandemije uzrokovane virusom COVID-19, pa je ukupno bilo šest poticajnih mjera (1.591 osoba), od kojih se jedna odnosila direktno na mlade osobe, i to Program sufinansiranja zapošljavanja pripravnika VSS, VŠS (200 osoba).

2021. godine bilo je osam pojedinačnih mjera (782 osobe), gdje su shodno uvjetima mogle aplicirati i mlade osobe, a dvije mjere su bile direktno namijenjene mladim osobama s područja općine:

- Program sufinansiranja zapošljavanja mladih osoba koje su izašle iz sistema javne brige (15 nezaposlenih osoba) i
- Program sufinansiranja zapošljavanja Zlatna značka (15 nezaposlenih osoba).

Provođenjem mjera aktivnih politika zapošljavanja, Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo nastoji u određenoj mjeri smanjiti nezaposlenost, te održati veću stopu zapošljivosti. Od 2013. godine sve evidentirane nezaposlene osobe, a posebno mladi, pored navedenih mjera i programa, mogu koristiti usluge individualnog i grupnog savjetovanja (shodno individualnim potrebama).

Općina raznim mjerama djeluje na smanjenje nezaposlenosti, prvenstveno kroz poboljšanje mehanizama za zapošljavanje najosjetljivijih društvenih grupa, u koje spadaju i mladi.

Prema podacima Službe za upravljanje lokalnim razvojem Općine, Općina je 2019. godine provodila Program sufinansiranja samozapošljavanja u okviru kojeg je podržano šesnaest biznisa, a ukupna vrijednost programa iznosila je 115.600,00 KM. U toku 2020. godine Općina je u okviru Programa ublažavanja zdravstvenih, socijalnih i ekonomskih posljedica proglašenog stanja prirodne nesreće donijela dvije mjere:

- Program sufinansiranja samozapošljavanja s ciljem ublažavanja ekonomskih posljedica proglašenih pandemijom, u okviru kojeg je pružena podrška za 12 biznisa, a ukupna vrijednost projekta iznosila je 91.200,00 KM;
- Program sufinansiranja zapošljavanja „Posao za sve“, gdje su podržana 33 poslovna subjekta a zaposleno 36 nezaposlenih osoba.

Ciljevi navedenih mjera bili su: ublažavanje negativnih ekonomskih posljedica na privredu općine koje su izazvane pandemijom koronavirusa (COVID-19), smanjenje nezaposlenosti kroz stimuliranje samozapošljavanja, kao i povećanje tekuće likvidnosti privrednih subjekata pogođenih pandemijom kroz regresiranje kamatne stope/profitne marže i troškova obrade kredita.

U toku 2021. godine Općina je provodila sljedeće mjere:

- Sufinansiranje zapošljavanja „Posao za sve“, gdje je uvjete za učešće ispunilo osam poslodavaca a zaposleno dvadeset nezaposlenih osoba s područja općine;
- Sufinansiranje samozapošljavanja, u okviru kojeg je devet nezaposlenih osoba s područja općine registriralo obrt i time samo sebi stvorilo radno mjesto;
- Obuka, dokvalifikacije i prekvalifikacije boračke populacije i drugih nezaposlenih osoba, gdje je uvjete za učešće ispunio jedan kandidat;
- Podrška za uvođenje certifikata;
- Grant sredstva za aktivnu politiku zapošljavanja privatnim preduzećima i preduzetnicima.

Važno je naglasiti da navedene mjere nisu ograničene samo na mlade osobe s područja općine.

4.2.4. Finansijski okvir

U Budžetu Općine za 2021. godinu predviđena su sredstva u iznosu od 230.350,00 KM za programe aktivne politike zapošljavanja i unapređenja poslovnog okruženja. Općina je kroz različite programe i poticaje pružala podršku nezaposlenim osobama u periodu od 2019. do 2021. godine, te je u tu svrhu iz Budžeta Općine za navedene godine izdvojeno preko 600.000,00 KM.

✓ Podrška zapošljavanju kroz druge aktivnosti Općine

Općina, prema dostavljenim informacijama, pruža podršku nezaposlenim osobama i kroz druge programe i projekte. Jedan od njih je Inkubator poslovnih ideja za startup biznis, koji je realiziran na osnovu Ugovora o saradnji Općine i Udruženja trenera CEFE¹¹ u BiH, a uz podršku Ambasade SAD-a u BiH. Kroz CEFE Program podrške poduzetništvu za 28 polaznika organizirana je obuka o jačanju ličnih preduzetničkih kapaciteta, podršci u izradi biznis plana i tehničkoj podršci u registraciji i pokretanju biznisa. Za realizaciju ovog projekta Općina je izdvojila 15.000,00 KM, od čega je za dva najbolja biznis plana osigurana finansijska podrška u iznosu od po 5.000,00 KM. Projekt je realiziran u toku 2020. godine, a ugovori s dva korisnika sredstava potpisani su u oktobru 2020. godine. Ipak, podaci Službe za upravljanje lokalnim razvojem Općine Novo Sarajevo ukazuju na to da projekt nije bio isključivo usmjeren na mlade, odnosno starosna dob potencijalnih korisnika nije bila eliminatorni faktor pri izboru korisnika.

Kada su u pitanju isključivo mlade osobe, Općina daje podršku mladima uzrasta od 17 do 35 godina kroz program Omladinske banke. U saradnji s Fondacijom Mozaik, kroz program Omladinske banke omogućava se mladim osobama da prepoznaju društvene probleme u svojim zajednicama i rješavaju ih kroz društvene projekte. Tokom 2021. godine podržano je deset projekata i jedan mikrobiznis. Članovi Omladinske banke imaju ulogu da potiču aktivizam mladih i odlučuju o podršci projektima neformalnih grupa mladih. Neformalne grupe mladih realiziraju projekte na području općine uz monitoring i podršku Omladinske banke, Općine i Fondacije Mozaik. Prema dostavljenim informacijama, Općina i Fondacija Mozaik planiraju uspostaviti zajednički fond u četverogodišnjem periodu (2021–2024), koji bi iznosio 144.000,00 KM, od čega bi Općina učestvovala sa 68.000,00 KM.¹²

Podrška zapošljavanju i samozapošljavanju mladih osoba pružena je i kroz program „IMPAKT inkubator poslovnih ideja“, u okviru zajedničke saradnje između Investicijske fondacije IMPAKT i Općine, a uz podršku Švicarske agencije za razvoj i saradnju (SDC). Prema dostavljenim podacima, 2021. godine je u okviru navedenog programa održana preduzetnička obuka za minimalno 25 učesnika s područja općine, te je pružena finansijska, stručna i mentorska podrška za pet novih poslovnih poduhvata. Ukupna vrijednost projekta je 45.000,00 KM, od čega Općina sufinansira sa sredstvima u iznosu od 20.000,00 KM.

Općina Novo Sarajevo u saradnji s Općinom Ilijaš i Krovnom organizacijom mladih Srbije KOMS provodi projekt Podrška uspostavljanju i poboljšanju mehanizama za podršku samozapošljavanju kroz saradnju inovativnih lokalnih zajednica i novih preduzeća u prekograničnom području – SYSTEM,¹³ čiji je cilj povećanje mogućnosti zapošljavanja kroz razvoj novih mehanizama za podršku samozapošljavanju, primjenu novih metodologija, zajedničkih programa, obrazovanje, prijenos znanja i aktivnosti na podizanju svijesti u prekograničnom području BiH i Srbije. Projekt sufinansira Evropska unija kroz Program prekogranične saradnje Srbija – Bosna i Hercegovina 2014–2020. Ciljevi projekta su osigurati mehanizme za podršku samozapošljavanju mladih kroz jačanje kapaciteta i poboljšanu saradnju između relevantnih aktera u oblasti poslovne podrške, osigurati jačanje poslovnih i preduzetničkih vještina i ohrabriti mlade ljude da započnu vlastiti posao. U sklopu projekta radit će se i na podizanju svijesti o važnost razvoja preduzetništva među akterima i širom javnosti u cilju popularizacije samozapošljavanja kao jedne od mjera za smanjenje nezaposlenosti. Jedna od aktivnosti u okviru

¹¹ <https://cefebih.org/o-nama/>

¹² <https://novosarajevo.ba/omladinska-banka-novo-sarajevo-podrzala-pet-projekata-i-jedan-mikrobiznis-u-okviru-prvog-poziva-za-mlade-2021-godine/>

¹³ <https://srb-bih.org/ba/project/support-to-establishment-and-improvement-of-self-employment-support-mechanisms-through-cooperation-between-innovative-local-communities-and-new-businesses-in-the-cross-border-region-system/>

navedenog projekta je i izrada lokalnog akcionog plana za zapošljavanje i samozapošljavanje. U aktivnostima će moći učestvovati osobe s mjestom boravišta/prebivališta na području općine i drugih partnerskih općina, a koje se nalaze na evidenciji nadležne službe/biroa za zapošljavanje, kao i učenici/studenti završne godine srednje škole/fakulteta. Projekt je namijenjen prije svega mladim nezaposlenim osobama uzrasta od 18 do 35 godina, dugotrajno nezaposlenim osobama, ženama kao i drugim ranjivim grupama.

Ukupna vrijednost projekta je 152.294,97 EUR, od čega Evropska unija sufinansira 123.167,97 EUR (80,87%), a preostalih 29.127,00 EUR (19,13%) osiguravaju partneri na projektu.

4.2.5. Analiza problema i potreba

Statistike o stopama nezaposlenosti stanovništva dosta su neprecizne zbog postojanja velikog broja kontroliranih i nekontroliranih varijabli značajnih za precizno određivanje stope nezaposlenosti. S jedne strane, u nezaposlene osobe ne ubraja se stanovništvo koje ne radi, ali koje po osnovu nekih drugih kategorija ne spada u nezaposleno (penzioneri, osobe nesposobne za rad, učenici i slično), općenito, stanovništvo koje se vodi kao radno neaktivno. Zvanične statistike vode se brojem osoba prijavljenih na biroa za zapošljavanje, pri čemu je nepoznat broj osoba koje su nezaposlene, ali isto tako i neprijavljene na zvanične zavode za evidenciju nezaposlenosti.

Prema uputama Međunarodne organizacije rada (ILO), standardna međunarodna definicija nezaposlenosti obuhvata sve osobe starije od dobne granice određene za mjerenje ekonomski aktivnog stanovništva koje su tokom referentnog perioda bile bez posla, tokom tog perioda bile u svakom trenutku na raspolaganju za posao te aktivno tražile posao. Sva tri kriterija moraju biti zadovoljena istovremeno da bi se neka osoba smatrala nezaposlenom. Međutim, ovakva definicija ne obuhvata obeshrabrene radnike – osobe koje žele posao, raspoložive su za rad, ali ne rade i ne traže posao jer misle da ga ne mogu naći. Ove osobe čine neiskorišteni radni resurs, ali po definiciji ne ulaze u kategoriju nezaposlenih i često se nazivaju „skrivena nezaposlenost“. Ako bi se redefinirali kriteriji nezaposlenosti, ova grupa bi bila uvrštena u radnu snagu, odnosno nezaposlene osobe. Dodamo li tome osobe koje su prijavljene na evidenciju nezaposlenih, ali su realno zaposlene u svojoj ekonomiji, dolazimo do zaključka da se stope nezaposlenosti uvijek izračunavaju na osnovu procjena, a ne stvarnog stanja.

Kada govorimo o mladima, još je i teže ustanoviti stopu nezaposlenosti kod njih jer u zvaničnim statistikama dobna grupa mladih najčešće nije posebno evidentirana te su mladi uvršteni u ukupne brojke s drugim dobnim grupama. Podatak o nezaposlenosti mladih treba uzeti s rezervom i imajući na umu da je prikazani postotak (ne)zaposlenosti izračunat na osnovu vlastite procjene mladih, odnosno njihovih odgovora na upitnik.

Uzimajući u obzir dob ispitanika, druga istraživanja, postojanje rada na crno i različite metodologije koje se koriste za istraživanje tržišta rada, vrlo teško se može odrediti precizna stopa nezaposlenosti mladih u nekoj lokalnoj zajednici.

Na osnovu odgovora na upitnik, više od polovine mladih u općini je nezaposleno, odnosno 50,4%. Postotak zaposlenih na puno radno vrijeme iznosi 28,3%. Pregledom ukupnog broja nezaposlenih po petogodištima, najveći postotak zauzima starosna dob od 15 do 19 godina, odnosno 60,3%. Druga starosna grupa od 20 do 24 godine procentualno zauzima 35,1%. Prve dvije grupe su uglavnom generacije srednjoškolaca i studenata. Najstarija starosna grupa, od 25 do 30 godina, ujedno je i procentualno najmanja u udjelu nezaposlenih s 4,6%.

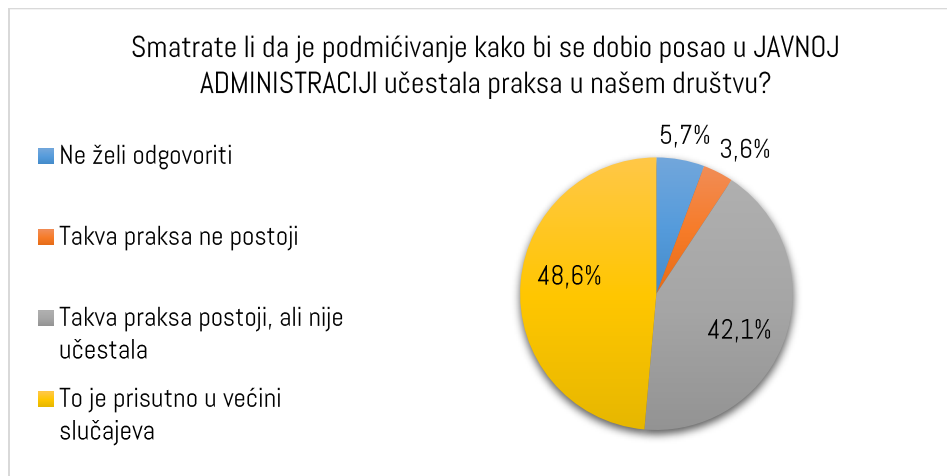
✓ Problemi mladih u oblasti rada, zapošljavanja i samozapošljavanja

Na osnovu analize trenutnog stanja u institucijama vlasti te stavova i mišljenja mladih na području općine identificirani su problemi i potrebe o kojima će više riječi biti u nastavku teksta.

1. Nestabilna politička situacija i loš životni standard rezultiraju odlaskom mladih u inostranstvo.

Sveobuhvatna slika okruženja u kojem mladi odrastaju i kreiraju privatne i profesionalne odluke nije na zadovoljavajućem nivou. Činjenica da 48,6% mladih smatra da u javnoj administraciji postoji praksa dolaska do posla putem podmićivanja, a tek 18,7% mladih ima priliku doprinijeti budžetu domaćinstva kroz vlastito privređivanje može rezultirati stavovima i mišljenjima koji svoje okruženje smatraju nepovoljnim za život. Ne postoji tačan podatak o mladima koji su napustili općinu, kao što taj podatak ne postoji ni na nivou Bosne i Hercegovine, ali podatak da je 32,2% mladih iz općine donekle i jako zainteresirano za odlazak nije zanemariv.

Grafik 3. Kupovina posla u javnoj administraciji

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

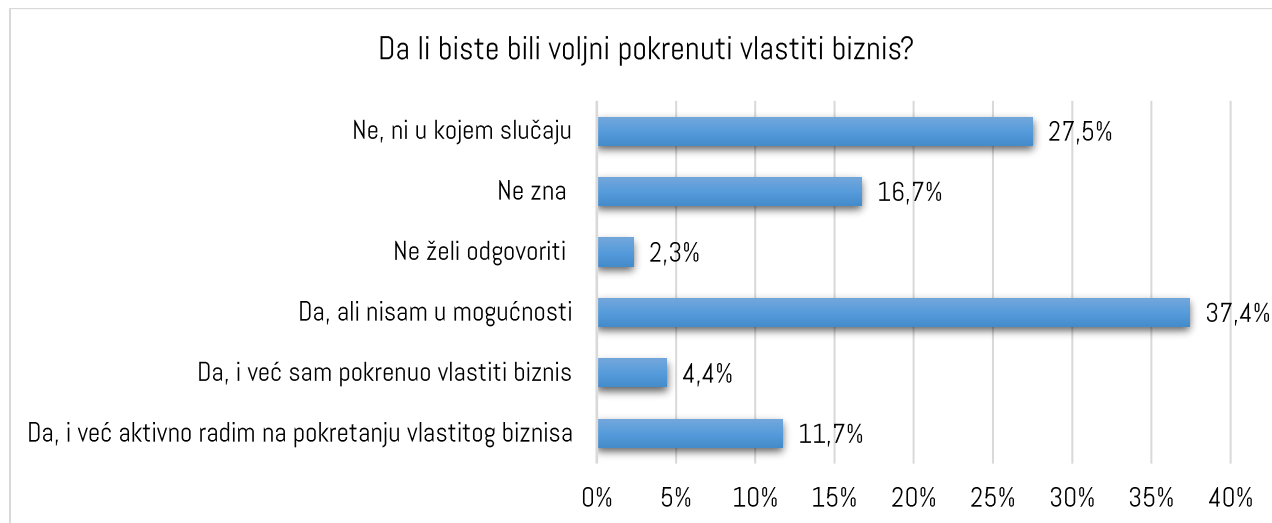
Najčešći razlozi zbog kojih bi mladi napustili Bosnu i Hercegovinu, a do kojih se došlo kroz istraživanje o položaju i potrebama mladih općine, su sljedeći:

<ul style="list-style-type: none"> - ako nađem prihvatljiv posao, bolje osiguranje, bolje uvjete za život; - bolji standardi, bolji život za djecu, edukacija; - ekonomija, korupcija, kriminal; - nacionalizam, nastavak školovanja, nepotizam; - nezaposlenost, novac, obrazovanje; - politička situacija, putovanja, sigurnost; - stanje u državi, uređeni zakoni, uvjeti života; - zdravstvo, demokratija, porodica; - karijera, iskustvo, mala plata; 	<ul style="list-style-type: none"> - perspektiva, plata, samostalnost; - sigurnost, složenost države, više mogućnosti; - zdravstvo, veća prava, standard; - više mogućnosti za moje zvanje, priroda, posao; - nacionalizam, kvalitet života, loša politika; - zaposlenje, veći izvor prihoda, uvjeti za život; - skupi uvjeti za život, odlazak mladih, porodice, prijatelja, štele, korupcija; - bolji životni standard.
---	---

2. Nedovoljna podrška mladima za pokretanje vlastitih biznisa.

Više od trećine mladih u općini pokrenulo bi vlastiti biznis, ali nije u mogućnosti, odnosno njih je 37,4%. Čak 11,77% mladih već aktivno radi na ovom pitanju i uradilo je određene korake u pravcu pokretanja biznisa. Iako Općina provodi programe u oblasti zapošljavanja te su na području općine prisutni i programi kantonalnih institucija, i dalje postoji potreba za unapređenjem u ovoj oblasti.

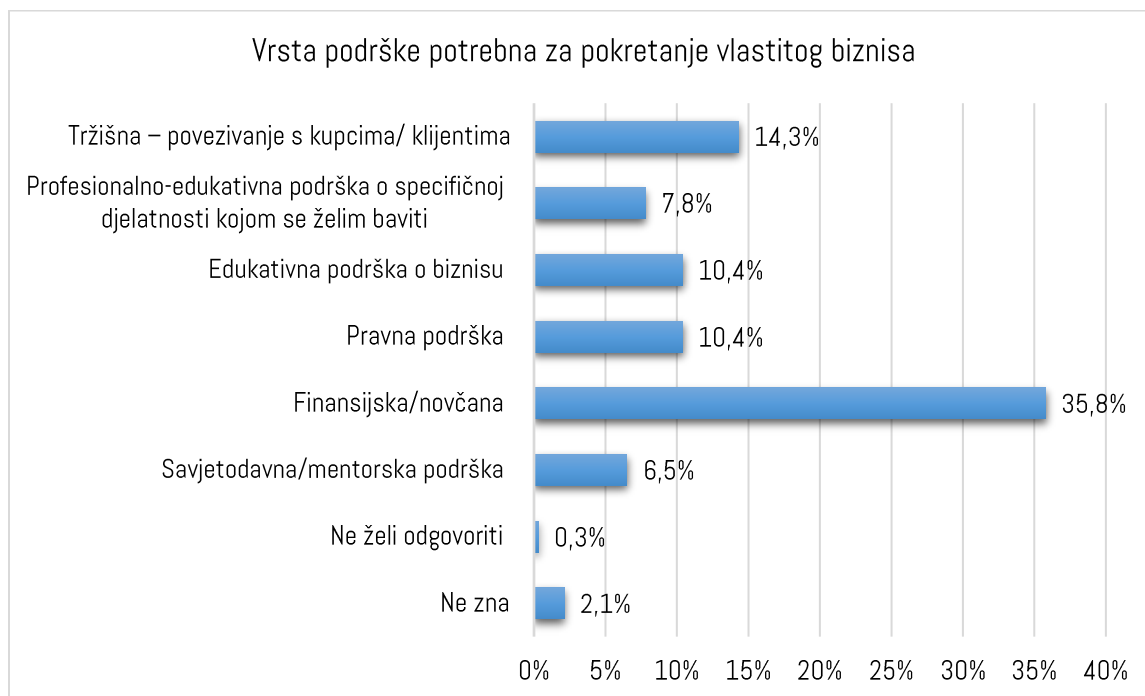
Grafik 4. Pokretanje vlastitog biznisa

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Pored sredstava za pokretanje biznisa za mlade, institucije trebaju planirati i srednjoročnu mentorsku podršku novopokrenutim biznisima. Ovo znači da institucije trebaju osmisliti, planirati i budžetirati sredstva za biznise mladih, ali i osnažiti vlastite kapacitete za srednjoročno mentorstvo i monitoring podržanih biznisa. Na ovaj način se osiguravaju veći uspjeh i opstanak novih biznisa te povećava broj radnih mjesta.

Grafik 5. Potrebna podrška za pokretanje biznisa

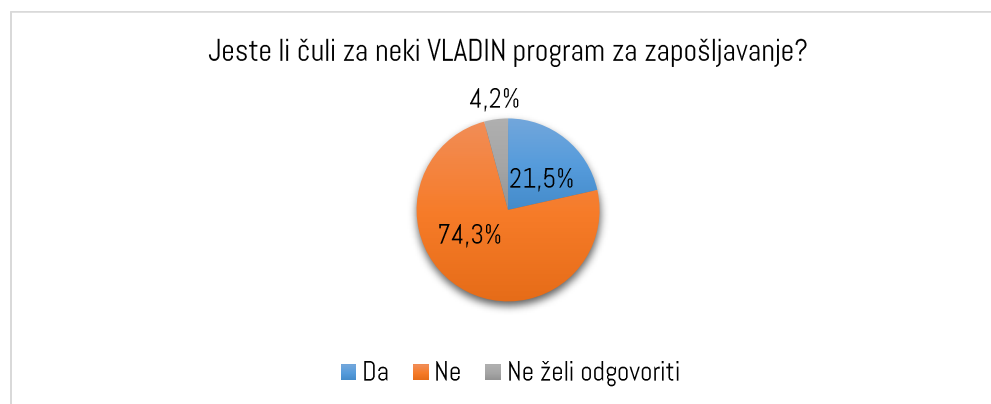

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

3. Nedovoljna promocija programa podrške zapošljavanju i pokretanju biznisa.

Informacije o prilikama za zapošljavanje i samozapošljavanje je potrebno plasirati tamo gdje se mladi i nalaze, na društvene mreže i u obrazovne institucije. Većina mladih nikada nije čula za programe zapošljavanja i samozapošljavanja (74,3%) te to povezuje s netransparentnošću rada institucija. Kako bi se ovakvi stavovi kod mladih mijenjali, nužno je da i institucije više govore o samim programima i benefitima koje mladi imaju od njih. Aktivnosti poput redovnog sajma zapošljavanja, otvorenih vrata i sl. samo su neke koje mogu doprinijeti boljoj informiranosti mladih.

Grafik 6. Poznavanje vladinih programa za zapošljavanje

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Od ukupnog broja mladih u općini koji su čuli za neki vladin program zapošljavanja, samo 10,2% njih su i njegovi korisnici.

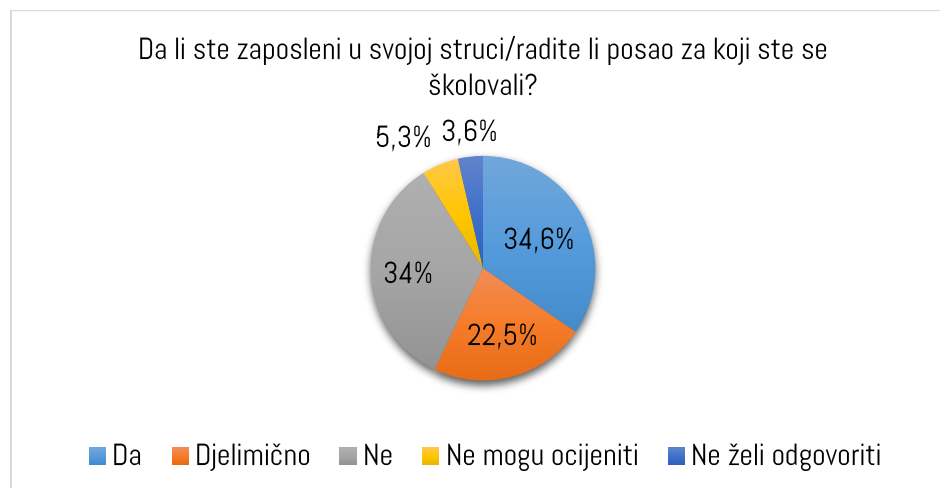
4. Neusklađenost obrazovnog sistema s potrebama tržišta rada.

Ispred Službe za zapošljavanje KS ističu da nezaposlenost generira niz problema koji utječu na položaj individue u lokalnoj zajednici. Evidentan je jaz između ponude i potražnje na tržištu rada, a važno je istaći da postoji velika neusklađenost obrazovnog sistema u odnosu na potrebe poslodavaca, pa je uvid u lične interese, lične vještine i kompetencije koje se utvrđuju kroz spomenuti savjetodavni rad ključan za kreiranje budućih ciljeva zapošljavanja. Na taj način se nastoji proširiti lista poslova koju jedna nezaposlena osoba može obavljati. Kada je u pitanju traženje zaposlenja, ključna je aktivacija mladih nezaposlenih osoba, jačanje svijesti o značaju preduzetništva kao jednog od alata ekonomskog aktiviranja mladih s krajnjim ciljem integracije na tržište rada, a što bi u konačnici rezultiralo boljim kvalitetom života i boljim položajem individue u lokalnoj zajednici.

Na području općine do sada nije rađena analiza potreba tržišta rada niti su poduzimani koraci u pravcu usklađivanja ove dvije međusobno vrlo povezane oblasti.

Ono što mladi ističu jeste da njih 34% nije zaposleno u struci za koju se školovalo, a što može biti rezultat upravo toga što obrazovanje i tržište rada nisu usklađeni.

Grafik 7. Zaposlenost u struci

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

5. Zakonska regulativa u oblasti zapošljavanja.

Kako bi se uočile potrebe za izmjenom zakonske regulative, institucije vlasti trebaju redovno provoditi analizu potreba mladih preduzetnika i servisa koji pružaju podršku biznisima mladih te u skladu s njima usklađivati zakonske i podzakonske akte i pristupe, a kako bi se i na taj način osiguralo da programi i mjere prate potrebe tržišta rada i preduzetnika. Posebno je važno kroz strateške dokumente koji se tiču rada, zapošljavanja i preduzetništva mladih kreirati programe koji će osigurati veću podršku mladim preduzetnicima u uspostavljanju i razvoju biznisa.

6. Nedovoljno razvijena svijest o značaju aktivnog traženja zaposlenja.

Prema nalazima istraživanja u svrhu izrade Strategije prema mladima Općine Novo Sarajevo, uočeno je da je kod mladih i dalje nedovoljno razvijena svijest o aktivnom traženju zaposlenja. Naime, pored svih već navedenih problema, mladi bi trebali biti značajno aktivniji u polju neformalnog obrazovanja kako bi svoja znanja i iskustva jačali i na tom polju.

Aktivno traženje posla obuhvata učešće nezaposlene osobe u:

1. savjetovanju;
2. individualnim konsultacijama;
3. grupnom informiranju;
4. radionicama za razvoj vještina upravljanja karijerom;
7. postupku profesionalne selekcije;
8. postupku profesionalnog usmjeravanja i
9. drugim aktivnostima u svrhu pripreme za zapošljavanje.

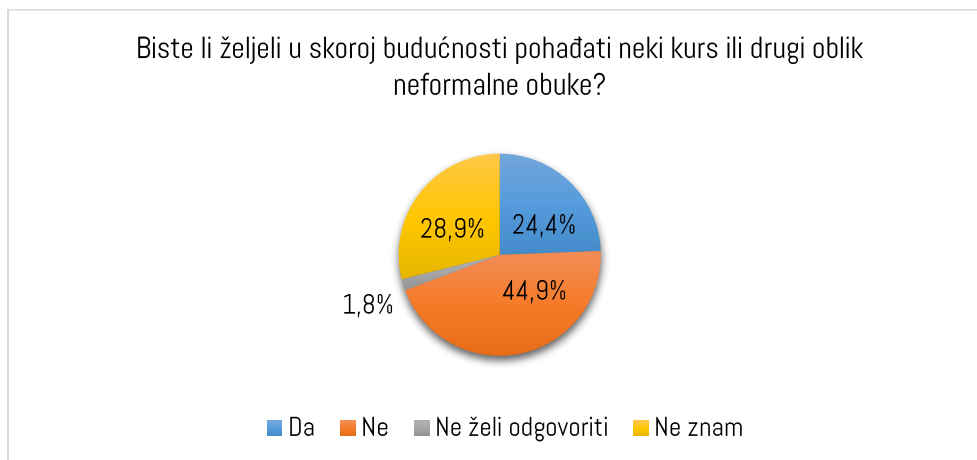
Dakle, izlazak na tržište rada ne podrazumijeva samo prijavu na konkurse već je to širi spektar koraka koje nezaposlena osoba treba i može poduzeti. Na području općine 71,4% mladih nikada nije pohađalo neki kurs ili bilo koji drugi oblik obuke, a koji nije u programu redovnog obrazovanja, a tek 24,7% je zainteresirano da u budućnosti učestvuje u ovom obliku obrazovanja.

Grifik 8. Pohađanje kurseva

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Grifik 9. Pohađanje kursa u budućnosti

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

U cilju boljeg informiranja mladih o postojećim programima kao i unapređenja programa zapošljavanja, Općina se u skladu sa svojim nadležnostima opredijelila za nekoliko ključnih koraka koji će u narednom periodu doprinijeti boljem položaju mladih u oblasti rada, zapošljavanja i samozapošljavanja, a koji su navedeni u tabeli koja slijedi.

Tabela 3: Identifikacija problema i potreba – Zapošljavanje

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti
1. Nedovoljna podrška mladima za pokretanje vlastitih biznisa	1.1. Mladima osigurana odgovarajuća finansijska podrška prilikom pokretanja vlastitog biznisa	1.1.1. Općina će ojačati postojeće i uvesti nove programe podrške zapošljavanju i otvaranju vlastitih biznisa 1.1.2. Strategijom razvoja Općine, koja je revidirana i usklađena za period 2021–2027. godine, planirani su

	<p>1.2. Mladima osigurani drugi vidovi podrške u otvaranju vlastitog biznisa poput mentorske podrške i subvencija</p> <p>1.3. Veći broj mladih u općini otvara vlastite biznise</p>	<p>sljedeći projekti koji će doprinijeti ostvarivanju postavljenih i željenih rezultata:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Implementacija redizajniranog Programa mjera aktivne politike zapošljavanja; 2. Subvencioniranje troškova registracije obrta; 3. Podrška u nabavci osnovnih sredstava za rad i razvoj poslovanja za subjekte male privrede; 4. Centar za promociju i podršku razvoju biznisa; 5. SYSTEM – Sistemska podrška uspostavljanju i poboljšanju mehanizama podrške samozapošljavanju – Program prekogranične saradnje Srbija – Bosna i Hercegovina; 6. Inkubator poslovnih ideja za startup biznis. <p>1.1.3. Kroz projekt „Podrška Evropske unije lokalnim partnerstvima za zapošljavanje – faza II“ (LEP II) osnažit će se saradnja između ključnih aktera na tržištu rada i omogućiti djelotvornije zadovoljenje potreba poslodavaca i nezaposlenih osoba. Fokus provođenja projektnih aktivnosti je na nezaposlenim osobama iz grupe teže zapošljivih kategorija: nezaposleni mladi (15–29) i nezaposlene žene.</p> <p>1.1.4. Kroz Program Omladinske banke (u saradnji s Fondacijom Mozaik) omogućit će se podrška mikrobiznisima mladih. Program omogućava mladima da prepoznaju društvene probleme u svojim zajednicama i rješavaju ih kroz društvene projekte.</p> <p>1.2.1. Općina će provoditi kontinuirani dijalog s predstavnicima mladih koji vode vlastite biznise i firme u općini. Na osnovu toga Općina će kreirati jasne kriterije i načine za dodjeljivanje poticaja/subvencija biznisima mladih.</p> <p>1.3.1. Vršit će se selekcija nezaposlenih osoba koje imaju namjeru/bave se mišlju registracije djelatnosti kroz trijažni/savjetodavni proces i njihovo upućivanje na programe podrške samozapošljavanju/inkubator – Zavod</p>
<p>2. Nedovoljna promocija programa podrške zapošljavanju i pokretanju biznisa</p>	<p>2.1. Mladi će redovno biti informirani o programima zapošljavanja koji se provode na području općine</p> <p>2.2. Mladi su upoznati s procedurama pokretanja vlastitog biznisa kao i drugim neophodnim koracima</p> <p>2.3. Mladi će se u većem broju prijavljivati na programe zapošljavanja</p>	<p>2.1.1. Općina će na svojoj web-stranici i profilima na društvenim mrežama prenositi informacije o programima zapošljavanja</p> <p>2.1.2. Općina će i preko drugih medija promovirati programe zapošljavanja koje organizira</p> <p>2.1.3. Općina će organizirati Dane otvorenih vrata na kojima će mladima predstaviti programe i pozive za zapošljavanje</p> <p>2.2.1. Kreiranjem Centra za promociju i podršku razvoju biznisa, početnici u biznisu će sve potrebne informacije dobiti na jednom mjestu. Također, u Centru će se omogućiti mladima da koriste prostor coworkinghuba</p>

<p>3. Nedovoljno razvijena svijest o značaju aktivnog traženja zaposlenja</p>	<p>3.1. Mladi su informirani o značaju aktivnog traženja zaposlenja</p>	<p>3.1.1. Održavanje radionica za jačanje vještina zapošljivosti 3.1.2. Izrada individualnih planova zapošljavanja s ciljem brže integracije mladih nezaposlenih osoba na tržište rada</p>
<p>4. Većina projekata/mjera nije isključivo usmjerena na mlade, odnosno starosna dob korisnika nije eliminatorni faktor</p>	<p>4.1. Kreirani projekti/mjere koji su isključivo namijenjeni mladima te uspostavljen sistem praćenja njihove provedbe</p>	<p>4.1.1. Općina će u narednom periodu kreirati programe koji su namijenjeni populaciji mladih te uvesti adekvatan sistem praćenja starosne populacije kao korisnika programa</p>

Izvor: Općina Novo Sarajevo

4.3. Socijalna briga mladih

4.3.1. Uvod

Socijalna briga prema mladima podrazumijeva sistem usmjeren ka poticanju razvoja i socijalnog uključivanja mladih u sve segmente života, a posebno grupa koje zahtijevaju dodatnu podršku i pažnju. Obaveza institucija i ustanova socijalne zaštite je osigurati ravnopravan pristup korištenju prava iz oblasti socijalne zaštite te spriječiti svaki oblik diskriminacije po bilo kojem osnovu. Mladi, kao specifična kategorija stanovništva koja je općenito u povećanom riziku od socijalne isključenosti, imaju i specifične potrebe kada je u pitanju socijalna politika. Međutim, mladi često nisu prepoznati kao posebna kategorija te njihove specifične potrebe nisu u fokusu socijalnih politika. Korisnici socijalne zaštite među koje se svrstavaju i mlade osobe jesu: djeca bez roditeljskog staranja, odgojno zanemarena djeca, odgojno zapuštena djeca, djeca čiji je razvoj ometen porodičnim prilikama, osobe s invaliditetom i osobe ometene u fizičkom ili psihološkom razvoju i osobe izložene zlostavljanju i nasilju u porodici.

Socijalna politika za mlade treba biti kreirana zasebno od ostalih jer mladi imaju drugačije probleme i potrebe. Pristup problemu od strane institucija i vlasti se treba promijeniti, odnosno potrebno je s grupom eksperata iz oblasti zdravlja, socijalne zaštite i drugih oblasti kreirati efikasne ali i provodive politike. Zanimljivo je da razvoj mjera koje bi poboljšale populacijske politike. Osamostaljivanje i formiranje porodica kod mladih osoba je posebno izazovno, gdje se ova populacija suočava s mnogobrojnim problemima. U tome im kantonalne i općinske vlasti trebaju pružiti adekvatnu pomoć.

4.3.2. Pravni okvir

Država Bosna i Hercegovina je na sebe preuzela samo obavezu potpisivanja i ratificiranja međunarodnih dokumenata iz oblasti socijalne zaštite, ali ne i donošenje zakona kojima bi se obavezala da pruža socijalnu zaštitu svojim građanima, pa tako na državnom nivou nemamo nijedan zakon kojim je regulirano ostvarivanje prava iz socijalne zaštite. Ovu obavezu Bosna i Hercegovina prepustila je entitetima i Brčko distriktu Bosne i Hercegovine da je samostalno i nezavisno reguliraju, te je na taj način osigurala nepostojanje jedinstvenog i/ili usaglašenog zakonodavstva i sistema socijalne politike na cijeloj svojoj teritoriji. Socijalna zaštita u Federaciji BiH uređena je Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom („Službene novine Federacije BiH“, broj 36/99, 54/04, 39/06, 14/09, 45/16 i 40/18), a u Kantonu Sarajevo Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom Kantona Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 38/14, 38/16, 44/17 i 28/18) te podzakonskim aktima donesenim u skladu s navedenim zakonima. Federalni zakon utvrđuje politiku socijalne zaštite, dok se kantonalnim propisima o socijalnoj zaštiti bliže uređuju uvjeti, postupci i finansiranje prava socijalne zaštite. Nadležnosti za socijalnu politiku podijeljene su između federalnog i kantonalnih nivoa vlasti, a prava iz socijalne zaštite finansiraju se iz budžeta kantona i općina.

Mladi kao posebna kategorija korisnika dječije i socijalne zaštite nisu definirani gore navedenim zakonima, kao ni podzakonskim aktima koji reguliraju ovu oblast. Nepostojanje zakonskog okvira na nivou države i istovremeno neusklađenost zakona između entiteta kojima se regulira ova oblast dovode do isključivanja pojedinih grupa stanovništva, poput mladih, iz sistema zaštite i do diskriminacije.

4.3.3. Institucionalni okvir

Niti jedno od devet ministarstava na državnom nivou u svojoj nadležnosti nema oblast socijalne zaštite. U Federaciji Bosne i Hercegovine svaki kanton ima svoje ministarstvo zaduženo za oblast socijalne i zdravstvene zaštite, zaštite ratnih invalida i njihovih porodica, raseljenih osoba, izbjeglica, rada i zapošljavanja, koje, između ostalog, vrši nadzor nad provođenjem kantonalnog zakona i drugih podzakonskih akata donesenih za njegovo provođenje, inspekcijski nadzor i poslove revizije. U Kantonu Sarajevo je za navedene poslove zaduženo Ministarstvo za rad, socijalnu politiku, raseljena lica i izbjeglice Kantona Sarajevo. Pored Ministarstva, Zakon propisuje da poslove iz oblasti socijalne zaštite u prvom stepenu obavlja Javna ustanova „Kantonalni centar za socijalni rad“ Sarajevo putem službi socijalne zaštite te općinske

službe za poslove socijalne zaštite. Navedene ustanove i institucije prva su adresa u traženju i ostvarivanju prava iz socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica s djecom.

Na području općine djeluje Služba socijalne zaštite Općine Novo Sarajevo u okviru Javne ustanove "Kantonalni centar za socijalni rad" Sarajevo. Prema dostavljenim podacima, navedena služba nema svoj budžet, odnosno ne raspolaže novcem, te samim tim nije ni u mogućnosti provoditi i realizirati određene projekte i aktivnosti koji se tiču mladih. Također, ova služba ne raspolaže ni podacima o visini izdvojenih sredstava za provedbu i realizaciju projekata koji se odnose na socijalnu brigu o mladima, s obzirom na to da sporazume o saradnji s organizacijama potpisuje JU „Kantonalni centar za socijalni rad“ Sarajevo, dok se sredstva za tu namjenu izdvajaju iz budžeta resornog ministarstva.

Iako nema direktnu nadležnost nad svim pitanjima iz oblasti socijalne brige, Općina, putem Službe za socijalna pitanja, zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica, osigurava niz prava i usluga koji se odnose i na mlade. U okviru svojih nadležnosti, Služba za socijalna pitanja, zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica utvrđuje pravo na porodijsku naknadu ženi-majci koja je u radnom odnosu, pravo na novčanu pomoć ženi-majci koja nije u radnom odnosu, pravo na dodatak na djecu, pravo na jednokratnu pomoć za opremu novorođenog djeteta, pravo na pomoć u prehrani djeteta do 6 mjeseci života, pravo na subvencioniranje troškova boravka djece u predškolskim ustanovama, te se stara o provođenju akata Općinskog vijeća usmjerenih ka pomoći osobama koja su u stanju socijalne potrebe, pomoći porodicama i pomoći parovima u postupku vantjelesne oplodnje.

Uz navedeno, mlade osobe s područja općine, shodno važećim pravilnicima, ostvaruju i pravo na jednokratnu novčanu pomoć te na jednokratnu naknadu za porodicu nakon rođenja blizanaca, trećeg i svakog narednog djeteta. Općina isplaćuje iznos od po 500,00 KM za porodicu nakon rođenja blizanaca, trećeg i svakog narednog djeteta, te je za ovu namjenu predviđen iznos od 45.000,00 KM. Pored toga, porodicama koje nisu u radnom odnosu Općina, putem Službe za socijalna pitanja, zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica, dodjeljuje novčanu pomoć u trajanju od 12 mjeseci, odnosno u periodu dok traje pravo na porodijsku naknadu. Prema podacima nadležne općinske službe, mjesečni iznos ove pomoći od 1. maja 2021. godine iznosi 100,00 KM te je za ovu namjenu predviđen iznos od 200.000,00 KM. Općina među mjerama u okviru socijalne brige prema mladima navodi i sufinansiranje troškova vantjelesne oplodnje, gdje Općina vrši sufinansiranje tri pokušaja medicinski potpomognute oplodnje, i to za svaki u iznosu od po 2.000,00 KM, te je za ove namjene planiran iznos od 100.000,00 KM. Uz sve navedeno, Općina putem nadležne službe osigurava i zdravstvenu zaštitu za osobe u stanju socijalne potrebe, ako nemaju zdravstveno osiguranje po drugom osnovu, na zahtjev stranke, kao i na zahtjev institucija socijalne zaštite. Navedeno pravo ostvaruju djeca i mladi uzrasta od 0 do 18 godina života. Općina vrši obračun i uplatu doprinosa za osobe koje se nalaze u stanju socijalne potrebe, te se paušalni iznos od 20,00 KM uplaćuje mjesečno za ove osobe iz općinskog budžeta.

Na području općine nalazi se 269 osoba s invaliditetom registriranih u Službi za zapošljavanje, bez podataka o broju mladih osoba s invaliditetom. Prema podacima iz Strategije razvoja Općine, registrirane su 1.522 osobe ometene u psihičkom i fizičkom razvoju, zatim 60 osoba bez porodičnog staranja, 11 osoba društveno negativnog ponašanja i čak 1.250 osoba i porodica u stanju socijalne potrebe kojima je uslijed posebnih okolnosti potrebna pomoć. Broj romskih porodica nije utvrđen.

U nastavku su obrađene najznačajnije aktivnosti institucija vlasti usmjerene na socijalnu brigu mladih.

✓ **Stambeno zbrinjavanje mladih**

U sklopu programskih aktivnosti Ministarstvo prostornog uređenja, građenja i zaštite okoliša Kantona Sarajevo za izvršenje Budžeta po kapitalnim grantovima svake godine planira i izdvaja novčana sredstva kako bi se mladoj populaciji u Kantonu Sarajevo pomoglo u rješavanju stambenog pitanja, odnosno ulaže napore kako bi se iznašao najpovoljniji model rješavanja ovog problema.

Općina također pomaže mladima u rješavanju stambenog pitanja, te svake godine u Budžetu planira sredstva za podršku stambenom zbrinjavanju mladih kroz refundiranje troškova plaćenog poreza na promet nekretnina ili PDV-a u visini do 1.000,00 KM.

✓ **Podrška organizacijama koje obavljaju djelatnosti u oblasti socijalne zaštite**

Organizacije koje rade s mladima posebno u oblasti socijalne zaštite treba promovirati kao partnere i pružati im finansijsku i materijalnu pomoć i podršku kroz posebno osmišljene programe i projekte za mlade kojima bi se unaprijedila socijalna briga o ovoj populaciji. Općina je tokom 2021. godine finansirala/sufinansirala projekte organizacija civilnog društva/nevladinih organizacija iz oblasti Podrške za djecu i odrasle osobe sa poteškoćama u razvoju u svrhu poboljšanja položaja ranjivih kategorija, između ostalog i mladih osoba. Za projekte udruženja u skladu s Javnim pozivom dodijeljeno je ukupno 35.000,00 KM.

Također, uspostavljena je saradnja KJU "Centar za socijalni rad" i drugih ustanova od interesa za mlade poput Udruženja „Narko-ne“, SOS programa za mlade YES centar kao i Crvenog križa općine Novo Sarajevo.

✓ **Ostale aktivnosti**

U okviru socijalne brige prema mladima izvršena je i isplata jednokratne novčane pomoći za 511 aplikanta koji su ispunili uvjete Javnog poziva za subvencioniranje troškova nabavke udžbenika za učenike novosarajevskih osnovnih škola. Roditeljima/starateljima učenika uplaćen je iznos u visini od 100 KM do 400 KM, u zavisnosti od broja djece u domaćinstvu koja su učenici osnovnih škola, a za ove namjene izdvojeno je 76.700,00 KM. Dodatno, jednokratna novčana pomoć isplaćena je i za subvencioniranje troškova nabavke školskih udžbenika za najugroženije učenike srednjih škola čije prebivalište je na području općine, a koji se nalaze u evidenciji korisnika dodatka na djecu. Prema podacima, ukupnim iznosom od 17.700 KM obuhvaćeno je 159 osoba, roditelja/staratelja, kojima je uplaćen iznos u visini od 100 KM do 200 KM, u zavisnosti od broja djece u domaćinstvu koja su učenici srednjih škola.

U općini postoje programi podrške za mlade koji se provode kroz javne ustanove na području općine u saradnji Službe socijalne zaštite i SOS Dječijeg sela Sarajevo (SOS program za mlade YES centar). Prema podacima nadležne službe, Općina je donijela više odluka o dodjeli pomoći određenim kategorijama stanovnika (osobe i domaćinstva u stanju socijalne potrebe, nezaposlene porodilje), što je rezultiralo umanjnjem broja zahtjeva kod Centra za socijalni rad.

Mladi kroz rad Službe socijalne zaštite Novo Sarajevo mogu dobiti besplatnu pravnu pomoć, a ako prevazilazi nadležnost Općine, upućuju se na besplatnu pravnu pomoć prema Udruženju „Vaša prava“, Zavodu za pružanje besplatne pravne pomoći KS i Centru za besplatnu pravnu pomoć za žene BiH (FDL).

Pristup problemu socijalne brige o mladima zahtijeva multisektorski pristup te saradnju svih relevantnih nadležnih institucija za socijalnu politiku, obrazovanje, rad i zapošljavanje, zdravstvo te rad s mladima kako bi se mladi prepoznali kao posebna grupa za koju će se kreirati socijalne politike i omogućiti jednakopravna socijalna uključenost.

4.3.4. Finansijski okvir

U Budžetu Općine za 2021. godinu predviđena su sredstva u iznosu od 2.049.000,000 KM za programe socijalne podrške.

4.3.5. Analiza problema i potreba mladih

Socijalna briga o mladima, pored kontinuirane pomoći, trebala bi se bazirati na unapređenju statusa mladih osoba i njihovog položaja. Prema analizi odgovora, redovnih korisnika socijalne pomoći u općini u kategoriji mladih osoba ima 2,6%. Također prema odgovorima, osoba s invaliditetom u kategoriji mladih osoba ima 2,1%.

Grafik 10. Korisnici socijalne pomoći

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

✓ Problemi mladih u oblasti socijalne brige mladih

Na osnovu analize podataka dobivenih kroz izvještaje o radu institucija vlasti te stavova i mišljenja mladih na području općine, identificirano je nekoliko problema u oblasti socijalne brige mladih.

1. Neriješeno stambeno pitanje mladih.

Bitan faktor socijalnog položaja mladih jeste način stanovanja. Nezaposlenost i stambeno zbrinjavanje mladih i dalje predstavljaju glavne probleme, čijem rješavanju nadležne vlasti trebaju pristupiti s ciljem poboljšanja ekonomske situacije kako mladih tako i cjelokupnog društva. Kada je u pitanju stambeni status, 72,2% mladih u općini živi u kući/stanu koji je u vlasništvu roditelja. Mladih koji žive kao podstanari ali odvojeno od roditelja je 10,6%. S druge strane, 7,8% mladih živi u vlastitoj stambenoj jedinici, dok 8,6% njih živi kao podstanar s roditeljima.

Tabela 4. Stambeni status mladih

Kao podstanar s roditeljima/starateljima	8,6%
Kao podstanar, ali odvojeno od roditelja/staratelja	10,6%
Ne želi odgovoriti	0,3%
Nešto drugo	0,5%
U stanu/kući koji je Vaše vlasništvo (ili vlasništvo supruga/e)	7,8%
U stanu/kući u vlasništvu Vaših roditelja (ili roditelja supruga/e)	72,2%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

U Razvojnoj strategiji Općine stambeno zbrinjavanje mladih prepoznato je kao problem kojim će se ova zajednica baviti u narednom periodu, a dodatna identifikacija problema i u Strategiji prema mladima dovoljno govori o važnosti ovog problema.

2. Mladi nisu prepoznati kao posebna kategorija korisnika socijalne zaštite.

Mlade osobe nisu definirane zakonskim regulativama koje definiraju programe socijalne podrške mladima. S obzirom na to da mladi kao posebna kategorija korisnika dječije i socijalne zaštite nisu definirani Zakonom o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodice sa djecom Federacije BiH i Zakonom o socijalnoj zaštiti, zaštiti civilnih žrtava rata i zaštiti porodice sa djecom Kantona Sarajevo, kao ni podzakonskim aktima koji reguliraju ovu oblast, u BiH kao i Kantonu Sarajevo nema ni sistemskog rješenja za pružanje adekvatne podrške mladima. Specifične potrebe mladih rijetko su u fokusu sistema socijalne zaštite, iako neulaganje u mlade može imati dugoročne negativne posljedice za društvo.

Stoga je potrebno što prije odbaciti uobičajeni pristup na polju socijalnih politika i što prije uspostaviti novi, koji će biti osjetljiviji na specifične i trenutne, savremene potrebe i interese mladih. U pogledu trenutnog položaja mladih neophodno je osigurati višesektorski pristup i saradnju nadležnih institucija za socijalnu politiku, obrazovanje, rad i zapošljavanje, zdravstvo te rad s mladima kao preduvjet za održivu politiku socijalne uključenosti mladih osoba u BiH.

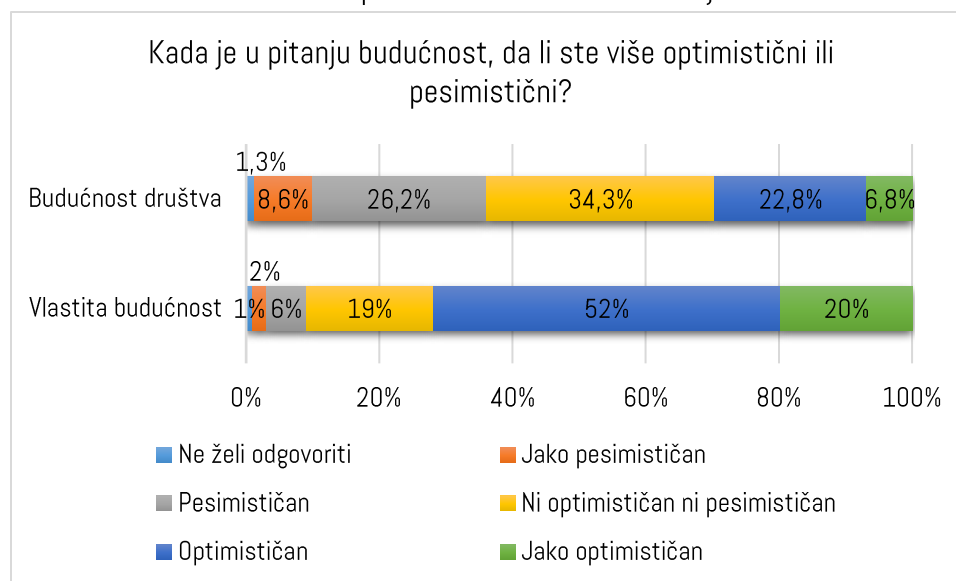
3. Neadekvatna briga o djeci i mladima bez roditeljskog staranja.

Na području općine ne postoje adekvatni programi za mlade bez roditeljskog staranja, a koji izlaze iz brige u vidu podrške daljem obrazovanju, pronalasku zaposlenja, rješavanju stambenog pitanja i drugih vidova zaštite.

4. Loša percepcija na budućnost.

Percepcija budućnosti društva u cjelini je je podijeljena. Oko 34% mladih je u manjoj ili većoj mjeri pesimistično kada je u pitanju budućnost društva. Za razliku od njih, oko 29% mladih je optimistično ili jako optimistično.

Grafik 11. Optimizam mladih u Novom Sarajevu

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

U cilju ostvarivanja socijalne sigurnosti za mlade, Općina se u skladu sa svojim nadležnostima opredijelila za nekoliko ključnih koraka koje će u narednom periodu doprinijeti boljem položaju mladih u oblasti socijalne brige, a koji su navedeni u tabeli koja slijedi.

Tabela 5: Identifikacija problema i potreba – Socijalna briga

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti
1. Nedovoljna podrška za mlade iz marginaliziranih grupa	<p>1.1. Prepoznate marginalizirane grupe mladih na području općine</p> <p>1.2. Poboļšan položaj marginaliziranih mladih</p>	<p>1.1.1. Analiza marginaliziranih grupa mladih</p> <p>1.1.2. Organizacija aktivnosti za socijalno isključene mlade</p> <p>1.1.3. Uspostavljeni programi podrške marginaliziranim grupama mladih</p> <p>1.2.1. Pružanje novčane pomoći djeci i mladima u stanju socijalne potrebe</p>
2. Neriješeno stambeno pitanje mladih	2.1. Na području općine uspostavljena kontinuirana podrška za mlade u oblasti stambenog zbrinjavanja	2.1.1. Uspostavljen program stambenog zbrinjavanja mladih na području općine
3. Briga o djeci i mladima bez roditeljskog staranja ne odgovara na potrebe ove populacije	3.1. Mladi bez roditeljskog staranja koji izlaze iz brige imaju adekvatnu pomoć	3.1.1. Kreiran program za mlade bez roditeljskog staranja koji izlaze iz društvene brige u vidu podrške daljem obrazovanju, pronalasku zaposlenja, rješavanju stambenog pitanja i drugih vidova zaštite

Izvor: Koordinaciono tijelo

4.4. Zdravstvena zaštita mladih

4.4.1. Uvod

Svjetska zdravstvena organizacija zdravlje definira kao stanje potpunog fizičkog, psihičkog i socijalnog blagostanja, a ne samo odsustvo bolesti ili iznemoglosti. Na osnovu ove definicije možemo zaključiti da zdravlje nije isključivo problem zdravstvenog sektora. Da bi se u potpunosti osigurala zdravstvena zaštita svih građana, a posebno mladih osoba, potrebno je uključivanje i drugih sektora, prije svega obrazovnog i sektora socijalne zaštite. Mladi, kao posebna grupa društva, zahtijevaju pažnju u očuvanju i unapređenju zdravlja, a bolje zdravlje djece i mladih može se postići samo multisektorskim naporima.

4.4.2. Pravni okvir

Pravo na zdravstvenu zaštitu garantirano je mladim osobama kroz različite međunarodne dokumente, poput Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima, Međunarodnog sporazuma o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima te Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima djeteta. Oblast zdravstva je prema ustavnim rješenjima u Bosni i Hercegovini u nadležnosti entiteta Republika Srpska, podijeljenoj nadležnosti entiteta i kantona u Federaciji BiH, odnosno u nadležnosti Brčko distrikta BiH. Kada je riječ o pravnom okviru kojim se uređuje zdravstvena zaštita mladih, najznačajnije mjesto svakako imaju sistemski zakoni – Zakon o zdravstvenoj zaštiti Federacije BiH i Zakon o zdravstvenom osiguranju Federacije BiH, ali tu je i niz drugih zakona, kao i podzakonskih propisa donesenih na osnovu njih.

Zakon o zdravstvenoj zaštiti Federacije BiH uređuje osnovna načela, mjere, način organiziranja i provođenja zdravstvene zaštite, nosioce društvene brige za zdravlje stanovništva, prava i obaveze osoba u korištenju zdravstvene zaštite te sadržaj, način obavljanja i nadzor nad obavljanjem zdravstvene zaštite na teritoriji Federacije BiH. Isti zakon utvrđuje da se na primarnom nivou zdravstvene zaštite, odnosno pri domovima zdravlja razvija prijateljski pristup mladima.

Zakonom o zdravstvenom osiguranju Federacije BiH uređuje se zdravstveno osiguranje djece i mladih kroz pripadnost porodici osiguranika, te obavezno zdravstveno osiguranje do 15 godina starosti. Mladi ljudi iznad 15 godina mogu ostvariti zdravstveno osiguranje preko pripadnosti porodici osiguranika do svoje 26. godine ako imaju status redovnog učenika ili studenta. Nezaposleni mladi imaju pravo na zdravstveno osiguranje preko JU „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“ ako su se prijavili službi u roku od 90 dana nakon završetka školovanja.

Pored dva navedena, postoje i drugi zakoni koji se direktno ili indirektno bave pitanjem zdravlja mladih osoba. Tako Zakon o mladima Federacije BiH propisuje da se oblast omladinskog sektora odnosi i na pitanja socijalne, zdravstvene i preventivne zaštite mladih te reproduktivnog zdravlja mladih. Zakonom o ograničenoj upotrebi duhana i duhanskih prerađevina Federacije BiH („Službene novine FBiH“, br. 50/11) zabranjena je upotreba duhana i duhanskih proizvoda u odgojno-obrazovnim ustanovama, ustanovama za smještaj i boravak djece i studenata, zdravstvenim ustanovama, socijalnim ustanovama te drugim javnim ustanovama. Istim zakonom zabranjuje se prodavati duhanske proizvode osobama mlađim od 15 godina.

Zdravstvena zaštita građana, a samim tim i mladih dodatno je regulirana sljedećim zakonima:

- Zakon o liječništvu („Službene novine FBiH“, broj 56/13);
- Zakon o lijekovima („Službene novine FBiH“, broj 109/12);
- Zakon o apotekarskoj djelatnosti („Službene novine FBiH“, broj 40/10);
- Zakon o stomatološkoj djelatnosti („Službene novine FBiH“, broj 37/12);
- Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti („Službene novine FBiH“, broj 29/05) i
- Zakon o sestrinstvu i primaljstvu („Službene novine FBiH“, broj 43/13).

4.4.3. Institucionalni okvir

Na državnom nivou politike u oblasti zdravstva uređuju se u okviru Sektora za zdravstvo Ministarstva civilnih poslova Bosne i Hercegovine, u čiju nadležnost spadaju utvrđivanje osnovnih principa koordinacije aktivnosti, usklađivanje planova entitetskih organa vlasti i definiranje strategije na međunarodnom planu. U Federaciji Bosne i Hercegovine zdravstvo je decentralizirano i većina nadležnosti, funkcija i odgovornosti prenesena je na kantone. Federalno ministarstvo zdravstva uspostavlja okvirne zakone na nivou Federacije Bosne i Hercegovine, utvrđuje potrebe za zdravstvenim ulogama i ima koordinirajuću ulogu u odnosu na kantone. Kantonalna ministarstva zdravstva zadužena su za specifičnu legislativu o zdravstvu na nivou kantona, kao i za provedbu mjera i politika u oblasti zdravstvene zaštite u Federaciji BiH, uključujući i populaciju mladih. U Kantonu Sarajevo djeluje Ministarstvo zdravstva Kantona Sarajevo, koje, između ostalog, prati zdravstveno stanje stanovništva i rad zdravstvenih ustanova na području kantona. Zdravstvena zaštita mladih u Kantonu Sarajevo uređena je tako da se ovoj populaciji odvaja posebna pažnja. Specijalizirane zdravstvene usluge mladima pružaju se u odgovarajućim zdravstvenim ustanovama, i to zaštita reproduktivnog zdravlja žena i materinstva kroz službu za planiranje porodice, tretman bolesti ovisnosti kroz programe prevencije, ranog otkrivanja poremećaja ponašanja vezanih za zloupotrebu psihoaktivnih supstanci, kao i programe liječenja i rehabilitacije ovisnika o navedenim supstancama, zaštita mentalnog zdravlja kroz centre za mentalno zdravlje u zajednici i poremećaj ishrane kroz savjetovanište za poremećaj ishrane.

✓ Zdravstveni savjet Općine

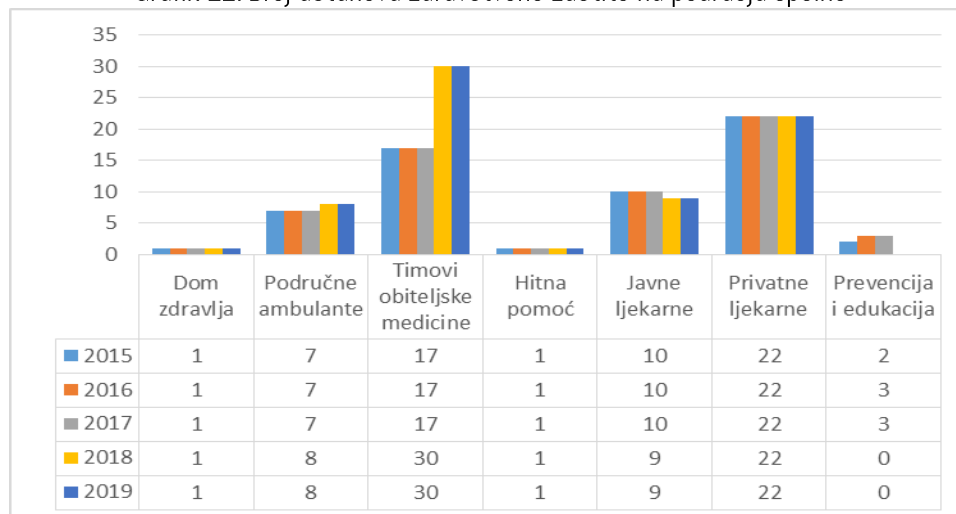
Općinsko vijeće Novo Sarajevo je na sjednici održanoj 7. maja 2021. godine usvojilo Odluku o osnivanju Zdravstvenog savjeta na području općine Novo Sarajevo („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 19/21). Trenutno je u toku procedura imenovanja članova Savjeta, a u njegov sastav, prema dostavljenim podacima, trebao bi da uđe i predstavnik iz reda mladih, u skladu sa članom 6. Odluke o osnivanju Zdravstvenog savjeta. Zdravstveni savjet će, u okviru svojih nadležnosti, predlagati i evaluirati provođenje zdravstvene zaštite na području jedinice lokalne samouprave, davati mišljenje na planove i programe zdravstvene zaštite za područje lokalne samouprave te predlagati mjere za poboljšanje dostupnosti i kvaliteta zdravstvene zaštite. Savjet će istovremeno organizirati obrazovne kurseve za građanstvo iz poznavanja materije o pravima pacijenata i postojeće legislative te davati preporuke za organizaciju kurseva u zdravstvenim ustanovama radi upoznavanja rukovodstva i zdravstvenih radnika s konceptom prava pacijenata, legislativom i odgovarajućim nužnim promjenama u zdravstvenim ustanovama. Usto, Savjet prati povrede pojedinačnih prava pacijenata na području jedinice lokalne samouprave.

✓ Zdravstvena zaštita u općini

Dom zdravlja „Novo Sarajevo“ (u sklopu JU „Dom zdravlja Kantona Sarajevo“) pruža zdravstvenu zaštitu za stanovnike koji žive na području općine. U okviru ovog doma zdravlja pružaju se usluge prevencije, liječenja i rehabilitacije za sve građane, pa tako i za mlade. Prema podacima dobivenim iz JU „Dom zdravlja Novo Sarajevo“, mladi najviše koriste usluge liječenja i rehabilitacije. Pored centralnog objekta, usluge građanima pružaju se i u sljedećim objektima:

- Područna ambulanta Pofalići;
- Područna ambulanta Velešići I;
- Područna ambulanta Trg heroja;
- Područna ambulanta Kovačići;
- Područna ambulanta Grbavica I;
- Područna ambulanta Vraca;
- Područna ambulanta Kalesijska;
- Područna ambulanta Hrasno Brdo.

Grafik 12: Broj ustanova zdravstvene zaštite na području općine

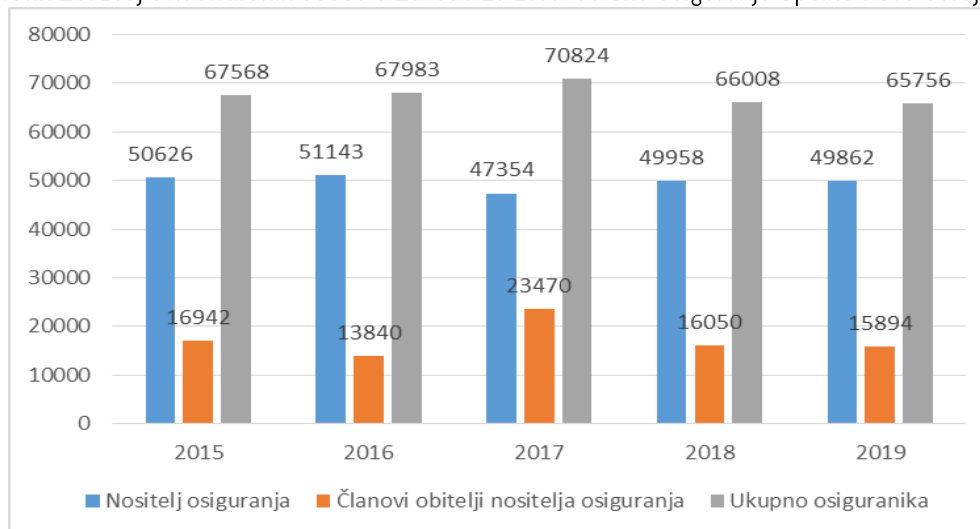

Izvor: JU „Dom zdravlja Novo Sarajevo“

U sklopu Hitne pomoći također djeluje Stomatološka služba sa 3 tima, a tu je i Centar za fizikalnu rehabilitaciju u Grbavičkoj ulici.

Prema podacima, na evidenciji Zavoda zdravstvenog osiguranja KS za područje općine na dan 31. 12. 2019. godine na obavezno zdravstveno osiguranje bilo je prijavljeno 65.756 osoba, od čega su 49.862 nosioca osiguranja i 15.894 člana porodice. Ukupan broj zdravstveno osiguranih osoba je za 2,69% manji u odnosu na broj osiguranika registriran 2015. godine. Informacije Centra za socijalni rad Općine Novo Sarajevo ukazuju na to da poseban problem sa zdravstvenom zaštitom imaju strani državljani koji ilegalno borave na području općine, kao i dio romske populacije, s obzirom na to da većina njih nema lične dokumente i nisu u mogućnosti ostvariti pravo na zdravstvenu zaštitu.

Grafik 13: Broj evidentiranih osoba u Zavodu za zdravstveno osiguranje Općine Novo Sarajevo

Izvor: Kantonalni zavod za zdravstveno osiguranje

✓ Mjere i aktivnosti Općine ka unapređenju stanja zdravstvene zaštite mladih

Općina osigurava sredstva za zdravstveno osiguranje osoba koje su u stanju socijalne potrebe. Prema podacima Službe za socijalna pitanja, zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica Općine Novo Sarajevo, u toku 2021. godine za ovu namjenu izdvojeno je 15.000 KM, dok su 2020. i 2019. godine izdvajanja iznosila po 5.000 KM. Podršku za oblast zdravstva Općina pruža i kroz izdvajanje sredstava za izgradnju i rekonstrukciju objekata u sklopu Doma zdravlja Novo Sarajevo, kao i za nabavku neophodne opreme za zdravstvene institucije u kojima se liječe građani Novog Sarajeva. Prema podacima Službe za investicije i zaštitu okoliša Općine Novo Sarajevo, finansirana je izgradnja ambulante „Hrasno Brdo“, koja se nalazi u sklopu objekta Mjesne zajednice Hrasno Brdo. Pored toga, a u cilju rekonstrukcije objekata ambulanti na području općine, u prethodnom periodu izdvojena su sredstva za izradu projektne dokumentacije za adaptaciju objekta MZ „Vraca“, gdje bi se u prizemlju navedenog objekta stvorili uvjeti za otvaranje ambulante. U toku 2020. godine za ovu namjenu je izdvojeno 5.900 KM, a 4.000 KM 2021. godine. Usto, izdvojena su sredstva za II fazu sanacije objekta ambulante „Pofalići“, i to 21.544,38 KM 2019. godine. U toku 2020. godine Općina je poduzimala različite mjere pomoći, koje su uključivale i mjere za pomoć sektoru zdravstva zbog saniranja posljedica pandemije COVID-19, te su nabavljena dva respiratora, jedan za Opću bolnicu „Abdulah Nakaš“ i jedan za Klinički centar Univerziteta u Sarajevu. Za tu namjenu je u budžetu za 2020. godinu izdvojeno 140.000,00 KM. Također su, prema podacima Službe za civilnu zaštitu Općine Novo Sarajevo, u više navrata Domu zdravlja Novo Sarajevo dodijeljena zaštitna sredstva – maske i rukavice, kape, jednokratne navlake za cipele, viziri, zaštitna odijela, kao i sredstva za dezinfekciju. Pored navedenog, 2020. godine nabavljena su i tri dezinfekcijska tunela s dezinfekcijskim sredstvom, i to ispred Doma zdravlja Novo Sarajevo, ispred Općine i na Vilsonovom šetalištu. Općina je u martu 2020. godine Domu zdravlja Novo Sarajevo uručila i sanitetsko vozilo, za koje je izdvojila sredstva u iznosu od 87.165,00 KM, te je nabavljena ulazna rampa za Dom zdravlja Novo Sarajevo, za koju su izdvojena sredstva u iznosu od 17.696,84 KM, kao i upravljački centar za rampu s videonadzorom, za koji su izdvojena sredstva u iznosu od 7.008,30 KM. Crvenom križu Novo Sarajevo, koji je u sastavu Službe prve medicinske pomoći, također su 2020. godine uručene lutke za vježbu oživljavanja sa zaštitnim sredstvima za umjetno disanje i disajne vrećice, te su za ovu opremu izdvojena sredstva u iznosu od 5.859,94 KM. 2019. godine Općina je također izdvojila sredstva za nabavku hemodijaliznog aparata za Klinički centar Univerziteta u Sarajevu, za koji su izdvojena sredstva u iznosu od 24.000,00 KM. Pored navedenog, u istoj godini nabavljen je i potrošni medicinski materijal za Dom zdravlja Novo Sarajevo u iznosu od 20.790,90 KM.

Iako nije direktno nadležna za oblast zdravstva, Općina pruža podršku i izdvaja sredstva za zdravstvenu zaštitu, a sve u cilju unapređenja kvaliteta zdravstvenih usluga. Dostavljeni podaci ukazuju na to da Općina ne podržava i ne provodi posebne programe namijenjene mladima iz ove oblasti. Također, kada je u pitanju mentalno zdravlje mladih, Općina ne učestvuje u osiguravanju uvjeta za brigu o mentalnom zdravlju pojedinca i zajednice.

4.4.4. Analiza problema i potreba mladih

Prema analizi rezultata, 25,5% mladih iz Novog Sarajeva je obavilo sistematski pregled u posljednjih godinu dana. Onih koji se ne sjećaju kada su posljednji put obavili sistematski pregled je gotovo jedna polovina, tj. 48,3%. Osobe koje nikada nisu obavile sistematski pregled čine 1,8% populacije mladih.

Grafik 14. Sistematski pregled

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Najčešći razlog zbog kojeg mlade osobe obavljaju sistematski pregled jesu vozačka dozvola i zaposlenje, tj. 56,5%. Drugi značajan razlog je za potrebe sportskih takmičenja (16,9%). Treći najčešći razlog jeste samoinicijativno, i takvih je 12,4% mladih.

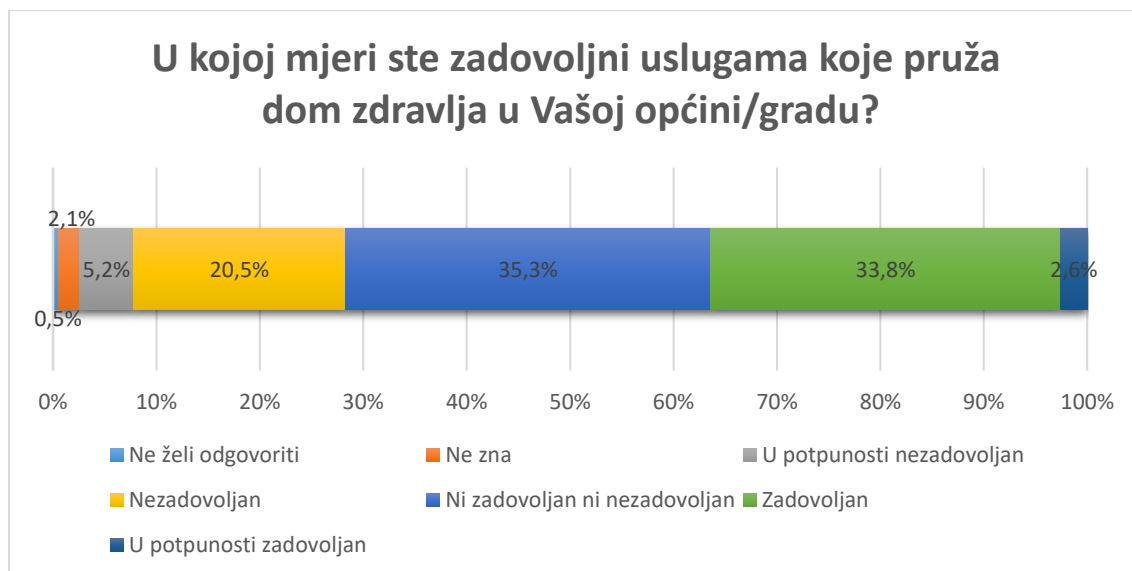
✓ Problemi mladih u oblasti zdravstva

Na osnovu analize podataka dobivenih od institucija vlasti te stavova i mišljenja mladih na području općine, identificirano je nekoliko problema u oblasti zdravstvene brige o mladima.

1. Mladi nisu zadovoljni kvalitetom usluga koje pružaju zdravstvene institucije.

Prema rezultatima Analize položaja i potreba mladih općine Novo Sarajevo, 33,8% mladih je zadovoljno uslugama koje pruža dom zdravlja, dok je 20,5% mladih izrazilo nezadovoljstvo pruženim uslugama. Navedeno ukazuje na činjenicu da je u narednom periodu potrebno raditi na poboljšanju kvaliteta zdravstvenih usluga kroz multisektorski pristup i uključivanje različitih institucija na različitim nivoima vlasti.

Grafik 15. Zadovoljstvo uslugama doma zdravlja

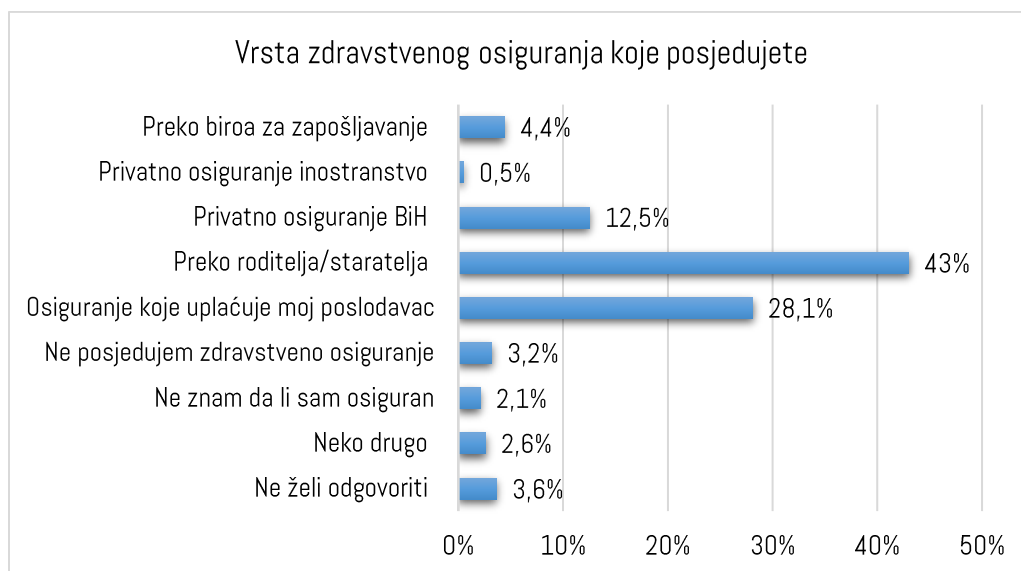
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

2. Određeni broj mladih i nezaposlenih mladih ne ostvaruje pravo na zdravstveno osiguranje.

Jedan od problema mladih osoba s područja općine jeste što nemaju svi regulirano zdravstveno osiguranje, te samim tim ne mogu ostvariti pravo na zdravstvenu zaštitu, iako je Odlukom o utvrđivanju osnovnog paketa zdravstvenih prava („Službene novine Federacije BiH“, broj 21/09) utvrđen paket zdravstvenih prava za neosigurane osobe i utvrđeno da se ova prava finansiraju iz sredstava budžeta kantona ili općine prema mjestu posljednjeg prebivališta neosigurane osobe.

Istraživanje je pokazalo da je 43% mladih s područja općine osigurano preko roditelja/staratelja, 3,2% mladih nema osiguranje, a 2,1% mladih ne zna da li ima zdravstveno osiguranje. Preko biroa za zapošljavanje osigurano je 4,4% mladih.

Grafik 16. Zdravstveno osiguranje

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Nezaposlene mlade osobe ostvaruju pravo na zdravstveno osiguranje preko JU „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“ ako su se prijavile nadležnoj službi u roku od 90 dana nakon završetka školovanja. Ipak, ograničavanje roka za prijavu na evidenciju kao nezaposlene osobe kod nadležne službe za zapošljavanje kao i neinformiranost mladih o navedenoj obavezi najčešće kao posljedicu imaju propuštanje propisanog roka i uskraćivanje prava nezaposlenim mladim osobama na zdravstveno osiguranje, koje nemaju ni po jednom drugom zakonskom osnovu. Oblast zdravstva i zdravstvene zaštite zahtijeva reformu koja će urediti navedene probleme kroz efikasna rješenja. Svi mladi moraju biti zdravstveno osigurani bez obzira na status zaposlenosti ili neki drugi kriterij. Također, dodatne aktivnosti treba usmjeriti na pojačanje inspekcijskih mjera prema poslodavcima koji zloupotrebljavaju mladu radnu snagu ne plaćajući za njih redovne poreze i doprinose iz radnog odnosa, zbog čega je dosta mladih zdravstveno neosigurano iako je u radnom odnosu.

3. Mladi nisu informirani o njima namijenjenim zdravstvenim uslugama.

Mladi u Novom Sarajevu, po rezultatima istraživanja, većinom ne znaju da li postoje specifične zdravstvene usluge namijenjene isključivo mladima, tačnije njih 76,6%. S druge strane, oko 18% mladih je upoznato s tim da takve usluge postoje, ali ih nije koristilo, dok je 2,9% mladih i koristilo navedene usluge.

Istovremeno, mladi većinom nisu upoznati s prijateljskim pristupom prema mladima u okviru primarne zdravstvene zaštite, zbog čega se često ne osjećaju sigurno koristiti preventivne usluge, potražiti savjet ili se informirati o pitanjima zdravstvene prirode u domovima zdravlja u svojim lokalnim zajednicama. Veliki broj mladih nije upućen u važeće procedure iz oblasti zdravstvene zaštite.

4. Nedostatak edukativnih programa namijenjenih mladima o seksualnom i reproduktivnom zdravlju.

Seksualno i reproduktivno zdravlje je tema o kojoj mladi nerado govore, što potvrđuju i rezultati istraživanja. Prema rezultatima istraživanja, 36% mladih žena u Novom Sarajevu nikada nije uradilo ginekološki pregled, dok njih 19,3% nije željelo da odgovori na ovo pitanje. U posljednjih 12 mjeseci manje od petine djevojaka (14,3%) je uradilo najmanje jedan ginekološki pregled, dok 6,8% mladih žena nije uradilo niti jedan ginekološki pregled. Visoke stope nedavanja odgovora na pitanja o reproduktivnom zdravlju kod mladih žena s područja općine ukazuju na potrebu promjene pristupa o ovim pitanjima od strane svih sudionika brige o reproduktivnom zdravlju mladih. Radi prevencije oboljenja povezanih s reproduktivnim zdravljem i seksualnom aktivnošću mladih, važno je raditi na edukaciji mladih o temama iz oblasti reproduktivnog i seksualnog zdravlja (kontracepciji, rizicima koje donosi neodgovorno spolno ponašanje, vrstama zaraznih bolesti i mjerama prevencije).

5. Mladi nisu informirani i nemaju znanja o značaju zdravog načina života.

Podaci dostavljeni iz Nacrta strategije razvoja Kantona Sarajevo za period 2021–2027. godine ukazuju na to da su vodeća oboljenja stanovništva Kantona Sarajevo, pa samim tim i općine Novo Sarajevo, registrirana 2019. godine hronična oboljenja nastala kao rezultat nezdravog načina života koji uključuje pušenje, nedovoljnu fizičku aktivnost, nepravilnu ishranu, prekomjernu težinu i gojaznost te okolišne faktore rizika. Rezultati istraživanja o problemima i potrebama mladih općine donekle potvrđuju sklonost nezdravim načinima života, s obzirom na to da se više od trećine mladih (33,8%) nikako ne bavi rekreativnim aktivnostima, a 16,1% mladih konzumira do 20 cigareta dnevno.

Navedeni podaci ukazuju na to da je potrebno razvijati, provoditi i organizirati preventivne aktivnosti koje se prvenstveno odnose na prevenciju faktora rizika u nastanku hroničnih oboljenja i stanja (pušenje, pravilna ishrana, fizička aktivnost), što zahtijeva multisektorski pristup. Potrebno je raditi na podizanju svijesti o prevenciji, faktorima rizika i kontinuirano educirati mlade o određenim stanjima u kojima se mogu naći. Za navedene mjere prevencije ciljna grupa bi trebali biti prvenstveno mladi ljudi, a u cilju pravovremenog djelovanja i usvajanja zdravih životnih navika.

6. Nevođenje evidencije i statističkih podataka o stanju mladih u oblasti zdravstva.

Dostavljeni podaci i evidencije o stanju u zdravstvenom sektoru i uslugama uglavnom se odnose na cjelokupno stanovništvo jedne lokalne zajednice, bez posebnog osvrta na određene kategorije društva, npr. kategoriju mladih. Kako bi se na efikasan način mogli kreirati prioritete i mjere koje bi se odnosile samo na zdravstvenu zaštitu mladih, neophodno je da se vode posebne evidencije iz kojih se mogu izdvojiti podaci o broju mladih osoba koje ne ostvaruju pravo na zdravstvenu zaštitu, posebno mladih nezaposlenih osoba, broju usluga koje su namijenjene i dostupne mladim osobama, postotku mladih osoba koje takve usluge koriste i sl.

U cilju osiguranja pristupa adekvatnom sistemu podrške za unapređenje zdravih stilova života kod mladih Općina se u skladu sa svojim nadležnostima opredijelila za nekoliko ključnih koraka koji će u narednom periodu doprinijeti boljem položaju mladih u oblasti zdravstvene brige, a navedeni su u tabeli koja slijedi.

Tabela 6: Identifikacija problema i potreba – Zdravstvena briga

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti
1. Mladi nisu zadovoljni kvalitetom usluga koje pružaju zdravstvene institucije, nisu informirani o njima namijenjenim zdravstvenim uslugama te ne ostvaruju pravo na zdravstveno osiguranje	1.1. Mladi u općini znaju na koji način mogu ostvariti kvalitetne i sigurne zdravstvene usluge 1.2. Mladi su informirani o prijateljskom pristupu prema mladima u okviru primarne zdravstvene zaštite te koriste njima namijenjene usluge	1.1.1. Inicirati izradu analize i procjene broja zdravstveno neosiguranih mladih osoba na području općine. 1.1.2. Inicirati informativnu kampanju o načinu ostvarivanja prava mladih na zdravstveno osiguranje 1.2.1. Provoditi informativne kampanje u školama i na fakultetima o zdravstvenim uslugama dostupnim mladima
2. Mladi nisu informirani i nemaju znanja o značaju zdravog načina života	2.1. Povećana svijest mladih o štetnosti pušenja 2.2. Mladi su svjesniji značaja zdrave ishrane	2.1.1. Održavati edukacije u formi predavanja ili radionica u srednjim školama, te u završnim razredima osnovnih škola o štetnosti pušenja po ljudski organizam 2.1.2. Općina dodjeljuje sredstva za projekte nevladinih organizacija koji su usmjereni na educiranje mladih o zdravlju i zdravim načinima života 2.2.1. Održavati edukacije u formi predavanja ili radionica u srednjim školama, te u završnim razredima osnovnih škola o važnostima zdrave ishrane 2.2.2. Općina dodjeljuje sredstva za projekte nevladinih organizacija koji su usmjereni na educiranje mladih o zdravoj ishrani
3. Nedostatak edukativnih programa namijenjenih mladima o seksualnom i reproduktivnom zdravlju	3.1. Mladi imaju priliku pohađati edukativne programe iz oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja	3.1.1. Općina će podržati razvoj i provedbu edukativnih programa iz oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja

Izvor: Koordinaciono tijelo

4.5. Kultura i sport

4.5.1. Uvod

Pod pojmom kultura podrazumijeva se složena društvena pojava koja obuhvata oblast duhovnog i materijalnog stvaralaštva i predstavlja bitnu kariku u odgoju i obrazovanju, očuvanju kulturne tradicije i vrijednosti društva, te bitno utječe na nadgradnju svake ličnosti. Kultura mladih važan je dio ne samo kulture u cjelini već i svakodnevnog života mladih. Iako se pod pojmom kultura mladih često misli samo na alternativno i vaninstitucionalno kulturno stvaralaštvo mladih i za mlade, u kulturu mladih spadaju i različiti oblici institucionalnog kulturnog i umjetničkog stvaralaštva. Djelovanje mladih u polju kulture je od posebne važnosti jer su mladi u mogućnosti kreirati vlastite identitete i afirmirati se kao ličnosti. Pored kulture, važnu ulogu u odgoju, obrazovanju i razvijanju mladih osoba zauzima i sport. Osnova ove oblasti je koncept aktivnog učešća mladih u aktivnostima iz područja sporta i kulture, sve u cilju kvalitetnog provođenja slobodnog vremena te poboljšanja psihofizičke i tjelesne sposobnosti kao i kreativnosti, a time i zdravlja i znanja mladih, pri čemu se dugoročno kreira navika bavljenja sportom i kulturom.

4.5.2. Pravni okvir

Zakon o principima lokalne samouprave u Federaciji BiH („Službene novine Federacije BiH“, broj 49/2006 i 51/2009) utvrđuje nadležnosti jedinica lokalne samouprave u oblastima koje su uobičajene za lokalne zajednice, među kojima je i oblast kulture i sporta. Osim toga, Zakon o principima lokalne samouprave u FBiH kao vlastite nadležnosti jedinica lokalne samouprave propisuje ocjenjivanje kvaliteta pružanja usluga javnih ustanova u oblastima kulture i sporta. Općine i gradovi također, prema svojim mogućnostima, mogu finansijskim sredstvima pomoći takve javne ustanove u vršenju njihovih nadležnosti kako bi se podigao kvalitet usluga u skladu s potrebama građana.

Zakonski akti iz oblasti kulture i sporta koji se trenutno primjenjuju u Kantonu Sarajevo i Općini, a koji se direktno ili indirektno tiču mladih su:

- Zakon o ustanovama („Službeni list R BiH, broj 6/92, 8/93 i 19/94);
- Zakon o arhivskoj djelatnosti („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 50/16);
- Zakon o bibliotečkoj djelatnosti („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 4/99);
- Zakon o estradnoj djelatnosti („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 17/01);
- Zakon o istaknutim samostalnim umjetnicima („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 45/15);
- Zakon o javnim skijalištima („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 54/12);
- Zakon o muzejskoj djelatnosti („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 13/17);
- Zakon o pozorišnoj djelatnosti („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 42/13 i 6/16);
- Zakon o muzejskoj djelatnosti („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 13/17);
- Zakon o sportu („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 45/12);
- Zakon o sprječavanju nasilja i nedoličnog ponašanja („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 7/07 i 23/07);
- Zakon o zaštiti kulturne baštine („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 37/08 i 2/00).

Podrška oblastima kulture i sporta u Općini realizira se u skladu s Odlukom o utvrđivanju javnog interesa u afirmaciji omladinskog i amaterskog sporta i očuvanju kulturno-umjetničke tradicije od značaja za općinu („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 32/17 i 42/20), zatim kroz programske oblasti u skladu s Odlukom o načinu odabira i praćenju realizacije projekata nevladinih/neprofitnih organizacija po LOD metodologiji („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 49/15 i 6/20) te kroz Plan i program rada općinskog načelnika.

4.5.3. Institucionalni okvir

U Bosni i Hercegovini oblast kulture i sporta je decentralizirano uređena. Ministarstvo civilnih poslova BiH nadležno je za utvrđivanje osnovnih principa koordinacije, usklađivanje planova entitetskih organa vlasti i definiranje strategije na međunarodnom planu u oblasti kulture. Na nivou entiteta postoje ministarstva nadležna za pitanja kulture i sporta, i to u Republici Srpskoj Ministarstvo prosvjete i kulture, a u Federaciji BiH Ministarstvo kulture i sporta. U Federacije BiH nadležnosti u oblasti kulture i sporta dalje su na nivou kantonalnih ministarstava, pa tako nadležnost za provođenje politika i mjera iz oblasti kulture i sporta u Kantonu Sarajevo provodi Ministarstvo kulture i sporta Kantona Sarajevo. Poslove iz oblasti kulture i sporta Ministarstvo kulture i sporta Kantona Sarajevo vrši u okviru dvije organizacijske jedinice, i to Sektor za sport i Sektor za kulturu. Sektor za sport utvrđuje i predlaže politike u oblasti sporta, odmora i rekreacije, te organizira i učestvuje u organiziranju značajnih sportskih manifestacija i takmičenja. Sektor za kulturu obavlja poslove koji se odnose na utvrđivanje i predlaganje politike razvoja kulture i kulturnih djelatnosti, osnivanje i nadzor nad radom javnih ustanova kulture iz nadležnost Ministarstva, organiziranje i učestvovanje u organiziranju kulturnih manifestacija od značaja za Kanton Sarajevo, kao i reguliranje i osiguravanje uvjeta za zaštitu, revitalizaciju, restauraciju kulturno-historijskog i graditeljskog naslijeđa, muzeja, spomenika i spomeničkih ansambala na području Kantona Sarajevo.

Općina, u skladu s nadležnostima, također provodi politike i mjere usmjerene na oblasti kulture i sporta. U sklopu Općine djeluje Služba za obrazovanje, kulturu i sport, koja, između ostalog, organizira javne i kulturne manifestacije škola, posebno iz domena kulture i sporta, vodi registar obrazovnih, sportskih i kulturnih dobara kojima upravlja Općina, te priprema, organizira i provodi sportske manifestacije i manifestacije kulturno-zabavnog karaktera povodom obilježavanja Dana općine i drugih značajnijih datuma i događaja na općinskom području.

Dodatno, Općinsko vijeće Novo Sarajevo na sjednicama redovno raspravlja o pitanjima i problemima iz ovih oblasti, određuje ciljeve i programe djelovanja te odlučuje o finansijskim izdvajanjima za oblast kulture i sporta.

U skladu s mogućnostima i nadležnostima Općine, kao lokalne zajednice, osigurani su uvjeti za djelovanje i rad jedne javne ustanove iz oblasti kulture, i to Javne ustanove „Međunarodni centar za djecu i omladinu Novo Sarajevo“.

Na području općine djeluju sljedeće kulturne institucije/organizacije:

- Javna ustanova „Međunarodni centar za djecu i omladinu Novo Sarajevo“;
- Historijski muzej BiH;
- Javna ustanova „Biblioteke Sarajevo“;
- Centar za mlade – Youth house;
- Udruženje za kulturu „Nova svjetlost“;
- Udruženje „Obrazovanje gradi BiH“;
- Udruženje za jezik i kulturu „Lingvisti“;
- Udruženje „Bosanska stvarnost“;
- Udruženje „Kuća umjetnosti – Art house“;
- Kulturno-umjetničko društvo „LOLA“;
- Udruženje „Centar za kulturu dijaloga“.

Kada je riječ o sportskim udruženjima, na području općine evidentirano je ukupno 26 udruženja – amaterskih sportskih klubova s kojima je Općina saradivala:

- Klub dizača tegova „Željezničar“;
- Kuglaški klub „Željezničar“;
- Nogometni klub „Pofalički“;
- Udruženje „Taekwondo klub 2004“;
- Karate klub „Novo Sarajevo“;
- Judo klub „Nippon“;
- Sportsko udruženje odbojkaških klubova „Novo Sarajevo“;
- Taekwondo klub „Tornado“;
- Klub borilačkih sportova „Braća Kadić“;
- Udruženje za sport i rekreaciju RVI „Novo Sarajevo“;
- Udruženje Ju-jitsu klub „Zmajevi“;
- Fudbalski klub „Željezničar“;
- Klub borilačkih sportova „Mawashi“;
- Karate klub „Sensei“;
- Udruženje za sport i rekreaciju „Sport Active“;
- Streljačko-streličarski klub „Željezničar“;
- Ženski odbojkaški klub „SA Volley“ – Udruženje „SA Volley“ BiH;

- Udruženje Karate klub „IPPON“;
- Udruženje za podsticaj kulture i sporta „Profesional“;
- Udruženje Klub borilačkih vještina „Grbavica“;
- Udruženje Judo klub „Željezničar“;
- Fudbalski klub „Novo Sarajevo“;
- Udruženje Malonogometni klub futsal „ŽELJEZNIČAR“;
- Udruženje „Mininogomet“;
- Udruženje odbojkaški klub „Libero“;
- Udruženje stonoteniski klub „Spin 2012“;
- Klub borilačkih sportova „PERFEKT“.

✓ **Aktivnosti Općine iz oblasti kulture i sporta**

Općina na različite načine podržava rad udruženja, klubova, institucija i pojedinaca koji djeluju u oblasti kulture i sporta. Općina za potrebe kulturnih institucija/organizacija iz budžeta godišnje izdvaja u prosjeku oko 300.000 KM. Uslijed pandemije COVID-19 Općina je 2020. godine izdvojila dodatnih 100.000 KM za potrebe u oblasti kulture i sporta, a navedena sredstva su iskorištena za pomoć i održavanje poslovanja tri ustanove kulture s područja općine koje su od velikog značaja kako za lokalnu zajednicu tako i za državu BiH, a to su Historijski muzej BiH, Javna ustanova „Biblioteke Sarajevo“ i Biblioteka za slijepa i slabovidna lica. Podršku radu kulturnih ustanova Općina pruža i kroz direktno finansiranje Javne ustanove „Međunarodni centar za djecu i omladinu Novo Sarajevo“ u iznosu od 250.000 KM, kroz projekte Dječije kuće u iznosu od 100.000 KM, te kroz projekte po javnom pozivu iz oblasti kulture. Zbog posljedica proglašenja pandemije COVID-19 javni poziv za finansiranje projekata iz nekoliko oblasti, među kojima je i kultura, morao je biti poništen.

Pored podrške kulturi, Općina kontinuirano podržava i rad sportskih udruženja koja djeluju na području ove lokalne zajednice kroz dodjelu finansijskih sredstava sportskim kolektivima. Od 2019. godine, kada je iznos ulaganja za ovu oblast iznosio 250.000 KM, cifra ulaganja u sport kontinuirano raste. 2020. godine iznos podrške je iznosio 400.000 KM, dok je 2021. godine, uprkos posljedicama pandemije COVID-19, iznos povećan na 415.000 KM. Podršku sportskim aktivnostima i sadržajima namijenjenim mladima Općina osigurava kroz pripremu i organizaciju Škole plivanja, u saradnji s Javnim preduzećem „Olimpijski bazen Otoka“, kao i Škole alpskog i nordijskog skijanja za novosarajevske osnovce. Dodatno, Općina vrši monitoring provedbe sportskih projekata koji su realizirani u saradnji s Javnim preduzećem „ONSA“, te osigurava podršku projektima, manifestacijama i programima po zahtjevima udruženja.

Općina, kao jedinica lokalne samouprave, putem Službe za obrazovanje, kulturu i sport pomaže i podržava udruženja i aktivnosti koje potiču kulturno i umjetničko stvaralaštvo mladih, kao i razvoj sporta, ali ne provodi programe iz ovih oblasti koji su namijenjeni direktno mladim osobama. Usto, nadležna općinska služba ne raspolaže podacima o broju mladih osoba uključenih u rad kulturnih i/ili sportskih udruženja.

✓ **Dodjela nagrada za najuspješnije sportiste**

Najuspješniji sportisti s područja općine prepoznati su od Općine, koja im osigurava različitu vrstu podrške i pomoći. Prema dostavljenim podacima, Općina podržava odlaske na državna i međunarodna takmičenja učenika s područja općine (10.000 KM) kao i nabavku sportske opreme, te pomaže sportskim kandidatima u kvalifikacijama za odlazak na evropska i svjetska takmičenja i olimpijade (10.000 KM). Dodatno, Općina omogućava dodjelu novčane pomoći dobitnicima najvećih priznanja/nagrada na domaćim i međunarodnim takmičenjima (10.000 KM) te pruža podršku projektima, manifestacijama i programima po zahtjevima (80.000 KM).

✓ **Obilježavanje kulturnih i sportskih događaja na području općine**

U periodu od 2019. do 2021. godine na području općine organizovani su različiti kulturni i sportski događaji poput: Sarajevo Film Festivala, tradicionalne manifestacije Family Day, Smotre folklor, Revije kulturno-umjetničkog stvaralaštva, Manifestacije „Dani bosanskog jezika“ i drugi. Oblasti kulture i sporta su 2020. godine bile posebno pogođene pandemijom COVID-19, uslijed čega je veliki broj kulturnih i sportskih događaja na području općine otkazan, odgođen ili je realiziran u znatno smanjenom kapacitetu. 2021. godine, u nešto drugačijem obliku, uspješno je realizirano 25. izdanje Sarajevo Film Festivala, s projekcijama filmova u „Dječijoj kući“. Također, u periodu od 2019. do 2020. godine Općina je podržala pripreme, organiziranje i provođenje sportskih aktivnosti i takmičenja povodom 16. maja – Dana općine Novo Sarajevo, kao i drugih značajnih datuma i događaja.

✓ Javna ustanova „Međunarodni centar za djecu i omladinu Novo Sarajevo“

JU „Međunarodni centar za djecu i omladinu Novo Sarajevo“ aktivno učestvuje u naporima društvene zajednice s kvalitetno osmišljenim aktivnostima i sadržajima za djecu i mlade. Prema podacima Općine, ova ustanova je u periodu od 2015. do 2019. godine zabilježila porast broja aktivnosti, pozorišnih predstava namijenjenih djeci i mladima kao i radionica za najmlađe. Općina je u saradnji s JU „Međunarodni centar za djecu i omladinu Novo Sarajevo“ realizirala projekt „Vanškolske aktivnosti“, u okviru kojeg su održane četiri radionice namijenjene učenicima novosarajevskih osnovnih škola. Usto, trenutno su u JU „Međunarodni centar za djecu i omladinu Novo Sarajevo“ započele aktivnosti u okviru projekta „Mladi čuvari kulturnog naslijeđa“, koji realizira Udruženje „Sahan“. Dodatno, 2019. godine završena je adaptacija prostora bivšeg Pionirskog doma „Boško Buha“ te je svečano otvorena „Dječija kuća“, koja djeluje u sklopu ove javne ustanove. Otvaranjem „Dječije kuće“ Općina je dodatno unaprijedila broj i sadržaj aktivnosti iz kulture (teatra, filma, muzike, književnosti i baleta) te omogućila mladim osobama i djeci kvalitetan kulturni sadržaj.

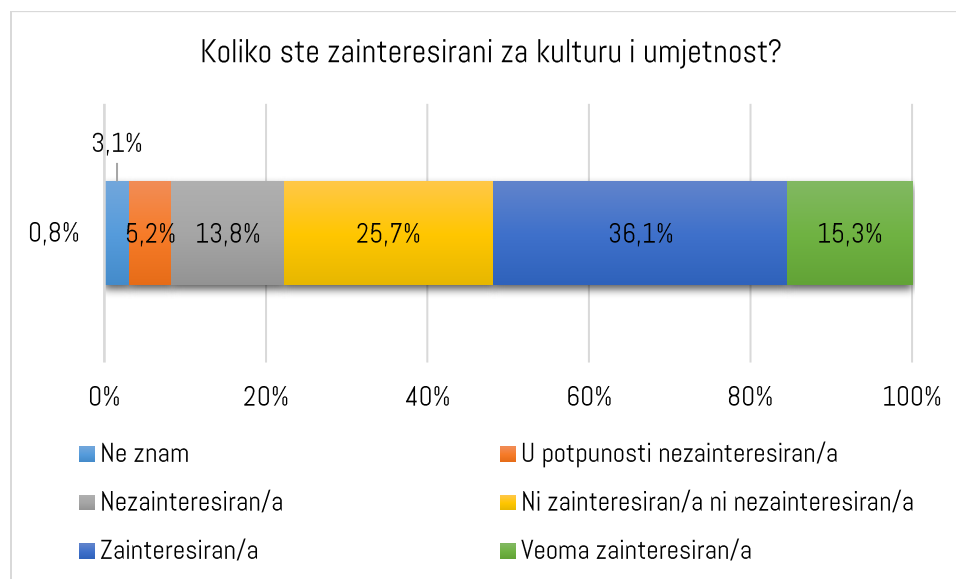
4.5.4. Finansijska izdvajanja

Prema izmjenama i dopunama Budžeta za 2021. godinu, ukupna izdvajanja za oblast sporta, kulture i obrazovanja iznosila su 1.989.700,00 KM.

4.5.5. Analiza problema i potreba mladih u oblasti kulture i sporta

Više od polovine mladih u Novom Sarajevu je zainteresirano ili veoma zainteresirano za kulturu i umjetnost, tj. 51,4%. Onih koji su se izjasnili kao ni zainteresirani ni nezainteresirani ima 25,7%.

Grafik 17. Interes za kulturu i umjetnost

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

✓ **Problemi mladih u oblasti kulture i sporta**

Na osnovu analize trenutnog stanja u institucijama vlasti te stavova i mišljenja mladih na području općine, identificirano je nekoliko problema i potreba, koji su navedeni u tekstu koji slijedi.

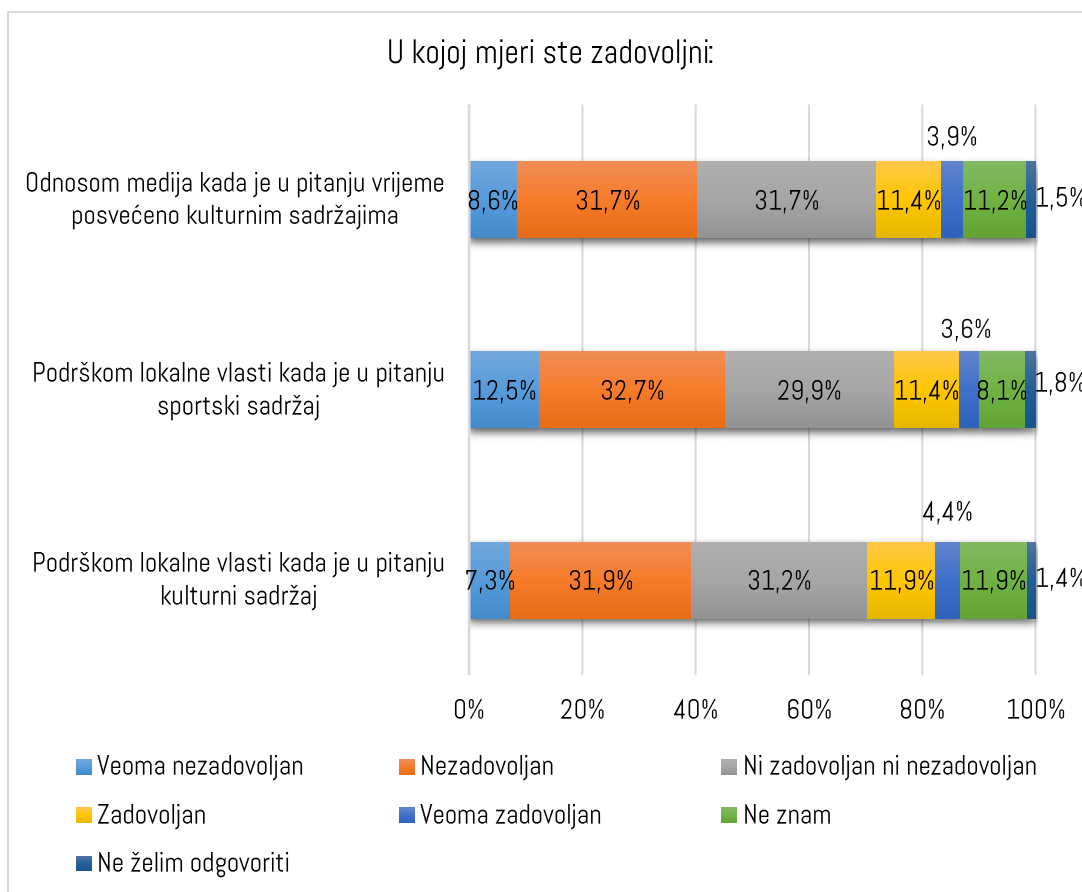
1. Mladi nisu zainteresirani za učešće u aktivnostima iz oblasti kulture.

Iako su rezultati analize pokazali da je više od polovine mladih u Novom Sarajevu zainteresirano ili veoma zainteresirano za kulturu i umjetnost, većina mladih, tačnije njih 45,7%, izjasnilo se da je, ne uzimajući u obzir pandemiju COVID-19, rijetko imalo priliku prisustvovati kulturnim dešavanjima i aktivnostima.

2. Mladi nisu zadovoljni kulturnim, umjetničkim i sportskim sadržajem u općini.

Potrebe mladih za kulturnim i umjetničkim sadržajima na području lokalne zajednice ne mogu biti zadovoljene samo na osnovu podrške projektima nevladinih organizacija. Prema podacima analize, mladi su u velikoj mjeri nezadovoljni podrškom koju Općina pruža sportskim i kulturnim aktivnostima na području općine. Što se tiče zadovoljstva mladih prema podršci koju Općina pruža sportskim sadržajima, 32,7% mladih se izjasnilo da je nezadovoljno podrškom, dok je 12,7% mladih izrazilo veliko nezadovoljstvo podrškom koju pruža Općina. Kada govorimo o kulturnim sadržajima, 31,9% mladih se izjasnilo da je nezadovoljno podrškom koju Općina pruža kulturnim sadržajima. Postotak mladih koji se su se izjasnili da su veoma nezadovoljni podrškom Općine prema kulturnim sadržajima iznosi 7,3%.

Grafik 18. Zadovoljstvo podrškom medija i lokalne vlasti prema kulturnim i sportskim sadržajima

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

3. Nepostojanje pravilne i organizirane iskorištenosti postojećih resursa na području općine.

Na području općine djeluje više različitih institucija i udruženja koja se bave promocijom kulturnih aktivnosti te nude određene sadržaje iz ove oblasti. Ipak, evidentan je nedovoljan broj kulturnih sadržaja namijenjenih mladim osobama u organizaciji javnih ustanova kulture na području općine. Usto, ne postoje strateški okviri razvoja i ulaganja u oblasti kulture, već se sve uglavnom svodi na ad hoc pojedinačne, parcijalne aktivnosti za mlade koje su najčešće kratkog trajanja. Stoga je potrebno aktivnije uključivati mlade u planiranje i kreiranje različitih kulturnih, sportskih i umjetničkih sadržaja namijenjenih prvenstveno njima. Dodatno, s ciljem jačanja i unapređenja postojećih resursa na području općine, potrebno je podržati promoviranje i informiranje mladih o svim mogućnostima i servisima koji postoje za njih u oblasti kulture putem društvenih mreža, medija, info tački, web-stranice i dr.

4. Mladi ne učestvuju aktivno u kreiranju kulturnih, sportskih i umjetničkih sadržaja.

Slobodno vrijeme mladih nije adekvatno iskorišteno, iako postoje različite mogućnosti i prilike organiziranog korištenja slobodnog vremena. Organizirana briga o slobodnom vremenu mladih treba se podići na veći nivo i uključiti širu društvenu zajednicu, nevladine organizacije, vjerske zajednice i jedinicu lokalne samouprave. Dodatno, mladi trebaju da osmišljavaju i provode programe i aktivnosti u oblasti kulture i sporta te da zahtijevaju podršku od lokalne zajednice.

5. Nedovoljan broj stalnih školskih sportskih liga.

Kada su u pitanju sportske aktivnosti, prema podacima analize, više od trećine mladih se ne bavi nikako rekreativnim aktivnostima, odnosno njih 33,8%. S druge strane, postotak onih koji se bave sportskim aktivnostima 2-3 puta sedmično je 32,7%. Postotak mladih koji se bave aktivnostima svaki dan iznosi 15,6%. Najdominantnije vrste sporta kojima se mladi bave su ekipni (nogomet, odbojka, košarka), treniranje u teretani te fitnes (pilates, joga, aerobik, ples). Na području općine djeluje više udruženja – amaterskih sportskih klubova, koji nude različite sportske sadržaje namijenjene mladima. No, poželjno je kreirati stalne školske lige u nekoliko sportova, kroz koje bi se uključio veliki broj mladih, a posebno srednjoškolaca, i vršila popularizacija sportova kao i doprinos razvoju školskog sporta.

6. Djevojke se u puno manjem broju uključuju u sportske aktivnost.

U savremenim društvima se po pitanju žena u sportu pristupa s pozicije nužnosti uključivanja što većeg broja žena, djevojaka i djevojčica u sport i sportske aktivnosti. U cilju postizanja jednakosti i poticanja veće participacije žena u sportu i rekreaciji na području općine, potrebno je osmisliti i kreirati programe uključivanja većega broja djevojčica i djevojaka u nastavne i vannastavne sportske aktivnosti, poticati djevojke na bavljenje sportom u sportovima i disciplinama koje se tradicionalno smatraju muškim sportovima i disciplinama te poticati osnivanje većeg broja ženskih sportskih klubova.

U cilju osiguranja pristupa kvalitetnim kulturnim sadržajima za mlade kao kreatorima i konzumentima Općina se u skladu sa svojim nadležnostima opredijelila za nekoliko ključnih koraka koji će u narednom periodu doprinijeti boljem položaju mladih u oblasti kulture i sporta, a navedeni su u tabeli koja slijedi.

Tabela 7: Identifikacija problema i potreba – Kultura i sport

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti
1. Mladi nisu zadovoljni kulturnim, umjetničkim i sportskim sadržajem u općini	1.1. Mladi su zadovoljni i aktivno uključeni u kulturne i sportske sadržaje koji su namijenjeni mladima 1.2. Poboljšana saradnja s nevladinim organizacijama, udruženjima, sportskim klubovima i javnim ustanovama koji provode projekte za mlade	1.1.1. Planiranje i provedbu kulturnih, umjetničkih i sportskih sadržaja prilagoditi mladima 1.1.2. Promocija kulturnog, umjetničkog i sportskog sadržaja za mlade 1.1.3. Podrška projektima mladih iz oblasti kulture, umjetnosti i sporta 1.1.4. Saradnja s odgojno-obrazovnim institucijama u cilju informiranja i promocije sadržaja iz oblasti kulture, sporta i umjetnosti mladima
2. Mladi ne učestvuju aktivno u kreiranju kulturnih, sportskih i umjetničkih sadržaja	2.1. Mladi su aktivno uključeni u kreiranje kulturnih i sportskih sadržaja koji su namijenjeni njima 2.2. Poboljšana saradnja s nevladinim organizacijama, udruženjima, sportskim klubovima i javnim ustanovama koji provode projekte za mlade.	2.1.2. Osigurati prostore i sadržaje za mlade iz oblasti kulture, sporta i umjetnosti

Izvor: Koordinaciono tijelo

4.6. Aktivizam mladih (učešće, volontiranje, mobilnost i informiranje)

4.6.1. Uvod

Aktivizam, odnosno aktivno učešće mladih u društvenom, političkom i ekonomskom životu u zajednici izuzetno je važno s aspekta napretka i razvoja zajednice. Temelj aktivnog učešća mladih u društvu je koncept aktivnog građanstva koji podrazumijeva niz aktivnosti u različitim oblastima svakodnevnog života, a koje doprinose osnaživanju građanske (demokratske) kulture mladih. Aktivno učešće mladih znači postojanje ne samo određenih prava mladih koja moraju osigurati i garantirati nosioci vlasti i donosioci odluka nego i aktivnu ulogu mladih te njihovo aktivno učešće u lokalnoj zajednici i procesima donošenja odluka. Učešće mladih spominje se u međunarodnim i dokumentima EU-a, poput Evropske povelje o učešću mladih u životu na općinskom i regionalnom nivou, ali i u zakonskim i podzakonskim aktima Bosne i Hercegovine. Pored aktivnog učešća mladih, nezaobilazne teme su volontiranje, mobilnost i informiranje mladih te neformalno obrazovanje kao alat kroz koji mladi stječu znanje i iskustvo potrebno kako na tržištu rada tako i za svakodnevni život. Glavni cilj ove oblasti je osigurati podržavajuću okolinu koja se bazira na međusobnom povjerenju, saradnji i odgovornosti, u kojoj su mlade osobe informirane, educirane i motivirane za aktivno učešće u lokalnoj zajednici. Informiranost mladih jedna je od najvažnijih karika u funkcioniranju društva. To potvrđuje i gore spomenuta Evropska povelja o participaciji mladih u lokalnom i regionalnom životu, ističući značaj informiranja kao ključnog za participaciju, ujedno afirmirajući pravo mladih na pristup informacijama o povoljnim prilikama i temama koje ih se tiču.

4.6.2. Pravni okvir

Na državnom nivou ne postoji niti je u proceduri zakon koji bi regulirao položaj mladih, kao ni njihovo učešće u organima mladih ili mobilnost mladih. Zakoni koji direktno tretiraju populaciju mladih usvojeni su na nivou entiteta i Brčko distrikta BiH, i to: Zakon o omladinskom organizovanju Republike Srpske, Zakon o mladima Federacije BiH i Zakon o mladima Brčko distrikta BiH.

Usvajanjem Zakona o mladima Federacije BiH 2010. godine prvi put je regulirano pitanje učešća mladih u procesima odlučivanja te se mladima garantiraju prava na uključenost i informiranost na svim nivoima vlasti. Zakonom o mladima Federacije BiH uređeni su sistem organiziranja mladih od lokalnog do entitetskog nivoa te programi i oblasti od interesa za mlade. Također, neformalno obrazovanje je prepoznato kao oblast od interesa za mlade i omladinski sektor, te stoga treba biti sastavni dio strateških dokumenata za mlade na nivou kantona i Federacije BiH. Pored neformalnog obrazovanja, Zakon o mladima definira i sljedeće oblasti:

- formalno i cjeloživotno obrazovanje;
- zapošljavanje, mjere protiv nezaposlenosti te omladinsko preduzetništvo;
- socijalna, zdravstvena i preventivna zaštita mladih te reproduktivno zdravlje mladih;
- stambeno zbrinjavanje mladih;
- rad s mladima, jačanje i razvoj sposobnosti mladih i slobodno vrijeme mladih;
- aktivno učešće mladih u javnom životu, izgradnja civilnog društva i volonterstvo;
- mobilnost i saradnja među mladima;
- informiranje i savjetovanje mladih;
- stručni rad i usavršavanje u vezi s radom s mladima;
- usavršavanje za rad u omladinskim udruženjima i prostorima za mlade;
- omladinski turizam, oporavak mladih i boravak u prirodi;
- aktivnosti mladih po pitanju kulture, sporta, estetike, etike, ekologije, duhovnosti, humanističkih vrijednosti, lične i društvene odgovornosti;
- rad s mladima s teškoćama u razvoju;
- i druga pitanja od interesa za mlade i poboljšanje njihovih uvjeta života.

Pored Zakona o mladima Federacije BiH, učešće i mobilnost mladih regulirani su i Zakonom o volontiranju Federacije BiH.¹⁴

Prvi strateški dokument na nivou Kantona Sarajevo, Strategija prema mladima Kantona Sarajevo, donesen je za period 2019–2023. godine, te se jedna od oblasti, između ostalih, odnosi i na aktivizam, gdje se posebno tretiraju teme učešća, volontiranja, mobilnosti i slobodnog vremena mladih.

4.6.3. Institucionalni okvir

Na nivou države Bosne i Hercegovine nadležnost nad pitanjima mladih pripada Ministarstvu civilnih poslova BiH, gdje u okviru Sektora za obrazovanje djeluje Odsjek za mobilnost i mlade. U nadležnost Sektora za obrazovanje, između ostalih, spadaju i poslovi vezani za učešće u evropskim programima i projektima u oblasti obrazovanja i mobilnosti mladih. Glavni akter politike prema mladima u Federaciji BiH je Federalno ministarstvo kulture i sporta, ali je nadležnost nad pitanjima mladih podijeljena na deset kantona, gdje su u svakom određena ministarstva koja su nadležna za pitanja mladih. Nadležno resorno ministarstvo za pitanja mladih u Kantonu Sarajevo do decembra 2020. bilo je Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade, nakon čega su nadležnosti ovog ministarstva podijeljena na dva ministarstva, i to Ministarstvo za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo i Ministarstvo za nauku, visoko obrazovanje i mlade Kantona Sarajevo. Institucionalni okvir odnosa ka mladima na području Kantona Sarajevo obuhvata i rad Komisije za mlade, koja djeluje pri Skupštini Kantona Sarajevo.

Kada je riječ o institucionalnom okviru na nivou općine, nadležna služba Općine Novo Sarajevo je Služba za obrazovanje, kulturu i sport, koja vrši informiranje mladih o otvorenim javnim pozivima, projektima, aktivnostima Općine i svim drugim relevantnim informacijama za mlade. Pored nadležne službe, Općinsko vijeće Novo Sarajevo je u okviru radnih tijela Vijeća imenovalo Komisiju za pitanja mladih OV. Komisija, između ostalog, razmatra pitanja mladih i predlaže odgovarajuće mjere, prati stanje i pojave u životu i radu mladih i predlaže Općinskom vijeću programe i mjere za djelovanje Općine i općinskih službi u ovoj oblasti. Rad Komisije podrazumijeva i provođenje aktivnosti u cilju suzbijanja maloljetničke delinkvencije, zatim predlaganje programa za angažman mladih kao i ostvarivanje saradnje s omladinskim organizacijama. Komisija za pitanja mladih Općinskog vijeća broji sedam članova, od kojih je jedan od članova predsjednik Vijeća mladih Općine Novo Sarajevo, te postoje članovi koji dolaze iz oblasti obrazovanja i nevladinog sektora.

✓ Organiziranje mladih

Aktivizam mladih provodi se kroz neformalno obrazovanje, rad u nevladinom sektoru, aktivnostima u okviru sportskih organizacija te učešćem u humanitarnim akcijama i sličnim aktivnostima. Općina podržava aktivizam mladih kroz podršku nevladinim organizacijama i udruženjima za mlade. Mladi se organiziraju primarno kroz neformalne grupe, omladinske i studentske organizacije i vijeća mladih. Dodatno, mladi učestvuju u radu organizacija koje rade s mladima, humanitarnim organizacijama, ali i kroz političke stranke. Općina u sklopu Službe za obrazovanje, kulturu i sport posjeduje Registar nevladinih organizacija (OCD), koji se redovno ažurira i obuhvata udruženja registrirana na području općine ili udruženja koja svoju djelatnost obavljaju u ovoj lokalnoj zajednici. Spisak je javan i nalazi se na zvaničnoj web-stranici Općine. U registru od 52 ukupno registrirane nevladine organizacije/udruženja, osam je omladinskih udruženja, dok je najviše registriranih nevladinih organizacija iz oblasti sporta.

Omladinska udruženja upisana u Registar nevladinih organizacija su:

- Udruženje „Vijeće mladih Općine Novo Sarajevo“;
- Udruženje „Demokratski omladinski pokret“;
- Udruženje „Judo klub OLIMP“;
- Udruženje „Hrvački klub Željezničar“;
- Udruženje „Karate klub RESPECT“;
- Udruženje „Omladinska razvojna agencija“;
- Udruženje „Mladi za mir“.

¹⁴ Zakon o volontiranju Federacije Bosne i Hercegovine, 2012: <https://s.mladi.org/ZakonovolontiranjuFBiH>.

Aktivizam mladih najviše promoviraju i potenciraju Vijeće mladih Općine i Komisija za pitanja mladih Općinskog vijeća.

✓ **Projekti i aktivnosti Općine za mlade**

Podršku omladinskom aktivizmu Općina osigurava kroz finansiranje/sufinansiranje projekata organizacija civilnog društva. Prilikom raspisivanja javnih poziva delegiraju se oblasti i teme koje će Općina podržati te godine u skladu sa Strategijom razvoja Općine, a posebna oblast je namijenjena mladima, odnosno projektima koji imaju za cilj unapređenje omladinskog aktivizma (razni vidovi edukacija, promotivne kampanje i kulturni sadržaji za mlade umjetnike i sl.). Dostavljeni podaci ukazuju na to da je u posljednje tri godine najmanje odabranih i podržanih projekata upravo iz ove oblasti (u prosjeku 3 projekta godišnje), dok je najviše podržanih projekata iz oblasti sporta. Programi koji podržavaju aktivizam mladih sastavni su dio Strategije razvoja Općine Novo Sarajevo, a provode ih Služba za obrazovanje, kulturu i sport i Služba za lokalni razvoj.

✓ **Vijeće mladih Općine Novo Sarajevo**

Na području općine formirano je lokalno vijeće mladih, Vijeće mladih Općine Novo Sarajevo. Kada je riječ o podršci radu lokalnog vijeća, Općina kontinuirano pruža podršku programskim aktivnostima Vijeća, te je ustupila i opremila prostor za rad Vijeća u JU „Međunarodni centar za djecu i omladinu Novo Sarajevo“. Pored toga, Općina u skladu s mogućnostima podržava rad Vijeća mladih kroz pružanje tehničke, logističke, organizacijske i promotivne podrške.

✓ **Informiranje mladih**

Općina Novo Sarajevo putem Službe za poslove Kabineta Općinskog načelnika – Odsjeka za informisanje, odnose s javnošću i protokolarnu poslove svakodnevno informira javnost o aktivnostima i projektima Općine putem zvanične web-stranice (www.novosarajevo.ba), zatim društvenih mreža Facebook (Općina Novo Sarajevo), Instagram profila te YouTube kanala. Odsjek u okviru svojih redovnih aktivnosti javnost informira i putem tradicionalnih elektronskih i printanih medija (televizijska, radijska i dnevna štampa), ali i online medija (web-portali). Prema internim statističkim pokazateljima, mladi se najviše informiraju o svojoj lokalnoj zajednici upravo putem interneta, odnosno novih medija i društvenih mreža. Pored toga, Odsjek izdaje mjesečno online Informativni web-bilten Općine, koji bude objavljen na web-stranici Općine i društvenim mrežama.

Mladi se o aktivnostima Općine informiraju i direktnim načinom komuniciranja s općinskim načelnikom i općinskim službama putem e-maila i kontakt obrazaca na web-stranici. Također, veliku ulogu u komunikaciji i informiranju o radu i aktivnostima prema mladima ima i Služba za obrazovanje, kulturu i sport Općine Novo Sarajevo, koja svakodnevno komunicira s mladim osobama budući da su projekti namijenjeni mladima najvećim dijelom u ovoj službi. U okviru navedene službe postoji i službenik za mlade, koji predstavlja dodatni izvor informacija za mlade osobe, kao i Vijeće mladih, koje je dužno delegirati sve probleme, pitanja i prijedloge mladih Općini putem nadležne službe koja prati rad Vijeća.

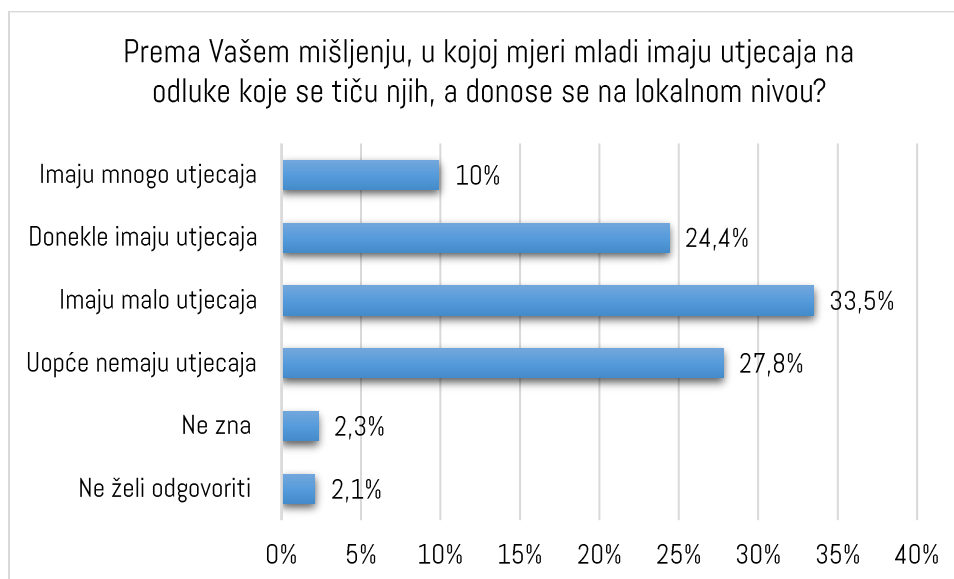
Kako bi se rad i aktivnosti koje Općina poduzima transparentno predstavili u javnosti, Općina je potpisala memorandum o saradnji sa Udruženjem „Zašto ne“, te pristupila projektu „Javna rasprava – lokal“. Cilj projekta je omogućavanje direktne komunikacije Općine s građanima putem web-platforame, te informiranje građana o nadležnostima i aktivnostima načelnika i općinskih vijeća, odnosno promoviranje transparentnosti, odgovornosti i otvorenosti u njihovom radu. Prema dostavljenim informacijama, projekt se pokazao uspješnim jer je pospješio komunikaciju građana i predstavnika Općine, a posebno među mladom populacijom.

4.6.4. Analiza problema i potreba

1. **Mladi nisu uključeni u procese donošenja odluka na lokalnom nivou.**
2. **Mladi nisu zainteresirani za učešće u procesima odlučivanja na lokalnom nivou.**

Rezultati istraživanja pokazali su da su mladi s područja općine zainteresirani za politiku na lokalnom nivou, ali da, po njihovom mišljenju, imaju malo ili nimalo utjecaja na odluke koje se tiču njih a donose se na lokalnom nivou. Takav stav obično dovodi do manjka zainteresiranosti mladih za učešće u procesima donošenja odluka i društvenim promjenama, čiji nosioci trebaju biti upravo mladi ljudi. Motiviranje mladih i poticanje na akciju treba biti prioritet lokalne zajednice, s obzirom na to da bi se uključivanjem većeg broja mladih u procese odlučivanja stvorilo podržavajuće okruženje u kojem bi mladi bili nosioci promjena.

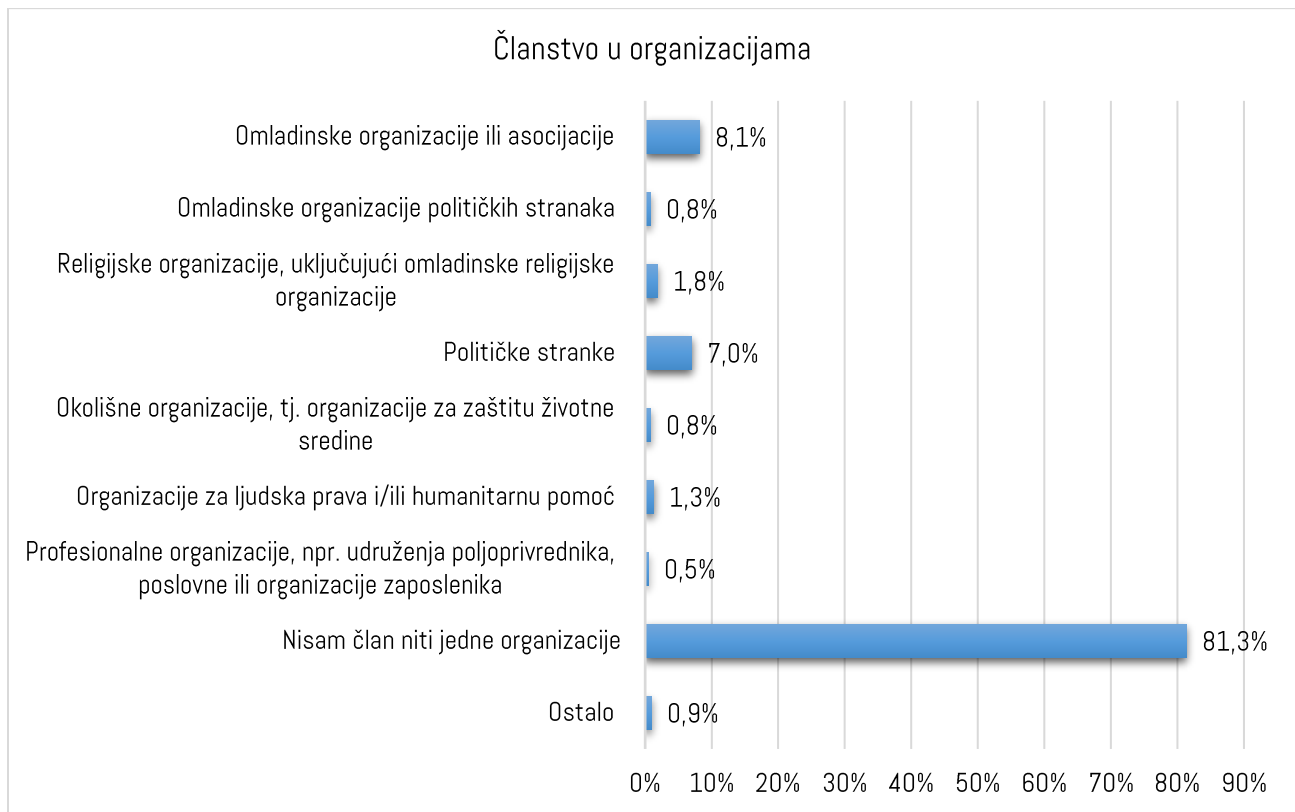
Grafik 19. Utjecaj mladih na donošenje odluka

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi koji nisu aktivni u političkim strankama i organizacijama ne učestvuju u procesima odlučivanja i ne posjeduju informacije kako mogu biti dio procesa koji se dešavaju u njihovoj zajednici. Mladima treba ukazati i na važnost mjesnih zajednica, koje imaju bitnu ulogu u kreiranju politika jedne općine.

Grafik 20. Članstvo u organizacijama

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

3. Aktivizam i volonterski angažman mladih su na niskom nivou.**4. Volonterski angažman mladih nije priznat kao radno iskustvo.**

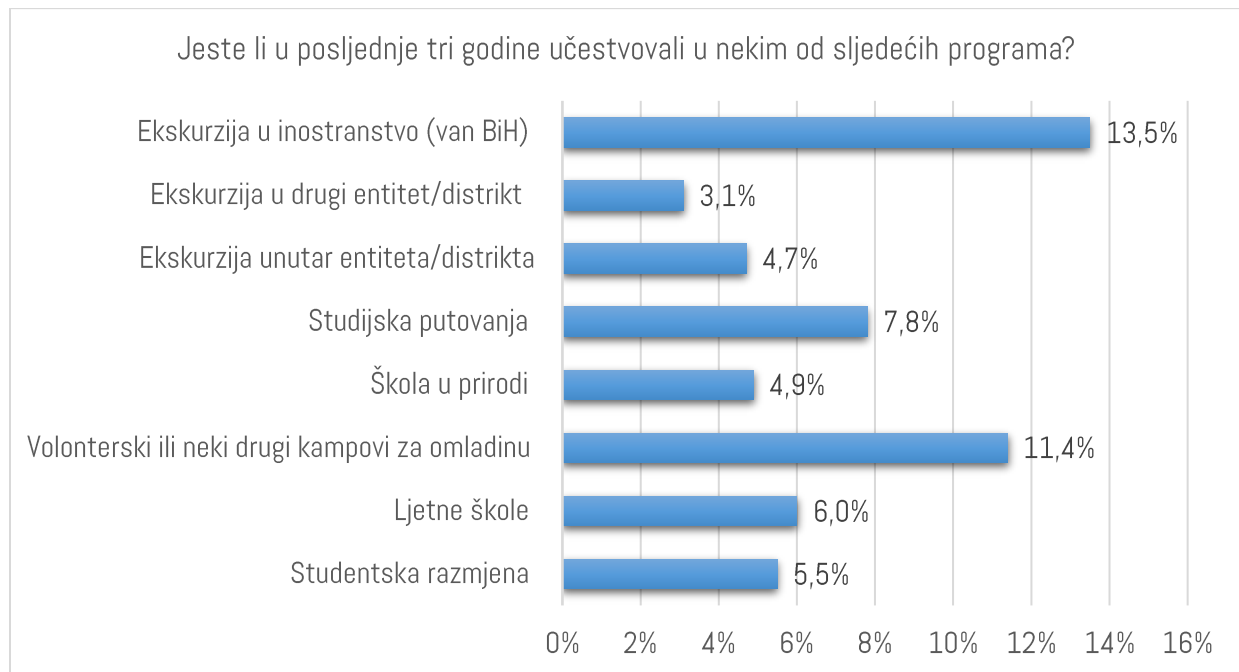
Iako 54,5% mladih u općini djelovanja u nevladinim organizacijama vidi kao vid promjene u društvu, više od četiri petine mladih (81,3%) iz općine nisu članovi niti jedne organizacije. Istraživanje je pokazalo da su 8,3% mladih članovi omladinskih organizacija i asocijacija, dok je 7% njih u članstvu u političkim organizacijama.

Kada je riječ o volonterskom angažmanu mladih, po rezultatima istraživanja, više od trećine mladih (40,5%) u Novom Sarajevu tvrdi da na njihovim fakultetima/školama ne postoji neka vrsta organiziranog volonterskog rada s djelovanjem unutar ili van škole/fakulteta. Dodatno, 76,4% mladih nije bilo uključeno u organiziranu volontersku aktivnost u posljednjih dvanaest mjeseci.

5. Mladi nemaju prilike za mobilnost unutar i van države.

Mobilnost mladih je na niskom nivou jer se ona isključivo odnosi na angažman obrazovnih institucija ili samih pojedinaca i zastupljena je onoliko koliko su obrazovne institucije zainteresirane za razmjenu učenika i znanja. Na području općine ne postoje programi koji podržavaju mobilnost mladih. Većinom se mobilnost u smislu obrazovanja i (do)edukacije svodi na rad i angažman obrazovnih institucija, a posebno visokih školskih ustanova.

Grafik 21. Učestvovanje u programima

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

6. Mladi nisu dovoljno informirani o aktivnostima u lokalnoj zajednici.

7. Postojeći kanali komunikacije koje Općina koristi nisu dovoljno zanimljivi mladima.

Iako se na službenoj web-stranici Općine kao i na društvenim mrežama objavljuju informacije koje su korisne za mlade (javni pozivi za stipendiranje, javni pozivi za podršku projektima nevladinih organizacija, najave događaja i dr.), postojeći kanali komunikacije nisu dovoljno zanimljivi mladima, što ima za posljedicu da mladi nisu dovoljno informirani o aktivnostima Općine niti o mogućnostima ostvarivanja određenih prava. Mladi nemaju naviku posjećivati službene stranice ni društvene mreže lokalnih zajednica, niti čitati printane medije, što dodatno otežava komunikaciju Općine s populacijom mladih.

Stoga je neophodno da Općina u narednom periodu posveti više pažnje načinu prenošenja informacija ka mladima. Uspostavljanje informativnog omladinskog medija koji se bavi kreiranjem i plasiranjem informacija na nivou općine moglo bi biti rješenje za redovno informiranje mladih. Kreiranje online platforme koja će biti dostupna mladima može poboljšati proces komunikacije i informiranja između mladih i Općine.

U cilju uspostavljanja efikasnog sistema za provedbu politika prema mladima i uključivanja mladih u procese odlučivanja u zajednici, Općina se u skladu sa svojim nadležnostima opredijelila za nekoliko ključnih koraka koji će u narednom periodu doprinijeti boljem položaju mladih u ovoj oblasti, a navedeni su u tabeli koja slijedi.

Tabela 8: Identifikacija problema i potreba – Informisanje

Problem		Željeni rezultat	Aktivnosti
3.	Nedovoljna informiranost mladih o aktivnostima u lokalnoj zajednici	<p>3.3. Općina će imati redovno ažuriranu i sadržajno prilagođenu Facebook i Instagram stranicu Općine. Povećat će se vidljivost sadržaja prema ciljnoj grupi (mladima) na FB stranici i Instagramu za 20%</p> <p>3.3. Ažurirani podaci na web-stranici Općine vezano za pristup zakonskim i podzakonskim aktima, javnim pozivima te ostalim potrebnim informacijama iz ove oblasti</p> <p>3.3. Održavanje panel-diskusije o potrebama i problemima mladih s općinskim načelnikom, predstavnicima službi i OCD-om, najmanje jednom godišnje</p>	<p>3.3.1. Svakodnevno ažuriranje općinske FB stranice o aktivnostima i radu Općine; vidljivost i doseg FB sadržaja povećati u saradnji s odabranom firmom koja formalnopravno to može raditi za Općinu</p> <p>3.3.1. Izvršiti redizajn postojeće web-stranice Općine, koji će raditi odabrana firma, s posebnim aspektom na ažuriranje podataka iz ove oblasti</p> <p>1.3.1. U saradnji s Vijećem mladih Općine Novo Sarajevo jednom mjesečno organizirati panel-diskusije na različite teme iz oblasti omladinske politike</p>
2.	Slabo izražen aktivizam mladih	<p>3.3. Povećan broj omladinskih organizacija na području općine svake godine za 3 nova OCD-a</p> <p>2.2. Angažirana 2 službenika/ce za mlade u Službi za obrazovanje, kulturu i sport s jasno preciziranim programom rada i ciljevima</p> <p>2.3. Razvijena 3 nova programa: - mogućnost neformalnog obrazovanja;</p>	<p>3.3.1. Vijeće mladih ONS u saradnji s Općinom kontinuirano će raditi na motiviranju mladih u cilju formiranja omladinskih organizacija povodom jačanja kapaciteta i djelovanja u lokalnoj zajednici, ali i na državnom i međunarodnom nivou</p> <p>2.2.1. Služba za obrazovanje, kulturu i sport inicirat će potrebu za zapošljavanjem najmanje 2 službenika/ce za mlade. Cilj je uspostaviti bolju komunikaciju s omladinskim udruženjima, bolju informiranost mladih o mogućnostima koje im pruža lokalna zajednica i sl.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - volonterski rad/stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa; - javni pozivi za podršku kreativnim programima 	2.3.1. Stvarati uvjete (finansijske) za uvođenje nova tri programa namijenjena mladima; svake budžetske godine predložiti jedan novi program u saradnji sa srodnim službama
3. Nezainteresiranost mladih za učešćem u odlučivanju na lokalnom nivou i uključivanjem u društvene procese	<p>3.3. Mladi se uključuju u omladinska udruženja i u udruženja koja se bave pitanjima mladih u cilju ostvarivanja svojih svakodnevnih potreba</p> <p>3.2. Povećan broj učešća mladih na javnim rasprava, događajima i aktivnostima koje organizira Općina</p> <p>3.3. Veći broj mladih i omladinskih organizacija djeluje u polju političke pismenosti i provodi aktivnosti s mladima</p>	<p>3.1.1. Kontinuirana promocija značaja djelovanja omladinskih udruženja i stjecanja neformalnog obrazovanja kroz aktivnosti Vijeća mladih i nadležne općinske službe</p> <p>3.2.1. Korištenjem novih medija, društvenih mreža animirati mlade za učešće u javnim raspravama, panel-diskusijama i aktivnostima Općine organiziranjem kvizova, nagrada i slično</p> <p>3.3.1. Organiziranje jednom godišnje akademije za građane općine u trajanju od mjesec dana s aspektom na jačanje omladinske politike</p>

Izvor: Koordinaciono tijelo

4.7. Sigurnost mladih

4.7.1. Uvod

Osiguravanje sigurnosti ljudi i njihove imovine u modernom društvu predstavlja veliki izazov kako za policijske i obavještajne strukture tako i za institucije vlasti koje nastoje omogućiti stanovništvu da se osjeća sigurno i zaštićeno. Sigurnost mladih posmatramo kao posebnu oblast jer se tiče mladih ljudi koji predstavljaju najaktivniji segment društva. U današnjem društvu mladi predstavljaju najizazovnije i najzahtjevniju grupu, koja privlači dosta pažnje ali i zahtijeva poseban pristup u radu. Na ponašanje mladih danas utječu različiti problemi i izazovi, poput nezaposlenosti i različitih oblika nasilja i neprihvatljivih ponašanja, pa sve do kompleksnih socijalnih odnosa u cjelokupnom društvu koji se reflektiraju na ponašanje mladih. Svi navedeni faktori mogu doprinijeti da se kod određene grupe mladih razviju devijantna i problematična ponašanja koja mogu prouzrokovati ozbiljne posljedice po život mlade osobe.

Zaštita lične sigurnosti djece i mladih, njihova sigurnost u svakodnevnom životu kao i zaštita prava djece i mladih pokazatelj su odgovorne društvene zajednice. Sigurnost mladih podrazumijeva različite aspekte sigurnosti, od fizičke sigurnosti mladih i zaštite od različitih oblika nasilja i ugrožavanja tjelesnog integriteta, preko ličnog osjećaja sigurnosti među vršnjacima, ali i u cjelokupnom društvu, sigurnosti na internetu i u saobraćaju, do sigurnosti u vidu ličnog osjećaja ekonomske i socijalne stabilnosti i nezavisnosti.

Prilikom izrade ovog strateškog dokumenta najviše se bavilo fizičkom sigurnošću djece i mladih.

4.7.2. Pravni okvir

Sigurnost mladih u Bosni i Hercegovini garantirana je, između ostalih, propisima krivičnog zakonodavstva, koje čine Krivični zakon BiH te krivični zakoni entiteta i Brčko distrikta BiH. Pored krivičnih zakona koji čine osnovu, sigurnost mladih, iako ne izričito, garantirana je i kroz druge zakone države Bosne i Hercegovine, entiteta i Brčko distrikta BiH kojima su eventualno propisana krivična djela. Navedeni zakoni čine dopunsko krivično zakonodavstvo, te se kazne i druge sankcije mogu propisivati jedino ako su u skladu s odredbama sistemskog krivičnog zakonodavstva. U širem smislu, u pravni okvir kojim se osigurava sigurnost mladih ubrajaju se i krivični procesni zakoni (Zakon o krivičnom postupku BiH, zakoni o krivičnom postupku na nivou entiteta kao i Zakon o krivičnom postupku Brčko distrikta BiH), kao i Zakon o izvršenju krivičnih sankcija. Važno je navesti i posebno krivično zakonodavstvo, poput Zakona o ravnopravnosti spolova BiH, kojim je 2003. godine prvi put regulirano seksualno uznemiravanje, kao i Zakona o zabrani diskriminacije BiH, a koji moraju biti u skladu s krivičnim zakonima u pogledu uvjeta odgovornosti i kažnjivosti.

Važno je napomenuti da Krivični zakon Federacije BiH ne propisuje krivično djelo vršnjačkog nasilja, stoga se na maloljetne osobe koje su počinioci krivičnih djela primjenjuju Krivični zakon Federacije BiH, Zakon o krivičnom postupku Federacije BiH kao i Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije BiH. Također, na maloljetne prijestupnike primjenjuje se i Zakon o prekršajima Federacije BiH. Postupanje s djecom i mladima počiniteljima krivičnih djela podrazumijeva prvenstveno njihovu zaštitu, podršku i pronalazak najboljih rješenja kako bi se korigirala njihova neprilagođena ponašanja. Djeca i mladi spadaju u osjetljivu kategoriju čija se ličnost odlikuje posebnim psihofizičkim karakteristikama, što zahtijeva i posebna pravila postupanja. Ona su utvrđena Zakonom o zaštiti i postupanju sa maloljetnicima u krivičnom postupku Federacije BiH, koji u svojoj primjeni ima zadatak da štiti najbolji interes djeteta. Zakon o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku FBiH podrazumijeva brojne aktere koji su uključeni u pružanje pomoći djetetu, a to su: policija, organi starateljstva, porodica, škola, brojne institucije društvene zajednice te na kraju tužilaštva i sudovi.

4.7.3. Institucionalni okvir

Na nivou Bosne i Hercegovine za pitanja sigurnosti nadležno je Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine, u čijem sastavu su Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine, Granična policija Bosne i Hercegovine, Državna agencija za istrage i zaštitu, Agencija za forenzička ispitivanja i vještačenja, Agencija za školovanje i stručno usavršavanje, Agencija za policijsku podršku i Služba za poslove sa strancima.

Na nivou Federacije Bosne i Hercegovine djeluje Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova, u okviru kojeg policijske poslove iz svog djelokruga vrše policajci Federalne uprave policije, koji osim neobavezujuće saradnje nemaju nikakvih nadležnosti, koordinacije ili subordinacije prema kantonalnim ministarstvima. Usvajanjem Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine napravljena je asimetrija u hijerarhiji i organizaciji policijskih poslova. Temeljna organizacija je i dalje policijska stanica u okviru policijske uprave, a policijske uprave su u sastavu kantonalnih ministarstava unutrašnjih poslova. Deset kantonalnih ministarstava ima svako svoje zakone o unutrašnjim poslovima i zakone o policijskim službenicima, samostalno vrše svoje poslove propisane zakonima kao i odabir i školovanje kadrova, činovanje, te svi imaju svoje budžete.

Ministarstvo zaduženo za pitanje sigurnosti na području Kantona Sarajevo je Ministarstvo unutrašnjih poslova KS (MUP KS), koje je zaduženo za izvršavanje poslova propisanih Zakonom o unutrašnjim poslovima Kantona Sarajevo. MUP KS je potpisnik protokola o saradnji i postupanju u slučajevima protivpravnog ponašanja na štetu djece u Kantonu Sarajevo, kao i protokola o saradnji u slučajevima nasilja u porodici i nasilja nad ženama.

Na području općine djeluju Treća policijska uprava¹⁵ i Odjeljenje krim policije Novo Sarajevo, koji su pod okriljem Kantonalnog ministarstva unutrašnjih poslova.

✓ Vršnjačko nasilje

Imajući u vidu da vršnjačko nasilje nije propisano kao krivično djelo Krivičnim zakonom Federacije BiH, tako ni nadležna policijska uprava ne raspolaže statističkim podacima o broju slučajeva vršnjačkog nasilja, ali raspolaže statističkim podacima o evidentiranim događajima s obilježjem krivičnog djela u kojima su kao izvršioци prijavljene maloljetne osobe.

Prema važećem Krivičnom zakonu FBiH, Zakonu o krivičnom postupku FBiH i Zakonu o zaštiti i postupanju sa djecom i maloljetnicima u krivičnom postupku, maloljetnici su osobe koje nisu navršile 18 godina života, odnosno mlađi maloljetnik je lice od 14 do 16 godina, a od 16 do 18 godina je stariji maloljetnik. Sve osobe koje su napunile 18 godina života, prema odredbama navedenih zakona, smatraju se punoljetnim osobama.

U periodu od 2019. godine do mjeseca septembra 2021. godine najčešća krivična djela koja su počinile mlade osobe su: laka tjelesna ozljeda (član 172 KZ FBiH), teška tjelesna ozljeda (član 173 KZ FBiH), ugrožavanje sigurnosti (član 183 KZ FBiH), nasilje u porodici (član 222 KZ FBiH), nasilničko ponašanje (član 362 KZ FBiH), sprečavanje službene osobe u vršenju službene radnje (član 358) i napad na službenu osobu u vršenju poslova sigurnosti (član 359 KZ FBiH).

Prilikom operativnog rada na predmetima, najčešće navedeni razlozi za činjenje krivičnih djela i prekršaja su nezaposlenost, neriješeni porodični odnosi u porodici, manjak tolerancije u međuljudskim odnosima kao i velika posvećenost društvenim mrežama.

Tabela 9: prikaz krivičnih djela za 2019. godinu, podijeljeno na maloljetne i punoljetne osobe

¹⁵ [Organizacija MUP-a Kantona Sarajevo](#)

Krivično djelo po KZ FBiH	Maloljetne osobe od 16 do 18 godina	Punoljetne osobe od 18 do 30 godina
Laka tjelesna ozljeda	2	6
Teška tjelesna ozljeda	/	6
Ugrožavanje sigurnosti	/	3
Nasilje u porodici	/	10
Nasilničko ponašanje	1	10
Sprečavanje službene osobe u vršenju službene radnje	/	/
Napad na službenu osobu u vršenju poslova sigurnosti	1	/
UKUPNO:	4	35

Izvor: koordinaciono tijelo

Tabela 10: prikaz prekršaja iz oblasti javnog reda i mira za 2019. godinu, podijeljeno na maloljetne i punoljetne osobe

Prekršaji iz Zakona o prekršajima protiv JRiM KS	Maloljetne osobe od 16 do 18 godina	Punoljetne osobe od 18 do 30 godina
Upućivanje prijetnji	0	6
Tuča i fizički napad	7	27
UKUPNO:	7	33

Izvor: koordinaciono tijelo

Tabela 11: prikaz krivičnih djela za 2020. godinu, podijeljeno na maloljetne i punoljetne osobe

Krivično djelo po KZ FBiH	Maloljetne osobe od 16 do 18 godina	Punoljetne osobe od 18 do 30 godina
Laka tjelesna ozljeda	/	4
Teška tjelesna ozljeda	3	5
Ugrožavanje sigurnosti	/	3
Nasilje u porodici	/	13
Nasilničko ponašanje	2	2
Sprečavanje službene osobe u vršenju službene radnje	/	1
Napad na službenu osobu u vršenju poslova sigurnosti	/	2
UKUPNO:	5	30

Izvor: Koordinaciono tijelo

Tabela 12: prikaz prekršaja iz oblasti javnog reda i mira za 2020. godinu podijeljeno na maloljetne i punoljetne osobe

Prekršaji iz Zakona o prekršajima protiv JRiM KS	Maloljetne osobe od 16 do 18 godina	Punoljetne osobe od 18 do 30 godina
Upućivanje prijetnji	0	7
Tuča i fizički napad	8	20
UKUPNO:	8	27

Izvor: Koordinaciono tijelo

Tabela 13: prikaz krivičnih djela za 2021. godinu podijeljeno na maloljetne i punoljetne osobe

Krivično djelo po članu KZ FBiH	Maloljetne osobe od 16 do 18 godina	Punoljetne osobe od 18 do 30 godina
Laka tjelesna ozljeda	1	2
Teška tjelesna ozljeda	/	3
Ugrožavanje sigurnosti		12
Nasilje u porodici	1	4
Nasilničko ponašanje	6	2
Sprečavanje službene osobe u vršenju službene radnje	/	/
Napad na službenu osobu u vršenju poslova sigurnosti	/	/
UKUPNO:	8	23

Izvor: Koordinaciono tijelo

Tabela 14: prikaz prekršaja iz oblasti javnog reda i mira za 2021. godinu, podijeljeno na maloljetne i punoljetne osobe

Prekršaji iz Zakona o prekršajima protiv JRiM KS	Maloljetne osobe od 16 do 18 godina	Punoljetne osobe od 18 do 30 godina
Upućivanje prijetnji	0	0
Tuča i fizički napad	1	8
UKUPNO:	1	8

Izvor: Koordinaciono tijelo

✓ **Aktivnosti Općine i Policijske uprave Novo Sarajevo**

Općina u saradnji s Policijskom upravom Novo Sarajevo nastoji kroz rad i različite aktivnosti poboljšati sigurnost mladih u lokalnoj zajednici. Policijski službenici Policijske uprave Novo Sarajevo kroz rad policije u zajednici svakodnevno obilaze školske ustanove i vrše edukaciju djece školskog uzrasta kroz projekte „Lopov uvijek bude otkriven“, „Mladi u sukobu sa zakonom“ i „Maloljetnička delinkvencija“, a u saradnji s Visokim sudskim i tužilačkim vijećem BiH. Edukacije se provode u školama u skladu s njihovim nastavnim planovima i programima, a namijenjene su djeci i mladima, uzrasta od 6 do 18 godina. Pored navedenih projekata, u školskoj 2021/2022. godini će se kroz časove odjeljenske zajednice nastaviti realizacija edukativnih radionica „Program socijalizacije sa pravom“, i to za učenike osmih razreda osnovne škole i drugih razreda srednje škole. Edukativne radionice organizirane su po preporuci Ministarstva za odgoj i obrazovanje KS, a na osnovu ranije potpisanog memoranduma o saradnji između organizacije PH International, Ministarstva za obrazovanje, nauku i mlade KS i MUP-a Kantona Sarajevo.

U svrhu osiguranja sigurnosti i nastojanja smanjenja izvršenja krivičnih djela djece i mladih, Policijska uprava Novo Sarajeva saraduje i s ostalim policijskim upravama u KS. Također, policijski službenici Treće policijske uprave usko saraduju sa svim drugim institucijama u cilju zaštite građana, a prvenstveno sa Službom socijalne zaštite Općine Novo Sarajevo, općinskim organima, školama kao i Centrom za mentalno zdravlje općine Novo Sarajevo.

4.7.4. Analiza problema i potreba

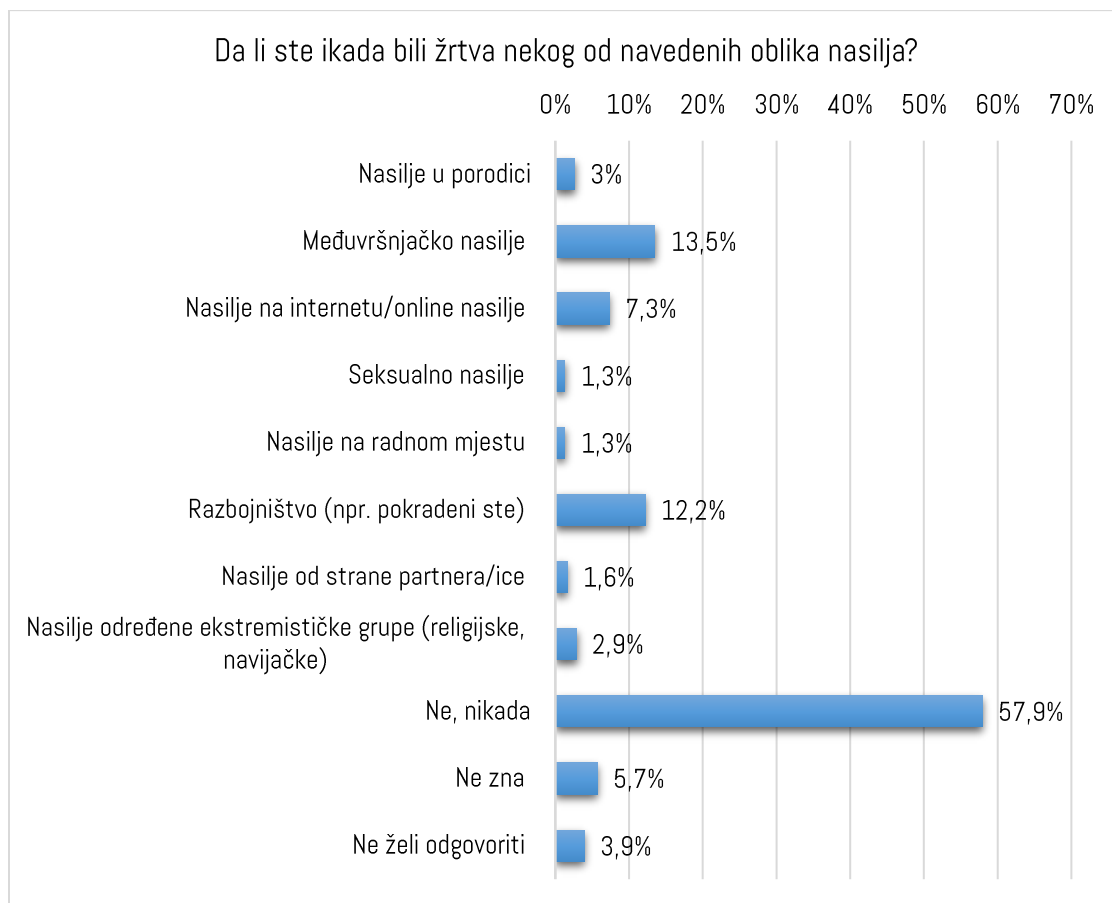
Kada govorimo o sigurnosti mladih osoba, nekoliko problema se može izdvojiti kao prioritetno. Prije svega, među mladima su prisutni različiti oblici nasilja, a uzimajući u obzir moderne trendove i iskustva iz drugih zemalja, može se pretpostaviti da će u narednim godinama doći i do još većeg porasta nekog od oblika nasilja, poput međuvršnjačkog nasilja i nasilja na internetu.

✓ Problemi i potrebe mladih u oblasti sigurnosti

1. Mladi su izloženi povišenom riziku od različitih oblika nasilja.

Istraživanje provedeno među mladima u Novom Sarajevu pokazalo je da većina mladih, odnosno 57,9%, ne smatra da su ikada bili žrtva nasilja, dok 31,4% mladih u Novom Sarajevu ne poznaje nikog ko je bio žrtva nekog od oblika nasilja. Ipak, najdominantniji oblik nasilja kojem su mladi bili izloženi jeste međuvršnjačko nasilje s 13,5% i razbojništvo s 12,2%. S druge strane, kada su u pitanju žrtve nasilja koje poznaju, međuvršnjačko nasilje je na prvom mjestu s 34,3%, nasilje na internetu je sljedeće s 28,3%, zatim dolazi razbojništvo s 27,8% i nasilje u porodici s 25,7%.

Grafik 22. Vrsta nasilja kojem su mladi izloženi

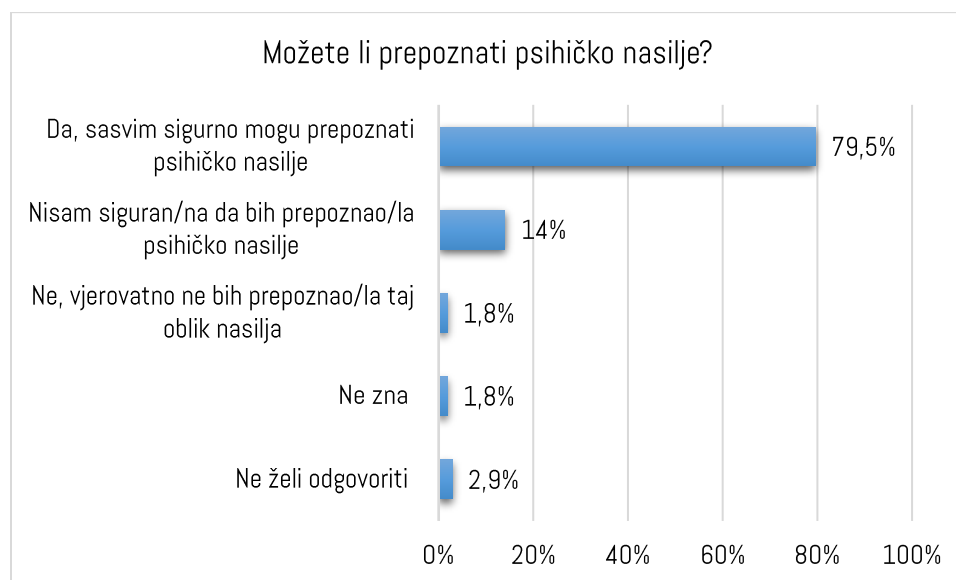

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

2. Mladi ne prepoznaju različite oblike nasilja.

Tema psihičkog nasilja veoma je kompleksna, i to iz više razloga. Ipak, najveći problem koji se javlja u slučajevima psihičkog nasilja jeste njegovo neprepoznavanje od žrtve, a često i od samog počinioca. Otežavajuća okolnost u bh. društvu jeste ta da se neki oblici tradicionalnih ponašanja koji imaju obilježja nasilja smatraju uobičajenim. Mladi su vrlo ranjiva kategorija kada je u pitanju psihičko nasilje, posebno zbog činjenice da značajan dio mladih nije u stanju prepoznati različite oblike psihičkog nasilja. Posljedično, mladi zbog toga i ne znaju kako adekvatno reagirati u situacijama kada su žrtve psihičkog nasilja.

Grafik 23. Prepoznavanje psihičkog nasilja

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Među mladima u općini najveći postotak (79,5%) je onih koji sasvim sigurno mogu prepoznati psihičko nasilje, ali 15,8% mladih nije sigurno da li bi, odnosno vjerovatno ne bi prepoznalo taj oblik nasilja. Iz navedenog, kao jedno od rješenja problema nameće se potreba za preventivnim radom kako s mladima tako i s njihovim roditeljima.

3. Međuvršnjačko nasilje i nasilje na internetu nisu prepoznati u zakonodavnim rješenjima.

Kada je riječ o prisutnosti nasilja među mladim osobama, najdominantniji oblik nasilja kojem su mladi bili izloženi jeste međuvršnjačko nasilje s 13,5% i razbojništvo s 12,2%. S druge strane, kada su u pitanju žrtve nasilja koje poznaju, međuvršnjačko nasilje je na prvom mjestu s 34,3%.

Nasilje na internetu predstavlja oblik nasilja koji je sve više prisutan među mladima. U prosjeku oko 7% mladih iz Novog Sarajeva navodi kako je bilo žrtva nasilja na internetu, dok je značajno veći postotak onih koji poznaju nekog ko je bio žrtva nasilja na internetu.

Relevantno krivično zakonodavstvo u BiH ne prepoznaje vršnjačko nasilje kao ni nasilje na internetu kao krivična djela. Samim tim, nadležne policijske uprave ne raspolažu statističkim podacima o broju slučajeva vršnjačkog i cyber nasilja.

4. Mladi nisu zadovoljni sigurnosnom situacijom na području općine.

Analiza položaja i potreba mladih s područja općine pokazala je da su mladi više nezadovoljni nego zadovoljni postojećom sigurnosnom situacijom u lokalnoj zajednici u kojoj žive. Naime, potpuno nezadovoljnih sigurnosnom situacijom ima 16,8%, dok je mladih koji su više nezadovoljni nego zadovoljni 48,8%, što zbirno čini gotovo dvije trećine mladih.

U cilju bolje informiranosti i educiranosti mladih o oblicima nasilja u zajednici i školi te prepoznavanja onih kojima se mogu obratiti za pomoć u rizičnim situacijama, Općina se u skladu sa svojim nadležnostima opredijelila za nekoliko ključnih koraka koji će u narednom periodu doprinijeti boljem položaju mladih u oblasti sigurnosti, a navedeni su u tabeli koja slijedi.

Tabela 15: Identifikacija problema i potreba – Sigurnost

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti
1. Mladi nisu zadovoljni sigurnosnom situacijom na području općine	1.1. Mladi su zadovoljni sigurnosnom situacijom u svom mjestu 1.2. Mladi su upoznati sa sigurnosnom situacijom putem medija	1.2.1. Provođenje informativnih kampanja te edukacija o sigurnosti mladih u osnovnim i srednjim školama na području općine
2. Mladi su izloženi riziku od različitih oblika nasilja	2.1. Mladi, a posebno mlade žene znaju prepoznati različite oblike nasilja, prije svega nasilje u vezama, i zaštititi se 2.2. Mladi češće prijavljuju različite oblike nasilja	2.1.1. Održati edukativne radionice o tome kako prepoznati i prijaviti različite oblike nasilja za učenike, nastavnike i roditelje 2.1.2. Pokrenuti lokalnu kampanju o prevenciji nasilja u školama 2.2.1. Izraditi sigurnosno sanduče za prijavu različitih oblika nasilja u školama
3. Mladi ne prepoznaju različite oblike nasilja niti im se pruža dovoljna podrška u prepoznavanju slučajeva međuvršnjačkog nasilja	3.1. Mladi znaju prepoznati oblike međuvršnjačkog nasilja i druge oblike nasilja 3.2. Mladi imaju povjerenja u policijske službenike	3.1.1. Provoditi edukacije mladih u odgojno-obrazovnim ustanovama o načinima sprečavanja međuvršnjačkog nasilja 3.2.1. Provoditi edukacije mladih i promovirati rad policije u zajednici 3.2.2. Organizirati Dane otvorenih vrata nadležne policijske uprave/stanice

Izvor: Koordinaciono tijelo

AKCIONI PLAN 2022–2027. I PLANIRANI GODIŠNJI TROŠKOVI

Strateški cilj 1: unaprijeđen sistem identificiranja, poticanja i razvoja obrazovanja.

Problem	Mjera	Aktivnosti	Vrijeme provođenja					Nosioci provedbe	Godišnji troškovi
			2022.	2023.	2024.	2025.	2026.		
1. Mladi se školuju za zvanja i zanimanja za koja će teško naći posao	1.1. Urađena analiza potreba tržišta rada 1.2. Mladi se upisuju i školuju za zvanja koja su deficitarna na tržištu rada i s kojima će brzo i lako pronaći zaposlenje, te biti primjereno plaćeni	1.1.1. Analiza potreba tržišta rada		X				Općina Novo Sarajevo	
		1.2.1. Općina stipendira sve učenike koji se školuju za deficitarna zanimanja	X	X	X	X	X	Služba za obrazovanje, kulturu i sport Općine Novo Sarajevo	50.000,00 KM
		1.2.3. Općina u skladu sa svojim mogućnostima podržava obrazovne ustanove koje školuju deficitarna zanimanja kroz nabavku stručne opreme i alata						Služba za upravljanje lokalnim razvojem Općine Novo Sarajevo	
2. Mladi prekidaju redovno školovanje	2.1. Mladi uspješno okončavaju osnovno, srednje i fakultetsko školovanje	1.1.4. Općina u saradnji s obrazovnim ustanovama, Ministarstvom za odgoj i obrazovanje KS i JU „Služba za zapošljavanje KS“ – Biro Novo Sarajevo radi na promociji i popularizaciji deficitarnih zanimanja						Ministarstvo za odgoj i obrazovanje KS	
		2.1.1. Općina stipendira učenike srednjih škola i redovne studente koji ispunjavaju uvjete propisane Odlukom o uslovima i načinu ostvarivanja prava na stipendiju (posebno studente iz socijalne i boračke kategorije) kako bi imali mogućnost nesmetanog finansiranja obrazovanja	X	X	X	X	X	JU „Služba za zapošljavanje KS – Biro Novo Sarajevo“ Služba za obrazovanje, kulturu i sport Općine Novo Sarajevo	900.000,00 KM
3. Nadarenim i talentiranim učenicima ne posvećuje se dovoljno pažnje	3.1. Nadareni i talentirani učenici i studenti se nagrađuju za svoj trud i rezultate	3.1.1. Općina izdvaja sredstva za nagrade nadarenim i talentiranim učenicima i studentima	X	X	X	X	X	Ministarstvo odgoja i obrazovanja KS Služba za obrazovanje, kulturu i sport Općine Novo Sarajevo	20.000,00 KM

	3.2. Nadarenim i talentiranim učenicima i studentima se pruža mogućnost za dodatno usavršavanje i odlaske na međunarodna takmičenja i sl.	3.2.1. Općina izdvaja sredstva za mobilnost mladih	X	X	X	X	X	X	Služba za obrazovanje, kulturu i sport Općine Novo Sarajevo	10.000,00 KM
4. Socijalizacija mladih s posebnim potrebama i svih drugih marginaliziranih grupa mladih nije osmišljena i slabo se provodi	4.1. Mladi s poteškoćama u razvoju i mladi iz svih drugih marginaliziranih grupa više se uključuju u obrazovne, kulturne i sportske procese i manifestacije	4.1.1. Općina će u saradnji s obrazovnim ustanovama i Ministarstvom za odgoj i obrazovanje KS raditi na promociji uključivanja mladih s poteškoćama u razvoju u obrazovne, kulturne i sportske procese i manifestacije 4.1.2. Općina će finansijski podržati projekte udruženja koji za cilj imaju socijalizaciju mladih s poteškoćama u razvoju u obrazovne, kulturne i sportske procese i manifestacije 4.1.3. Općina će u saradnji s obrazovnim ustanovama i Ministarstvom za odgoj i obrazovanje KS raditi na unapređivanju inkluzivnog obrazovanja kroz finansiranje nabavke specijalne opreme i nastavnih sredstava (asistivni kabinet, senzorna soba i sl.)	X	X	X	X	X	Služba za obrazovanje, kulturu i sport Općine Novo Sarajevo Služba za socijalna pitanja, zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica Ministarstvo za odgoj i obrazovanje KS	50.000,00 KM	
5. Inkluzivno obrazovanje ne odgovara na potrebe u društvu	5.1. Inkluzivno obrazovanje je prilagođeno potrebama u društvu	5.1.1. Općina će u saradnji s obrazovnim ustanovama i Ministarstvom za odgoj i obrazovanje KS raditi na uključivanju mladih s poteškoćama u razvoju u redovan nastavni proces kroz izgradnju pristupnih rampi, liftova i sl. u obrazovnim ustanovama. 5.1.2. Općina će finansijski podržati projekte udruženja koji za cilj imaju inkluzivno obrazovanje mladih s poteškoćama u razvoju	X	X	X	X	X	Služba za obrazovanje, kulturu i sport Općine Novo Sarajevo Služba za socijalna pitanja, zdravstvo, izbjeglice i raseljena lica Služba za investicije i zaštitu okoliša Ministarstvo za odgoj i obrazovanje KS	50.000,00 KM	

Strateški cilj 2: mladi su informirani i ostvaruju ekonomsku i socijalnu sigurnost koristeći pune kapacitete programa za zapošljavanje i samozapošljavanje.

Problem	Mjera	Aktivnosti	Vrijeme provođenja					Nosioci provedbe	Godišnji troškovi
			2022.	2023.	2024.	2025.	2026.		
1. Nedovoljna podrška mladima za pokretanje vlastitih biznisa	1.1. Mladima osigurana odgovarajuća finansijska podrška prilikom pokretanja vlastitog biznisa	1.1.1. Općina Novo Sarajevo će ojačati postojeće i uvesti nove programe podrške zapošljavanju i otvaranju vlastitih biznisa	X	X	X	X	X	Općina Novo Sarajevo – Služba za upravljanje lokalnim razvojem Zavod za zapošljavanje KS Fondacija Mozaik Druge relevantne institucije	100.000,00 KM
		1.1.2. Strategijom razvoja Općine Novo Sarajevo, koja je revidirana i usklađena za period 2021–2027, planirani su sljedeći projekti koji će doprinijeti ostvarivanju postavljenih željenih rezultata: 1. Implementacija redizajniranog Programa mjera aktivne politike zapošljavanja; 2. Subvencioniranje troškova registracije obrta; 3. Podrška u nabavci osnovnih sredstava za rad i razvoj poslovanja za subjekte male privrede; 4. Centar za promociju i podršku razvoju biznisa; 5. SYSTEM – Sistemska podrška uspostavljanju i poboljšanju mehanizama podrške samozapošljavanju – Program prekogranične saradnje Srbija – Bosna i Hercegovina; 6. Inkubator poslovnih ideja za start-up biznis.							
		1.1.3. Kroz projekt „Podrška Evropske unije lokalnim partnerstvima za zapošljavanje – faza II“ (LEP II) osnažit će se saradnja između ključnih aktera na tržištu rada i omogućiti djelotvornije zadovoljenje potreba poslodavaca i nezaposlenih osoba. Fokus provođenja projektnih aktivnosti je na nezaposlenim osobama iz grupe teže zapošljivih kategorija: nezaposleni mladi (15–29) i nezaposlene žene.							

		1.1.4.	Kroz Program Omladinske banke (u saradnji s Fondacijom Mozaik) omogućit će se podrška mikrobiznisima mladih. Program omogućava mladima da prepoznaju društvene probleme u svojim zajednicama i rješavaju ih kroz društvene projekte.							
	1.2. Mladima osigurani drugi vidovi podrške u otvaranju vlastitog biznisa poput mentorske podrške i subvencija	1.2.1.	Općina će provoditi kontinuirani dijalog s predstavnicima mladih koji vode vlastite biznise i firme u općini. Na osnovu toga Općina će kreirati jasne kriterije i načine za dodjeljivanje poticaja/subvencija biznisima mladih.	X	X	X	X	X		20.000,00 KM
	1.3. Veći broj mladih u općini otvara vlastite biznise	1.3.2.	Vršit će se selekcija nezaposlenih osoba koje imaju namjeru/bave se mišlju registracije djelatnosti kroz trijažni/savjetodavni proces i njihovo upućivanje na programe podrške samozapošljavanju/inkubator – Zavod	X	X	X	X	X		100.000,00 KM
2. Nedovoljna promocija programa podrške zapošljavanju i pokretanju biznisa	2.1. Mladi će redovno biti informirani o programima zapošljavanja koji se provode na području općine	2.1.1.	Općina će na svojoj web-stranici i profilima na društvenim mrežama prenositi informacije o programima zapošljavanja	X	X	X	X	X	Općina Novo Sarajevo Služba za poslove Kabineta pćinskog načelnika – Odsjek za informisanje, odnose s javnošću i protokolarnu poslove Služba za upravljanje lokalnim ekonomskim razvojem	50.000,00 KM
		2.1.2.	Općina će i preko drugih medija promovirati programe zapošljavanja koje organizira							
		2.1.3.	Općina će organizirati Dane otvorenih vrata, na kojima će mladima predstaviti programe i pozive za zapošljavanje							
	2.2. Mladi su upoznati s procedurama pokretanja vlastitog biznisa kao i drugim neophodnim koracima	2.2.1.	Kreiranjem Centra za promociju i podršku razvoju biznisa početnici u biznisu će sve potrebne informacije dobiti na jednom mjestu. Također, u Centru će se omogućiti mladima da koriste prostor coworkinghuba	X	X	X	X	X		1.000,00 KM

3. Nedovoljno razvijena svijest o značaju aktivnog traženja zaposlenja	2.3. Mladi će se u većem broju prijavljivati na programe zapošljavanja 3.1. Mladi su informirani o značaju aktivnog traženja zaposlenja	3.1.1. Održavanje radionica za jačanje vještina zapošljivosti. 3.1.2. Izrada individualnih planova zapošljavanja s ciljem brže integracije mladih nezaposlenih osoba na tržište rada	X	X	X	X	X	Zavod za zapošljavanje KS, ostale relevantne institucije Općina Novo Sarajevo	10.000,00 KM
4. Većina projekata/mjera nije isključivo usmjerena na mlade, odnosno starosna dob korisnika nije eliminatorni faktor	4.1. Kreirani projekti/mjere koji su isključivo namijenjeni mladima te uspostavljen sistem praćenja njihove provedbe	4.1.1. Općina će u narednom periodu kreirati programe koji su namijenjeni populaciji mladih te uvesti adekvatan sistem praćenja starosne populacije kao korisnika programa	X	X	X	X	X		

Strateški cilj 3: mladi ostvaruju socijalnu sigurnost kroz programe podrške koje je osigurala Općina.

Problem	Mjera	Aktivnosti	Vrijeme provođenja					Nosioci provedbe	Godišnji troškovi
			2022.	2023.	2024.	2025.	2026.		
1. Nedovoljna podrška za mlade iz marginaliziranih grupa	3.1. Prepoznate marginalizirane grupe mladih na području općine	1.1.1. Analiza marginaliziranih grupa mladih	X	X	X	X	X	JU Služba za zapošljavanje – Biro Općina Novo Sarajevo	50.000,00 KM
		1.1.2. Organizacija aktivnosti za socijalno isključene mlade						Općina Novo Sarajevo Obrazovne ustanove	
	3.2. Poboľšan položaj marginaliziranih mladih	1.2.1. Pružanje novčane pomoći djeci i mladima u stanju socijalne potrebe	X	X	X	X	X		
2. Neriješeno stambeno pitanje mladih	2.1. Na području općine uspostavljena kontinuirana podrška za mlade u oblasti stambenog zbrinjavanja	2.1.1. Uspostavljen program stambenog zbrinjavanja mladih na području općine	X	X	X	X	X	Općina Novo Sarajevo	100.000,00 KM
3. Briga o djeci i mladima bez roditeljskog staranja ne odgovara na potrebe ove populacije	3.1. Mladi bez roditeljskog staranja koji izlaze iz brige imaju adekvatnu pomoć	3.1.1. Kreiran program za mlade bez roditeljskog staranja koji izlaze iz društvene brige u vidu podrške daljem obrazovanju, pronalasku zaposlenja, rješavanju stambenog pitanja i drugih vidova zaštite	X	X	X	X	X	Općina Novo Sarajevo – Služba za boračko-invalidsku zaštitu Služba socijalne zaštite Općine Novo Sarajevo	

Strateški cilj 4: osiguran pristup adekvatnom sistemu podrške za unapređenje zdravih stilova života kod mladih.

Problem	Mjera	Aktivnosti	Vrijeme provođenja					Nosioci provedbe	Godišnji troškovi
			2022.	2023.	2024.	2025.	2026.		
1. Mladi nisu zadovoljni kvalitetom usluga koje pružaju zdravstvene institucije, nisu informirani o njima namijenjenim zdravstvenim uslugama te ne ostvaruju pravo na zdravstveno osiguranje	1.1. Mladi u općini znaju na koji način mogu ostvariti kvalitetne i sigurne zdravstvene usluge 1.2. Mladi su informirani o prijateljskom pristupu prema mladima u okviru primarne zdravstvene zaštite te koriste njima namijenjene usluge	1.1.1. Inicirati izradu analize i procjene broja zdravstveno neosiguranih mladih osoba na području općine	X	X				Općina Novo Sarajevo JU „Dom zdravlja Kantona Sarajevo“ JU „Služba za zapošljavanje Kantona Sarajevo“ Zavod zdravstvenog osiguranja Kantona Sarajevo Nevladine organizacije	50.000,00 KM
		1.1.2. Provoditi informativnu kampanju o načinu ostvarivanja prava mladih na zdravstveno osiguranje	X	X	X	X	X		
		1.2.1. Provoditi informativne kampanje u školama i na fakultetima o zdravstvenim uslugama dostupnim mladima	X	X	X	X	X		
2. Mladi nisu informirani i nemaju znanja o značaju zdravog načina života	2.1. Povećana svijest mladih o štetnosti pušenja 2.2. Mladi su svjesniji značaja zdrave ishrane	2.1.1. Održavati edukacije u formi predavanja ili radionica u srednjim školama te u završnim razredima osnovnih škola o štetnosti pušenja po ljudski organizam	X	X	X	X	X	Općina Novo Sarajevo JU „Dom zdravlja Kantona Sarajevo“ Ministarstvo za odgoj i obrazovanje Kantona Sarajevo Obrazovne ustanove Nevladine organizacije	50.000,00 KM
		2.1.2. Općina dodjeljuje sredstva za projekte nevladinih organizacija koji su usmjereni na educiranje mladih o zdravlju i zdravim načinima života	X	X	X	X	X		
		2.2.1. Održavati edukacije u formi predavanja ili radionica u srednjim školama te u završnim razredima osnovnih škola o važnostima zdrave ishrane	X	X	X	X	X		

		2.1.2. Općina Novo Sarajevo dodjeljuje sredstva za projekte nevladinih organizacija koji su usmjereni na educiranje mladih o zdravoj ishrani	X	X	X	X	X		
3. Nedostatak edukativnih programa namijenjenih mladima o seksualnom i reproduktivnom zdravlju	3.1. Mladi imaju priliku pohađati edukativne programe iz oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja	3.1.1. Općina će podržati razvoj i provedbu edukativnih programa iz oblasti seksualnog i reproduktivnog zdravlja	X	X	X	X	X		

Strateški cilj 5: mladi imaju pristup kvalitetnim kulturnim sadržajima kao kreatori i konzumenti.									
Problem	Mjera	Aktivnosti	Vrijeme provođenja					Nosioci provedbe	Godišnji troškovi
			2022.	2023.	2024.	2025.	2026.		
1. Mladi nisu zadovoljni kulturnim, umjetničkim i sportskim sadržajem u općini		1.1.1. Planiranje i provedba kulturnih, umjetničkih i sportskih sadržaja prilagođenih mladima	X	X	X	X	X	Služba za obrazovanje, kulturu i sport	50.000,00 KM
		1.1.2. Promocija kulturnog, umjetničkog i sportskog sadržaja za mlade	X	X	X	X	X	JU „Međunarodni centar za djecu i omladinu“	
		1.1.3. Podrška projektima mladih iz oblasti kulture, umjetnosti i sporta	X	X	X	X	X	JP „ONSA“ d.o.o.	
		1.1.4. Saradnja s odgojno-obrazovnim institucijama u cilju informiranja i promocije sadržaja iz oblasti kulture, sporta i umjetnosti mladima	X	X	X	X	X	Obrazovne ustanove	
2. Mladi ne učestvuju aktivno u kreiranju kulturnih, sportskih i umjetničkih sadržaja	2.1. Mladi su aktivno uključeni u kreiranje kulturnih i sportskih sadržaja koji su namijenjeni mladima 2.2. Poboljšana saradnja s nevladinim organizacijama, udruženjima, sportskim klubovima i javnim ustanovama koji provode projekte za mlade	2.1.2. Osigurati prostore i sadržaje za mlade iz oblasti kulture, sporta i umjetnosti	X	X	X	X	X	Služba za obrazovanje, kulturu i sport JU „Međunarodni centar za djecu i omladinu“ JP „ONSA“ d.o.o. Obrazovne ustanove Nevladine organizacije	20.000,00 KM

Strateški cilj 6: uspostavljen efikasan sistem za provedbu politika prema mladima i uključivanja mladih u procese odlučivanja u zajednici.

Problem	Mjera	Aktivnosti	Vrijeme provođenja					Nosioci provedbe	Godišnji troškovi
			2022.	2023.	2024.	2025.	2026.		
1. Nedovoljna informiranost mladih o aktivnostima u lokalnoj zajednici	1.1. Općina će imati redovno ažuriranu i sadržajno prilagođenu Facebook stranicu Općine. Povećat će se vidljivost sadržaja prema ciljnoj grupi (mladima) na FB stranici i Instagramu za 20%	1.1.1. Svakodnevno ažuriranje općinske FB stranice o aktivnostima i radu Općine; vidljivost i doseg FB sadržaja povećati u saradnji s odabranom firmom koja formalnopravno to može raditi za Općinu	X	X	X	X	X	Odsjek za informisanje, odnose s javnošću i protokolarne poslove (Služba za poslove Kabineta Općinskog načelnika)	2.000,00 KM
	1.2. Ažurirani podaci na web-stranici Općine vezano za pristup zakonskim i podzakonskim aktima, javnim pozivima te ostalim potrebnim informacijama iz ove oblasti	1.2.1. Izvršiti redizajn postojeće web-stranice Općine, koji će raditi odabrana firma, s posebnim aspektom na ažuriranje podataka iz ove oblasti	X	X	X	X	X	Služba za zajedničke poslove – IT centar	7.000,00 KM
	1.3. Održavanje jednom mjesečno panel-diskusije o potrebama i problemima mladih s općinskim načelnikom, predstavnicima službi i OCD-om	1.3.1. U saradnji s Vijećem mladih Općine Novo Sarajevo jednom godišnje organizirati panel-diskusije na različite teme iz oblasti omladinske politike	X	X	X	X	X	Vijeće mladih ONS; Služba za obrazovanje, sport i kulturu Komisija za pitanja mladih OV	500,00 KM (po događaju)
2. Slabo izražen aktivizam mladih	2.1. Povećan broj omladinskih organizacija na području općine svake godine za 3 nova OCD-a	2.1.1. Vijeće mladih ONS u saradnji s Općinom kontinuirano će raditi na motiviranju mladih u cilju formiranja omladinskih	X	X	X	X	X	Vijeće mladih ONS Općina Novo Sarajevo	

	<p>2.2. Angažirana 2 službenika/ce za mlade u Službi za obrazovanje, kulturu i sport s jasno preciziranim programom rada i ciljevima</p> <p>2.3. Razvijena 3 nova programa: - mogućnost neformalnog obrazovanja; - volonterski rad/stručno osposobljavanje bez zasnivanja radnog odnosa; - javni pozivi za podršku kreativnim programima.</p>	<p>organizacija povodom jačanja kapaciteta i djelovanja u lokalnoj zajednici, ali i na državnom i međunarodnom nivou</p> <p>2.2.1. Služba za obrazovanje, kulturu i sport inicirat će potrebu za zapošljavanjem najmanje 2 službenika/ce za mlade. Cilj je uspostaviti bolju komunikaciju s omladinskim udruženjima, bolju informiranost mladih o mogućnostima koje im pruža lokalna zajednica i sl.</p> <p>2.3.1. Stvarati uvjete (finansijske) za uvođenje nova tri programa namijenjena mladima. Svake budžetske godine preložiti jedan novi program u saradnji sa srodnim službama.</p>	X	X	X	X	X	Služba za obrazovanje, kulturu i sport Služba za lokalni razvoj Služba za privredu, budžet I finansije	10.000,00 KM (za sufinansiranje jednog programa)
3.	<p>Nezainteresiranost mladih za učešćem u odlučivanju na lokalnom nivou i uključivanjem u društvene procese</p> <p>3.1. Mladi se uključuju u omladinska udruženja i u udruženja koja se bave pitanjima mladih u cilju ostvarivanja svojih svakodnevnih potreba</p> <p>3.2. Povećan broj učešća mladih na javnim raspravama, događajima i aktivnostima koje organizira Općina</p>	<p>3.1.1. Kontinuirana promocija značaja djelovanja omladinskih udruženja i stjecanja neformalnog obrazovanja kroz aktivnosti Vijeća mladih i nadležne općinske službe</p> <p>3.2.1. Korištenjem novih medija, društvenih mreža animirati mlade za učešće u javnim raspravama,</p>	X	X	X	X	X	Vijeće mladih ONS Općina Novo Sarajevo	

	3.3. Veći broj mladih i omladinskih organizacija djeluje u polju političke pismenosti i provodi aktivnosti s mladima	panel-diskusijama i aktivnostima Općine organiziranjem kvizova, nagrada i slično 3.3.1. Organiziranje jednom godišnje akademije za građane općine u trajanju od mjesec dana s aspektom na jačanje omladinske politike	X	X	X	X	X		
--	--	--	---	---	---	---	---	--	--

Strateški cilj 7: mladi su informirani i educirani o oblicima nasilja u zajednici i školi te znaju kome se mogu obratiti za pomoć u rizičnim situacijama.

Problem	Mjera	Aktivnosti	Vrijeme provođenja					Nosioci provedbe	Godišnji troškovi
			2022.	2023.	2024.	2025.	2026.		
1. Mladi nisu zadovoljni sigurnosnom situacijom na području općine	1.1. Mladi su zadovoljni sigurnosnom situacijom u svom mjestu 1.2. Mladi su upoznati sa sigurnosnom situacijom putem medija	1.2.1. Provođenje informativnih kampanja te edukacija o sigurnosti mladih u osnovnim i srednjim školama na području općine	X	X	X	X	X	Općina Novo Sarajevo Policajska stanica Novo Sarajevo Osnovne i srednje škole Nevladine organizacije	5.000,00 KM
2. Mladi su izloženi riziku od različitih oblika nasilja	2.1. Mladi, a posebno mlade žene znaju prepoznati različite oblike nasilja, prije svega nasilje u vezama, i zaštititi se 2.2. Mladi češće prijavljuju različite oblike nasilja	2.1.1. Održati edukativne radionice o tome kako prepoznati i prijaviti različite oblike nasilja za učenike, nastavnike i roditelje 2.1.2. Pokrenuti lokalnu kampanju o prevenciji nasilja u školama 2.2.1. Izraditi sigurnosno sanduče za prijavu različitih oblika nasilja u školama	X X X	X X X	X X X	X X X	X X X	Općina Novo Sarajevo JU „Međunarodni centar za djecu i omladinu Novo Sarajevo“ Policajska stanica Novo Sarajevo Osnovne i srednje škole Centar za socijalni rad Kantona Sarajevo Nevladine organizacije	5.000,00 KM
3. Mladi ne prepoznaju različite oblike nasilja niti im se pruža dovoljna podrška u prepoznavanju	3.1. Mladi znaju prepoznati oblike međuvršnjačkog nasilja i druge oblike nasilja	3.1.1. Provoditi edukacije mladih u odgojno-obrazovnim ustanovama o načinima sprečavanja međuvršnjačkog nasilja	X	X	X	X	X	Općina Novo Sarajevo JU „Međunarodni centar za djecu i	5.000,00 KM

slučajeva međuvršnjačkog nasilja	3.2. Mladi imaju povjerenja u policijske službenike	3.2.1. Provoditi edukacije mladih i promovirati rad policije u zajednici	X	X	X	X	X	omladinu "Novo Sarajevo"
		3.2.2. Organizirati Dane otvorenih vrata nadležne policijske uprave/stanice	X	X	X	X	X	Policijska stanica Novo Sarajevo Osnovne i srednje škole Centar za socijalni rad Kantona Sarajevo Nevladine organizacije

5. MEHANIZMI ZA PROVEDBU STRATEGIJE PREMA MLADIMA

5.1. Monitoring i evaluacija

Evaluacija je proces, obično sistematičan i objektivan koliko je to moguće, kojim se određuju vrijednosti ili značaj aktivnosti, politike ili programa, planirane intervencije, intervencije u toku ili završene intervencije.¹⁶

Evaluacija Strategije prema mladima pomaže da se odgovori na pitanja o intervenciji kao što su sljedeća:

- Koji su utjecaji provedenih mjera iz strategije?
- Provode li se mjere u skladu s planom?
- Ko i kakvu korist ima od provedenih mjera?

Monitoring je stalna funkcija koja koristi sistemsko prikupljanje podataka o određenim indikatorima da bi se menadžmentu i glavnim uključenim stranama tekuće razvojne intervencije osigurali pokazatelji stepena napretka i ostvarenja ciljeva i napretka u upotrebi dodijeljenih sredstava.¹⁷

Monitoring i evaluacija Strategije prema mladima trebaju se zasnivati na praćenju i vrednovanju rezultata. Sistem zasnovan na rezultatima pomaže kreatorima Strategije, onima koji su je usvojili i onima koji prate njene rezultate u odnosu na ciljnu grupu te drugim uključenim stranama da odgovore na osnovna pitanja o tome jesu li ostvareni predviđeni ishodi.

Monitoring zasnovan na rezultatima jeste stalan proces prikupljanja i analiziranja informacija zasnovanih na ključnim indikatorima te poređenje stvarnih rezultata s očekivanim rezultatima kako bi se odredilo koliko dobro se implementira Strategija. To je kontinuiran proces određivanja napretka ka eksplicitnim, kratkoročnim, srednjoročnim i dugoročnim rezultatima praćenjem pokazatelja kretanja ka ostvarenju specifičnih, unaprijed određenih ciljeva (ishoda) upotrebom indikatora. Monitoring zasnovan na rezultatima osigurat će povratnu informaciju o napretku (ili nepostojanju napretka) osoblju i onima koji donose odluke, koji informacije mogu koristiti na različite načine kako bi poboljšali učinak.

Monitoring uključuje određivanje napretka ka ostvarenju ishoda ili utjecaja. Ishod se ne može odrediti direktno, stoga je određen set indikatora koji, kad se pravilno izmjere, osiguravaju informacije o tome jesu li ili nisu ostvareni ishodi ili željeni učinci, tj. jesu li poduzete mjere doprinijele približavanju ispunjenja vizije Strategije.

Indikator učinka jeste „varijabla koja omogućava verifikaciju promjena u razvojnoj intervenciji ili pokazuje ishode relativne onome što je planirano“¹⁸ (OECD 2002, str. 29).

Evaluacija zasnovana na rezultatima jeste procjena planiranih, tekućih ili završenih intervencija kako bi se odredili njihova relevantnost, efektivnost i efikasnost, utjecaj i održivost. Namjera je osigurati informacije koje su vjerodostojne, upotrebljive omogućavajući uključivanje naučenih lekcija u proces donošenja odluka. Evaluacija mjeru posmatra u širem pogledu, postavljajući pitanje je li napredak ka cilju ili određeni ishod uzrokovan mjerom ili postoje neka druga objašnjenja za promjene koje je odabrao sistem monitoringa. Pitanja evaluacije mogu uključivati sljedeće:

- Jesu li ishodi vjerodostojni?
- Koliko efektivno i efikasno se ostvaruju?
- Koji neočekivani efekti su uzrokovani mjerama?
- Predstavlja li mjera strategiju za rješavanje određenog skupa potreba koja je najviše isplativa i održiva?

Monitoringom i evaluacijom zasnovanom na rezultatima mogu se demonstrirati poboljšanja ili pak nedostatak poboljšanja.

¹⁶ Glosar Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD) / Razvojnog komiteta za pomoć (DAC) (OECD 2000, str. 21).

¹⁷ Isto (OECD 2002, str. 27–28).

¹⁸ Isto (OECD 2002, str. 29).

Sistem monitoringa i evaluacije pružit će pravovremenu informaciju svim uključenim stranama, a prije svega Komisiji za mlade Općine Novo Sarajevo, o napretku postizanja učinka strategije. On će pomoći u ranoj identifikaciji eventualne slabosti koja zahtijeva korektivne mjere. Podaci monitoringa također će osigurati informacije o netipičnim vrijednostima (područja koja rade naročito dobro ili naročito loše).

Ciljevi evaluacije se ogledaju kroz:

a) evaluaciju trenutnog stanja – cilj evaluacije trenutnog stanja može poslužiti da bismo nakon evaluacije poslije provedene aktivnosti mogli utvrditi do kakvih je promjena (po mogućnosti poboljšanja) došlo. Evaluaciju trenutnog stanja dobili smo istraživanjem koje smo proveli prije izrade strategije prema mladima;

b) evaluaciju nastalih promjena – kod evaluacije nastalih promjena analiziramo proces od početnog do novog stanja. Najčešće procjenjujemo provedene aktivnosti u odnosu na postignuti rezultat;

c) evaluaciju učinkovitosti – evaluacija učinkovitosti također analizira proces, ali onaj koji nastupa nakon evaluacije provedenih aktivnosti. Ona procjenjuje je li aktivnost, pa naposljetku i cijela strategija prema mladima, bila učinkovita, tj. šta se to u zajednici poboljšalo.

Evaluacija fokusirana na rezultate

U planovima djelovanja po oblastima navedeni su željeni rezultati koji se namjeravaju postići planiranim aktivnostima. S obzirom na to da je planiran niz aktivnosti, najbolje je evaluaciju provoditi netom nakon provođenja aktivnosti, kako bismo saznali je li aktivnost bila odgovarajuća i smatra li je ciljna grupa dobrom.

Evaluacija pojedinih aktivnosti ne treba se pretvoriti u evaluacijsko istraživanje, već treba dati odgovor na osnovna pitanja koja bi ocijenila je li aktivnost postigla željeni rezultat, tj. dovela do značajnih promjena.

Pitanja dijelimo na ona koja postavljamo korisnicima aktivnosti i na ona koja postavljamo sebi kao evaluatoru.

Evaluacija kroz korisnike aktivnosti

Pitamo li korisnike za njihovo mišljenje, aktivnosti možemo vrednovati na nekoliko načina, naprimjer:

- upitnikom;
- intervjuom;
- grupnom diskusijom i sl.

Bez obzira na to koju tehniku koristili, pogodna su nam sljedeća pitanja:

- Je li aktivnost bila prilagođena vama kao korisnicima?
- Koja je aktivnost postigla rezultat kod vas?
- Treba li aktivnost primjenjivati ubuduće i treba li nešto promijeniti?
- Je li aktivnost provedena u odgovarajućem periodu?

Odgovori na ova pitanja pomoći će nam da odgovorimo na pitanja koja postavljamo u internoj evaluaciji.

Interna evaluacija

Internom evaluacijom dopunjavamo odgovore koje smo dobili od korisnika.

Postavljamo sebi sljedeća pitanja:

- Je li aktivnost provedena onako kako je planirana?
- Jesmo li obuhvatili ciljnu grupu?
- Je li aktivnost provedena na vrijeme?
- Je li odgovorna osoba/institucija dobro obavila svoj posao?
- Je li aktivnost dovela do željenog rezultata?

-
- Može li aktivnost poslužiti kao dobar primjer iz prakse?

Evaluacija učinkovitosti strategije prema mladima

Za strategiju prema mladima možemo reći da je postigla učinkovitost ako su dosegnuti željeni rezultati, predviđeni u planovima djelovanja. Učinak strategije prema mladima odnosi se na specifične pokazatelje koji potvrđuju postizanje željenih rezultata iz plana djelovanja.

Primjer:

Strategijom prema mladima predviđeno je provođenje ulične kampanje za animiranje mladih da se aktivno uključe u rad lokalnih udruženja.

Željeni rezultat glasi: u lokalna udruženja uključilo se 20% novih mladih ljudi koji žele volontirati.

Ako nakon provođenja ove aktivnosti ustanovimo da je postignut željeni rezultat i da se za 20% više mladih zaista prijavilo da volontira u nekom od udruženja, pitamo se koji je učinak ostavio iza sebe ovaj rezultat. Ako evaluacijom ustanovimo da su novi članovi udruženja pokrenuli četiri aktivnosti koje na neki način unapređuju zajednicu, onda možemo govoriti o učinkovitosti aktivnosti.

Potvrdi li se učinkovitost većine aktivnosti, strategiju prema mladima ocjenjujemo učinkovitom.

ANALIZA POLOŽAJA I POTREBA MLADIH OPĆINE NOVO SARAJEVO

ANALIZA POLOŽAJA I POTREBA MLADIH OPĆINE NOVO SARAJEVO

Sarajevo, 2022.

Impressum

Institut za
razvoj mladih KULT

Naslov: ANALIZA REZULTATA ISTRAŽIVANJA POLOŽAJA I POTREBA MLADIH OPĆINE NOVO SARAJEVO

Izdavač: Institut za razvoj mladih KULT

Za izdavača:
Jasmin Bešić

Autor:
Eldin Buljubašić

Recenzenti:
Jasmina Banjalučkić
Šeherzada Halimić

Lektura:
Ifeta Palić

DTP:
Peđa Kazazović

Sarajevo, 2022.

Umnožavanja i besplatna distribucija publikacije dozvoljeni su uz pismeno odobrenje izdavača. Nije dopušteno mijenjanje bilo kojeg dijela sadržaja publikacije.

Sadržaj

UVOD I METODOLOGIJA.....	106
KARAKTERISTIKE UZORKA.....	1
Mladi prema popisu 2013.	2
OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH.....	5
Osnovno obrazovanje.....	5
Srednje obrazovanje.....	6
Prestanak daljeg školovanja.....	7
Praktična nastava.....	8
Adekvatnost obrazovanja.....	8
Kursevi.....	10
ZAPOŠLJAVANJE I SAMOZAPOŠLJANJE MLADIH.....	11
Vrsta ugovora koji zaposleni mladi imaju.....	13
Zaposlenost u odnosu na struku.....	14
Razlog nezaposlenosti.....	15
Diskriminacija i zlostavljanje na radnom mjestu.....	16
Percepcija mita i korupcije pri zapošljavanju.....	17
Vladini programi zapošljavanja.....	19
Pokretanje vlastitog biznisa.....	20
SOCIJALNA BRIGA O MLADIMA.....	21
Diskriminacija žena.....	22
Doprinos kućnom budžetu.....	22
Stipendije.....	24
Formiranje porodice i stambeni status mladih.....	25
Zadovoljstvo mladih.....	26
ZDRAVSTVENA ZAŠTITA.....	27
Intimni odnosi.....	29
Konzumiranje duhana i alkohola.....	29
Usluge psihologa.....	31
AKTIVIZAM MLADIH (učešće, volontiranje, mobilnost mladih).....	32
Promjene u društvu.....	32

Organiziranost mladih.....	34
Mobilnost	35
Odlazak iz države.....	38
INFORMIRANJE MLADIH.....	41
SLOBODNO VRIJEME.....	44
KULTURA I SPORT.....	46
IDENTITET	48
SIGURNOST	50
PANDEMIJA COVID-19	54
PREPORUKE.....	57
LITERATURA.....	58

Lista skraćenica

BHAS Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine

BiH Bosna i Hercegovina

RS Republika Srpska

CIK Centralna izborna komisija Bosne i Hercegovine

RZS Republički zavod za statistiku

EU Evropska unija

FBiH Federacija Bosne i Hercegovine

FZS Federalni zavod za statistiku

KM Konvertibilna marka (valuta BiH)

NVO Nevladina organizacija

Popis Popis stanovništva u BiH 2013. godine

SPSS Statistical Package for the Social Sciences

Strategija Strategija prema mladima

KS Kanton Sarajevo

Popis tabela

Tabela 1. Tematske cjeline analize mladih općine Novo Sarajevo.....	106
Tabela 2. Uzorak Novo Sarajevo.....	1
Tabela 3. Demografske karakteristike uzorka.....	1
Tabela 4. Udio mladih u ukupnom stanovništvu kantona u FBiH.....	2
Tabela 5. Broj mladih po općinama u Kantonu Sarajevo.....	3
Tabela 6. Obrazovne ustanove u općini Novo Sarajevo.....	5
Tabela 7. Osnovne škole u Kantonu Sarajevo i općini Novo Sarajevo.....	5
Tabela 8. Srednje škole u Kantonu Sarajevo i općini Novo Sarajevo	6
Tabela 9. Stambeni status mladih	25

Popis grafika

Grafik 1. Prekid školovanja	7
Grafik 2. Praktična nastava u obrazovanju.....	8
Grafik 3. Adekvatnost obrazovanja.....	9
Grafik 4. Potrebne izmjene u formalnom obrazovanju.....	10
Grafik 5. Pohađanje kurseva.....	11
Grafik 6. Pohađanje kursa u budućnosti.....	11
Grafik 7. Radni status	13
Grafik 8. Vrsta ugovora	14
Grafik 9. Zaposlenost u struci.....	15
Grafik 10. Radni sati.....	15
Grafik 11. Registracija na birou	16
Grafik 12. Zlostavljanje na poslu.....	17
Grafik 13. Kupovina posla u javnoj administraciji.....	18
Grafik 14. Kupovina posla u privatnim firmama.....	18
Grafik 15. Poznavanje vladinih programa za zapošljavanje	19
Grafik 16. Najbolje radno mjesto	19
Grafik 17. Pokretanje vlastitog biznisa.....	20
Grafik 18. Potrebna podrška za pokretanje biznisa.....	21
Grafik 19. Korisnici socijalne pomoći.....	21
Grafik 20. Diskriminacija žena.....	22
Grafik 21. Doprinos kućnom budžetu.....	22
Grafik 22. Lični prihodi.....	23
Grafik 23. Ukupni prihodi svih članova – domaćinstva	24
Grafik 24. Stipendije	25
Grafik 25. Optimizam mladih u Novom Sarajevu.....	26
Grafik 26. Sistematski pregled	27
Grafik 27. Zdravstveno osiguranje.....	28
Grafik 28. Zadovoljstvo uslugama doma zdravlja	29
Grafik 29. Promjena ishrane.....	31
Grafik 30. Zanimanje za politiku	32
Grafik 31. Utjecaj pojedinca na promjene u društvu.....	33
Grafik 32. Izlaznost na prethodne izbore.....	33
Grafik 33. Utjecaj mladih na donošenje odluka.....	34
Grafik 34. Članstvo u organizacijama.....	35
Grafik 35. Učestvovanje u programima.....	36
Grafik 36. Mogućnost volonterskog rada.....	36
Grafik 37. Volonterske aktivnosti.....	37
Grafik 38. Putovanje u inostranstvo	38
Grafik 39. Zainteresiranost za odlazak iz države.....	38
Grafik 40. Faktori odlaska	39

Grafik 41. Napuštanje zemlje.....	40
Grafik 42. Korištenje društvenih mreža.....	42
Grafik 43. Informiranost.....	43
Grafik 44. Slobodno vrijeme.....	45
Grafik 45. Igre na sreću	46
Grafik 46. Interes za kulturu i umjetnost	47
Grafik 47. Zadovoljstvo podrškom medija i lokalne vlasti prema kulturnim i sportskim sadržajima.....	48
Grafik 48. Osjećaj vezanosti.....	49
Grafik 49. Kriteriji za odabir prijatelja.....	50
Grafik 50. Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom	51
Grafik 51. Nasilje i mladi.....	52
Grafik 52. Prepoznavanje psihičkog nasilja	53
Grafik 53. Percepcija prema ženama kao žrtvama nasilja.....	54
Grafik 54. Utjecaj pandemije COVID-19 na mlade.....	55
Grafik 55. Ocjena rada institucija tokom pandemije COVID-19.....	56

UVOD I METODOLOGIJA

Institut za razvoj mladih KULT proveo je istraživanje položaja i potreba mladih u općini Novo Sarajevo. Istraživanje je provedeno u periodu od augusta do oktobra 2021. godine, a korišten je standardizirani upitnik koji Institut za razvoj mladih KULT koristi za istraživanje položaja i potreba mladih na različitim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini.

Prosječno vrijeme za terensko istraživanje iznosi oko dva mjeseca, ali uslijed rokova potrebno je bilo koristiti dodatne resurse i ubrzati proces anketiranja uz veći broj anketara. Anketari, koji su također mladi, anketirali su 385 mladih osoba s područja općine Novo Sarajevo. Ispitanici su birani metodom slučajnog uzorka, u dobi između 15 i 30 godina. Broj ispitanika i metoda slučajnog uzorka osiguravaju reprezentativnost uzorka. Također, svaka mlada osoba s teritorije općine Novo Sarajevo imala je podjednaku vjerovatnoću da bude dio ispitanih. Određivanje uzorka uključilo je osnovne demografske karakteristike ispitanih u cilju dobijanja mišljenja svih podgrupa iz heterogene skupine mladih osoba. Uzorak ove veličine ima grešku uzorka od $\pm 5\%$ s nivoom pouzdanosti od 95%. Svako istraživanje koje tretira uzorak ima grešku jer ne tretira cijelu populaciju. Razlog tome je što je uzorak zasnovan na procjeni populacije i može da sadrži određena odstupanja te procjene ne mogu biti 100% precizne. Drugim riječima se može reći da rezultati ovog istraživanja mogu odstupati $\pm 5\%$ u odnosu na prikazane vrijednosti.

Za analizu prikupljenih podataka korišten je Statistički paket za društvene nauke (IBM Statistical Package for the Social Sciences SPSS). Navedeni paket namijenjen je statističkoj obradi podataka, a rezultati su prikazani u tabelama i grafikonima te interpretirani kroz objašnjenja u kraćim tekstovima. Pri izradi ove analize korišteni su i podaci institucija vlasti kao npr. Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine, Zavoda za statistiku Federacije Bosne i Hercegovine te drugih relevantnih institucija.

Istraživanjem je obuhvaćeno sedam oblasti koje su od posebnog značaja za mlade, a koje su identificirane i kroz Zakon o mladima Federacije BiH. Dokument analize ima strukturu koja prati tematske cjeline prikazane u Tabeli 1.

Tabela 1. Tematske cjeline analize mladih općine Novo Sarajevo

- Obrazovanje i nauka mladih
- Rad, zapošljavanje i preduzetništvo mladih
- Socijalna briga mladih
- Zdravstvena zaštita mladih
- Kultura i sport mladih
- Aktivizam mladih (učešće, volontiranje, mobilnost, migracije) mladih
- Sigurnost mladih

Važno je napomenuti da je Zakon o mladima FBiH usvojen 2010. godine te su u ovom zakonu dodatno definirane oblasti od interesa za mlade. Kada su u pitanju statistički podaci, oni su preuzeti iz popisa stanovništva koji je proveden 2013. godine.

KARAKTERISTIKE UZORKA

Uzorak koji je određen za ovo istraživanje determiniran je na osnovu popisa iz 2013.¹⁹ prema uputama relevantnih institucija. Iako je od popisa prošlo osam godina, ne postoji pouzdaniji podatak na osnovu kojeg se mogao odrediti uzorak.

Tabela 2. Uzorak Novo Sarajevo

	UKUPNO STANOVNIŠTVO	M	Ž	15-19	20-24	25-30	15-30	%	UKUPNO ISPITANIH	M	Ž
Općina Novo Sarajevo	64.814	29.580	35.234	3.701	3.789	6.259	13.749	21,2%%	385	58,2%	41,8%
		45,6%	54,4%	27%	27,5%	45,5%					

Izvor: Agencija za statistiku BiH

Mlade osobe čine 21,2% ukupnog stanovništva općine Novo Sarajevo. Podjela mladih osoba na petogodišnje kategorije pokazuje da u kategoriju od 25 do 30 godina ulazi najveći dio mlade populacije, tj. 45,5%, a slijedi kategorija 20-24 godine s 27,5%. Ukupno je 385 osoba ušlo u uzorak od procijenjene populacije mladih osoba, koja iznosi 13.749. U ukupnoj populaciji mladih u dobi od 15 do 30 godina ima više muškaraca, 58,2%, u odnosu na žene, kojih je 41,8% na području općine Novo Sarajevo.

Analiza rezultata pokazuje da, kada je u pitanju bračni status, najviše je neoženjenih/neudatih mladih, tj. 80,4%, dok je udatih/oženjenih 8,3%. Prema radnom statusu može se vidjeti da je nezaposlenih više od polovine, odnosno 50,4%. S druge strane, zaposlenih na puno radno vrijeme ima 28,3%. Također, na osnovu rezultata istraživanja vidi se da najviše mladih živi u domaćinstvima koja čine četiri člana, odnosno 33,7%.

Tabela 3. Demografske karakteristike uzorka

	Broj ispitanika	Cijeli uzorak
Spol	Muškarci	58,2%
	Žene	41,8%
Bračni status	Neudata/neoženjen, ne živite s partnerom	80,4%
	Razvedena/razveden	0,3%

¹⁹ Agencija za statistiku BiH [online]. Popis 2013. Dostupno na: <https://www.popis.gov.ba/popis2013/knjige.php?id=0>, pristupljeno: 17. 11. 2021.

	Udata/oženjen	8,3%
	Udovica/udovac	0,3%
	Zajednički život. Niste u braku, ali živite s partnerom	4,4%
	Formalno u braku, ali živite odvojeno prema izboru	0,8%
Radni status	Ne želi odgovoriti	5,5%
	Nezaposlen	50,4%
	Povremeno zaposlen – freelancer	6,8%
	Pripravnik/stažist/specijalizant	1,3%
	Samozaposlen	1,8%
	Volonter	3,9%
	Zaposlen na puno radno vrijeme	28,3%
	Zaposlen na pola radnog vremena	5,7%
	Ne želi odgovoriti	1,8%
	Broj članova u domaćinstvu	0
1		3,9%
2		12,2%
3		30,8%
4		33,7%
5		14,8%
6+		4,3%

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi prema popisu 2013.

Kada se posmatra šira perspektiva, odnosno poredbe kantoni (vidi Tabelu 4), Kanton Sarajevo, za razliku od ostalih kantona čija populacija prelazi 200.000, ima najmanji udjel mladog stanovništva u ukupnoj populaciji kantona, tj. oko 20%.

Tabela 4. Udio mladih u ukupnom stanovništvu kantona u FBiH

	Ukupno stanovništvo	15-19	20-24	25-29	Ukupno mladih	Procentualni udio mladih u ukupnom stanovništvu po kantonima
FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE	2.219.220	161.881	150.902	164.203	476.986	21%
TUZLANSKI KANTON	445.028	32.263	31.620	33.046	96.929	22%

KANTON SARAJEVO	413.593	26.388	25.484	31.933	83.805	20%
ZENIČKO-DOBOJSKI KANTON	364.433	27.674	25.340	27.092	80.106	22%
UNSKO-SANSKI KANTON	273.261	21.328	19.541	20.912	61.781	23%
SREDNJOBOSANSKI KANTON	254.686	19.819	17.764	19.067	56.650	22%
HERCEGOVAČKO-NERETVANSKI KANTON	222.007	16.497	14.626	15.752	46.875	21%
ZAPADNOHERCEGOVAČKI KANTON	94.898	7.379	6.886	6.575	20.840	22%
KANTON 10	84.127	5.779	5.363	5.401	16.543	20%
POSAVSKI KANTON	43.453	3.016	2.841	2.823	8.680	20%
BOSANSKOPODRINJSKI KANTON	23.734	1.738	1.437	1.602	4.777	20%

Izvor: Agencija za statistiku BiH²⁰

Posmatrajući Kanton Sarajevo, popis iz 2013.²¹ pokazuje da općina Novo Sarajevo po broju stanovnika zauzima drugo mjesto. Ako se gleda isključivo grad Sarajevo, koji čine općine Stari Grad, Centar, Novi Grad Sarajevo, Novo Sarajevo, može se vidjeti da se po broju stanovnika općina Novo Sarajevo nalazi na drugom mjestu.

Tabela 5. Broj mladih po općinama u Kantonu Sarajevo

		Ukupno stanovništvo	15-19	20-24	25-29	Ukupno mladih	Procentualni udio mladih u ukupnom stanovništvu
KANTON SARAJEVO	Ukupno	413.593	26.388	25.484	31.933	83.805	20%
Površina cca: 1.277 km ²	Muško	195.161	13.496	12.845	15.536	41.877	21%
	Žensko	218.432	12.892	12.639	16.397	41.928	19%
NOVI GRAD SARAJEVO	Ukupno	118.553	7.216	6.821	9.236	23.273	20%
Površina cca: 47 km ²	Muško	55.735	3.634	3.353	4.435	11.422	20%
	Žensko	62.818	3.582	3.468	4.801	11.851	19%
ILIDŽA	Ukupno	66.730	4.839	4.537	5.189	14.565	22%
Površina cca: 143 km ²	Muško	32.359	2.519	2.347	2.577	7.443	23%
	Žensko	34.371	2.320	2.190	2.612	7.122	21%
NOVO SARAJEVO	Ukupno	64.814	3.701	3.789	5.196	12.686	20%

²⁰ Agencija za statistiku BiH [online]. Popis 2013. Dostupno na: <https://www.popis.gov.ba/popis2013/knjige.php?id=0>, pristupljeno: 17. 11. 2021. Dostupna online baza podataka Popisa 2013. omogućava odabir dobnih kategorija stanovništva po pojedinačnim godinama ili po petogodištima. Iz praktičnih razloga, u ovoj analizi odabran je prikaz po petogodištima, koji omogućava presjek dobne kategorije na 29 godina starosti, a ne na 30 godina, kako se inače definira dobna kategorija mladih.

²¹ Ibid.

Površina cca: 10 km ²	Muško	29.580	1.907	1.837	2.410	6.154	21%
	Žensko	35.234	1.794	1.952	2.786	6.532	19%
CENTAR SARAJEVO	Ukupno	55.181	3.158	2.985	3.995	10.138	18%
Površina cca: 33 km ²	Muško	25.369	1.568	1.485	1.905	4.958	20%
	Žensko	29.812	1.590	1.500	2.090	5.180	17%
STARI GRAD SARAJEVO	Ukupno	36.976	2.301	2.178	2.822	7.301	20%
Površina cca: 51 km ²	Muško	17.482	1.190	1.097	1.392	3.679	21%
	Žensko	19.494	1.111	1.081	1.430	3.622	19%
VOGOŠĆA	Ukupno	26.343	1.856	1.876	2.149	5.881	22%
Površina cca: 72 km ²	Muško	12.606	933	1.007	1.034	2.974	24%
	Žensko	13.737	923	869	1.115	2.907	21%
HADŽIĆI	Ukupno	23.891	1.818	1.653	1.836	5.307	22%
Površina cca: 273 km ²	Muško	11.914	991	870	1.004	2.865	24%
	Žensko	11.977	827	783	832	2.442	20%
ILIJAS	Ukupno	19.603	1.440	1.577	1.441	4.458	23%
Površina cca: 308 km ²	Muško	9.381	723	819	738	2.280	24%
	Žensko	10.222	717	758	703	2.178	21%
TRNOVO – FBIH	Ukupno	1.502	59	68	69	196	13%
Površina cca: 338 km ²	Muško	735	31	30	41	102	14%
	Žensko	767	28	38	28	94	12%

Izvor: Agencija za statistiku BiH²²

²² Ibid.

OBRAZOVANJE I NAUKA MLADIH

Obrazovne ustanove većinom su u domenu viših nivoa vlasti. Kako je ograničeno djelovanje općina kada je u pitanju visoko obrazovanje, ovdje su primarno prikazani podaci koji se odnose na osnovno i srednje obrazovanje. Prilikom analize podataka pokazat će se da udio mladih općine Novo Sarajevo, koji iznosi 20% u Kantonu Sarajevo, pada na 19,7% kada je u pitanju udio srednjoškolaca. Kada su u pitanju osnovci, taj postotak ide još niže i iznosi 14,2%. Na osnovu navedenih parametara, evidentan je pad udjela broja mladih u općini Novo Sarajevo.

Tabela 6. Obrazovne ustanove u općini Novo Sarajevo

Nivo ustanove	Broj:
Predškolske ustanove	8
Osnovne škole	12
Srednje škole	8
Fakulteti (visokoškolske ustanove)	9

Izvor: Federalni zavod za statistiku²³

Osnovno obrazovanje

Pregledom podataka o osnovnom obrazovanju vidi se da od 92 škole u Kantonu Sarajevo, na prostoru općine Novo Sarajevo nalazi se njih 10. Ukupan broj upisanih učenika u Kantonu Sarajevo za školsku 2020/21. godinu iznosi 37.970, dok od tog broja na Novo Sarajevo otpada 5.414, što je 14,2% udjela. Kako je ranije navedeno, udio mladih iz općine Novo Sarajevo je oko 20% u populaciji mladih u kantonu, dok je udio osnovaca niži i iznosi 14,2%.

Tabela 7. Osnovne škole u Kantonu Sarajevo i općini Novo Sarajevo

	Škol e	Upisani učenici		Završili školu 2019/20.
		Svega	Učenice	
KANTON SARAJEVO				
Redovno/redovito obrazovanje	92	37.790	18.586	3.676
Škole s posebnim potrebama	4	253	93	28
Osnovne muzičke/glazbene škole	4	1.275	739	-
Osnovne baletske škole	...	31	29	-
Novo Sarajevo				

²³ Općina Novo Sarajevo [online]. Obrazovne institucije na području općine Novo Sarajevo. Dostupno na: <https://novosarajevo.ba/o-opcini/opcinske-sluzbe/sluzba-za-drustvene-djelatnosti/obrazovne-institucije-na-podrucju-opcine-novo-sarajevo/>, pristupljeno: 17. 11. 2021.

Redovno/redovito obrazovanje	10	5.414	2.627	527
Škole s posebnim potrebama	1	83	31	3

Izvor: Federalni zavod za statistiku²⁴

Srednje obrazovanje

Na teritoriji općine Novo Sarajevo postoji osam srednjih škola. **Broj upisanih učenika u sve razrede srednjih škola u školskoj 2020/21. iznosio je 2.927.** Broj mladih koji su završili srednju školu na području ove općine iznosi 744. Kada je u pitanju spolna razlika, vidljivo je da je više djevojaka upisalo srednju školu, dok broj muškaraca dominira kada su u pitanju posebna zanimanja poput tehničkih i strukovnih škola. Udio srednjoškolaca iz općine Novo Sarajevo u populaciji srednjoškolaca Kantona Sarajevo iznosi 19,7%.

Tabela 8. Srednje škole u Kantonu Sarajevo i općini Novo Sarajevo

	Upisani učenici		Završili školu 2019/20.
	Svega	Učenice	
Kanton Sarajevo	14.825	7.397	3.896
Novo Sarajevo	2.927	1.012	744
Ukupno (1+2+3+4)	2.841	981	724
Gimnazije	582	332	163
Tehničke i srodne škole	1.421	584	360
Stručne/strukovne škole	838	65	201
Škole za učenike s poseb. potr.	86	31	20

Izvor: Federalni zavod za statistiku²⁵

²⁴ Federalni zavod za statistiku (2019). Kanton Sarajevo u brojkama. Dostupno na: <http://fzs.ba/wp-content/uploads/2021/07/kanton-sarajevo.pdf>, pristupljeno: 17. 11. 2021.

²⁵ Ibid.

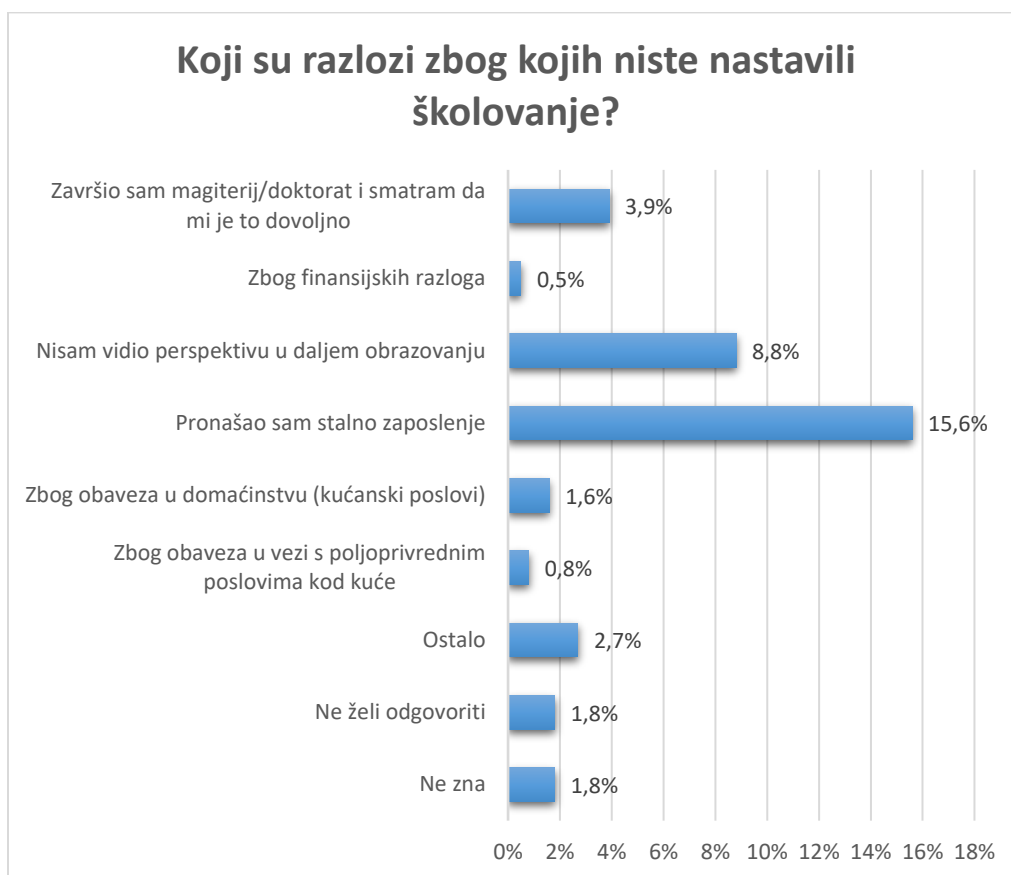
Prestanak daljeg školovanja

Na osnovu rezultata istraživanja, broj mladih koji poslije posljednjeg završenog stepena obrazovanja nisu nastavili dalje obrazovanje iznosi 26,2%. **Osoba koje su upisale neku školu ili studij na višem nivou ima 68,2%.** Od ukupnog broja osoba koje su nastavile dalje školovanje u nekoj školi ili na višem nivou, njih 9,6% je prekinulo ili nije završilo školovanje. Interesantan je podatak da među osobama koje su upisale dalje obrazovanje dominiraju muškarci s 57,7% u odnosu na žene s 42,3%.

Razlozi nenastavljanja daljeg školovanja ili prekida trenutnog školovanja procenutalno stoje navedeni u grafiku ispod. Posebno se ističu dva razloga. Prvi je da su osobe našle stalno zaposlenje, takvih je 15,6% mladih. Drugi razlog je odabralo 8,8% mladih, a on je da nisu vidjeli perspektivu u daljem obrazovanju.

Prema kriterijima Evropske unije, mladi u dobi između 18 i 24 godine koji su najviše završili srednju trogodišnju školu i nisu nastavili dalje obrazovanje posmatraju se kao skupina mladih koja prerano napušta obrazovni sistem.

Grafik 12. Prekid školovanja

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Praktična nastava

Organiziranje praktične nastave za učenike i studente, prema rezultatima istraživanja, i dalje ima prostora za napredak. Naime, 43,4% mladih nikako nije imalo praktičnu nastavu u okviru redovnog obrazovanja.

S druge strane, 7,3% mladih je navelo da je imalo priliku učestvovati u praktičnoj nastavi svaki dan. Malo veći postotak čine mladi koji su u okviru redovnog obrazovanja pohađali praktičnu nastavu nekoliko puta sedmično, ali ne svaki dan, a njih je 20%. Oko 11% mladih je praktičnu nastavu imalo jedanput sedmično, a nešto više od 12% rjeđe od jedanput sedmično.

Grafik 13. Praktična nastava u obrazovanju

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Adekvatnost obrazovanja

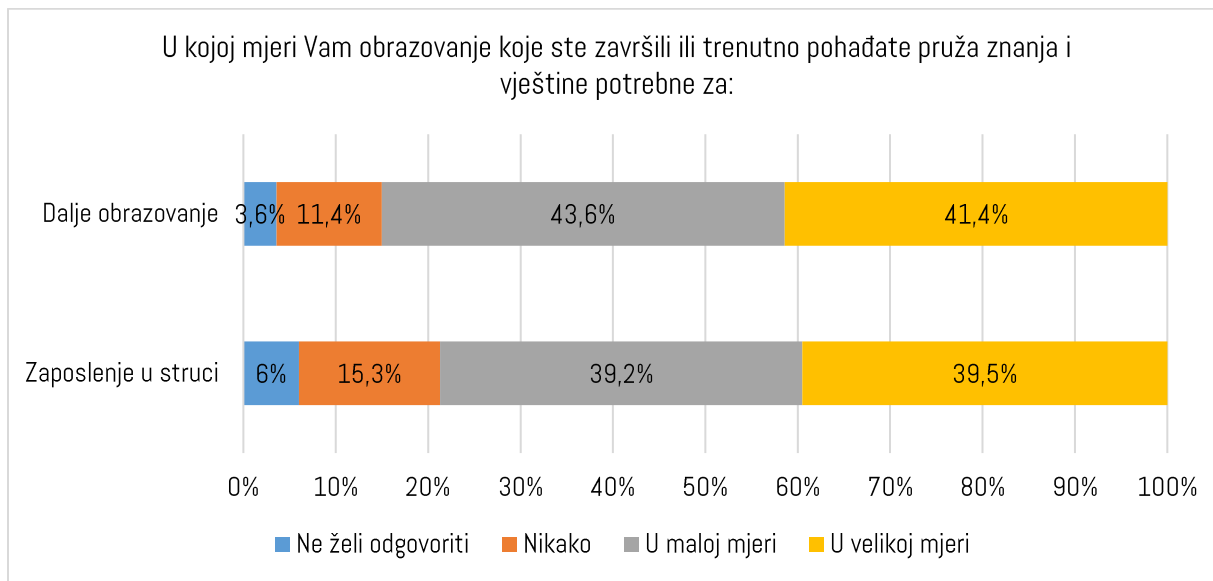
Obrazovanje i obrazovni sistem bi trebali biti na usluzi studentima i učenicima u procesu njihovog daljeg obrazovanja i zaposlenja. Uvjerenje mladih da će im obrazovanje pomoći kod zapošljavanja u struci je podijeljeno.

Okolo 15,3% mladih smatra da im obrazovanje koje su stekli ili još uvijek stječu nikako neće pomoći kod zapošljavanja u struci.

Kada se govori o procjeni korisnosti stečenog znanja u svrhu zapošljavanja u struci, u prosjeku 39,5% mladih smatra da će im obrazovanje u velikoj mjeri pomoći prilikom zapošljavanja u struci. Da će im obrazovanje pomoći kod zapošljavanja u struci u maloj mjeri smatra oko 39,2% mladih.

Kada je u pitanju nastavak obrazovanja, pozitivni stavovi su još više izraženi. Naime, oko 41% mladih smatra da će im obrazovanje koje trenutno pohađaju u velikoj mjeri pomoći u daljem obrazovanju. Oko 43% ih smatra da će im pomoći u maloj mjeri, a oko 11% mladih je mišljenja da im obrazovanje koje su stekli ili još uvijek stječu nikako neće pomoći u daljem obrazovanju.

Grafik 14. Adekvatnost obrazovanja

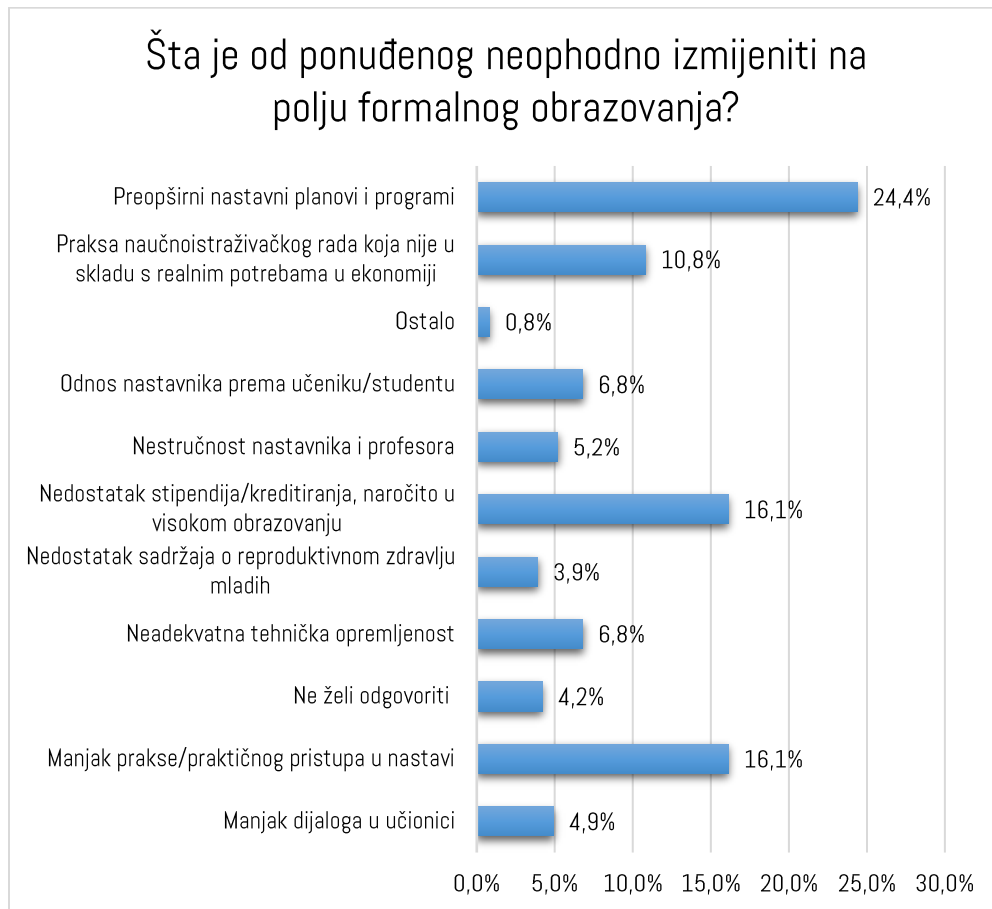
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Da bi obrazovanje što bolje pripremlilo mlade za tržište rada i poslužilo kao osnov za dalje obrazovanje, potrebno ga je dodatno unaprijediti. Jedno od područja koja se u tome izdvajaju jeste praktična nastava, jer rezultati pokazuju da 43,4% mladih nikako nema praktičnu nastavu (vidi Grafik 2).

Preopširne nastavne planove i programe 24,4% mladih iz Novog Sarajeva smatra najvećim problemom formalnog obrazovanja. **Drugim problemom postojećeg formalnog obrazovanja na kojem bi se prioritarno trebalo raditi mladi smatraju nedostatak praktične nastave**, što je i u većini istraživanja na drugim nivoima vlasti i područjima prepoznato kao problem. Naime, oko 16% mladih navelo je manjak prakse, odnosno praktičnog pristupa u nastavi kao potrebnu izmjenu u formalnom obrazovanju. Oko 16% mladih nezadovoljno je **nedostatkom stipendija/kreditiranja, posebno u visokom obrazovanju**, a **praksom naučnoistraživačkog rada** koja nije u skladu s realnim potrebama u ekonomiji nezadovoljno je 10,8% mladih. **Neadekvatna tehnička opremljenost** prioritetni je problem za 6,8% mladih, **odnos nastavnika prema učeniku/studentu** također 6,8%, a **nestručnost nastavnika i profesora** problem je za 5,2% mladih s područja općine Novo Sarajevo.

.š

Grafik 15. Potrebne izmjene u formalnom obrazovanju

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kursevi

Pohađanje kurseva ili drugih vidova obuka koje nisu u programu redovnog obrazovanja važna je dopuna formalnom obrazovanju. Zapravo, kroz neformalno obrazovanje mladi mogu djelimično nadomjestiti ili proširiti svoja znanja i vještine koje su usvojili tokom redovnog školovanja.

Pohađanje kurseva ili drugih vidova obuke kod 25,5% mladih u Novom Sarajevu je praksa. S druge strane, više od dvije trećine mladih, tačnije njih 71,4%, nije pohađalo nijedan kurs. Interesantan pokazatelj je da nema razlike između spolova kada je u pitanju postotak osoba koje su pohađale kurs, a on iznosi po 50% za oba spola.

Grafik 16. Pohađanje kurseva

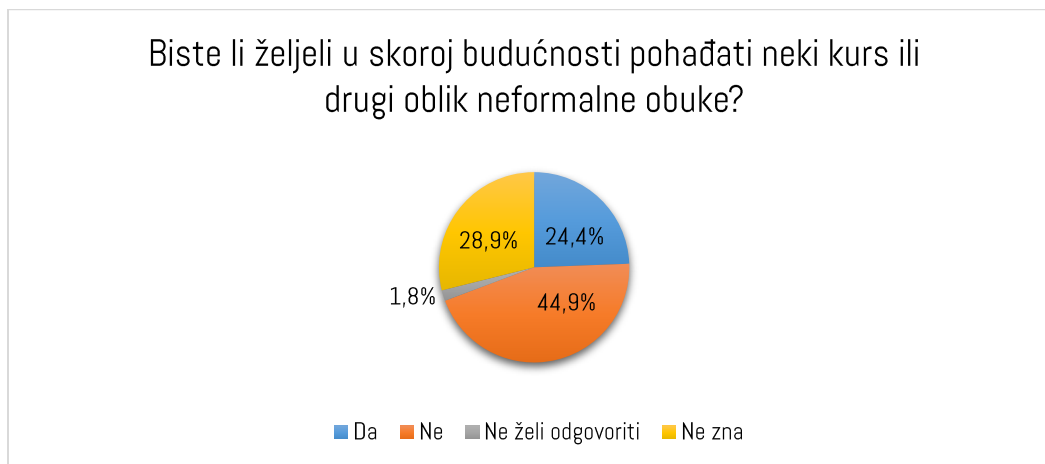

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Među temama kurseva koje su mladi u Novom Sarajevu pohađali dominiraju strani jezici, od kojih se ističu engleski i njemački jezik. Zatim slijede kursevi vezani za informatiku te kursevi vezani za društvenu angažiranost, prava i aktivizam.

Kada je u pitanju pohađanje nekog kursa, postotak onih koji bi to željeli je 24,4% i minimalan je pad u odnosu na one koji su kurs već pohađali. Postotak onih koji ne bi pohađali neki kurs u budućnosti je manji (44,9%) u odnosu na one koji su se izjasnili da dosad nisu pohađali kurseve. Onih koji ne znaju da li bi pohađali neki kurs je 28,9%.

Grafik 17. Pohađanje kursa u budućnosti

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Teme kurseva za koje su mladi zainteresirani da pohađaju u budućnosti dosta su slične onima koje su već pohađali, a tu dominiraju jezici, informatika, kursevi vezani za ekonomiju i društvene nauke.

ZAPOŠLJAVANJE I SAMOZAPOŠLJANJE MLADIH

Statistike o stopama nezaposlenosti stanovništva dosta su neprecizne zbog postojanja velikog broja kontroliranih i nekontroliranih varijabli značajnih za precizno određivanje stope nezaposlenosti. S jedne strane, u nezaposlene osobe ne ubraja se stanovništvo koje ne radi, ali koje po osnovu nekih drugih kategorija ne spada u nezaposleno (penzioneri, osobe nesposobne za rad, učenici i slično), općenito, stanovništvo koje se vodi kao radno neaktivno. Zvanične statistike vode se brojem osoba prijavljenih na biroa za zapošljavanje, pri čemu je nepoznat broj osoba koje su nezaposlene, ali isto tako i neprijavljene na zvanične zavode za evidenciju nezaposlenosti.

Prema uputama Međunarodne organizacije rada (ILO), standardna međunarodna definicija nezaposlenosti obuhvata sve osobe starije od dobne granice određene za mjerenje ekonomski aktivnog stanovništva koje su tokom referentnog perioda bile bez posla, tokom tog perioda bile u svakom trenutku na raspolaganju za posao te aktivno tražile posao. Sva tri kriterija moraju biti zadovoljena istovremeno da bi se neka osoba smatrala nezaposlenom. Međutim, ovakva definicija ne obuhvata obeshrabrene radnike – osobe koje žele posao, raspoložive su za rad, ali ne rade i ne traže posao jer misle da ga ne mogu naći. Ove osobe čine neiskorišteni radni resurs, ali po definiciji ne ulaze u kategoriju nezaposlenih i često se nazivaju „skrivena nezaposlenost“. Ako bi se redefinirali kriteriji nezaposlenosti, ova skupina bi bila uvrštena u radnu snagu, odnosno nezaposlene osobe.

Dodamo li tome osobe koje su prijavljene na evidenciju nezaposlenih, ali su realno zaposlene u svojoj ekonomiji, dolazimo do zaključka da se stope nezaposlenosti uvijek izračunavaju na osnovu procjena, a ne stvarnog stanja.

Kada govorimo o mladima, još je i teže ustanoviti stopu nezaposlenosti kod njih jer u zvaničnim statistikama dobna skupina mladih najčešće nije posebno evidentirana te su mladi uvršteni u ukupne brojke s drugim dobnim skupinama. Podatak o nezaposlenosti mladih treba uzeti s rezervom i imajući na umu da je prikazani postotak (ne)zaposlenosti izračunat na osnovu vlastite procjene mladih, odnosno njihovih odgovora na upitnik.

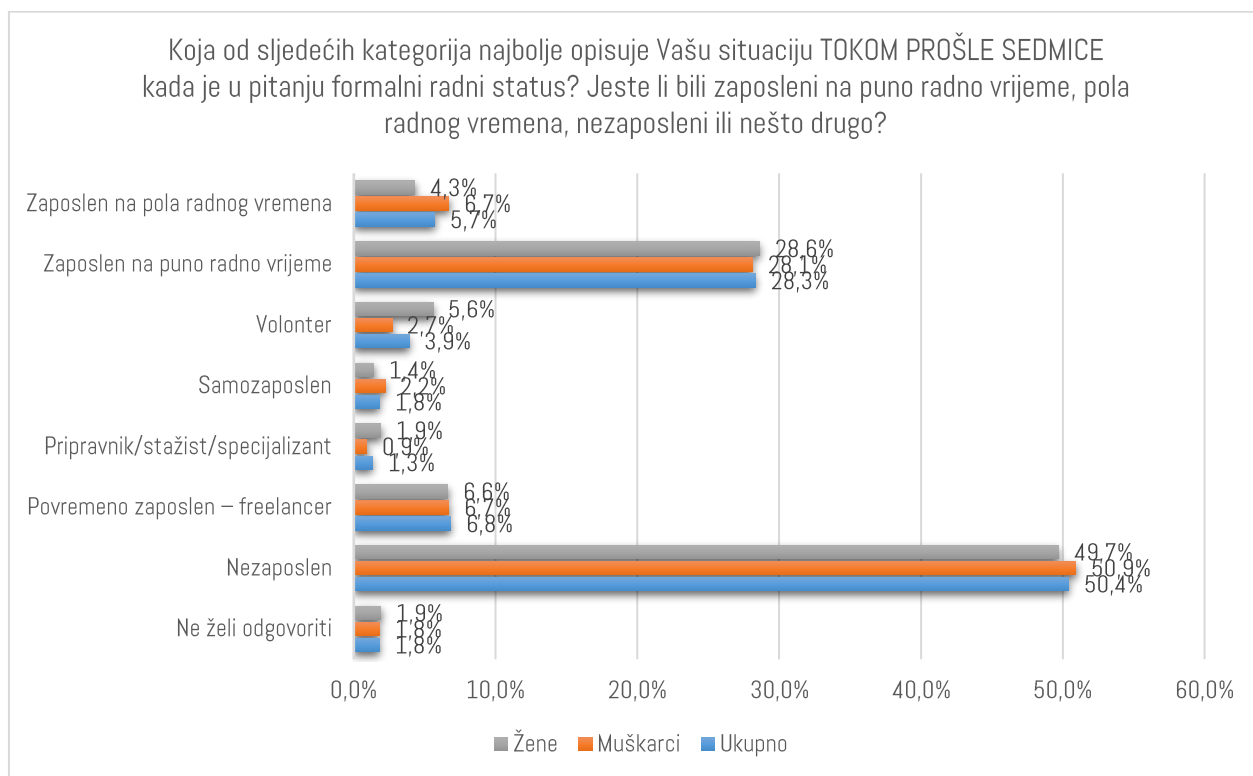
Uzimajući u obzir dob ispitanika, druga istraživanja, postojanje rada na crno i različite metodologije koje se koriste za istraživanje tržišta rada, vrlo teško se može odrediti precizna stopa nezaposlenosti mladih u nekoj lokalnoj zajednici.

Na osnovu odgovora na upitnik, više od polovine mladih je nezaposleno, odnosno 50,4%.

Postotak zaposlenih na puno radno vrijeme iznosi 28,3%. Pregledom ukupnog broja nezaposlenih po petogodištima, najveći postotak zauzima starosna dob od 15 do 19 godina, odnosno 60,3%. Druga starosna skupina, od 20 do 24 godine, procentualno zauzima oko 35%. Prve dvije skupine su uglavnom generacije srednjoškolaca i studenata. Najstarija starosna skupina, od 25 do 30 godina, ujedno je i procentualno najmanja u udjelu nezaposlenih s 4,6%.

Pregledom najdominantnijih odgovora po spolnoj strukturi vidimo da unutar populacije mladih muškaraca nezaposleni čine većinu s 50,9%. Postotak unutar kategorije žena je približan ovome i iznosi 49,7%. S druge strane, u kategoriji zaposlenih na puno radno vrijeme unutar kategorije muškaraca taj postotak iznosi oko 28%, dok je unutar kategorije žena taj postotak 28,3%.

Grafik 18. Radni status

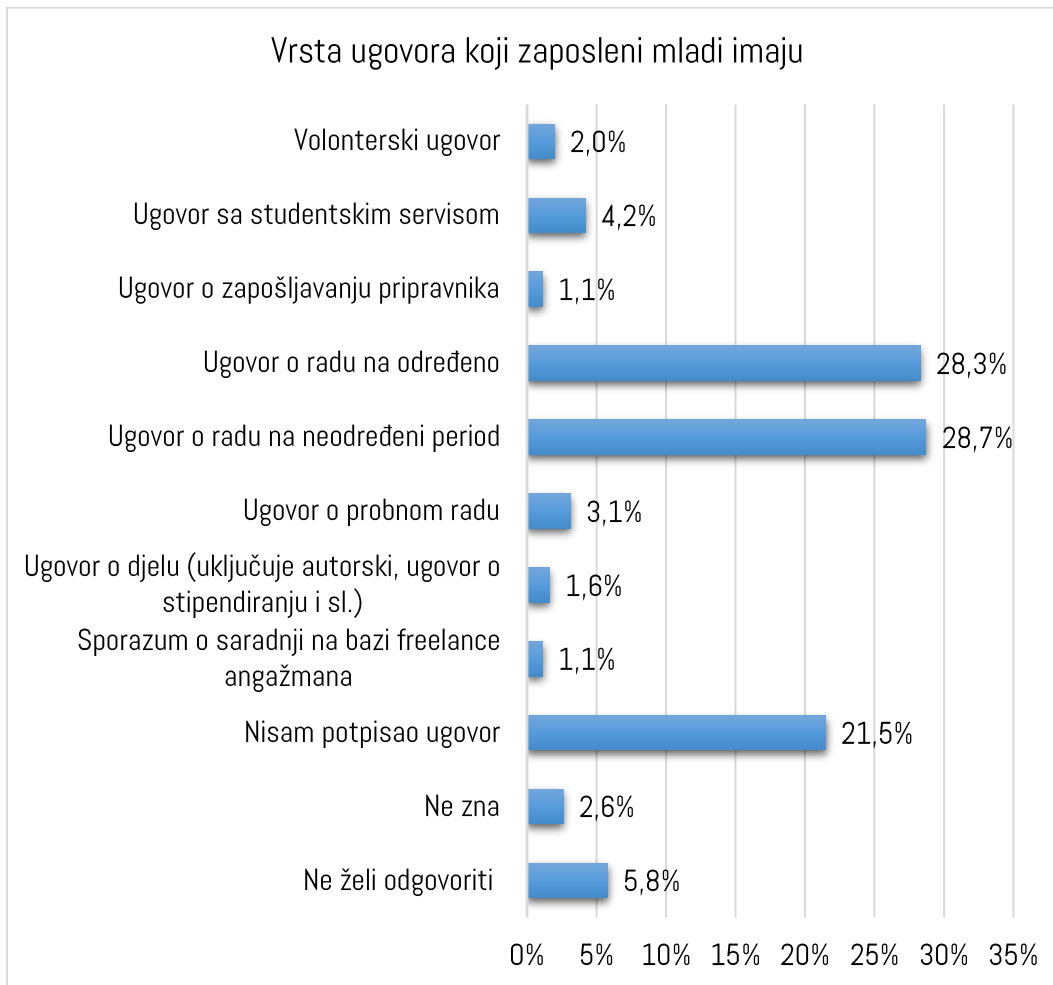
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Vrsta ugovora koji zaposleni mladi imaju

Preko 40% ispitanih mladih s područja općine Novo Sarajevo ima određeni status zaposlenih osoba. Pregled prema vrsti ugovora koji imaju zaposlene mlade osobe iz Novog Sarajeva čini tri skupine. Od toga 28,7% mladih ima ugovor na neodređeni period, a 28,3% ima ugovor o radu na određeni period. Mlade zaposlene osobe koje nisu potpisale ugovor čini 21,5%.

Više od dvije trećine zaposlenih mladih izjasnilo se da prima platu redovno bez kašnjenja, tj. njih 73,2%.

Grafik 19. Vrsta ugovora

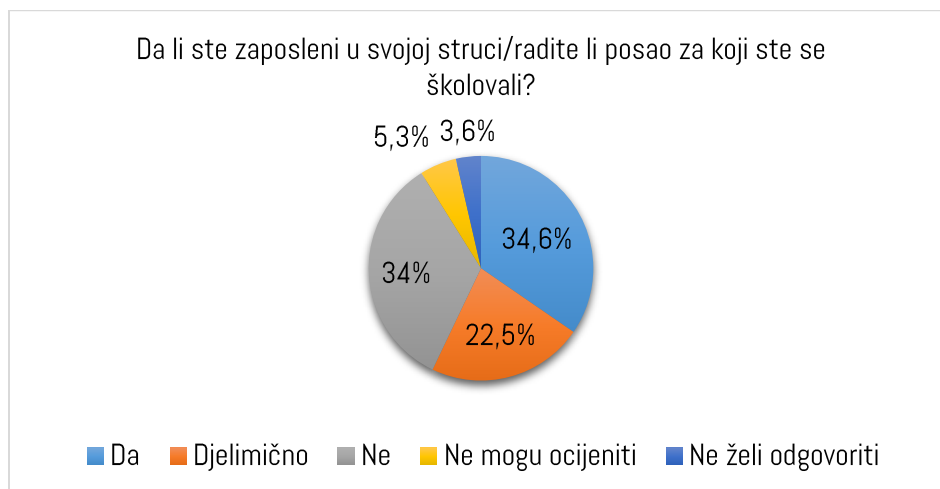

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Zaposlenost u odnosu na struku

Prema odgovorima u istraživanju, 34,6% mladih se izjasnilo je zaposleno u struci za koju se školovalo. Drugi dominantan odgovor jeste da 34% zaposlenih mladih u Novom Sarajevu ne smatra da radi u struci za koju se školovalo. Onih koji smatraju da djelimično rade u struci za koju su se školovali ima 22,5%. Uzroci ovako značajnog odstupanja između onoga gdje su mladi zaposleni i za šta su se obrazovali djelimično se mogu pronaći i u ranije utvrđenoj percepciji neusklađenosti obrazovanja s realnim potrebama na tržištu rada. Formalni obrazovni sistem već dugi niz godina obrazuje kadrove koji nisu potrebni na tržištu rada, dok su kadrovi deficitarni na tržištu rada i dalje zanemareni kroz procese formalnog obrazovanja. Opravdano se može pretpostaviti da se ovakav nesklad na tržištu rada javlja i uslijed nemogućnosti zapošljavanja u struci koja je suficitarna te se mladi odlučuju prihvatiti poslove za koje nemaju formalne kvalifikacije.

Grafik 20. Zaposlenost u struci

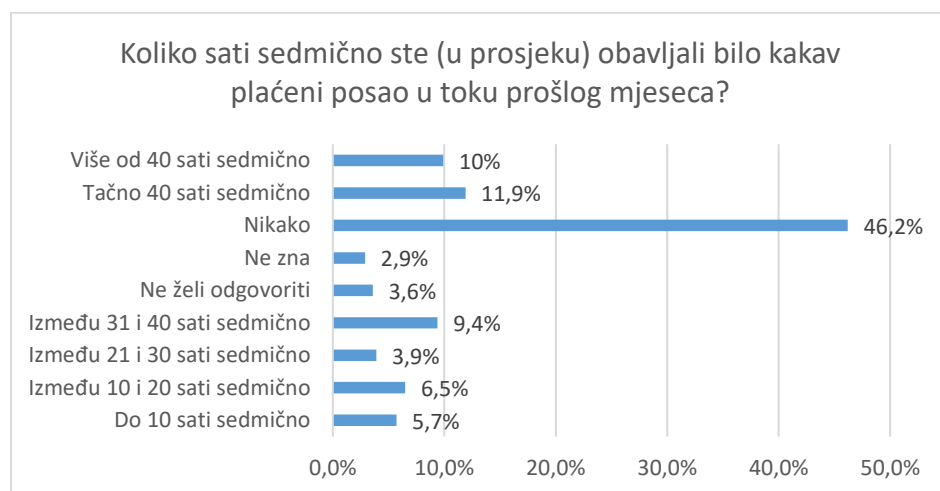
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Razlog nezaposlenosti

Veliki broj ispitanika je i dalje u obrazovnom procesu, njih 87,6%. S druge strane imamo 5,6% mladih u Novom Sarajevu koji su nezaposleni i aktivno traže posao.

Kada su u pitanju mladi koji su zaposleni, 9,9% njih provodi više od 40 sati sedmično na poslu, dok onih koji provode 40 sati sedmično ima 11,9%.

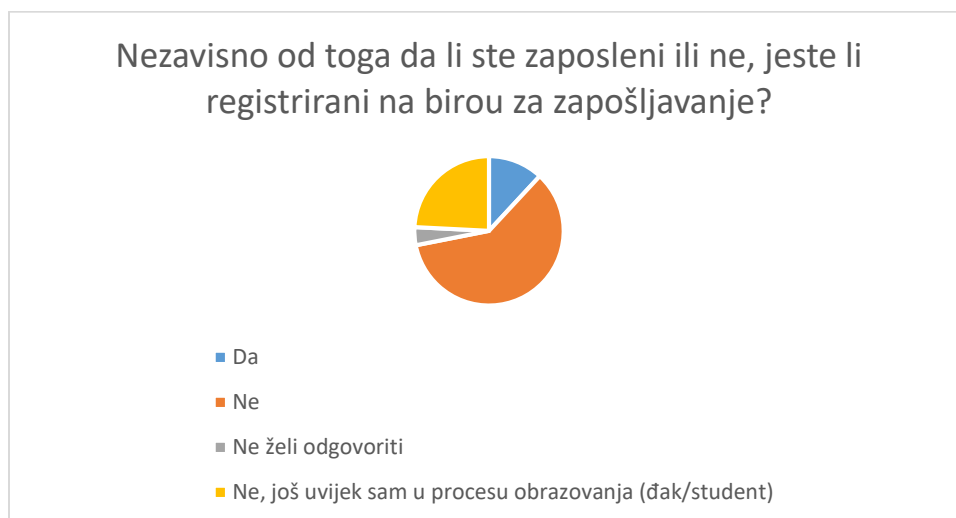
Grafik 21. Radni sati

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Nezavisno od toga da li su mladi zaposleni ili ne, postotak registriranih na birou iznosi 11,9%, a 60% mladih se izjasnilo da nije na birou za zapošljavanje.

Grafik 22. Registracija na birou

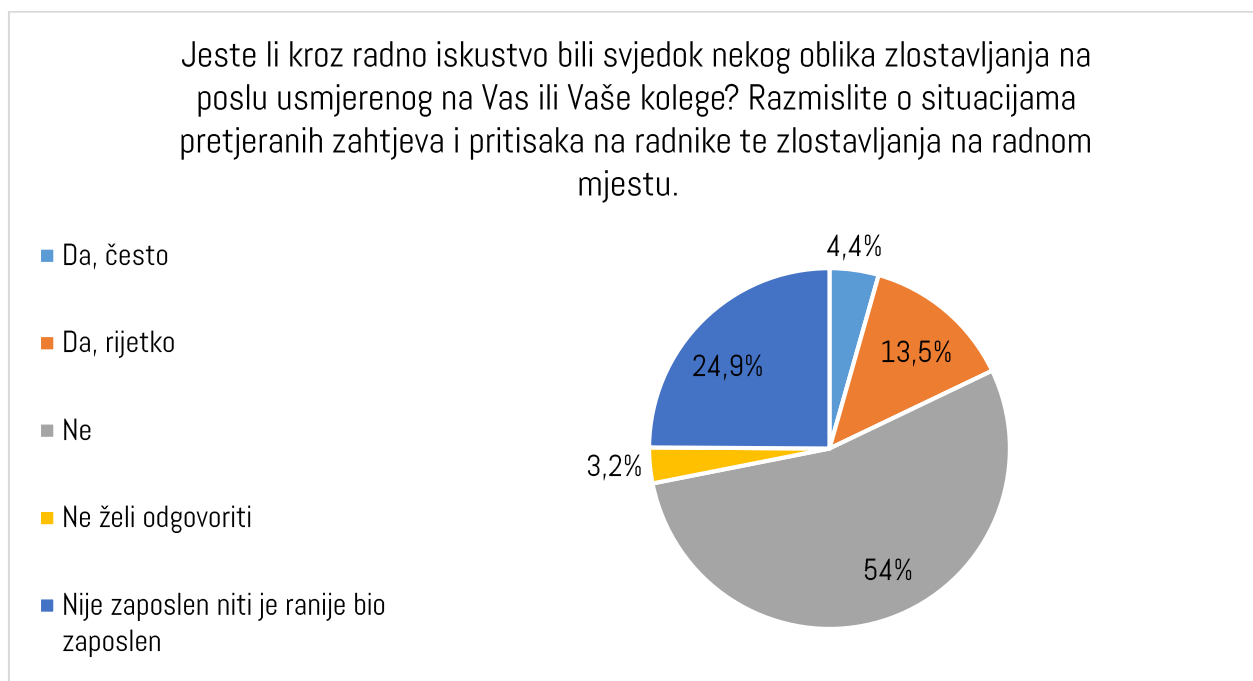
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mladi u Novom Sarajevu imaju izrazito mali postotak mobilnosti kada je u pitanju rad u drugim općinama ili rad izvan granica BiH. Naime, 79,7% mladih u Novom Sarajevu nije radilo izvan svoje općine. Kada je u pitanju rad izvan granica BiH, taj postotak se penje na 91,2% onih koji nisu radili.

Diskriminacija i zlostavljanje na radnom mjestu

Više od polovine mladih Novog Sarajeva koji imaju radno iskustvo nisu bili svjedokom bilo kakvog oblika zlostavljanja na radnom mjestu, odnosno njih 54%. Postotak mladih koji su često bili svjedokom zlostavljanja iznosi 4,4%, dok je njih 13,5% povremeno svjedočilo zlostavljanju na radnom mjestu.

Grafik 23. Zlostavljanje na poslu

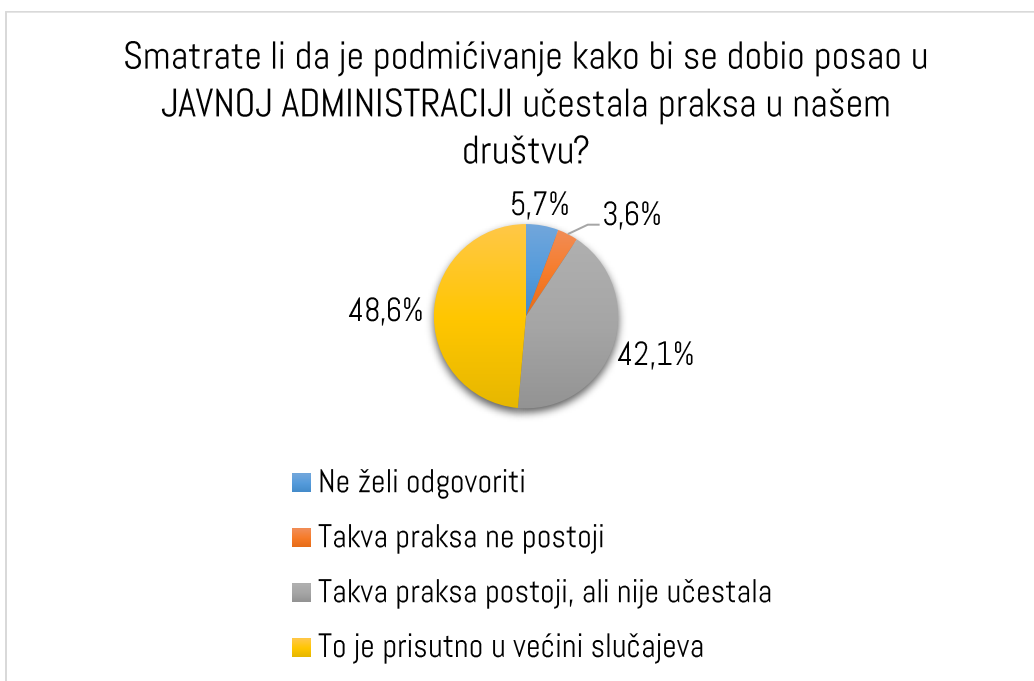
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Percepcija mita i korupcije pri zapošljavanju

Prema rezultatima istraživanja, 6,8% mladih je svjedočilo direktnoj kupovini radnog mjesta, dok je više od polovine čulo za neki slučaj kupovine, odnosno njih 54,3%. S druge strane, 37,7% mladih nije svjedočilo ili nije upoznato na bilo koji način s kupovinom radnog mjesta.

Dolazak do posla u javnoj administraciji putem podmićivanja je učestala praksa prema mišljenju 48,6% mladih u Novom Sarajevu. Tek 3,6% mladih je mišljenja da takva praksa ne postoji.

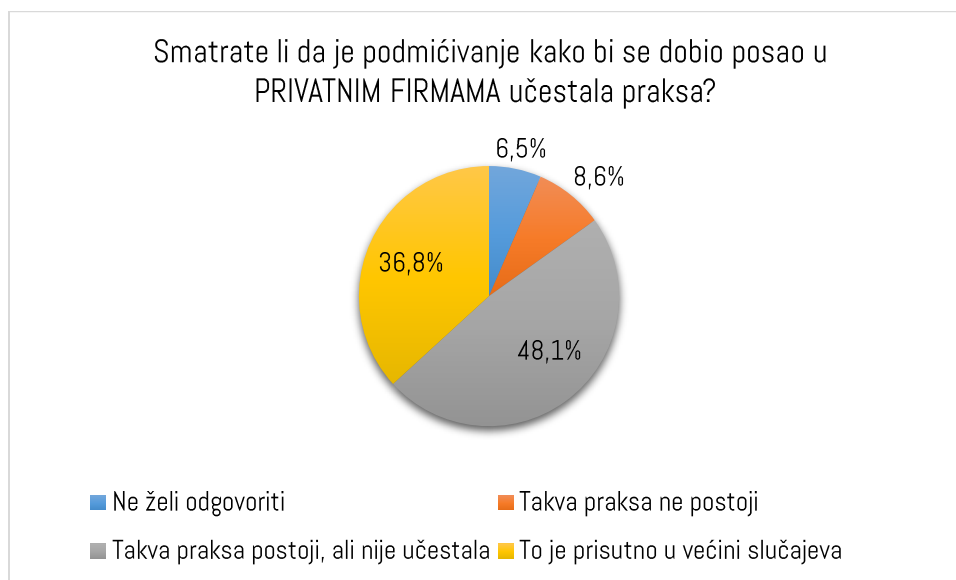
Grafik 24. Kupovina posla u javnoj administraciji

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mišljenja mladih prema podmićivanju kako bi se dobilo radno mjesto u privatnim firmama je procentualno drugačije u odnosu na prethodnu kategoriju. Gotovo polovina mladih smatra da je takva praksa učestala, odnosno 48,1% njih, dok je 8,6% onih koji su mišljenja da takva praksa ne postoji.

Grafik 25. Kupovina posla u privatnim firmama

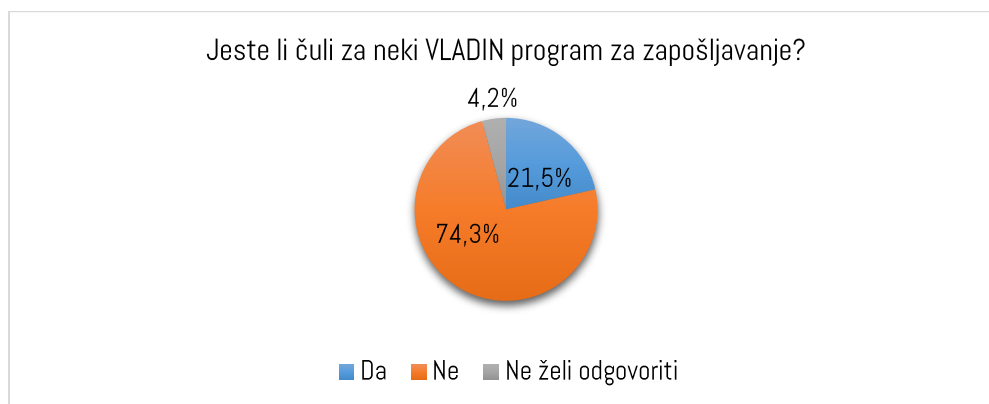

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Vladini programi zapošljavanja

Mladih u Novom Sarajevu koji nisu čuli za neki program zapošljavanja je 74,3%. Manje od jedne četvrtine mladih u Novom Sarajevu je čulo za neki vladin program zapošljavanja, tj. njih 21,5%.

Grafik 26. Poznavanje vladinih programa za zapošljavanje

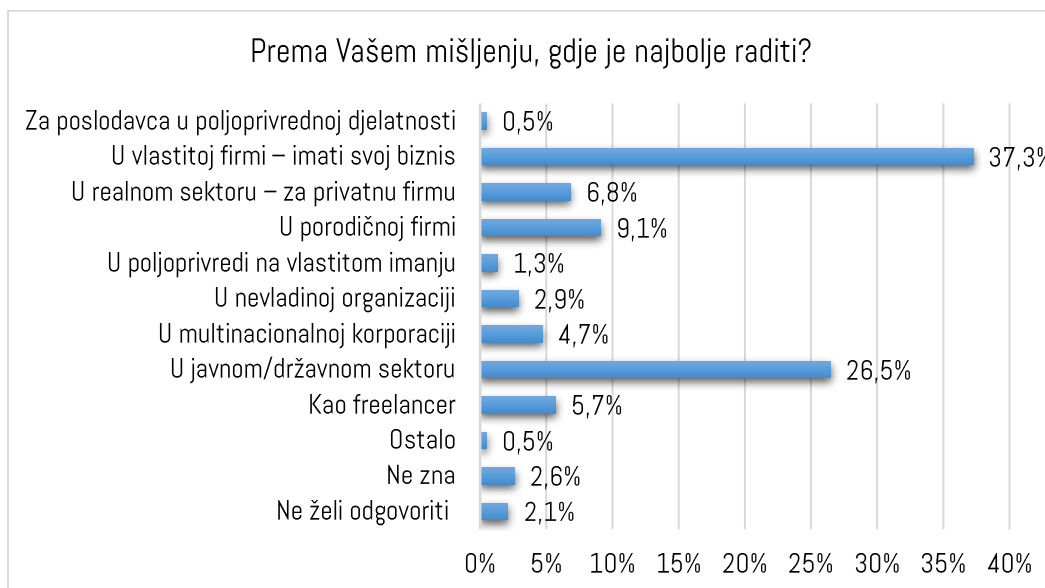

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Od ukupnog broja mladih Novog Sarajeva koji su čuli za neki vladin program zapošljavanja, samo 10,2% su i korisnici programa.

Za najbolje radno mjesto mladi smatraju vlastiti biznis, njih 37,3%. Drugi najistaknutiji odgovor je rad u državnom sektoru, i to za 26,5% mladih. Ostali odgovori pojedinačno čine manje od 10%.

Grafik 27. Najbolje radno mjesto

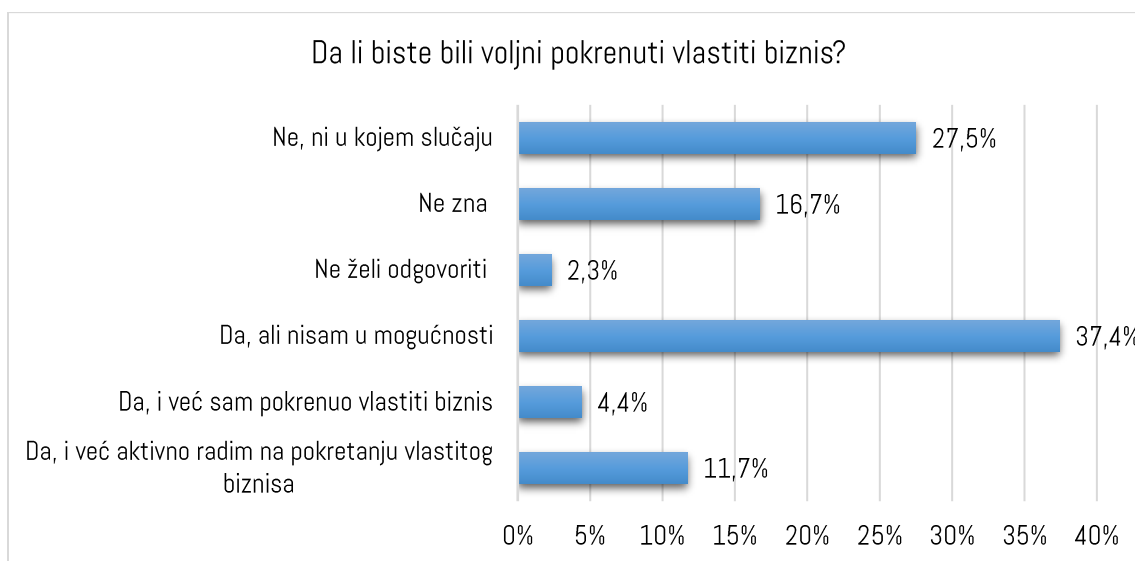

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Pokretanje vlastitog biznisa

Oko 37% mladih bi pokrenulo vlastiti biznis, ali nije u mogućnosti. Postotak onih koji bi željeli pokrenuti biznis i aktivno rade na tome iznosi 11,77%, dok ima 4% mladih koji su već pokrenuli vlastiti biznis.

Grafik 28. Pokretanje vlastitog biznisa

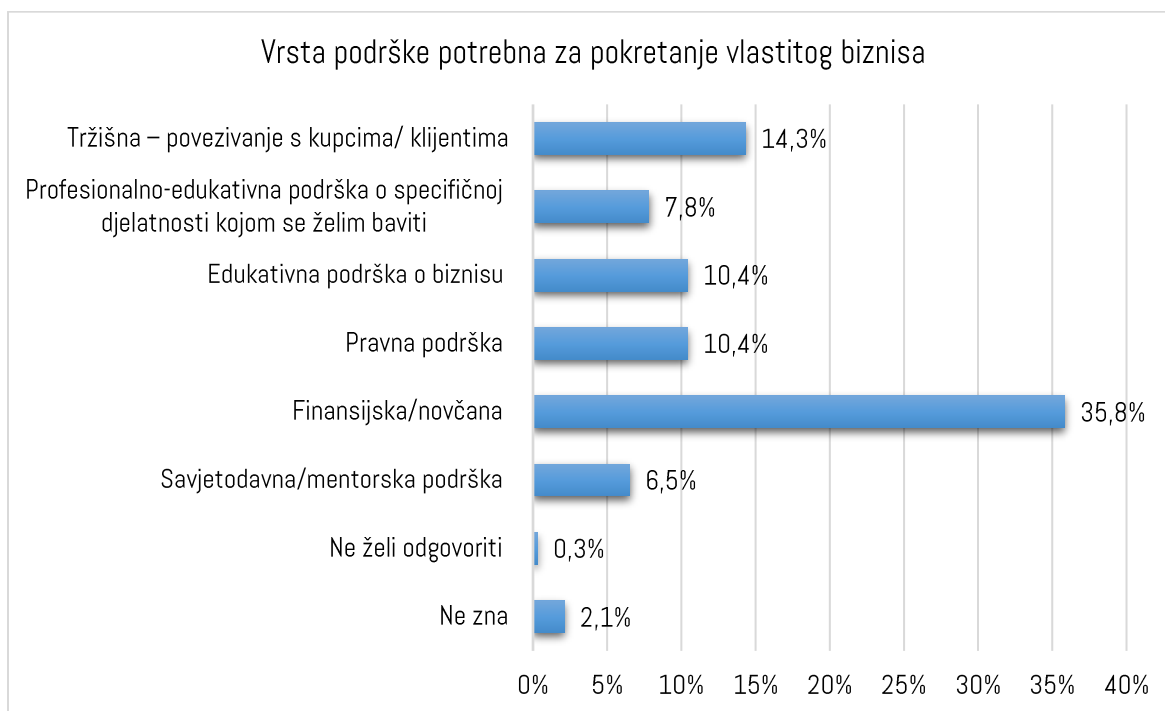

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Onih koji ne bi pokretali vlastiti biznis ima 27,5%. Manji je postotak onih koji su se izjasnili da ne znaju da li bi pokrenuli vlastiti biznis i on iznosi 16,7%.

Podrška potrebna mladima u pokretanju biznisa za gotovo polovinu mladih je **finansijske prirode**, odnosno njih 46,9%. Potreba za drugim vidovima podrške također je izražena. Oko 14% mladih bi cijenilo **tržišnu podršku, odnosno pomoć u povezivanju s kupcima/klijentima**. Oko 10% mladih treba **općenitu edukaciju o biznisu te pravnu pomoć**.

Grafik 29. Potrebna podrška za pokretanje biznisa

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

SOCIJALNA BRIGA O MLADIMA

Socijalna briga o mladima, pored kontinuirane pomoći, trebala bi se bazirati na unapređenju statusa mladih osoba i njihove pozicije. Prema rezultatima istraživanja, redovnih korisnika socijalne pomoći u kategoriji mladih osoba ima 2,6%. Također, prema odgovorima, osoba s invaliditetom u kategoriji mladih osoba ima 2,1%.

Grafik 30. Korisnici socijalne pomoći

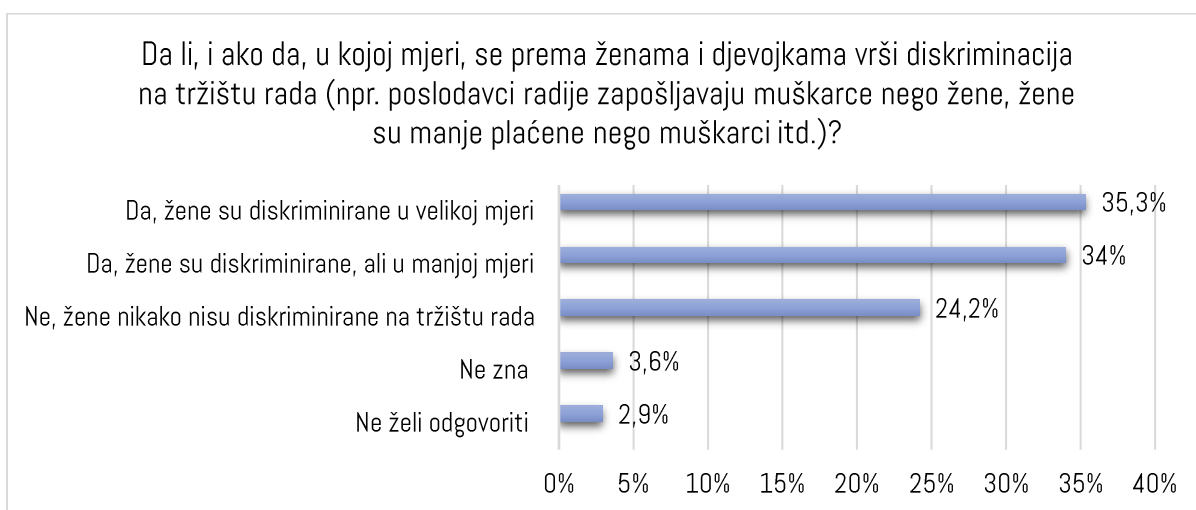

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Diskriminacija žena

Prema mišljenju 35,3% mladih u Novom Sarajevu, žene su diskriminirane u velikoj mjeri na tržištu rada. Postoji diskriminacija prema ženama, ali u manjoj mjeri, prema mišljenju 34% mladih, dok 24,2% njih smatra da žene nisu nikako diskriminirane.

Grafik 31. Diskriminacija žena

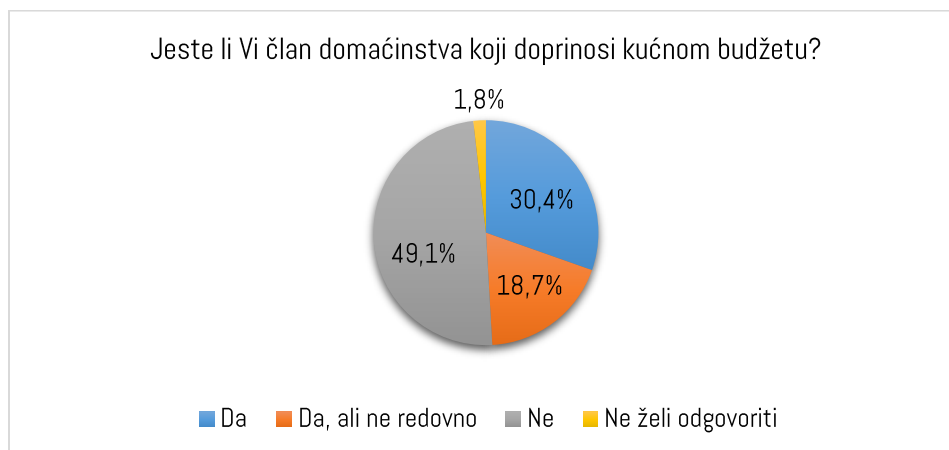

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Doprinos kućnom budžetu

Okolo 30% mladih doprinosi kućnom budžetu. Udio žena iznosi 43,6%, dok je udio muškaraca 56,4%. Najveći postotak otpada na mlade koji ne doprinose kućnom budžetu i iznosi 49,1%.

Grafik 32. Doprinos kućnom budžetu

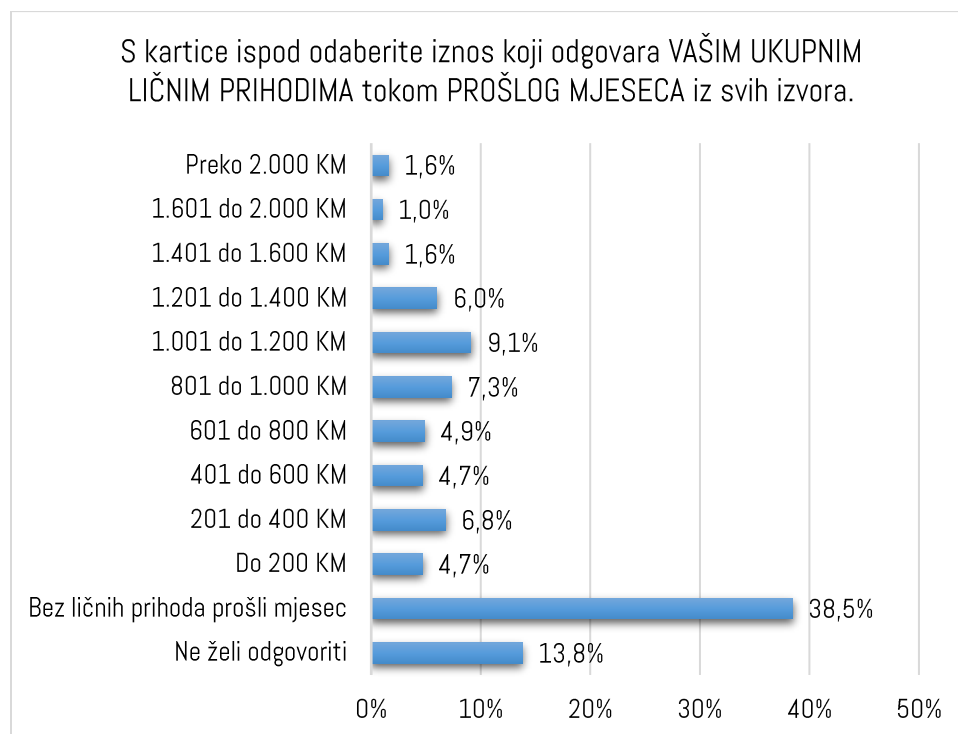

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Najdominantnija skupina jesu mladi koji su bez ličnih prihoda prethodni mjesec i oni čine 38,5%. Oko 9% mladih ima ukupni prihod od 1.001 do 1200 KM. Dodatno, veći je postotak mladih koji primanju manje iznose sredstava od navedenog od onih koji primaju više sredstava.

Okolo 13% mladih nije željelo odgovoriti na pitanje o ukupnim ličnim prihodima na mjesečnom nivou.

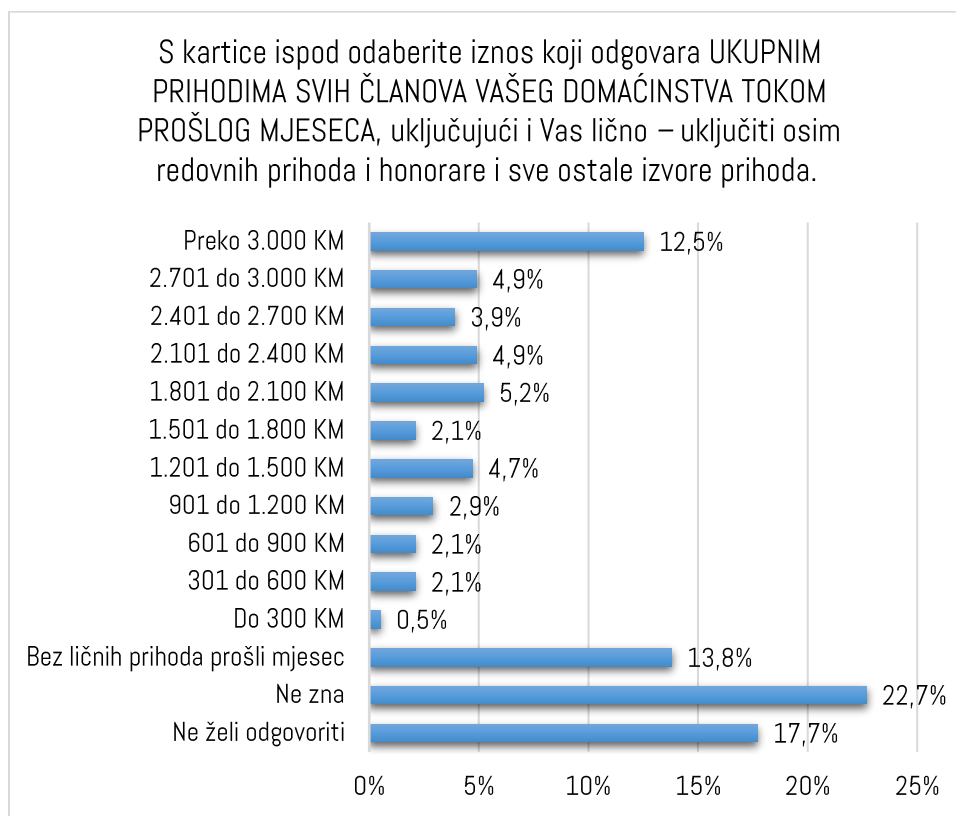
Grafik 33. Lični prihodi

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Podaci iz analize koji pokazuju ukupne prihode svih članova domaćinstva ukazuju i na značajan broj mladih koji su pokazali otklon ka odgovorima. Tačnije, značajan je broj mladih koji ne znaju koliko iznose prihodi domaćinstva u kojem žive (22,7%), kao i broj mladih koji ne žele odgovoriti na ovo pitanje (17,7%). Oko 12% mladih navodi da su ukupni prihodi svih članova domaćinstva preko 3.000 KM, a zatim slijede prihodi od 1.801 do 2.100 KM, koje je navelo nešto oko 5% mladih. Ipak, kada uzmemo u obzir da je oko 33% mladih navelo da njihovo domaćinstvo broji četiri člana (vidi Tabelu 3), te kada navedene iznose podijelimo s brojem članova domaćinstva, možemo zaključiti da su sredstva po članu domaćinstva relativno ograničena.

Grafik 34. Ukupni prihodi svih članova – domaćinstva

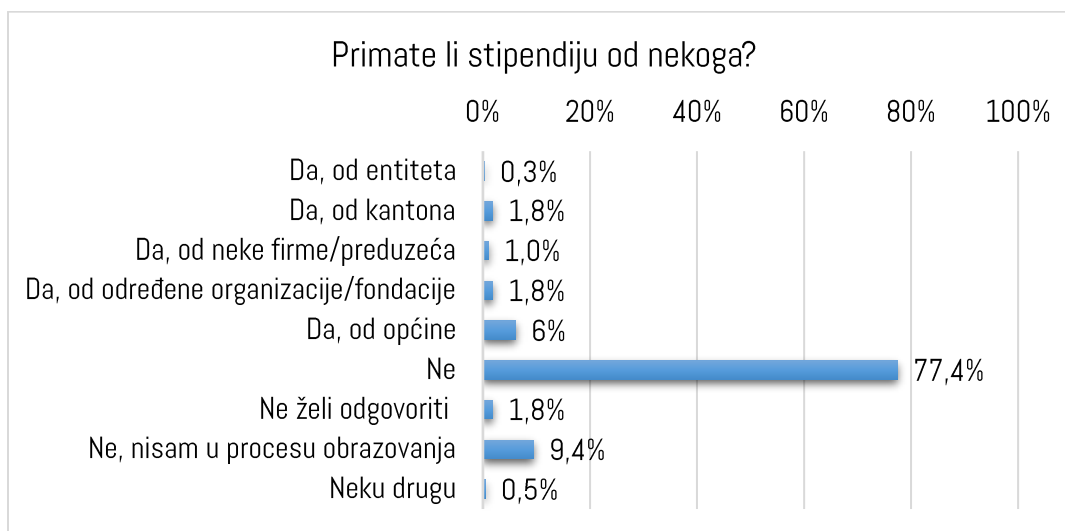

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Stipendije

Gotovo dvije trećine mladih u Novom Sarajevu ne prima stipendiju, odnosno njih 77,4%. Važno je spomenuti da 9,4% mladih uopće nije u procesu obrazovanja. Od onih koji su odabrali opciju da primaju stipendiju 6% mladih stipendiju prima od Općine, dok ostali postoci otpadaju na druge organizacije i/ili institucije vlasti.

Grafik 35. Stipendije

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kada su u pitanju oni koji primaju stipendiju, u iznosu do 150 KM stipendiju prima 63,6% mladih. Stipendiju preko 150 KM prima 13,6% mladih. Ostatak čine oni koji nisu željeli odgovoriti na navedeno pitanje.

Formiranje porodice i stambeni status mladih

Prema rezultatima istraživanja prikazanim kroz demografske karakteristike uzorka (Tabela 3), vidljivo je da je 80,4% mladih u Novom Sarajevu navelo da su neoženjeni/neudati, 8,3% da su oženjeni/udati, a 6,2% mladih je navelo da ima djecu.

Kada je u pitanju stambeni status, oko 72% mladih živi u kući/stanu koji je u vlasništvu roditelja. Kao podstanar, ali odvojeno od roditelja živi 10,6%. S druge strane, 7,8% mladih živi u vlastitoj stambenoj jedinici, dok 8,6% njih živi kao podstanar s roditeljima.

Tabela 9. Stambeni status mladih

Kao podstanar s roditeljima/starateljima	8,6%
Kao podstanar, ali odvojeno od roditelja/staratelja	10,6%
Ne želi odgovoriti	0,3%
Nešto drugo	0,5%
U stanu/kući koji je Vaše vlasništvo (ili vlasništvo supruga/e)	7,8%
U stanu/kući u vlasništvu Vaših roditelja (ili roditelja supruga/e)	72,2%

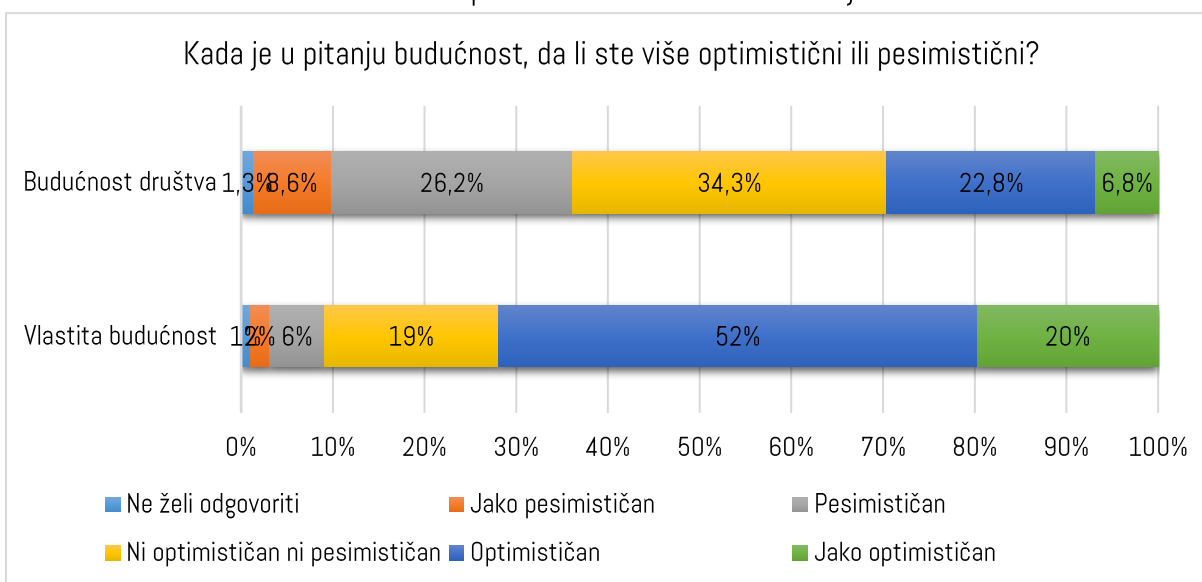
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Zadovoljstvo mladih

Percepcija budućnosti društva u cjelini je podijeljena. Oko 34% mladih je u manjoj ili većoj mjeri pesimistično kada je u pitanju budućnost društva. Za razliku od njih, oko 29% mladih je optimistično ili jako optimistično.

S druge strane, percepcija o vlastitoj budućnosti je uglavnom pozitivna. Naime, 52% mladih je optimistično, dok je 20% jako optimistično po pitanju vlastite budućnosti.

Grafik 36. Optimizam mladih u Novom Sarajevu

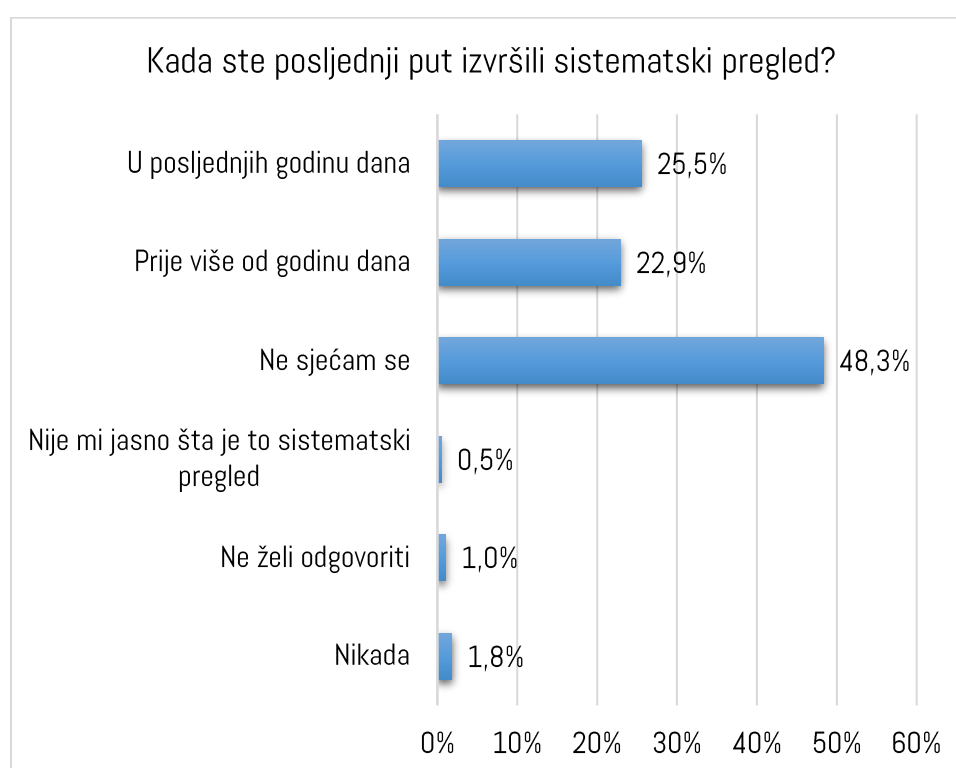

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Sistematski pregled

Prema analizi rezultata, 25,5% mladih iz Novog Sarajeva je obavilo sistematski pregled u posljednjih godinu dana. Oni koji se ne sjećaju kada su obavili sistematski pregled posljednji put čine gotovo polovinu, tj. 48,3% mladih. Osobe koje nikada nisu obavile sistematski pregled čine 1,8% populacije mladih Novog Sarajeva.

Grafik 37. Sistematski pregled

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Najčešći razlog zbog kojeg mlade osobe obavljaju sistematski pregled jesu vozačka dozvola i zaposlenje, tj. 56,5%. Drugi značajan razlog je za potrebe sportskih takmičenja (16,9%), a treću skupinu čini 12,4% mladih koji su pregled obavili samoinicijativno.

Ginekološki pregled

Prema rezultatima istraživanja, 36% mladih djevojaka u Novom Sarajevu nikada nije uradilo ginekološki pregled, dok 19,3% nije željelo da odgovori na ovo pitanje.

Najčešće godine kada urade prvi ginekološki pregled je između 17 i 19.

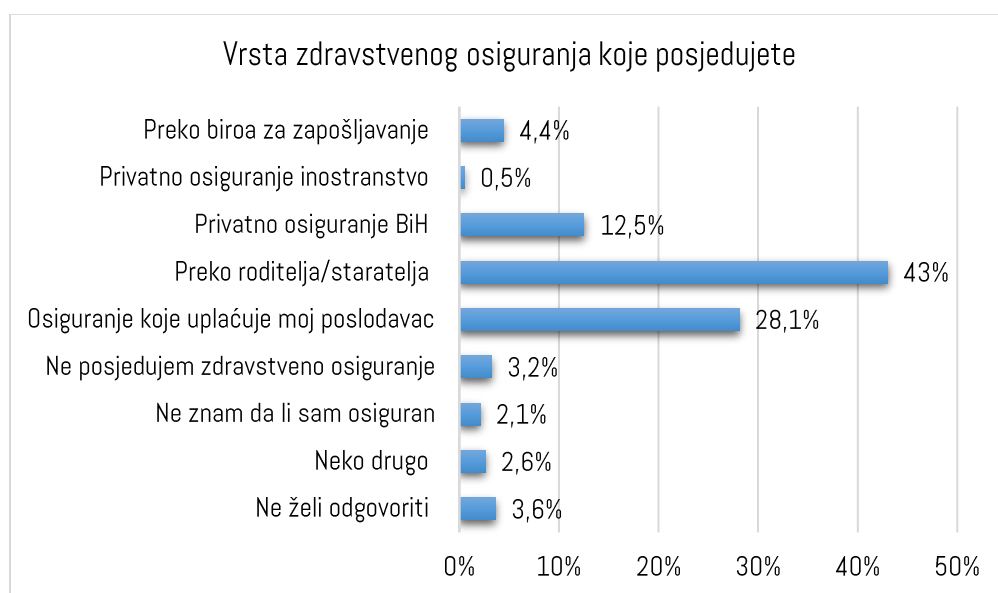
U prethodnoj godini 14,3% djevojaka je uradilo najmanje jedan ginekološki pregled. Nijedan pregled u posljednjih godinu dana nije uradilo 6,8% djevojaka, dok je postotak onih koje su uradile dva pregleda 10,6%.

Zdravstveno osiguranje

Najviše mladih je osigurano preko roditelja, odnosno 43%.

Važno je napomenuti da je dobar dio ispitanih i dalje u procesu učenja i studiranja te živi kod roditelja. Više od jedne petine mladih, tačnije 28,1%, osigurano je od poslodavca, dok biro za zapošljavanje osigurava 4,4% mladih.

Grafik 38. Zdravstveno osiguranje

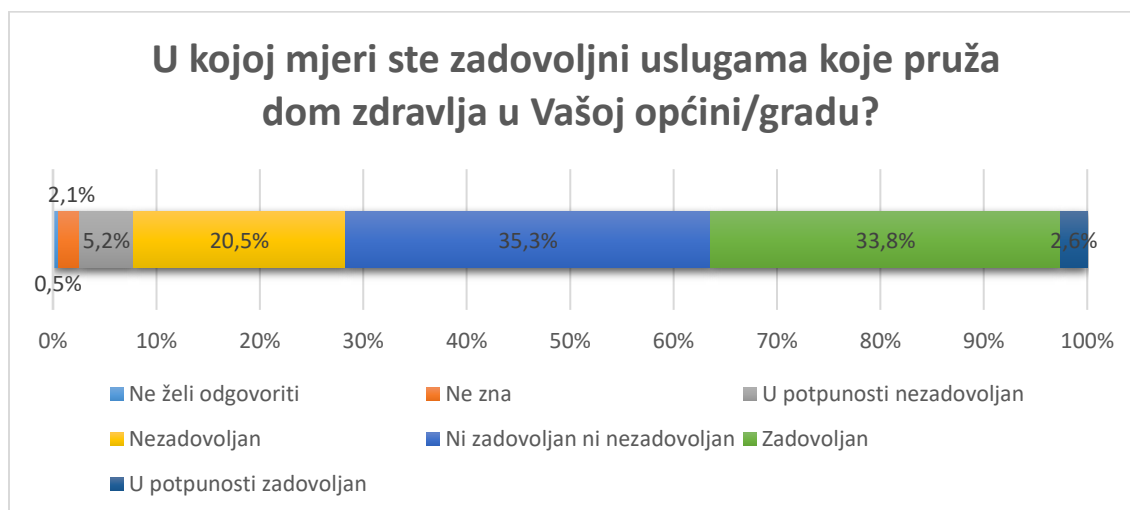

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Zdravstvene usluge

Zadovoljstvo ili potpuno zadovoljstvo uslugama koje pruža dom zdravlja iskazalo je 36,4% mladih u Novom Sarajevu. Više od trećine je bilo neutralnih, odnosno 35,3%.

Grafik 39. Zadovoljstvo uslugama doma zdravlja

Mladi u Novom Sarajevu većinom ne znaju da li postoje specifične zdravstvene usluge namijenjene isključivo mladima, a takvih je 76,6%, dok je samo 2,9% mladih koristilo navedene usluge. Njih 18,2% je upoznato s ovim uslugama, ali ih nije koristilo.

Intimni odnosi

Prema analizi, 47% mladih u Novom Sarajevu je seksualno aktivno. Od onih koji su se izjasnili da su aktivni, muškarci čine 65,7%, dok žene čine 34,3%. Od ukupnog broja onih koji su pozitivno odgovorili na ovo pitanje, intimne odnose s jednom osobom imalo je 58,1% mladih, a s dvije ili više osoba 35,4% mladih.

Konzumiranje duhana i alkohola

Više od 20 cigareta dnevno konzumira 8,8% mladih u Novom Sarajevu. Postotak onih koji konzumiraju do 10 cigareta iznosi 8,6%, a onih do 20 cigareta 16,1%. Mladih koji su se izjasnili da ne konzumiraju cigarete ima 57,9%.

Konzumiranje alkohola 2-3 puta u posljednjih mjesec dana iskazalo je 19,5% mladih. Gotovo polovina mladih je iskazala da nikako ne konzumira alkohol, odnosno 49,6%. Postotak mladih koji ne konzumiraju opojne droge je daleko veći i iznosi 91,4%. Broj onih koji su konzumirali droge do pet puta u posljednjih mjesec dana iznosi 0,5%.

Više od polovine mladih ne konzumira nargilu, odnosno njih 57,1%, dok postotak onih koji je konzumiraju više puta sedmično iznosi 17,7%.

Bavljenje rekreativnim aktivnostima

Kada su u pitanju sportske aktivnosti, više od trećine mladih se ne bavi nikako rekreativnim aktivnostima, odnosno 33,8%. S druge strane, postotak onih koji se bave sportskim aktivnostima 2-3 puta sedmično je 32,7%. Svaki dan se sportskim aktivnostima bavi 15,6% mladih.

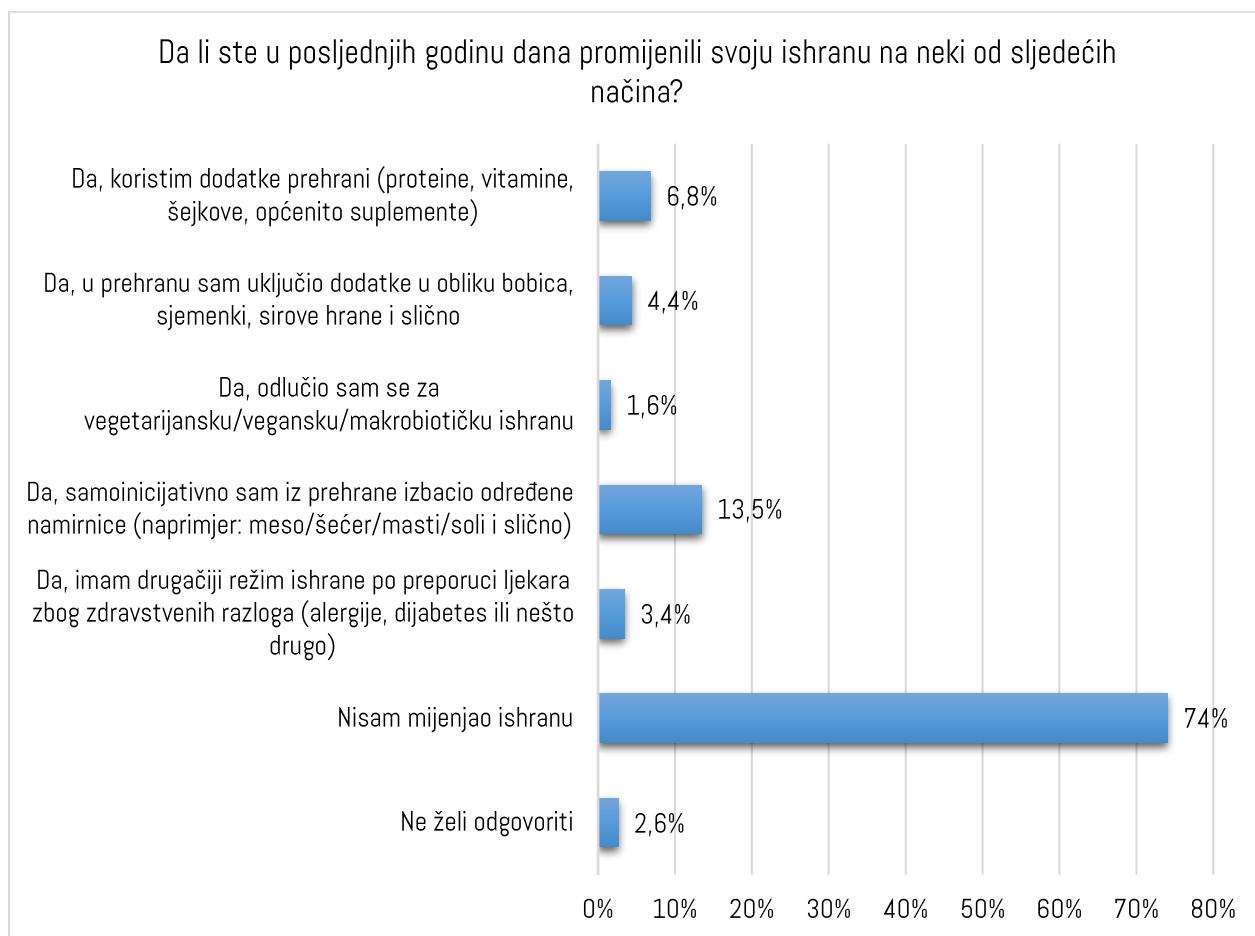
Najdominantnije vrste sporta kojima se mladi bave su ekipni (nogomet, odbojka, košarka), treniranje u teretani te fitness (pilates, joga, aerobik, ples).

Ishrana

Preciznih podataka o zastupljenosti gojaznosti kod populacije mladih u BiH nema, ali prema podacima CIA-e iz 2016. godine navodi se kako je 17,9% odraslih u BiH pretilo. Odrasli u ovom slučaju predstavljaju sve osobe starije od 20 godina. Različite organizacije koje se bave mjerenjima ovih zdravstvenih pokazatelja imaju upozoravajuće procjene za pojavu gojaznosti u BiH u budućnosti kod svih dobnih skupina te ukazuju na to da se ovim pitanjem treba ozbiljno baviti.

Kada govorimo o mladima u Novom Sarajevu, oko 30% mladih je u referentnih godinu dana na neki način promijenilo svoju ishranu. Najviše (oko 13%) ih je samoinicijativno iz prehrane izbacilo određene namirnice (naprimjer: meso, šećer, masti, soli i slično). Oko 7% je ishranu promijenilo na način da koristi određene dodatke prehrani (proteine, vitamine, šejkove, općenito suplemente), oko 4% njih je u prehranu uključilo dodatke u obliku bobica, sjemenki, sirove hrane i slično. Oko 2% mladih ima drugačiju prehranu zbog određenih zdravstvenih stanja poput dijabetesa, alergija i drugih.

Grafik 40. Promjena ishrane

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Usluge psihologa

Usluge psihologa u Novom Sarajevu je koristilo 20,3% mladih.

Kao razlog nekorištenja usluga psihologa 87,6% mladih navelo je da ne postoji potreba za tim. **S druge strane, 6,1% mladih se osjećalo neprijatno potražiti psihološku pomoć.**

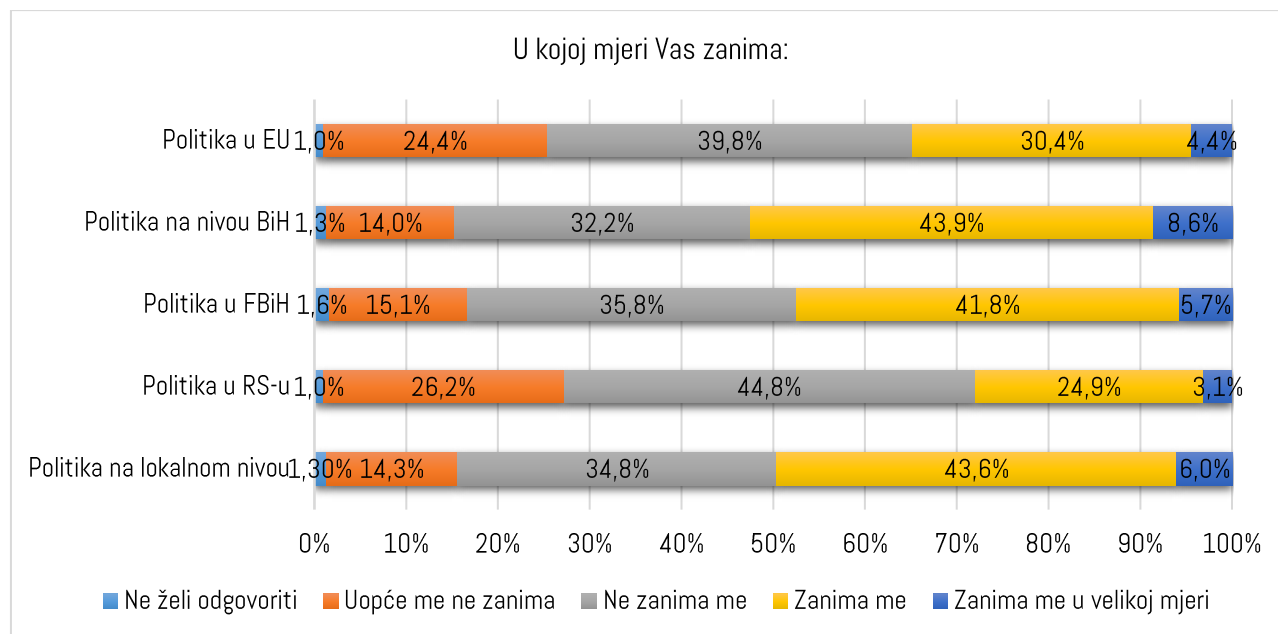
Od onih koji su koristili usluge psihologa, 52,6% mladih izjasnilo se da su im ove usluge koristile, dok se 25,6% njih nije složilo s tim da je razgovor s psihologom bio koristan. Ostatak mladih nije mogao ocijeniti jesu li im ove usluge bile korisne ili ne.

AKTIVIZAM MLADIH (učeešće, volontiranje, mobilnost mladih)

Zainteresiranost za politiku

Mladi u Novom Sarajevu su iskazali najviše interesa za politiku na nivou BiH (52,5%), politiku na lokalnom nivou (49,6%) i politiku u FBiH (47,5%). Mlade u Novom Sarajevu najmanje zanima politika u Republici Srpskoj.

Grafik 41. Zanimanje za politiku

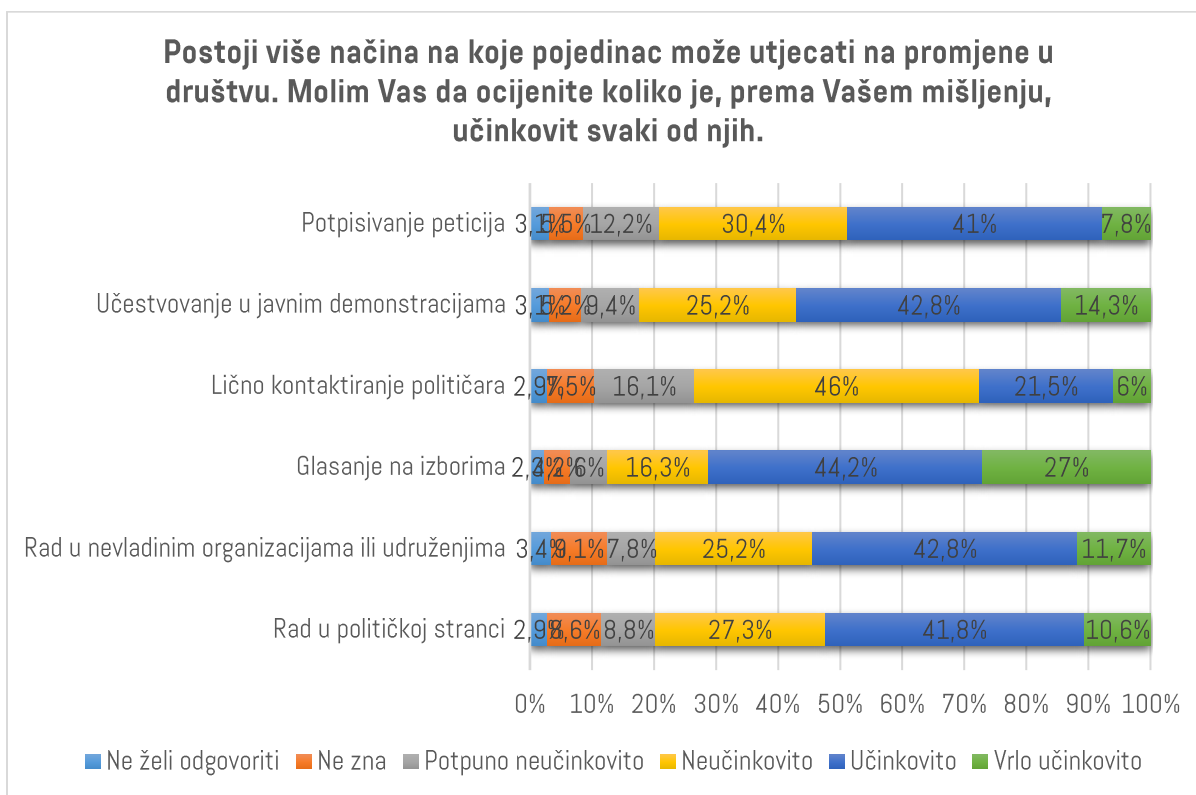
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Promjene u društvu

Kao vid promjene u društvu mladi u Novom Sarajevu vide najveću korist u glasanju na izborima (71,2%), učestvovanju u demonstracijama (56,5%) te djelovanju u nevladinim organizacijama (54,5%).

Lično kontaktiranje političara smatra se, prema mišljenju mladih u Novom Sarajevu, najmanje učinkovitim (27,5%).

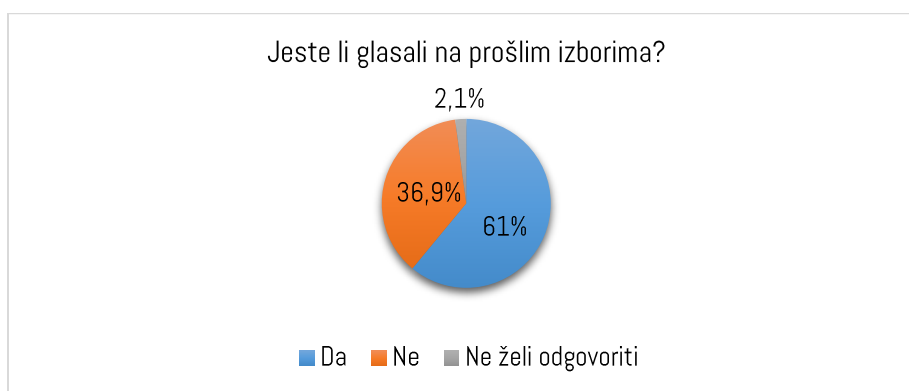
Grafik 42. Utjecaj pojedinca na promjene u društvu

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Izlaznost mladih na posljednjim izborima u BiH, prema podacima CIK-a,²⁶ pokazuje postotak od 51,45%. Prema rezultatima odgovora, izlaznost mladih na izbore u Novom Sarajevu iznosila je 61%.

Grafik 43. Izlaznost na prethodne izbore

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

²⁶CIK BiH (2019). Izborni pokazatelj 2018. godina. Dostupno na: https://www.izbori.ba/Documents/2019/11/Izborni_pokazatelji_2018.pdf, pristupljeno: 19. 7. 2021.

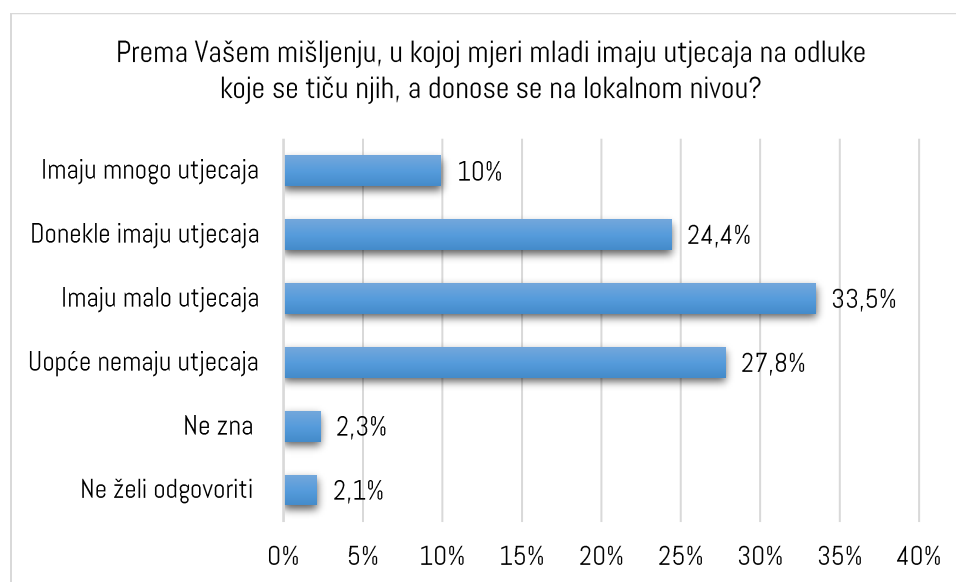
Kada govorimo o spolnoj strukturi mladih koji izlaze na izbore, mala je razlika između muškaraca i žena. Naime, postotak muškaraca koji su glasali iznosi 67%, a žena 52,8%.

Ako bi izbori bili naredne sedmice, 64,7% mladih iz Novog Sarajeva bi izašlo na izbore, što je veći postotak od onog koji se odnosi na prethodne izbore.

Prema analizi odgovora, 14,7% mladih nije glasalo jer smatra da glasanjem neće ništa promijeniti.

Više od polovine mladih u Novom Sarajevu, odnosno 61,3%, smatra da mladi imaju malo utjecaja ili da uopće nemaju utjecaja na donošenje odluka. S druge strane, 34,4% njih smatra da mladi donekle ili mnogo imaju utjecaja na donošenje odluka na lokalnom nivou.

Grafik 44. Utjecaj mladih na donošenje odluka

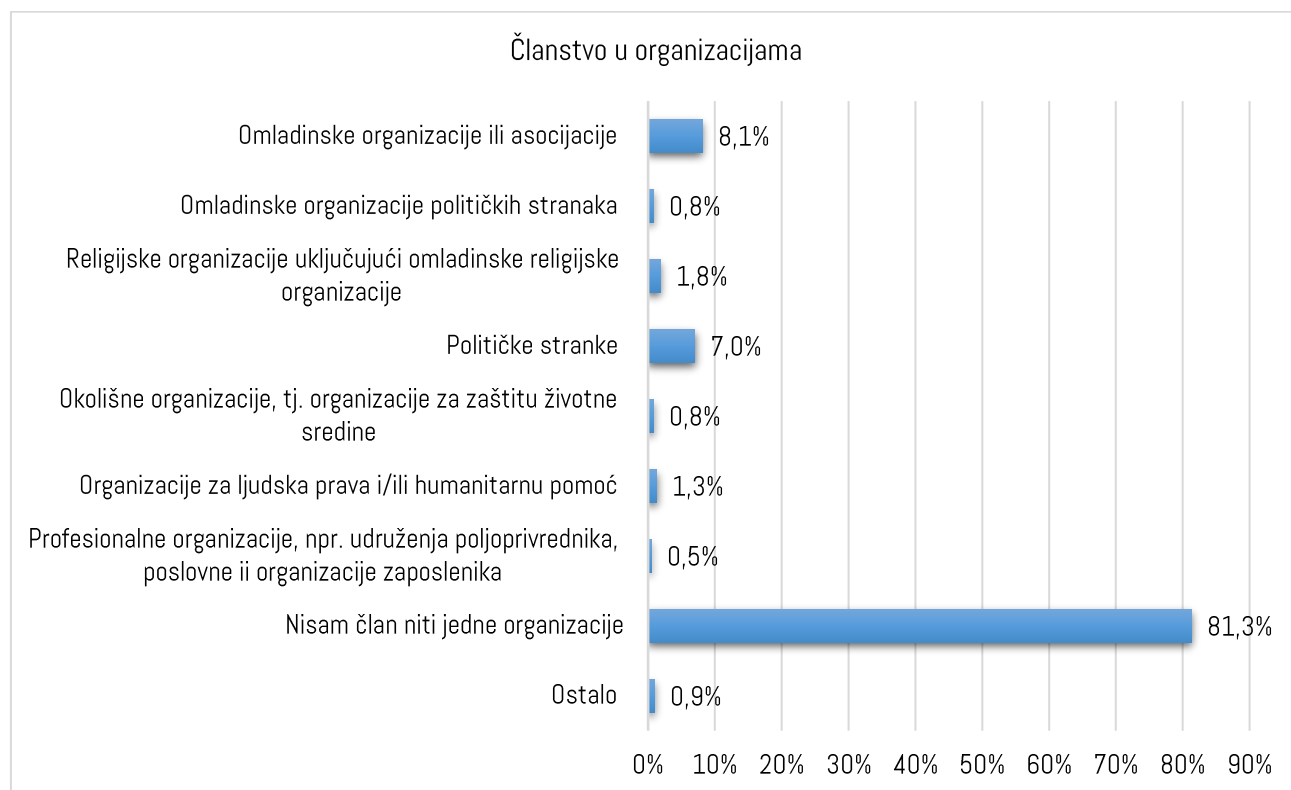
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Organiziranost mladih

Oko 81% mladih u Novom Sarajevu nisu članovi niti jedne organizacije.

Značajan postotak mladih ima članstva u omladinskim organizacijama i asocijacijama, tj. 8,3%, dok je članstvo u političkim organizacijama iskazalo tek 7% mladih. Kako većina mladih nisu članovi niti jedne organizacije, tako i manji postotak mladih učestvuje u radu ili aktivnostima organizacija.

Grafik 45. Članstvo u organizacijama

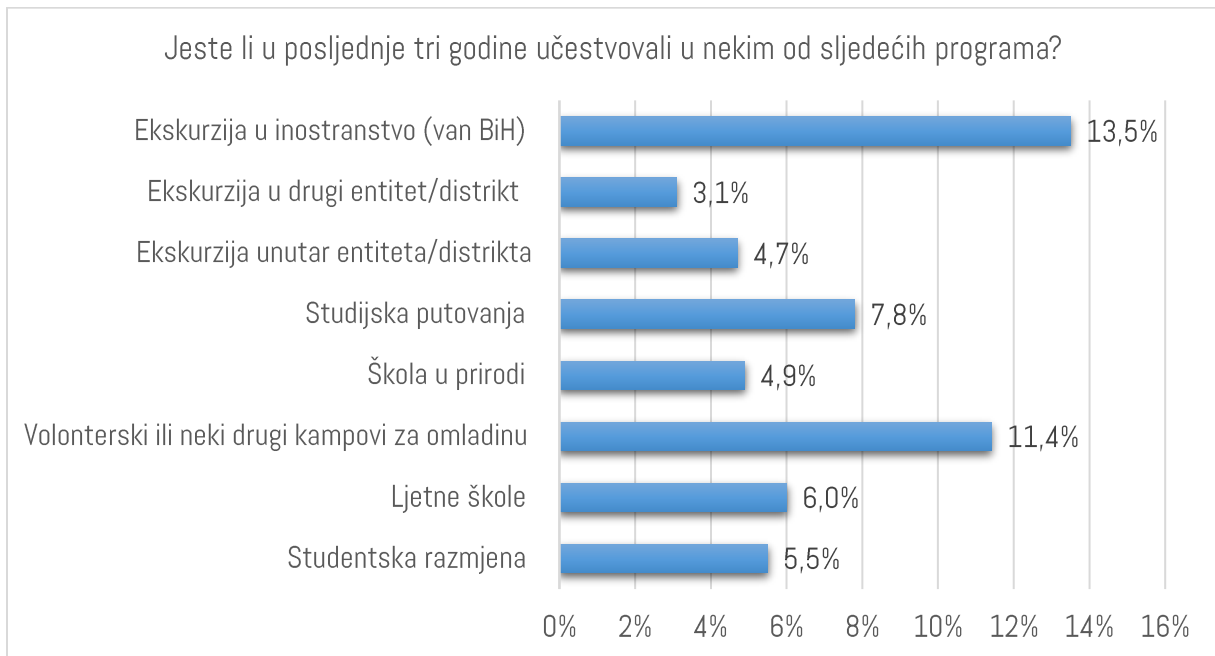
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Mobilnost

U posljednje dvije godine 54,3% mladih iz Novog Sarajeva je putovalo u druge gradove u BiH. Najposjećeniji gradovi su Mostar, Tuzla, Banja Luka, Zenica i Konjic.

Na ekskurzijama u inostranstvo učestvovalo je 13,5% mladih iz Novog Sarajeva. Dalje, na volonterskim ili drugim kampovima za mlade učestvovalo je 11,4% mladih, a na studijskim putovanjima mladih 7,8% mladih iz Novog Sarajeva.

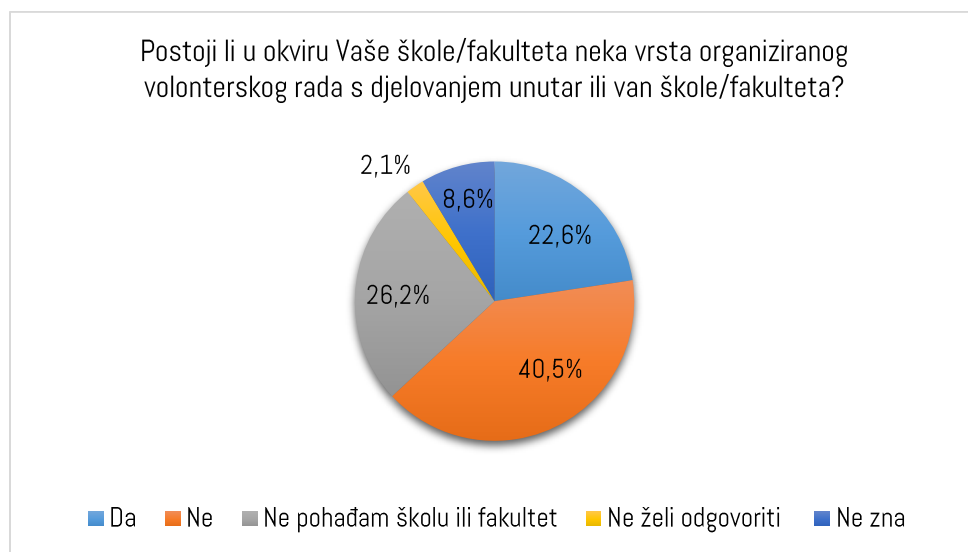
Grafik 46. Učestvovanje u programima

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Više od trećine mladih u Novom Sarajevu, odnosno 40,5%, izjasnilo se da na njihovim fakultetima/školama ne postoji neka vrsta organiziranog volonterskog rada s djelovanjem unutar ili van škole/fakulteta. S druge strane, 22,6% mladih se izjasnilo da postoji volonterski rad. Važno je istaći da se 26,2% mladih izjasnilo da nije više u procesu obrazovanja.

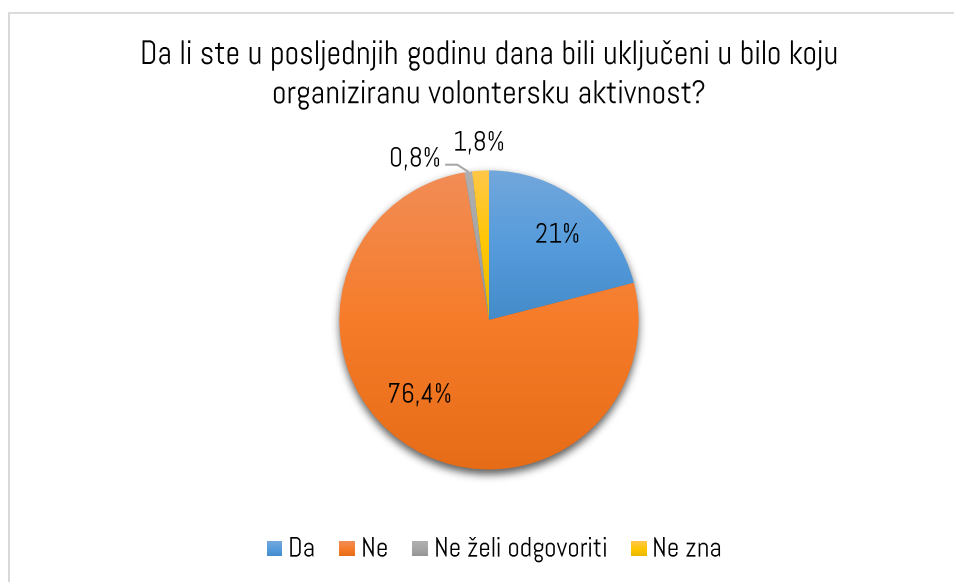
Grafik 47. Mogućnost volonterskog rada

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Uključenost mladih u Novom Sarajevu u volonterske aktivnosti dostiglo je postotak od 21%, dok 76,4% mladih nije bilo uključeno u organiziranu volontersku aktivnost u prethodnoj godini dana.

Grafik 48. Volonterske aktivnosti

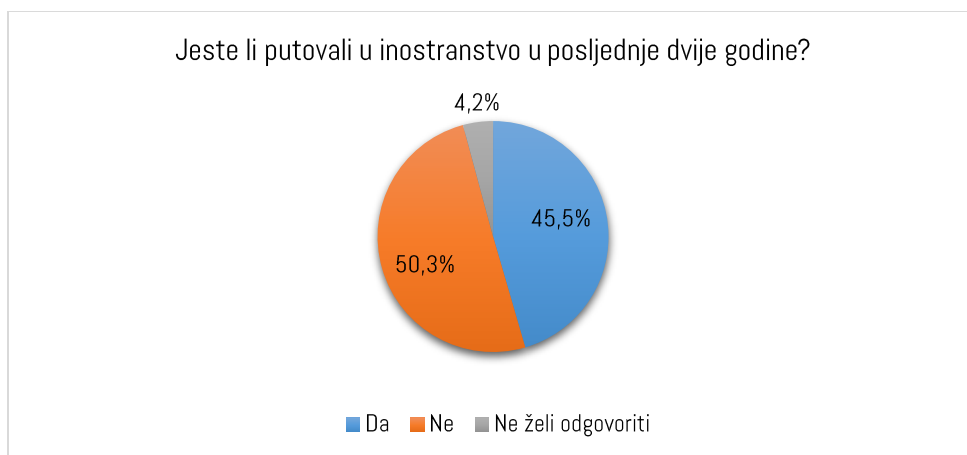
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Putovanja u inostranstvo

Kada je riječ o putovanjima u inostranstvo, 45,5% mladih izjavljuje da je putovalo u inostranstvo u posljednje dvije godine. Istovremeno, više od polovine (50,3%) mladih izjavljuje da nije putovalo, a jedan od razloga je svakako i pandemija COVID-19 i ograničenja država za ulazak i turističke posjete.

Uprkos pandemiji COVID-19 i ograničenjima donesenim u svrhu suzbijanja širenja virusa tokom 2020. i 2021. godine, mladi izjavljuju da su najviše posjećivali Hrvatsku, Njemačku, Austriju, Tursku te Crnu Goru, a najistaknutiji razlozi putovanja su turizam i posjeta rodbini.

Grafik 49. Putovanje u inostranstvo

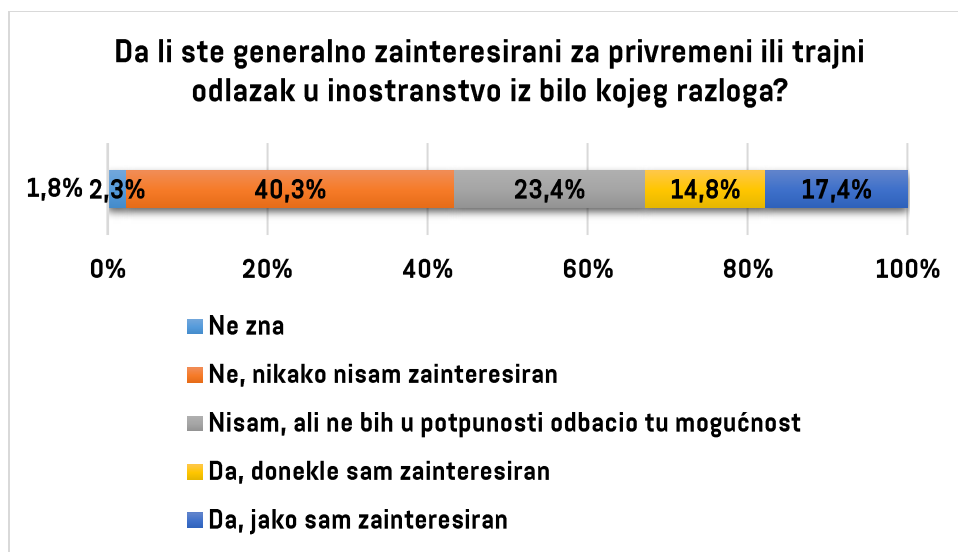
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Destinacije koje su u inostranstvu najviše posjećivali mladi iz Novog Sarajeva su: Hrvatska, Njemačka, Srbija te Crna Gora. Više od polovine mladih kao razlog putovanja navelo je turizam.

Odlazak iz države

Manje od trećine mladih iz Novog Sarajeva je donekle zainteresirano i jako zainteresirano za odlazak iz države (32,2%). S druge strane, 40,3% mladih nije nikako zainteresirano za odlazak iz BiH.

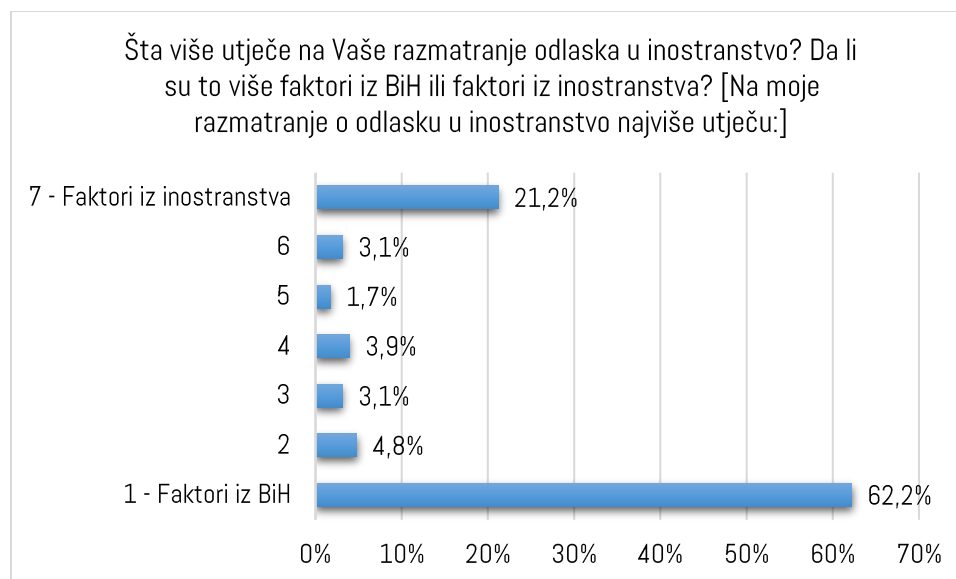
Grafik 50. Zainteresiranost za odlazak iz države

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Za 62,2% mladih iz Novog Sarajeva faktori koji utječu na odlazak u inostranstvo jesu faktori iz BiH. S druge strane, faktori iz inostranstva utječu na odlazak za 21,2% mladih.

Grafik 51. Faktori odlaska

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kada govorimo o razlozima zbog kojih je ovoliko mladih spremno napustiti domove, najčešći su razlozi vezani za lošu ekonomsku situaciju (nezaposlenost i niske plate) i općenito finansijske faktore. Sljedeći po učestalosti su razlozi vezani za obrazovanje i zdravlje, a značajan je i udio odgovora koji se odnose na korupciju, nepotizam, kriminal i općenito lošu i besperspektivnu situaciju u BiH, kako je mladi vide.

cXS

Kada su zamoljeni da napišu tri razloga zbog kojih bi napustili BiH, mladi su uglavnom pisali sljedeće:

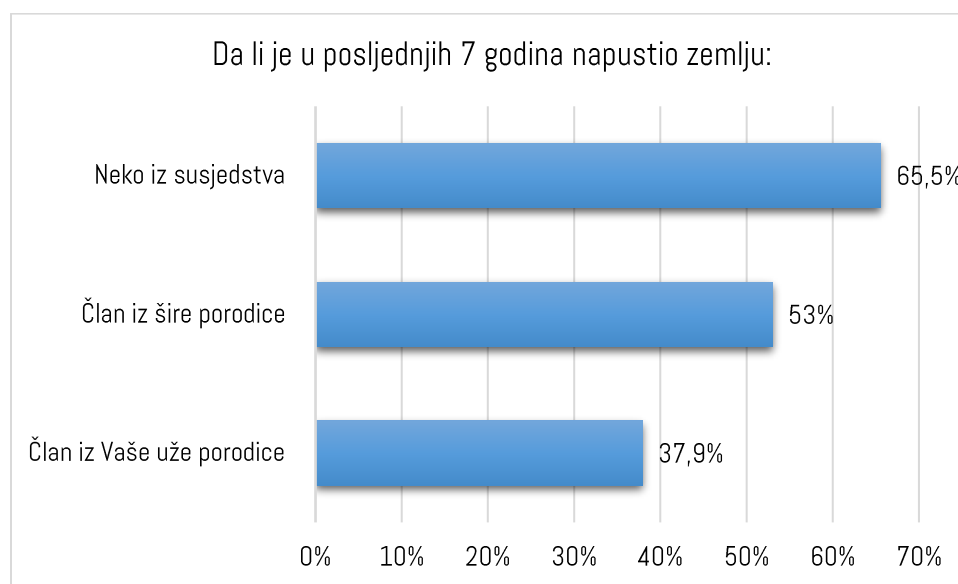
<ul style="list-style-type: none"> - ako nađem prihvatljiv posao, bolje osiguranje, želim bolje uslove za život; - bolji standardi, bolji život za djecu, edukacija; - ekonomija, korupcija, kriminal; - nacionalizam, nastavak školovanja, nepotizam; - nezaposlenost, novac, obrazovanje; - politička situacija, putovanja, sigurnost; - stanje u državi, uređeni zakoni, uslovi života; - zdravlje, demokratija, porodica; - karijera, iskustvo, mala plata; 	<ul style="list-style-type: none"> - perspektiva, samostalnost; - složenost države, više mogućnosti; - veća prava; - više mogućnosti za moje zvanje, priroda; - kvalitet života, loša politika; - zaposlenje, veći izvor prihoda, uslovi za život; - skupi uslovi za život, odlazak mladih, štete, korupcija; - bolji životni standard, porodica.
--	---

Iz odgovora mladih zapaža se često korištenje riječi „sistem“, „standard“, „sigurnost“ i „porodica“ te „budućnost“ i „život“. Očigledno je da mladi žele živjeti u zemlji u kojoj postoji uređen sistem, koji je svojevrsna garancija sigurnog okruženja u kojem se mladi ne boje zasnivati porodice.

Odlazak stanovništva, a posebno mladih i radno sposobnih stanovnika, gorući je problem za bh. društvo u cjelini, koji već pokazuje široku lepezu negativnih pojava u skoro svim sferama življenja u BiH. Pretpostavlja se da će se trend iseljavanja stanovništva nastaviti i u narednim godinama, i to pojačanim intenzitetom zbog olakšavanja procedura za imigraciju u druge zemlje te zbog potrebe razvijenih evropskih zemalja za radnom snagom.

Prema analizi, 37,9% mladih je svjedočilo u posljednjih sedam godina kako im neko iz uže porodice napušta zemlju. S druge strane, 65,5% mladih je svjedočilo kako im neko iz susjedstva napušta zemlju.

Grafik 52. Napuštanje zemlje

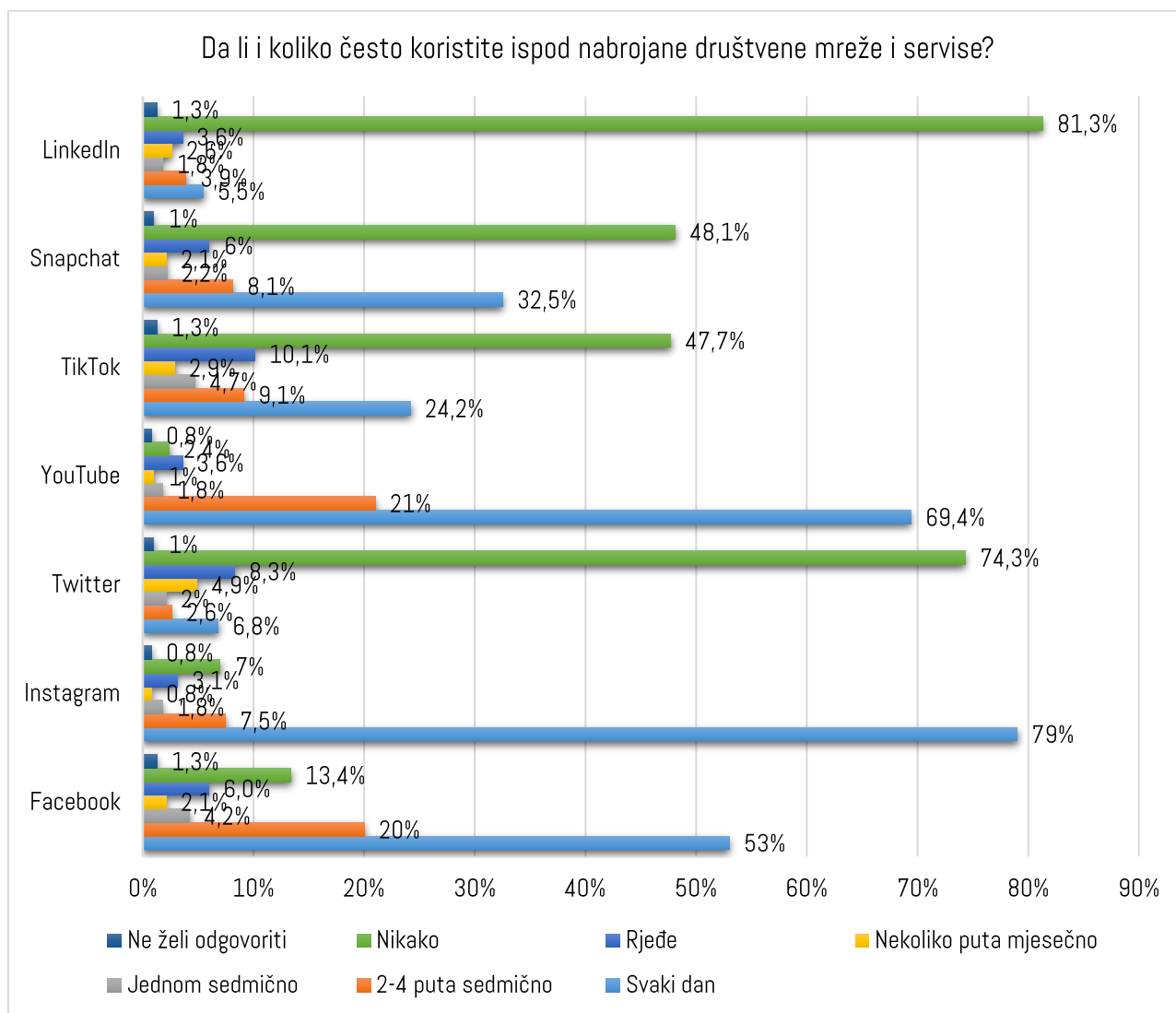

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

INFORMIRANJE MLADIH

Svaki dan 82,3% mladih u Novom Sarajevu pristupa internetu, dok onih koji ne koriste internet nikako ima 0,8%. Najčešći način pristupanja internetu za 91,4% mladih je putem telefona. Najzastupljenije društvene mreže koje mladi u Novom Sarajevu koriste svaki dan jesu Instagram sa 79%, YouTube sa 69,4% te Facebook s 53%. Najmanju popularnost ima LinkedIn, koji 89,1% mladih ne koristi nikako.

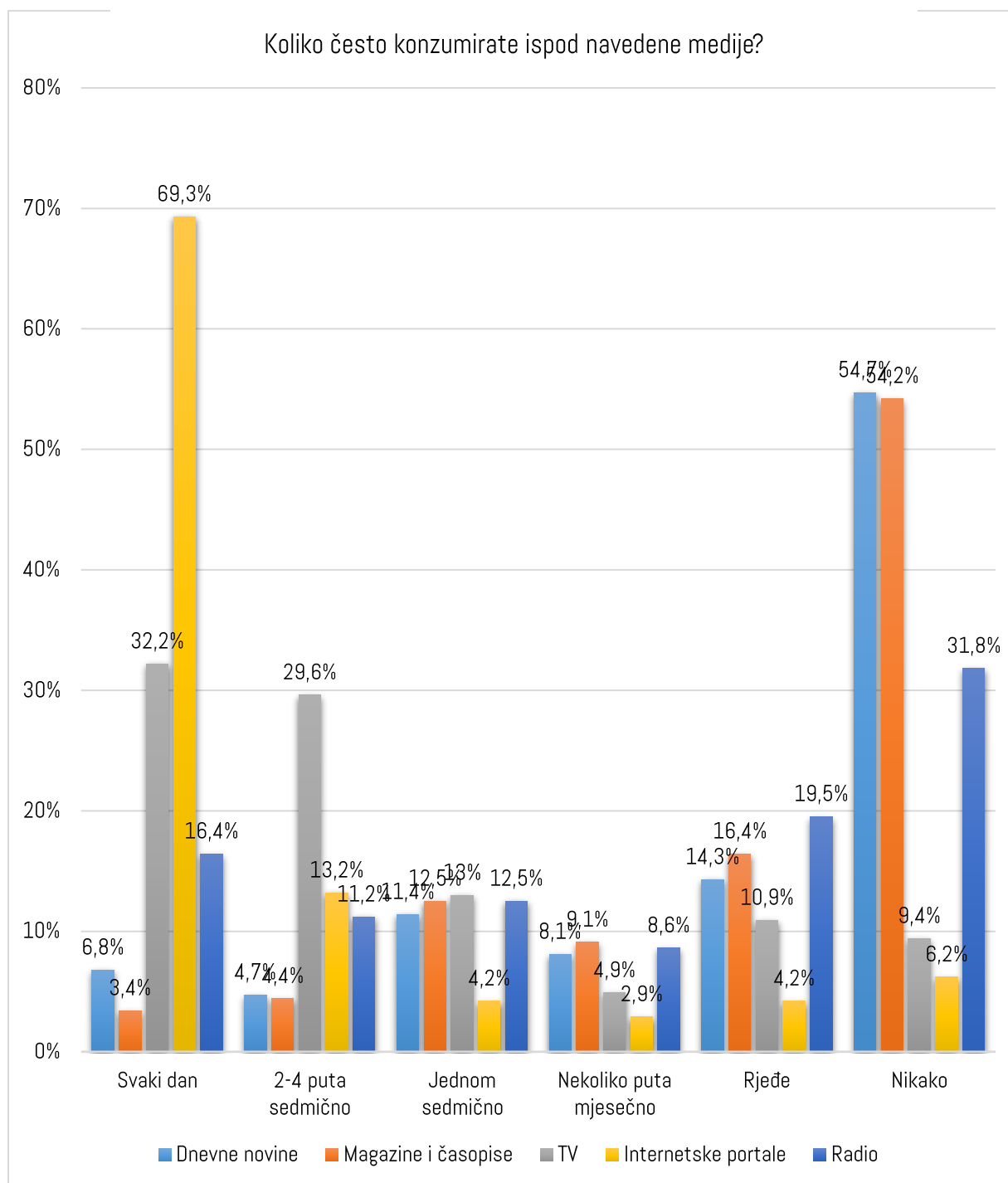
Grafik 53. Korištenje društvenih mreža

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Kada je riječ o dnevnoj informiranosti, mlade osobe najčešće pristupaju informacijama putem internetskih portala, odnosno njih 69,3%. Dnevne novine nikako ne koristi 54,7% mladih, dok časopise i magazine ne koristi 54,2% mladih u Novom Sarajevu.

Grafik 54. Informiranost

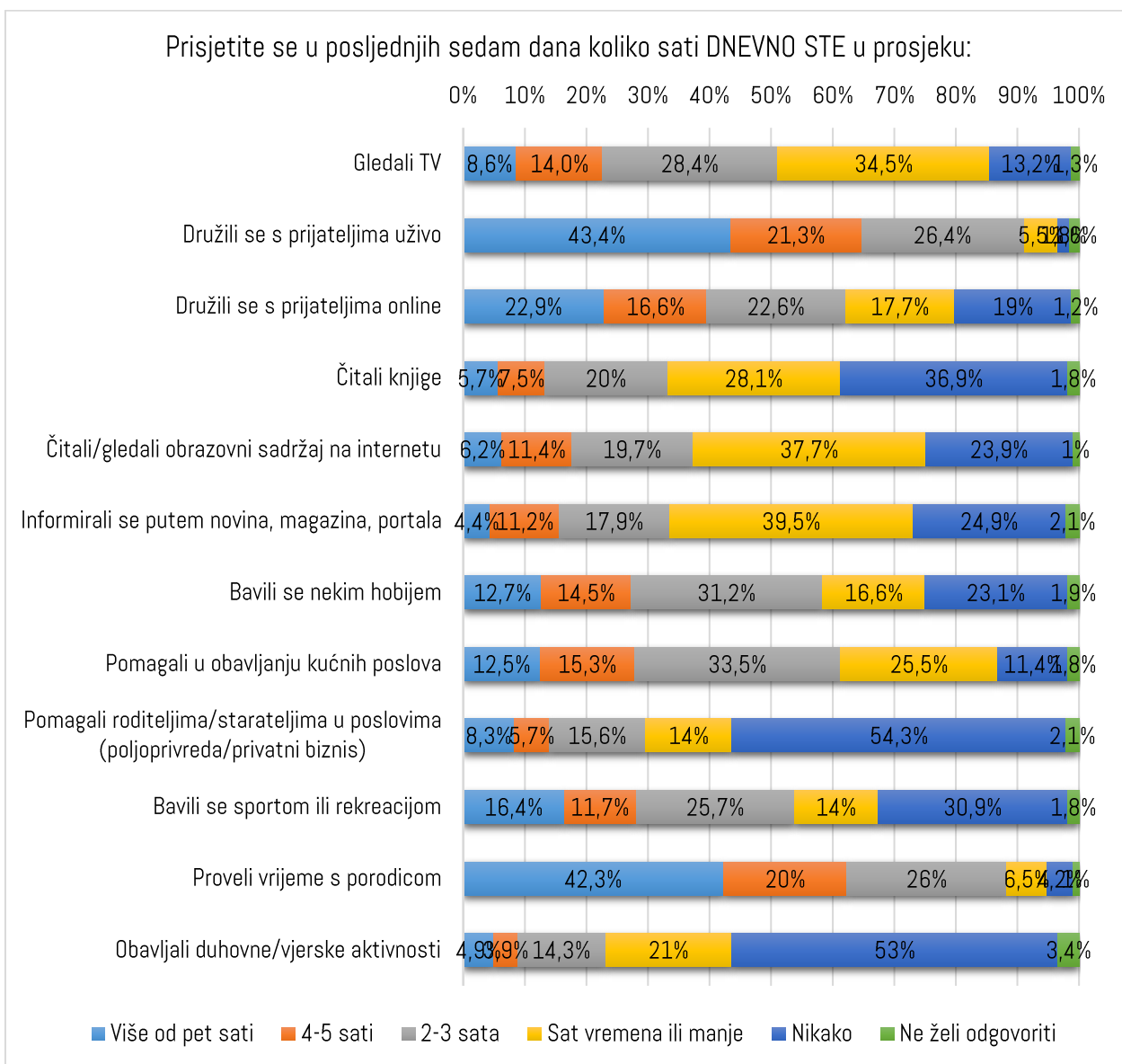

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

SLOBODNO VRIJEME

Slobodno vrijeme mladi najviše provode s prijateljima uživo (43,4%) te druženju s porodicom (42,3%). Kada je riječ o odgovorima vezanim za ono što mladi nikako nisu radili, najdominantniji je pomaganje roditeljima u poslovima (54,3%) te obavljanje duhovnih aktivnosti (53%).

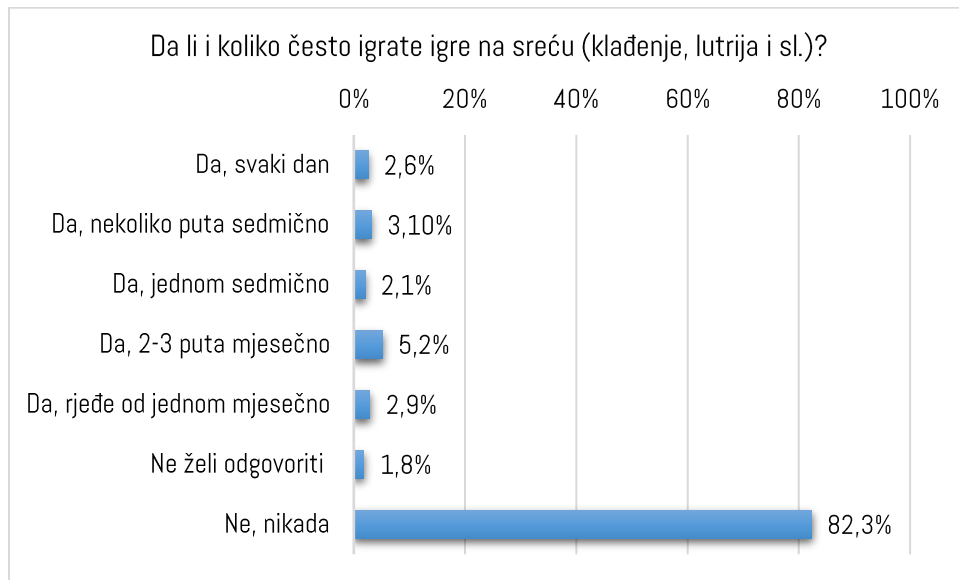
Grafik 55. Slobodno vrijeme

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Okolo 82% mladih u Novom Sarajevu ne igra nikada igre na sreću. Drugi značajan postotak je onih koji igraju 2-3 puta mjesečno igre na sreću, odnosno 5,2%. Svakodnevno igre na sreću igra 2,6% mladih.

Grafik 56. Igre na sreću

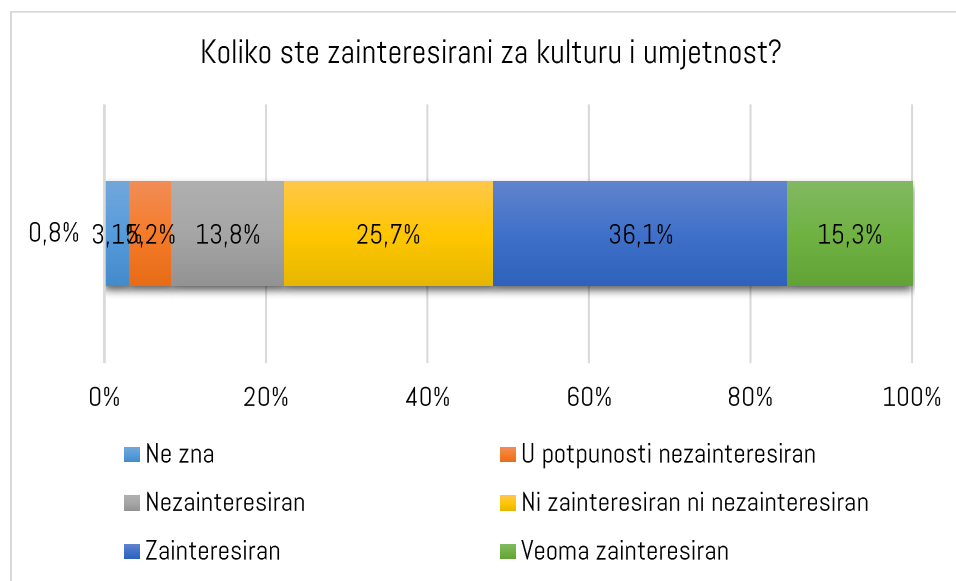
Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

KULTURA I SPORT

Više od polovine mladih u Novom Sarajevu je zainteresirano ili veoma zainteresirano za kulturu i umjetnost, tj. njih 51,4%. Niti zainteresiranih niti nezainteresiranih ima 25,7%.

Većina mladih se izjasnila, ne uzimajući u obzir pandemiju COVID-19, da rijetko imaju priliku prisustvovati kulturnim dešavanjima i aktivnostima, odnosno njih 45,7%, dok onih koji često imaju priliku prisustvovati ovim dešavanjima ima 24,2%.

Grafik 57. Interes za kulturu i umjetnost

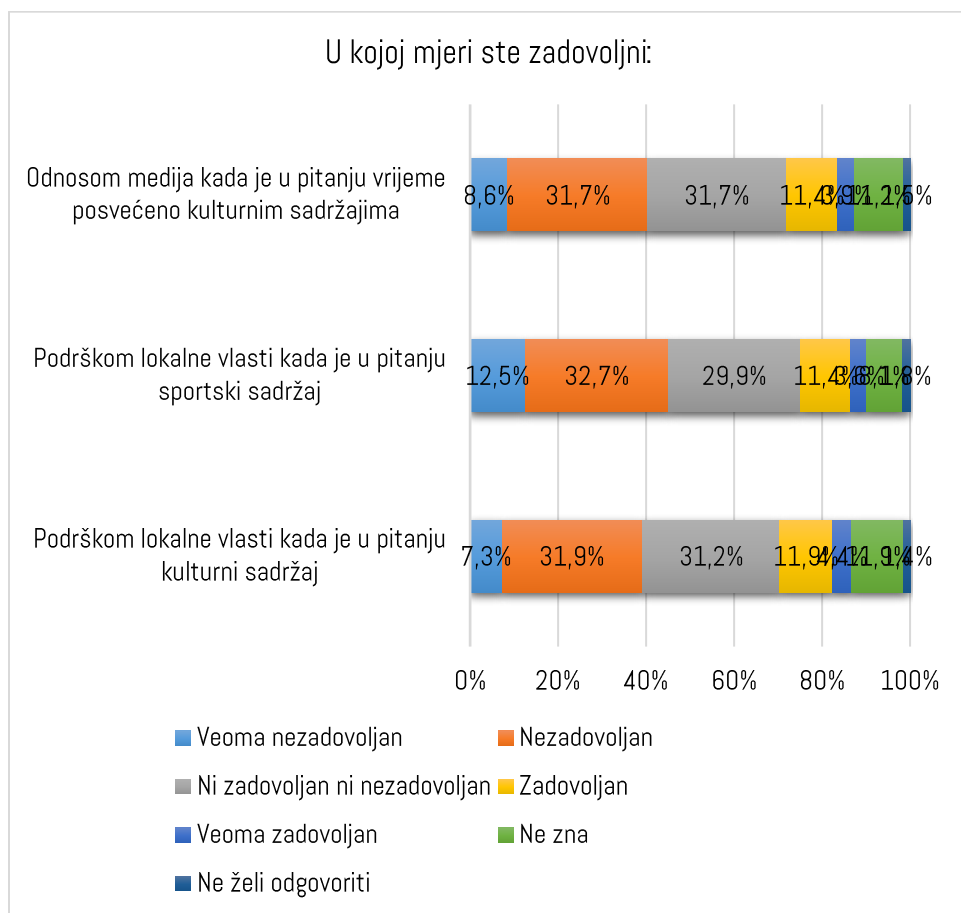

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Zadovoljstvo mladih podrškom vlasti i medija prema kulturnim i sportskim sadržajima kreće se između neutralnih i pozitivnih stavova. Veoma zadovoljnih i zadovoljnih mladih u odnosu na posvećenost medija prema kulturnim sadržajima ima 15,3%.

Podrška lokalne vlasti prema kulturnim sadržajima ocijenjena je pozitivnije od mladih u odnosu na podršku prema sportskim sadržajima. Naime, kada je u pitanju podrška prema sportu, zadovoljnih i veoma zadovoljnih mladih ima 15%, a kada govorimo o podršci kulturi, taj postotak iznosi 16,3%.

Grafik 58. Zadovoljstvo podrškom medija i lokalne vlasti prema kulturnim i sportskim sadržajima

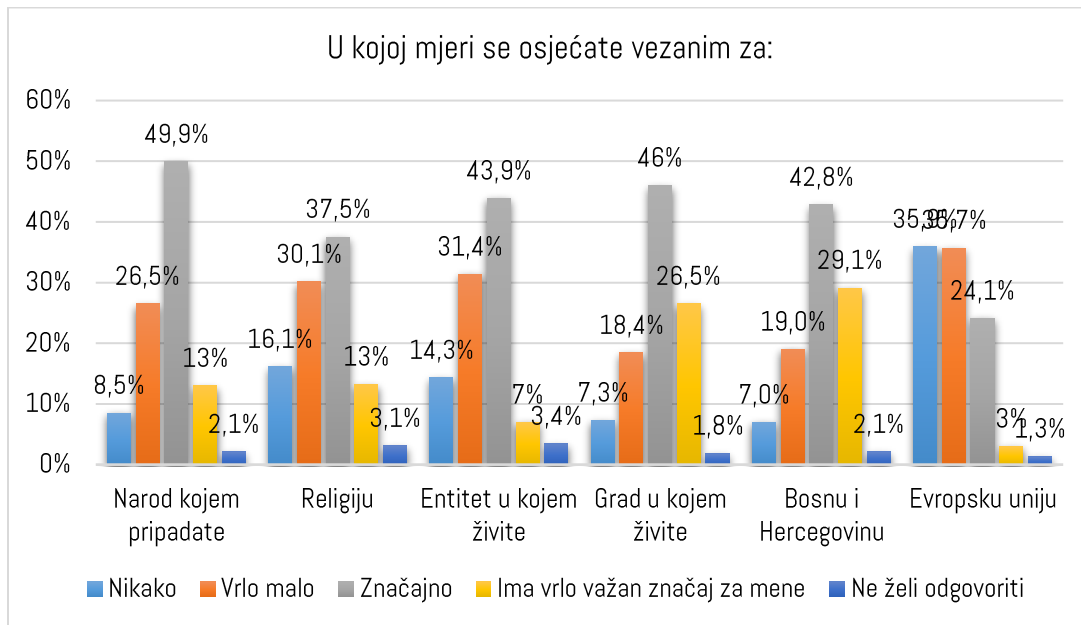

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

IDENTITET

Prema analizi, 49,9% mladih Novog Sarajeva značajno se osjeća vezanim za narod kojem pripada, 46% za grad u kojem živi, dok se 43,9% njih osjeća značajno vezanim za entitet u kojem žive. Nikakvu povezanost s EU ne osjeća 35,9% mladih u Novom Sarajevu.

Grafik 59. Osjećaj vezanosti

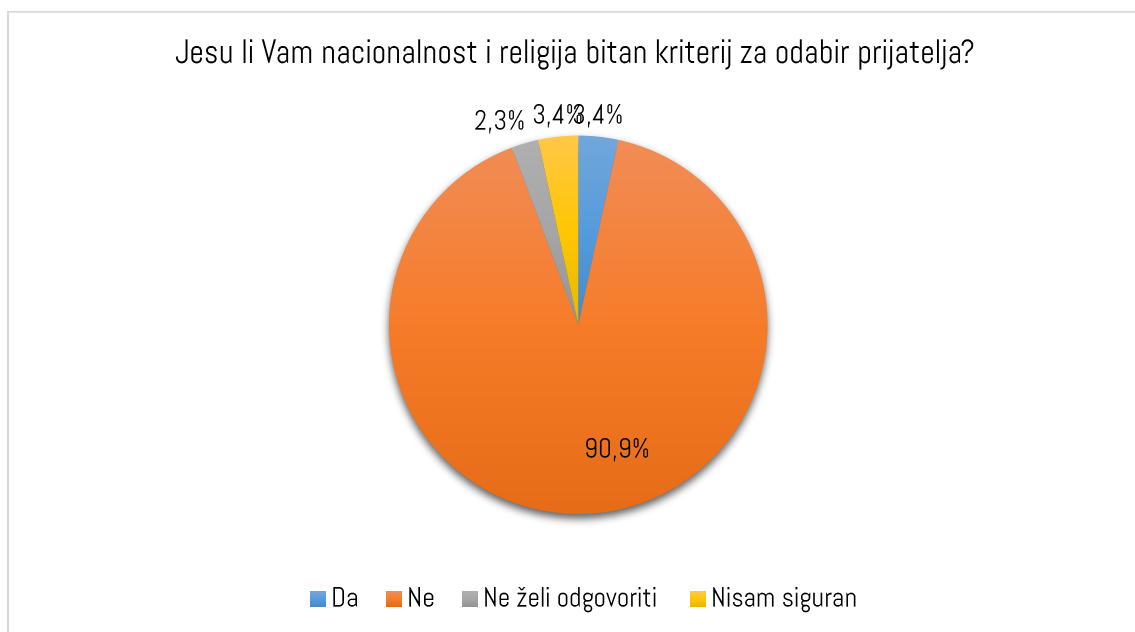

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Nacionalnost nije bitna prilikom odabira prijatelja za 90,9% mladih u Novom Sarajevu. S druge strane, za 3,4% njih nacionalnost je bitan kriteriji za odabir prijatelja. Mladih koji nisu sigurni u nacionalnost kao kriteriji za odabir prijatelja ima 3,4%.

Kada je u pitanju stupanje u brak s osobom druge nacionalnosti, 50,6% mladih je pozitivno odgovorilo na ovo pitanje. Onih koji nisu sigurni ima 24,9%, dok je onih koji ne bi stupili u brak s osobom druge nacionalnosti 18,7%.

Grafik 60. Kriteriji za odabir prijatelja

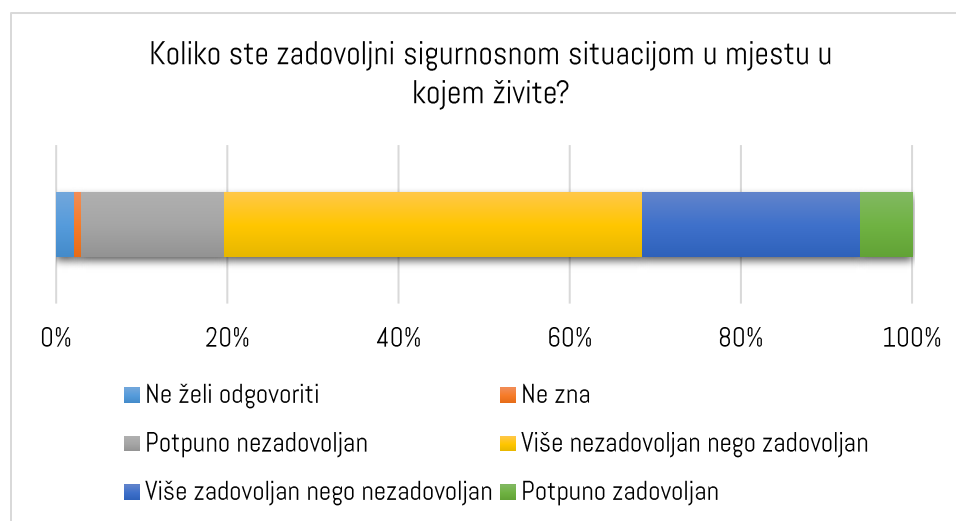

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

SIGURNOST

Nezadovoljstvo sigurnosnom situacijom je veće od zadovoljstva kod mladih u općini Novo Sarajevo. Naime, potpuno nezadovoljnih sigurnosnom situacijom ima 16,8%, također onih koji su više nezadovoljni nego zadovoljni 48,8%, što je zbirno za ova dva odgovora gotovo dvije trećine mladih.

Grafik 61. Zadovoljstvo sigurnosnom situacijom

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Različiti oblici nasilja i mladi

Mladi su kroz upitnik odgovarali na dvije forme pitanja o prisutnosti različitih oblika nasilja (nasilje u porodici, međuvršnjačko nasilje, nasilje na internetu, seksualno nasilje, nasilje na radnom mjestu, razbojništvo, nasilje od partnera/ice i nasilje od određene ekstremističke grupe).

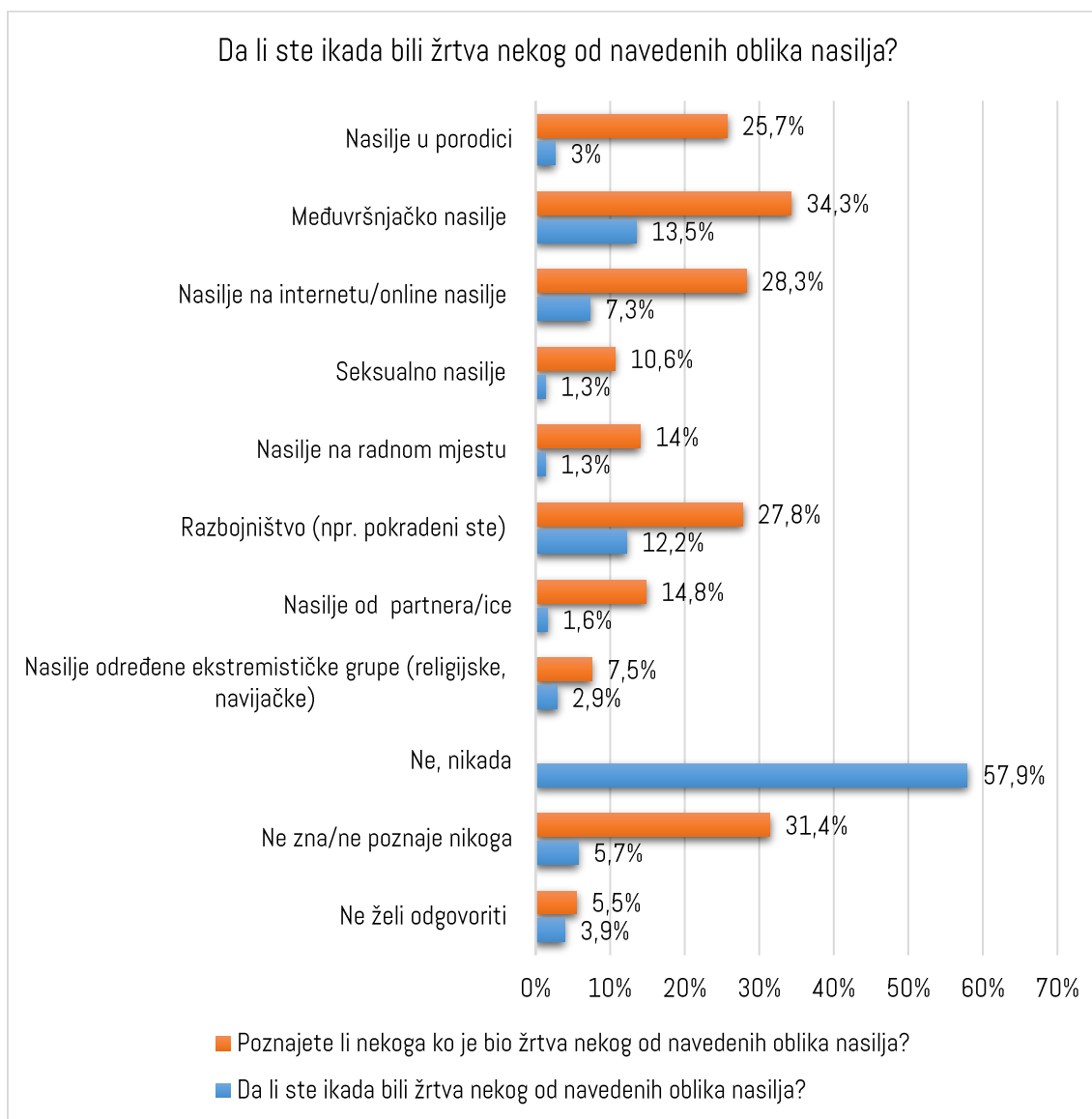
U prvoj formi pitanja mladi su se trebali izjasniti o tome jesu li oni lično bili žrtva nekog od nabrojanih oblika nasilja, dok su u drugoj varijaciji istog pitanja trebali navesti poznaju li nekoga ko je bio žrtva nekog od navedenih oblika nasilja.

Rezultati ukazuju na dosljednost u tome da su mladi kod svakog oblika nasilja u značajno većem postotku navodili kako poznaju nekoga ko je bio žrtva nasilja nego što su navodili kako su oni lično bili žrtva nekog od oblika nasilja.

Ove razlike su posebno primjetne kod onih vrsta nasilja o kojima je generalno neugodnije govoriti, poput nasilja u porodici, nasilja na radnom mjestu ili seksualnog nasilja. Kod nekih drugih oblika nasilja, poput razbojništva ili nasilja od određene ekstremističke grupe, razlike nisu bile toliko izražene.

Većina mladih, odnosno njih 57,9%, ne smatra da su ikada bili žrtve nasilja, dok 31,4% mladih u Novom Sarajevu ne poznaje nikoga ko je bio žrtva jednog od navedenih oblika nasilja. Najdominantniji oblik nasilja kojem su mladi bili izloženi jeste međuvršnjačko nasilje s 13,5% i razbojništvo s 12,2%. S druge strane, kada su u pitanju žrtve nasilja koje poznaju, međuvršnjačko nasilje je na prvom mjestu s 34,3%, zatim idu nasilje na internetu s 28,3%, razbojništvo s 27,8% i nasilje u porodici s 25,7%.

Grafik 62. Nasilje i mladi

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Psihičko nasilje

Tema psihičkog nasilja veoma je složena, i to iz više razloga. Ipak, najveći problem psihičkog nasilja jeste njegovo neprepoznavanje od žrtve, a često i od samog počinioca. Otežavajuća okolnost za naše podneblje je i to što se neki oblici tradicionalnih ponašanja koji imaju naznake nasilja smatraju uobičajenim. Pored toga, i psihičko nasilje, kao i svaki drugi oblik nasilja, u kontekstu zakonskih radnji potrebno je i dokazati, što je u slučajevima psihičkog nasilja dosta teško.

S druge strane, mnogobrojne studije dokazuju kako psihičko nasilje ostavlja daleko teže i dugotrajnije posljedice na zdravlje i kvalitet života žrtve nego što je to slučaj s drugim oblicima nasilja.

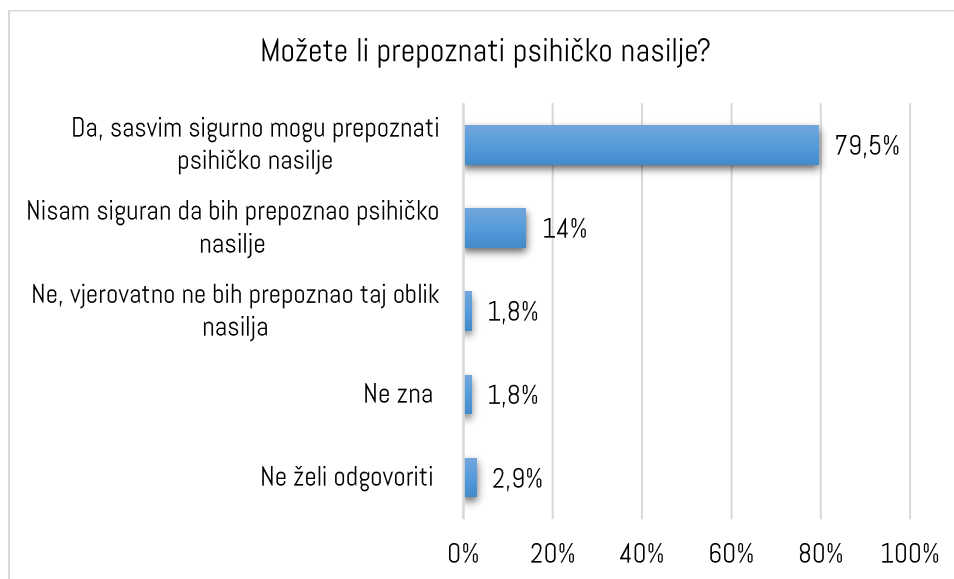
U širokom spektru ponašanja koja spadaju u kategoriju psihičkog nasilja nalazi se svaka primjena psihičke prinude na fizički ili psihički integritet druge osobe, svako postupanje koje može prouzrokovati psihičku bol, strah, osjećaj lične ugroženosti i povredu dostojanstva, zatim verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrdnim imenima te drugi načini grubog uznemiravanja, uhođenje i svi drugi slični oblici uznemiravanja, kao što su pokušaj kontroliranja nečijeg ponašanja ili izolacija osobe od drugih ljudi. U psihičko nasilje spadaju i različiti oblici ekonomskog nasilja, poput finansijske kontrole, gdje nasilnik onemogućava žrtvi da upravlja vlastitim finansijama, oduzima joj novac ili zabranjuje rad.

Većina slučajeva psihičkog nasilja događa se u krugu porodice i prijatelja, što dodatno otežava žrtvi da takvo nasilje prepozna i prizna te u konačnici na njega adekvatno reagira.

U vremenu kada je tolerancija na fizičko nasilje izuzetno niska, psihičko nasilje je sve učestalije te se često naziva i batinama 21. vijeka. Djeca, mladi i žene posebno su ranjive kategorije kada je u pitanju psihičko nasilje.

U Novom Sarajevu 79,5% mladih navodi da može prepoznati psihičko nasilje. Onih koji nisu sigurni da bi prepoznali psihičko nasilje ima 14%.

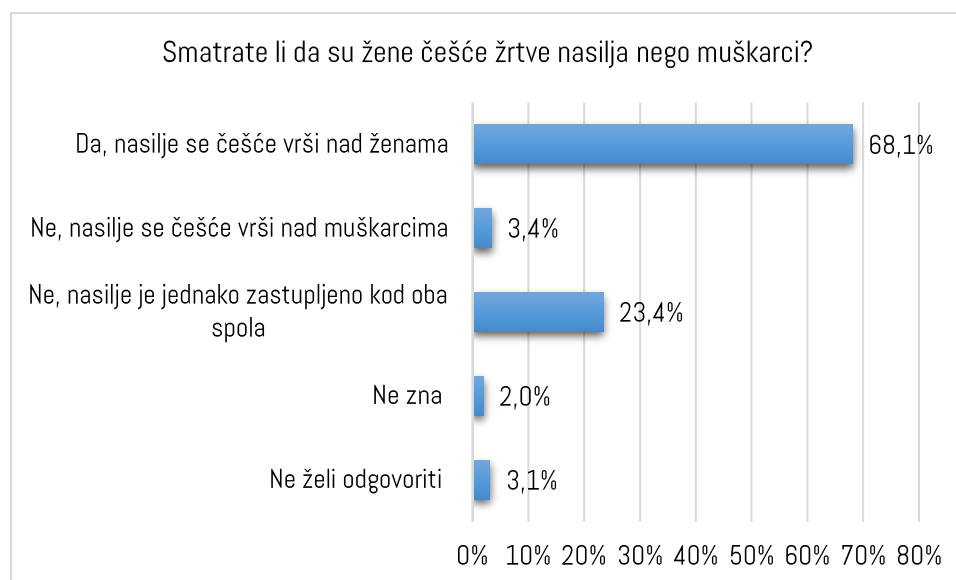
Grafik 63. Prepoznavanje psihičkog nasilja

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Okolo 68% mladih smatra da se nasilje češće vrši nad ženama, a da je nasilje jednako zastupljeno kod oba spola smatra 23,4% mladih u Novom Sarajevu.

Grafik 64. Percepcija prema ženama kao žrtvama nasilja

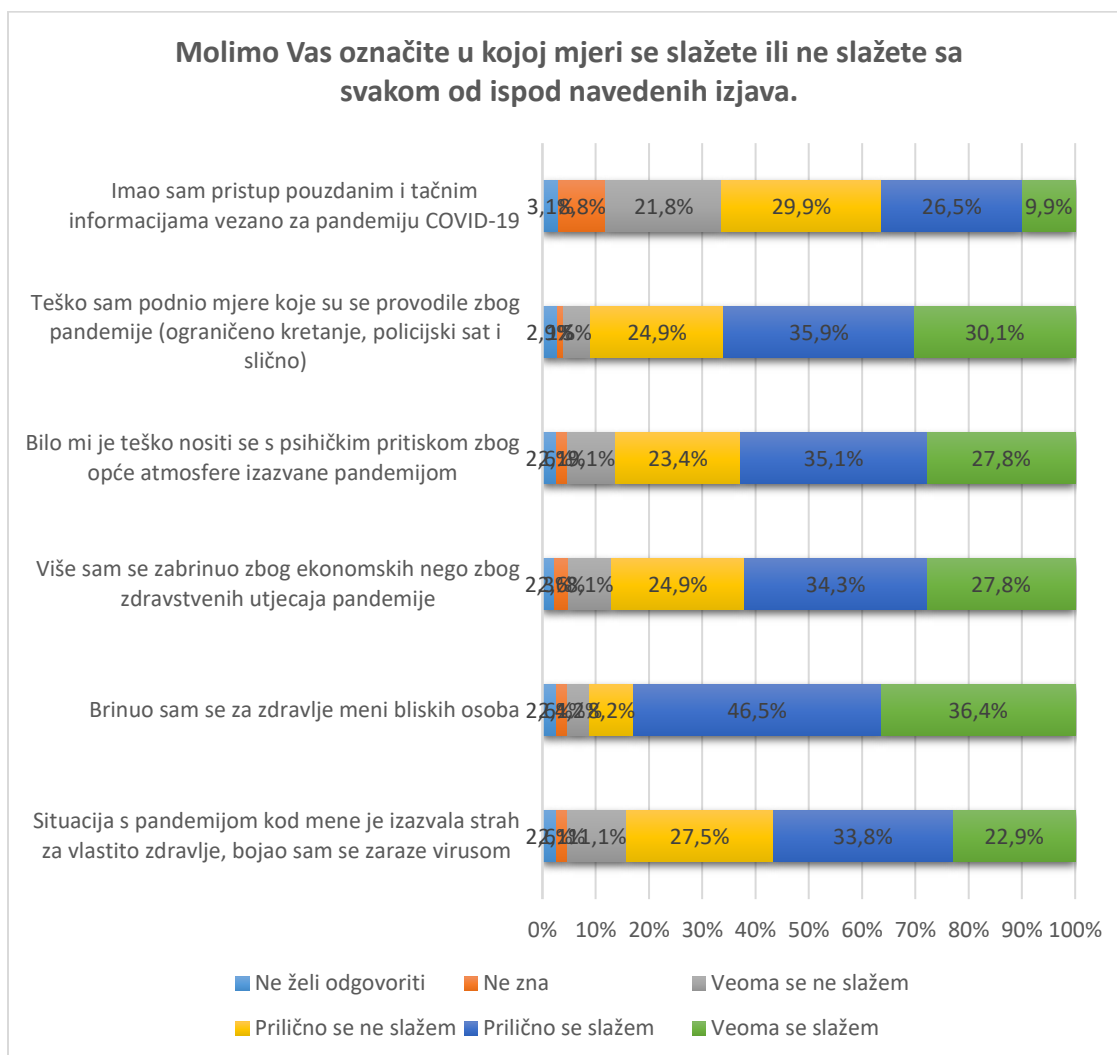

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

PANDEMIJA COVID-19

Pandemija COVID-19 se posebno odrazila na živote mladih ljudi. Najveći strah kod mladih ili briga je bila za zdravlje bliskih osoba, i to kod 82,9% mladih. Mjere zatvaranja i ograničenog kretanja teško je podnijelo 66% mladih.

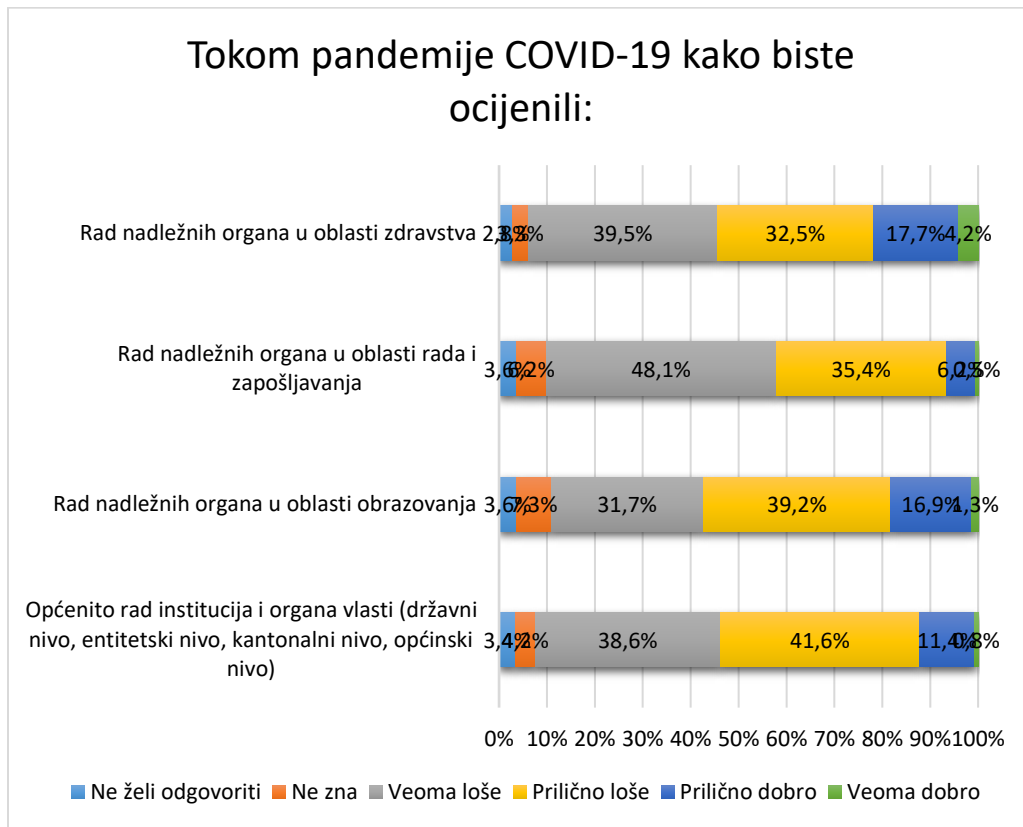
Grafik 65. Utjecaj pandemije COVID-19 na mlade

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

Najbolje ocjene tokom pandemije COVID-19 od mladih su dobile institucije u oblasti zdravstva, tj. prilično dobro 17,7% i veoma dobro 4,2%. Najlošije ocjene su dobili rad nadležnih organa u oblasti zapošljavanja, prilično dobro 6,2% i veoma dobro 0,5%.

Grafik 66. Ocjena rada institucija tokom pandemije COVID-19

Izvor: Institut za razvoj mladih KULT

PREPORUKE

Analiza položaja i potreba mladih predstavlja dokument koji je osnov za donošenje strategije prema mladima. Važan je sveobuhvatan, a ne partikularan pristup analizi te izradi strategije. Analiza je podijeljena prema oblastima da bi se pružio detaljan uvid u položaj mladih. Na osnovu Zakona o mladima FBiH iz 2010. godine, vlasti su dužne donijeti strategiju prema mladima na svim nivoima odlučivanja (lokalni, kantonalni i entitetski), a one trebaju biti izvodive u predviđenim vremenskim rokovima.

Prilikom izrade strategije potrebno je pored ostalih obratiti pažnju i na zaključke koji proizlaze iz samog prikupljanja podataka i analize i koji se ističu u ukupnoj analizi, a navode se u nastavku.

Obrazovanje

Uzimajući u obzir ograničen utjecaj lokalnih zajednica na proces obrazovanja, ovdje će biti spomenute mogućnosti na koje se može djelovati. U saradnji sa školama i obrazovnim ustanovama koje se nalaze na području općine, omogućiti prilike za praksu i praktičan rad učenika.

Neformalni oblik nastave je interesna sfera mladih te bi bilo dobro u okviru ustanova i centara za mlade koji se nalaze na prostoru lokalne zajednice ponuditi mladima kurseve i druge vidove obuke neformalnog obrazovanja.

Potrebno je povezivanje obrazovanja s potrebama tržišta rada kao i saradnja između kompanija koje se nalaze na području lokalne zajednice s obrazovnim ustanovama kako bi na taj način mladi imali direktan pristup tržištu i edukaciji koja je potrebna za uključivanje na tržište rada.

Socijalna politika

Važno je istaći da se na osnovu pokazatelja bilježi pad broja udjela učenika iz Novog Sarajeva u srednjim i osnovnim školama u ukupnom broju učenika u KS. Daljom analizom pokazuje se nizak postotak mladih koji su u bračnoj zajednici i koji imaju djecu. Također, neznatan postotak mladih su vlasnici stana/kuće. Navedene izazove potrebno je prevladati i kroz podršku mladima i mladim bračnim parovima kada su u pitanju natalitet i stambena politika.

Zapošljavanje

Unaprijediti proces zapošljavanja i samozapošljavanja. Naime, dominantan broj mladih u Novom Sarajevu je naglasio da ima želju za pokretanjem vlastitog biznisa. Iako je finansijska podrška najpotrebnija, mladi su naglasili da im je potrebna i podrška u vidu ekonomskog i pravnog savjetovanja, koja također može biti omogućena.

Mladi su pokazali da su nedovoljno upoznati s programima za zapošljavanje koje nude viši nivoi vlasti. Iako programi zapošljavanja nisu nadležnost lokalne zajednice, oni mogu biti promovirani u većem intenzitetu.

Transparentnost procesa zapošljavanja u institucijama lokalne zajednice, prema mišljenjima mladih, treba biti imperativ.

Zdravstvo

Analiza je pokazala zabrinjavajući podataka kada su u pitanju sistematski i ginekološki pregledi. Potrebno je omogućiti mladima na području lokalne zajednice kvalitetan pregled. Također, važno je popularizirati među mladima navedene zdravstvene usluge, naročito među učenicima srednjih škola, kako bi stekli naviku da ih koriste i u budućnosti.

Izražen dio mladih se ne bavi sportskim aktivnostima te je i to potrebno promovirati s jedne strane, dok s druge strane dio aktivnosti treba da bude i finansijski prihvatljiv za mlade koji nisu u mogućnosti da ih sebi priušte.

Mentalno zdravlje je važan element u životu pojedinca pored fizičkog zdravlja. Na osnovu rezultata analize, važno je mladima predstaviti kakve vidove podrške imaju u zajednici, a kako bi unaprijedili mentalno zdravlje.

Programi za mlade

Dio programa za mlade kojem lokalna zajednica može doprinijeti jesu i škole u prirodi na način da se omoguće adekvatne lokacije za njih. Na isti način moguće je organizirati kampove i druge vrste aktivnosti, što ujedno može biti i promocija lokalne zajednice.

Interes za volontiranje kod mladih osoba u lokalnoj zajednici postoji i ovaj interes je potrebno adekvatno iskoristiti na način da mladi u lokalnoj zajednici imaju organizirane volonterske aktivnosti od kojih koristi može imati lokalna zajednica.

Komunikacija

Upoznavanje mladih s njihovim pravima i mogućnostima iziskuje pristup kroz kanale komunikacije koje oni koriste, a to su uglavnom društvene mreže, gdje bi bilo potrebno da se na njima kreiraju nalozi ili, ako već postoje, da se djelimično prilagode i mladima.

Sigurnost

Više od polovine mladih je iskazalo određeni vid nezadovoljstva sigurnosnom situacijom. Potrebno je omogućiti mladima da se osjećaju sigurno u svojoj lokalnoj zajednici. Također, važno je educirati mlade da prepoznaju nasilje i adekvatno reagiraju i traže podršku u vidu psihologa ili od drugih relevantnih institucija koje će im podršku ažurno, kvalitetno i pouzdano i pružiti.

LITERATURA

- *Službene novine FBiH, „Zakon o mladima Federacije Bosne i Hercegovine“ („Službene novine FBiH“, br. 36/2010).*
- Agencija za statistiku BiH (2016). Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, po općinama/gradovima. Dostupno na: https://www.popis.gov.ba/popis2013/doc/Knjiga4/BOS/K4_T1_B.xlsx, pristupljeno: 15. 7. 2021.
- Agencija za statistiku BiH [online]. Popis 2013. Dostupno na: <https://www.popis.gov.ba/popis2013/knjige.php?id=0>, pristupljeno: 17. 11. 2021.

-
- Agencija za statistiku BiH (2016). POPIS, Ekonomske karakteristike. Dostupno na: https://www.popis.gov.ba/popis2013/doc/Knjiga7/K7_B_E.pdf, pristupljeno: 19. 7. 2021.
 - CIK (2019). Izborni pokazatelj 2018. godina. Dostupno na: https://www.izbori.ba/Documents/2019/11/Izborni_pokazatelj_2018.pdf, pristupljeno: 19. 7. 2021.
 - Federalni zavod za statistiku [online]. Konačni rezultati Popisa 2013. objavljeni 1. 7. 2016. Dostupno na: <http://www.px-web.fzs.gov.ba/pxweb/bs-Latn-BA/?rxid=2bd664af-5826-4430-86c4-%20c19aa9c2aada>, pristupljeno: 17. 11. 2021.
 - Federalni zavod za statistiku (2019). Kanton Sarajevo u brojkama. Dostupno na: <http://fzs.ba/wp-content/uploads/2021/07/kanton-sarajevo.pdf>, pristupljeno: 17. 11. 2021.
 - Općina Novo Sarajevo [online]. Obrazovne institucije na području općine Novo Sarajevo. Dostupno na: <https://novosarajevo.ba/o-opcini/opcinske-sluzbe/sluzba-za-drustvene-djelatnosti/obrazovne-institucije-na-podrucju-opcine-novo-sarajevo/>, pristupljeno: 17. 11. 2021.